

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΤΗΣ ΑΠΟΥΛΙΑΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΙΤΑΛΟΙ

ΔΑΥΛΟΣ

ΔΡΧ. 1500

ΑΡΧΑΙΟΕΛΛΗΝΙΚΟΙ ΣΤΑΥΡΟΙ ΚΑΙ ΣΤΕΦΑΝΟΙ ΕΞ ΑΚΑΝΘΩΝ

ΘΥΜΙΟΣ ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗΣ: Δεν γίνεσαι
σήμερα πολιτικός χωρίς σφραγίδα κι έγκριση

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό
Κυδαθηναίων 29, Πλάκα
105 58 'Αθήνα.
Τηλέφωνα: 3223957, 9841655.
Τηλεομοιοτύπος: 3314997.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ («Internet»):
<http://www.davlos.gr>
'Ηλεκτρονική 'Αλληλογραφία:
davlos@otenet.gr

Τα Γραφεία του «Δ» λειτουργούν
πρωινές ώρες 9.30 - 14.30
καθημερινά (και Σάββατο).

Ίδρυτής-Ίδιοκτήτης-
Εκδότης-Διευθυντής:
ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ
'Αχιλλέως - Μουσών 51
Παλιό Φάληρο.

Φωτοστοιχειοθεσία - 'Ατελιέ:
PRESS LINE
Μάγερ 11, 'Αθήνα, τηλ.: 5221792.
'Εκτιπώσεις:
Π. ΚΟΚΚΑΛΗΣ
Βιβλιοδεσία:
Κ. ΚΟΝΤΟΠΩΡΟΣ

- Τιμή αντίτυπου: 1.500 δρχ.
- Δωδεκάμηνη συνδρομή: 14.000 δρχ.
- Οργανισμών κ.λπ.: 20.000 δρχ.
- Φοιτητών: 10.000 δρχ.
- Ξεωτερικού: 65 δολλ. ΗΠΑ.
- 'Η συνδρομή καταβάλλεται
κατά την έγγραφη.
- 'Η συνδρομή ανανεώνεται
αυτόματως μετά την λήξη του
12μήνου. Διακοπή της συνδρομής
γίνεται μόνον κατόπιν
τηλεφωνήματος του ενδιαφερομένου.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ
ΔΕΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ

Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

"Όλες οι συνεργασίες και τα
ταχυδρομικά εμβάσματα στη διεύθυνση:
ΔΗΜ. Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ, Μουσών 51
175 62, Π. Φάληρο, 'Αθήνα.

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

'Επιτρέπεται η αναδημοσίευση
κειμένων του «Δ», με την προϋ-
πόθεση ότι θα αναφέρεται ρητώς
η πηγή τους.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 12000:

'Ο Διχασμός και ή Ζενύξη

Δ.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 12002:

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Λ ΜΑΝΔΡΑΣ, Ι. ΑΡΓΟΝΑΥΤΗΣ, Κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Φ.
ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ, Μ. ΔΑΝΙΚΑΣ, Σ. ΜΑΡΚΟΥ, Δ.
ΚΡΙΝΕΛΟΣ, Σ. ΠΑΠΠΑΣ, Γ.Α. ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, Π.
ΧΑΤΖΗΩΑΝΝΟΥ, Ν. ΤΣΙΡΩΝΗΣ.

ΣΕΛΙΣ 12002:

Συμπτώματα της 'Ελληνικής 'Ιστορικής Νόσου

Δ. ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕΛΙΣ 12011:

*Οι στανροι και οι αζάνθινοι στέφανοι
στόν ιηκό της Θόλου της 'Επιδάουρου*

ΑΛΤΑΝΗ

ΣΕΛΙΣ 12025:

Συνέντευξη του κ. Θύμιου Καραζατσάνη

ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

ΣΕΛΙΣ 12031:

*Οι 'Ιταλοί αποκορύπτουν την καταγωγή
των 'Ελλήνων της 'Απολλίας και Καλαβρίας*

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΜΠΕΚΑΚΟΣ

ΣΕΛΙΣ 12035:

Πρωτίστως πολιτιστική ή 'έννοια "Ελλην"

ΜΑΡΙΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ - ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ 12043:

Διγματολόγιο πορνό από την Παλαιά Διαθήκη

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΕΞΗΣ

ΣΕΛΙΣ 12051:

*Οι διεθνείς και τοπικές συνθήκες
κατά την εποχή δράσεως του Ρήγα*

ΦΙΛΕΡΕΥΝΟΣ

ΣΕΛΙΣ 12058:

*Από την λατρεία της θεάς 'Αρτέμιδος
προέρχονται τα σημερινά 'Αναστενάγια*

ΔΗΜ. ΚΩΝ. ΜΑΡΓΕΤΗΣ

ΣΕΛΙΣ 12059:

'Η μαζική νόστος μετά το 1897

ΑΚΕΣΑΣ

ΣΕΛΙΣ 12061:

'Η ατέλεια των σημιτικών γραφών

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

ΣΕΛΙΣ 12064:

*"Εκθεση για την 'Ελληνική γραφή
αγνοεί έντελώς τα νέα δεδομένα*

ΜΑΡΙΟΣ ΜΑΜΑΝΕΑΣ

ΣΕΛΙΣ 12067:

Το πανόραμα μετάξι της Θήρας

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΕΤΡΟΥΖΑΚΟΣ

ΣΕΛΙΣ 12072:

'Η ιδεολογική αιτία της φυσικής καταστροφής

ΣΤΑΥΡΟΣ ΒΑΣΔΕΚΗΣ

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

Ο ΑΛΛΟΣ ΛΟΓΟΣ: σελ. 12010 • ΧΡΟΝΙΚΑ: σελ. 12023 • Ο
ΚΑΛΑΘΟΣ ΤΩΝ ΑΧΡΗΣΤΩΝ: σελ. 12030 • ΕΘΝΙΚΑ: σελ.
12041 • ΟΙ ΓΕΝΝΗΤΟΡΕΣ ΤΟΥ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ: σελ. 12049 • ΑΙΣΙΜΑ ΚΑΙ ΑΔΗΡΙΤΑ: σελ.
12065 • ΔΙΗΓΗΜΑ: σελ. 12069 • Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σελ.
12072.

ΤΟΜΟΣ ΙΖ' • ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΕΥΧΟΥΣ 194 • ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1998

Ὁ Διχασμὸς καὶ ἡ Ζεύξις

Βαθύτατος εἶναι ὁ διχασμὸς τῆς σημερινῆς ἀνθρωπότητος ὡς συνόλου καὶ ὡς ἀτόμων. Ἐκφράζεται κυρίως μὲν πρῶτο σκέλος του τὴν μεγάλη ἀνάπτυξη τῆς λογικῆς προσεγγίσεως τῆς ἀντικειμενικῆς πραγματικότητος (ἐπιστήμη, τεχνολογία, πολιτισμός, κοινωνία, οἰκονομία)· καὶ μὲ δεύτερο σκέλος του τὴν παράλληλη μεγάλη ἰσχὺ τῶν ἐξωλογικῶν ὑποκειμενικῶν ἀξιῶν (πίστις, ἐλπίδα, φόβος, ἀγάπη κ.λπ., πὺν παράγουν τὶς ἐν ἐξάρσει σήμερα μυστικιστικῆς, θεοκρατικῆς, μεταφυσικῆς κ.λπ. παρενέργειες). Τὰ δύο αὐτὰ σκέλη, πὺν πρωτοεμφανίσθησαν κατὰ τὴν Ἀναγέννηση στὸν Χριστιανικὸ Κόσμο, δὲν μπόρεσαν νὰ ἐνισθοῦν, ἀποστασιοποιήθηκαν σὺν τῷ χρόνῳ μεταξύ τους ἀκόμη περισσότερο καὶ ἀναπτυσσόμενα συνεχῶς ἐδίχασαν πλέον βαθιὰ καὶ τοὺς ὑπολοίπους Κόσμους (Ἰαπωνία, Κίνα, Ἰνδία κ.λπ.).

Στὴν Ἑλλάδα, ἐπειδὴ τὸ Ἑλληνικὸ Ἔθνος εἶναι **τὸ μόνο** χριστιανικὸ ἔθνος τῆς Γῆς πὺν προϋπήρξε ἱστορικὰ καὶ πολιτιστικὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὁ διχασμὸς αὐτὸς λαμβάνει καὶ πολιτικὴ-ἐθνικὴ μορφή: Πρόκειται γιὰ τὴν βαθύτατη κρίση τῆς Ἑλληνικῆς Ταυτότητος, τὴν πάλῃ μεταξύ τοῦ Ἑλλήνα (καὶ ὅλων τῶν τρόπων θεωρήσεως τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου, πὺν ἡ ἔννοια «Ἑλλήν» περιέχει) καὶ τοῦ Χριστιανοῦ (καὶ τῶν κοσμοθεωρητικῶν καὶ βιοθεωρητικῶν ἀντιλήψεων, πὺν ἡ ἔννοια αὐτὴ ἀντιπροσωπεύει)· πρόκειται δηλαδὴ γιὰ τὴν κατάσταση πὺν πολλοὶ χαρακτηρίζουν «ἐθνικὴ σχιζοφρένεια», πὺν ὅμως δὲν εἶναι ἀπλῶς «ἐθνικὴ», ἀλλὰ ἐντοπίζεται πρωτίστως σὲ ὑποκειμενικὸ καὶ ἀτομικὸ, ἂν ὅχι καὶ ὑποσυνείδητο ἐπίπεδο.

Ὅταν ἐπεβλήθη ὁ Χριστιανισμός, ἀντιμετωπίζοντας ἴσως μία παρόμοια πρὸς τὴν σημερινὴν κατάσταση, ἀπέκοψε τὸ πρῶτο σκέλος τοῦ διχασμοῦ καταργῶντας μὲ ἄγριους τρόπους τὶς γέφυρες μὲ τὴν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα (στρεφόμενος δη

λαδὴ μετωπικὰ ἐναντίον τῆς ἐπιστήμης, τῆς κοινωνίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ) καὶ ἐπέδαλε ὀλοκληρωτικὰ τὸ δεύτερο σκέλος, δημιουργῶντας τὸν ἀνθρώπινο τύπο τοῦ «πιστοῦ» τοῦ Μεσαίωνα. Βεβαίως ὁ τύπος αὐτός, στηριζόμενος στὸ ἓνα του ἐναπομεῖναν σκέλος, ἦταν ἓνα ἀκρωτηριασμένο «πλάσμα».

Σὲ πολὺ ἀρχαιότερες ἐποχές, ὅταν εἶχε προκύψει ὁ ἴδιος διχασμός, ἡ ἀντιμετώπιση ὑπῆρξε τελείως διαφορετική: Δὲν ἀπεκόπη οὔτε τὸ πρῶτο οὔτε τὸ δεύτερο σκέλος, ἐγίνε ἐνιση καὶ ζεύξη («Ζεύς») μεταξύ τους. Ὁ «Ζεύς» γέννησε τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Διόνυσο, τὰ δύο προσφιλῆ του κορυφαῖα πνευματικὰ δημιουργήματα - γεννήματά του, πὺν λειτούργησαν ἀδελφικά, σὰν τέκνα τοῦ ἴδιου πατέρα, ἐπὶ χιλιάδες χρόνια. Τὸ «Ἀπολλώνειο» καὶ τὸ «Διονυσιακὸ» πνεῦμα συνυπῆρχαν ἀρμονικά, χωρὶς νὰ διχάζουν, καὶ ἔδωσαν ἀπὸ κοινοῦ τὸ κορυφαῖο ἐπίτευγμα τοῦ ἀνθρωπίνου εἴδους, τὸν Ἑλληνικὸ Λόγο (ποὺ δὲν εἶναι ἡ εὐρωπαϊκὴ Λογοκρατία, ὁ νεώτερος μεταχριστιανικὸς ὀρθολογισμός).

Εἴπαμε, ὅτι στὴν σημερινὴ Ἑλλάδα ὁ σύγχρονος διχασμός ἔλαβε καὶ σὲ ὁμαδικὸ («ἐθνικὸ») καὶ σὲ ἀτομικὸ (συνειδησιακὸ) ἐπίπεδο ἀγριώτερη μορφή. Εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ «ἐθνικὴ σχιζοφρένεια» ἐπιδεινώθηκε πιά σὲ τέτοιο βαθμό, ὥστε νὰ μὴ μπορῇ νὰ παραταθῇ. Νέες καταστάσεις προκύπτουν καθημερινὰ ὡς συμπτώματα τῆς ἱστορικῆς νόσου, πὺν ταυτόχρονα ὅμως εἶναι σημάδια καμπῆς τῆς πορείας της καὶ προμηνύματα τοῦ Αὐριο, πὺν ἐπέρχεται ἀκάθεκτο. Ὁ Ἑλληνισμὸς διανύοντας τὴν ἀτέλειωτη γραμμὴ πλεύσεως τῆς ὁδύσειάς του, λόγῳ τῆς ἱστορικῆς προαναφερθείσης μοναδικότητάς του βρίσκεται γιὰ μία ἀκόμη φορὰ στὴν πρωτοπορία τῆς ἱστορικῆς συνειδήσεως τῆς ἀνθρωπότητος. Καὶ βεβαίως, ὅταν βρεθῇ μπροστὰ στὸ ἱστορικὸ σταυροδρόμι του, δὲν θὰ ἐπιλέξῃ τὴν (ξένη) μέθοδο τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ, ἀλλὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ζεύξη.

Δ.Ι.Α.

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

Ἡ καταστροφή τῆς μητέρας Ἑλληνικῆς Γλώσσας

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Πιστεύω, ὅτι μία ἐνδειξη γιὰ τὸν μῦθο τῆς «κοινῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς ρίζας» εἶναι ἡ λέξη excavation = ἐκσκαφή. Ὁ Ἕλλην γνωρίζει σαφῶς τί λέει: ἐκ+σκάπτω, ἐνῶ ὁ Ἀγγλος ὄχι· ἀπλῶς πήρε τὴν ἑλληνικὴ λέξι καὶ τὴν ἔγραψε, ὅπως τὴν ἄκουσε.

Βεβαίως βάσει τῆς «ἐξυχρονίσεως» τῆς Ἑλλη-

νικῆς γραφῆς (ὄλ. καμμία → καμία ἢ συγγνώμην → συνγνώμη) θὰ γίνῃ κάποτε καὶ ἡ ἐκσκαφή → ἐξκαφή, ὅποτε ἡ ἐπομένη γενεὰ θὰ πιστεύῃ, ὅτι ἡ λέξι εἶναι ἀγγλικὴ ἑλληνοποιημένη.

Μετά τιμῆς
Α. Μάνδρας

Χειρουργὸς ὀφθαλμίατρος
Χαλκίδα

Τὸ σκόρδο, τὸ Ε τοῦ Σείριου καὶ οἱ... «ἐπουράνιες δυνάμεις»

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου καὶ συνεργάτες τοῦ «Λαυλοῦ»,

Θεωρῶ, ὅτι μόνο ἀπὸ τὶς φιλόξενες στήλες τοῦ περιοδικοῦ σας μπορῶ νὰ ἐκφράσω τὴν ἀποψή μου γιὰ τοὺς κινδύνους τοῦ ξεπεσμοῦ καὶ τῆς ἀλλοτριώσεως τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν πραγμάτων.

Ἀφορμὴ γιὰ τὸ παρὸν στάθηκε μία εἰδηση

ποὺ μεταδόθηκε ἀπὸ ραδιοφωνικοὺς σταθμοὺς στίς 15-10-1997, 9.00 π.μ.: «Τὸ σκόρδο, ἔλεγε, περιέχει μία ἄγνωστη οὐσία, ἡ ὁποία ἔχει θεραπευτικὲς κ.λπ. κ.λπ. ιδιότητες. Αὐτὸ ἀνεκοίνωσε πρόσφατα μία ομάδα Ἰσραηλινῶν ἐρευνητῶν» (:). Ἀς μὴν ἀναφεροῦμε στίς γνώσεις ὁσιολογίας-φυτοθεραπείας-φαρμακολογίας τῶν προ

Συμπτώματα τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορικῆς Νόσου

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Ὅλοι θυμοῦνται κάποιες ἡμερομηνίες, ποὺ τὸ Γένος ὑπέστη τραγωδίες, καὶ ἀγανακτοῦν, καὶ ἐξανίστανται, καὶ κλαῖνε τὴν μοῖρα τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐπιρρίπτουν τὴν εὐθύνη στὰ διεθνῆ ἐξουσιαστικὰ «κέντρα» (μὲ ὅλα τὰ υπονοούμενα καὶ τὶς προεκτάσεις τοῦ ὅρου). Καὶ σχεδὸν κανεὶς δὲν συλλογίζεται τὴν αἰτία τῶν κακῶς κειμένων. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ «ἀνθέλλην» Ἕλληνας, ὁ ὁποῖος «ἱστορία δίδασκε καὶ μνήμες δὲν ἐκράτει».

Ἐχει καταντήσει κλανσίγελως. Ἀπὸ τὴν μία κάποιος προσπαθοῦν νὰ ἀφυπνίσουν τὸ ποίμνιο, τὸ ὁποῖο καθεύδει τὸν ὕπνο τοῦ δικαίου, καὶ δικαίως, γιατί ἀπαιτεῖ καταπόνησι τοῦ σώματος καὶ τοῦ πνεύματος ἡ ἀγορὰ καταλυτικοῦ αὐτοκινήτου μὲ πολύμηνο διακανονισμό, γιὰ νὰ μπορῆς νὰ πιῇ τὸ Σάββατο τὴν «μπόμπα» στὰ Ἑλληνάδ-ικα (αὐτὴ ἡ κατάληξι -ικα,

και ἐπὶ τοῦ Ἱπποκράτη χρόνων καὶ ἄς μεταφε-
θοῦμε στὴν σημερινὴ ἐποχὴ, ὅπου ἀπὸ τὶς γι-
αγιάδες καὶ τοὺς παπποῦδες μας ἀκούμε καθη-
μερινὰ γιὰ τὸ σκόρδο καὶ τὸ πόσο καλὸ εἶναι γιὰ
τὴν ὑγίεια. Τί εἶναι αὐτὸ ὅμως, ποὺ προσπαθεῖ
νὰ μεταφέρῃ ἢ εἰδησι; – Ἄς ρίξουμε ἐμεῖς τὴν
«σπόντα», ὅτι ἐμεῖς πρῶτοι ἀνακαλύψαμε τὶς
θαυματουργεῖς ιδιότητες τοῦ σκόρδου (ὅπως
ἄλλως τε τὸ ἴδιο κάναμε καὶ γιὰ τὸ ἀλφάδιτο
καὶ τόσα ἄλλα στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ), καὶ ὅλο
καὶ κάποιος ὑποσυνεῖδητα ἢ καὶ ἀσυνεῖδητα θὰ
μεταφέρῃ τὸ μήνυμα σὲ ἐπόμενους, ποὺ ἀγνοοῦν
τὶς συνταγὰς τῆς γιγαλίας τους.

Συμπέρασμα: Ἀνελλιπὴς ἐλεγχος καὶ μεγάλῃ
προσοχῇ πρὶν τὴν ἀποδοχὴ τῆς ὅποιας ἀποψης,
γιατὶ ἀγνοοῦνται τὰ κίνητρα καὶ οἱ βλέψεις, ποὺ
τὴν πλαισιώνουν ἢ τεκμηριώνουν. Ἀκόμα καὶ
σὲ ἀπόψεις, ποὺ φανερά ἀντιτίθενται στὴ φιλο-
σοφίᾳ τῆς παραπάνω εἰδησις, ὑποδόσκει ὁ κίν-
δυνος ὁδήγησις σὲ καταστάσεις παθητικῆς ἢ καὶ
τελειῶς ἀντίθετες ἀπ' αὐτὲς ποὺ ἀρχικὰ ἐπιδιώ-
κονται.

Ἔτσι συνδυάζοντας τὴν προηγούμενη πρό-
ταση μὲ τὸ 2ο σκέλος τῆς ἐπικεφαλίδας-θέματος,
ἐσωχλεῖω φωτοτυπία ἀποσπάσματος γραπτῶν
τοῦ κ. Ἀνέστη Κεραμιδᾶ (περιοδικὸ «Δίαυλος
ἘπιILON», τ. 2ον, Ἔαρ, σ. 8 καὶ διδύλιό του «Ομά-
δα ἘπιILON», ἐκδόσεις «Δίον», 1996), στὰ ὁποῖα,
χωρὶς νὰ ἀποδεικνύῃ πῶς καὶ γιατί, ὑποστηρί-

ζει τὴν ἀποψιν, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ εἶναι ξεχω-
ριστὴ ὄχι μόνον ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὴν φύ-
ση ἀλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὴν προέλευση ἀπὸ τὸ
ἄστρο Ε τοῦ ἀστερισμοῦ τοῦ Λαγοῦ (ἀνήκει στὸ
Σείριο), 500 ἔτη φωτὸς μακριὰ. Γνήσιοι ἀπόγο-
νοι αὐτῶν, ἔχοντας συγχροτήσῃ τὴν «Ομάδα
Ε», μάχονται γιὰ τὴν ἀνατροπὴ διαφορῶν ἐξου-
σιαστικῶν διεθνιστικῶν σχεδίων ἀφανισμοῦ ἢ
ὑποδούλωσις τοῦ πλανήτη, ἐλέγχοντας χρημα-
τιστήρια, διαθέτοντας ὑπερυψηλὴ τεχνολογία,
ἐλέγχοντας τὰ καιρικὰ φαινόμενα κ.λπ. Ἔτσι
ἐνδεχομένως κάποιος νὰ πιστέψουν, ὅτι μπο-
ροῦμε νὰ κοιμώμαστε ἡσυχοί, ἀφοῦ αὐτοὶ μᾶς
προστατεύουν.

Ἐγὼ, ὄντας φιλόξενος νοικοκυρὴς ὁποιου-
δήποτε ιδέας, τὴ δέχομαι, καὶ μακάρι νὰ ἔχῃ ἔτσι.
Ἡ καθημερινότητά ὅμως ἄλλα διδάσκει. Ἄν δὲν
ἔχῃς νύχια νὰ ξυστῇς, μὴν περιμένης ἄλλον νὰ τὸ
κάνῃ. Ὅ,τι πρέπει καὶ μπορεῖ νὰ γίνῃ, πρέπει
καὶ μποροῦμε νὰ τὸ κάνουμε οἱ ἴδιοι. Ὁ κάθε
ἕνας πρέπει καὶ μπορεῖ νὰ δώσῃ προσωπικὴ μά-
χη σὲ ἀγῶνα ἀντιπαράθεσις καὶ ἐπιδίωξις καὶ
νὰ ἀποτελέσῃ συνιστώσα ἑλληνικῆς ἰδεολογίας,
ἔτσι ὥστε ὅλοι μαζί σὰν σύνολο-φορέας συνι-
σταμένου Ἑλληνικοῦ Πνεύματος νὰ δεῖξουμε
παρουσία ἱκανὴ νὰ ἀντισταθμίσῃ τὴν ὅποια
ἐξουσιαστικὴ διαβρωτικὴ διάθεσις. Ἐμπιστευό-
μενοι ἐξωγήινες ἢ ἐπουράνιες (ἀκόμα χειρότε-
ρο) δυνάμεις, χάνουμε τὴν ἐμπιστοσύνη στὴν

γραμματικῶς ἀπροσδιόριστῃ, προσδιορίζει ἄριστα τὸν ἀποπροσανατολι-
σμό καὶ τὴν κατάντια τοῦ κράτους). Ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅλοι πρέπει νὰ ἐξο-
μωιοθοῦν μὲ τὴν Εὐρώπῃ καὶ πρέπει νὰ γίνῃ ὅπωςδὴποτε. Ξέρετε, τί πο-
λιτισμένο καὶ ἀσύλληπτο γιὰ τὸν Ἑλληνα εἶναι νὰ πίνῃς τὸν καφέ σου
στὴν καφετέρεια καὶ νὰ εἶσαι ἐλεύθερος νὰ μαστουρώῃς μὲ ἐλαφρὰ ναρ-
κωτικά, ὅπως κάνουν σὲ προσδευτικὰς χώρες, τὴν Ὀλλανδία καὶ ἄλλες;
Εἶναι τὸ ὄνειρο τοῦ ὑποβάθμισμένου Ἑλληνα, ὁ ὁποῖος, γιὰ νὰ γίνῃ ἰσό-
τιμος καὶ ἰσόπεδος, πρέπει νὰ ἐνταχθῇ καὶ αὐτὸς στοὺς πραγματικὰ ἀνι-
σόπεδους θεσμούς, ποὺ θεσπίζονται ἀπὸ τὴν Ε.Ε. Μὲ τὴν μόνη διαφορὰ
ὅτι, γιὰ νὰ ὑποστηρίζουμε τὰ ἐγχώρια προϊόντα, θὰ ἐπιτρέπεται ἡ χρῆσις
μήκωνα. Καὶ συγχρόνως θὰ πρέπει νὰ ἀναβαθμισθῇ ἡ τηλεόρασις, ποικίλ-
λοντας τὸ πρόγραμμα μὲ περισσότερο ἀποκαλυπτικὰς «γκόμενες», νὰ χο-
ρεύουν τὸ ἐθνικὸ τοιφετεῖλι ἀπὸ τὶς 6:00 τὸ πρωὶ λόγφ τῶν ἐργαζομένων,

ἀξία μας καὶ ἔλκουμε ἀκόμα πιὸ ἔντονα τὴν πνευματικὴ ἀποσύνθεση, ἄρρηκτα συνδεδεμένη μὲ τὴν πρόωρη οἰολογικὴ ἐξόντωση.

Μὲ τιμὴ
Ἰάσων Ἀργοναύτης
Ἀθήνα

Μὲ τὰ ἐπιστημονικὰ δόγματα ξεναγοῦν στὸ Δῖον

Ἀγαπητέ «Δαυλέ».

Τὴν Κυριακὴ 12 Ὀκτωβρίου τοῦ 1997 ἐπεσκέφθην τὸν ἀρχαιολογικὸ χώρο τοῦ Δίου. Ἐκεῖ εὐρίσκετο καὶ μία ομάδα ἐπισκεπτῶν, τοὺς ὁποίους ξεναγοῦσε ἡ (ὅπως ἔμαθα ἀργότερα) ἀρχαιολόγος κ. Ἑλένη Μπενάκη, ποὺ εἶναι σινεργάτις τοῦ διευθυντοῦ τῶν ἀνασκαφῶν καθηγητοῦ Παντερμαλῆ, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, στὸ παρελθὸν εἶχε δηλώσει, πῶς ἡ ὑδραυλὶς ἔχει ἐβραϊκὴ ἢ φοινικικὴ καταγωγὴ.

Ἐπειδὴ ὠρισμένες φράσεις τῆς ἀρχαιολόγου τράβηξαν τὴν προσοχή μου, ἀπεφάσισα νὰ παρακολουθήσω ὁλόκληρη τὴν ὑπόλοιπη ξενάγηση. Ἔτσι ἔμαθα, ὅτι:

1. Τὸ ἀλφάβητο τὸ ἐφηῦραν οἱ Φοῖνικες.
2. Ὁ Ὀρφείας ὅπως καὶ ὁ Διόνυσος δὲν εἶναι ἐλληνικῆς καταγωγῆς.
3. Τὸ Δωδεκάθεο εἶχε «κουραστῆ», γι' αὐτὸ εἰσῆχθησαν στὴν Ἑλλάδα ξένοι θεοὶ ὅπως ἡ Ἴσις, ὁ Σέραπις καὶ ἄλλοι.
4. Τὴν Διονυσιακὴ λατρεία ἤρνοῦντο καὶ κατεδίωκαν οἱ Ἕλληνες καὶ ὅπου ἐπεβλήθη, αὐτοὶ

συνέβη μετὰ ἀπὸ αἱματηρὲς ταραχές. Σὺν παραδείγμα στοὺς ἰσχυρισμοὺς αὐτοὺς ἀνέφερε τίς «Βάκχες» τοῦ Εὐριπίδη.

5. Ἀμφιταλαντευόμενη τέλος ἀνάμεσα στὴν «κάθοδο τῶν Δωριέων» καὶ στὸ αὐτόχθον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τελικὰ ἀπεφάσισε νὰ δεχθῇ τὸ αὐτόχθον, ἀρνούμενη ὁμῶς τώρα τὴν Ἑλληνικὴ καταγωγὴ αὐτῶν ποὺ ὠνόμαζε «προέλληνες». (Τὸν ἴδιο ἰσχυρισμὸ ἄκουσα καὶ στὴν ἐκπομπὴ τοῦ Ρένου Ἀποστολίδη στὸ Κανάλι 5, στίς 11-10-97, ὅτι δηλαδὴ ὁ Μινωικὸς καὶ ὁ Κυκλαδικὸς πολιτισμὸς δὲν εἶναι Ἑλληνικοί).

6. Εἶναι λάθος νὰ ὀνομάζουμε τὴν περίοδο μετὰ τίς κατακτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἑλληνιστικὴ καὶ πρέπει νὰ τὴν ἀποκαλοῦμε «Μακεδονικὴ».

Τέλος ἐπισημαίνω, ὅτι ἡ ἀντίδραση τῶν ἀκροατῶν τῆς ἐν λόγω κυρίας ἦταν ἀνυπόκριτη.

Μετὰ τιμῆς
Κώστας Γεωργίου
Θεσσαλονίκη

οἱ ὅποιοι ξυπνῶντας θὰ ἐνημερώνωνται καὶ θὰ τονώνωνται γιὰ τὴ δύσκολη ἡμέρα ποὺ ἔρχεται.

Ἀφήστε τὸ ἀδιαχώρητο στὴν «τέχνη», ποὺ κάποιοι τὸ ἐξέλαβαν σὰν «χένι». Καὶ ἔφτιαξαν τὸ μαλλί, ἔβαλαν τὸ δίπατο, τὸ ὁποῖο εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὸ σανδάλι τοῦ ἀγάλματος τοῦ Λεωνίδα στὴν Σπάρτη. Καὶ ἄρχισαν νὰ βγάζουν ἀναρθρες κραυγές. Βάλτε ἓναν μέσο Ἕλληνα νὰ τραγουδήσῃ, θὰ γελάσετε, γιὰτὶ ἡ Ἑλλάδα τραγουδάει φάλτσα εἰδικὰ τὰ τελευταῖα χρόνια. Καὶ οἱ πιὸ σοβαροὶ δέδαια ἀκοῦνε σοβαρὴ μουσικὴ, Μπάχ, Μότσαρτ, χωρὶς εὐτυχῶς νὰ φοροῦν περὺνα καὶ καλτσοδέτα. Οἱ ὑπόλοιποι ἀγνοοῦνται ἢ παραβλέπονται. Καὶ τρέχουν στὸ Μέγαρο καὶ στὸ Ἡρώδειο, στὴν Ἐπίδαυρο, ἄντε καὶ στὸν «Διογένη» (δὲν ἐννοῶ τὸν Κυνικὸ ἀλλὰ τὸν Διογένη Παλλὰς).

Οἱ ἴδιοι καὶ οἱ ἴδιοι, τῆς κουλτούρας, τῆς καζούρας καὶ τῆς χασούρας

Ὁ πόλεμος τοῦ ἔπους «Μαχαμπαράτα» εἶναι ὁ Τρωικός;

Ἀξιότιμε κ. διευθυντά,

Μέ πραγματική ἐκπληξη διάβασα τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Κων. Κουτρούνη, πού χρονολογεῖ μὲ ἀστρονομικά δεδομένα τὰ Τρωικά περὶ τὸ 3101 π.Χ. («Δαυλός», τ. 190). Κι αὐτὸ, διότι τὰ ἀρχαῖα Ἰνδικὰ Πουράνα (μυθολογία) χρονολογοῦν τὸν θάνατο τοῦ Σρι Κρίσνα, ὁ ὁποῖος ἔλαβε μέρος στὸν μεγάλο πόλεμο πού περιγράφεται στὸ ἔπος Μαχαμπαράτα, στὸ 3102 π.Χ., ὅποτε ὁ ἐν λόγω

πόλεμος ἔλαβε χώρα περὶ τὸ 3110 π.Χ.

Ἄν κρίνουμε ἀπ' αὐτὴ τὴν ἔνδειξη, μία ἔρευνα στὸ ἐν πολλοῖς ἀγνωστὸ μας Ἰνδικὸ ἔπος θὰ εἶχε νὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ πολλὰ γιὰ τὴν πολιτιστικὴ ἐπίδραση τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὴν Ἰνδία.

Με τιμὴ

Φ. Ἀναγνωστόπουλος

Κῶς

Κορυφαῖος Γερμανὸς φυσικὸς μὲ ἀρχαιοελληνικὴ παιδεία

Ἀξιότιμε κ. Λάμπρου,

Ὁ καθηγητὴς Bernhard Gross (ὁ ὁποῖος διανύει τὸ 91ο ἔτος τῆς ἡλικίας του καὶ ὁ ὁποῖος ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ ἐνεργὸ μέλος τῆς πανεπιστημιακῆς κοινότητος) εἶναι ἕνας διαπρεπέστατος Γερμανὸς ἐπιστήμων μὲ παγκοσμίως γνωστὴ συμβολὴ στὴν ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν διηλεκτρικῶν ὑλικῶν καὶ τῶν σχετιζομένων μὲ αὐτὰ φαινομένων. Ἡ ἀμερικανικὴ ἐπιστημονικὴ ἐπιθεώρηση «IEEE Transactions on Dielectrics and Electrical Insulation» ἀφιέρωσε τὸ τεύχος τῆς τοῦ Ὀκτωβρίου 1996 σὲ μελέτες τοῦ ἐξέχοντος Γερμανοῦ ἐπιστήμονος. Στὸ τετρασέλιδο ὑπογραφικὸ του σημείωμα (σσ. 603-606 τοῦ ἀνωτέ-

ρω τεύχους) ἀναφέρεται, ὅτι εἶναι κοινωνὸς τῆς κλασσικῆς ἐλληνικῆς παιδείας. Ὁ καθηγητὴς Β. Gross εἶναι ἴσως ἀκόμη ἓνα παράδειγμα διαπρεποῦς ἐπιστήμονος (καὶ δὴ σὲ θετικὴ ἐπιστήμη), πού ταυτόχρονα εἶναι καὶ γνώστης τῆς ἀρχαιοελληνικῆς. Ἴσως τελικὰ αὐτὰ τὰ δύο (δηλ. θετικὲς ἐπιστήμες καὶ κλασσικὴ παιδεία) νὰ πηγαίνουν μαζὺ καὶ νὰ εἶναι συνδεδεμένα μὲ ἀρρήκτους δεσμούς μεταξύ τους. Ὅσο καὶ νὰ προσπαθοῦν κάποιοι νὰ μᾶς πείσουν γιὰ τὸ ἀντίθετο στὴν μίζερση χώρα μας...

Μετὰ τιμῆς

Μιχαὴλ Γ. Δανιάς

Δράμα

λόγῳ τζόγου στὸ καζίνο. Καὶ ἡ ζωὴ συνεχίζεται. Εἴχαμε κάποτε τοὺς «Υἱοὺς τοῦ Ἀνέμου», τοὺς ἀπανταχοῦ τσιγγάνους στὸν κόσμον, πού δὲν εἶχαν πατρίδα (μήπως χάθηκαν οἱ φυλές τους;), τώρα ἔχουμε τοὺς «Υἱοὺς τοῦ Τροχαίου», ὅπου κάθε ἀργία καὶ Σαββατοκύριακο φορτώνουν τὸ αὐτοκίνητο, δάζουν καὶ τὸ σκυλάκι, δεῖγμα κοινωνικῆς ἀναβαθμίσεως, καὶ συνωστίζονται στὰ διόδια, πηγαίνοντας νὰ γνωρίσουν νέους τόπους, γνήσιο ἰδίωμα τῆς φυλῆς.

Στὰ γράμματα δεδαίως δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ μὴν διαπρέπουμε. Στὴν ἱστορία γνωρίζουμε τὰ παγκόσμια καὶ Εὐρωπαϊκὰ Κύπελλα καὶ ὅλους τοὺς ἀρχαίους καὶ συγχρόνους συντελεστὲς τῶν ὁμάδων. Στὰ μαθηματικὰ τὰ προγνωστικὰ τοῦ ΛΟΤΤΟ καὶ ΠΡΟΤΟ ἀπασχολοῦν τοὺς σύγχρονους μελετητὲς τῶν σχολῶν (Πρακτορεῖα ΠΡΟΠΟ). Στὴν ἀστρονομία τὰ ζῶδια ἐπὶ καθημερινῆς δάσεως ἀναλύονται διεξοδικὰ (μόνον ἀπὸ 090 καὶ ἀπὸ μέ-

Καί τηλεοπτική «Μαύρη Ἀθηνᾶ» ἀπὸ τὸν Σπίλμπεργκ

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Θὰ εἰσέλθω κατ' εὐθείαν στὸ θέμα. Τῇ δεκάτῃ ἐννάτῃ Σεπτεμβρίου παρηκολούθησα ἓνα ἄρκετὰ ἐνδιαφέρον ἐπεισόδιον τῆς σειρᾶς ἐπιστημονικῆς φαντασίας «Σήκουεστ» σκηνοθεσίας Στήβεν Σπίλμπεργκ. Ἡ ὑπόθεσις ἐξεκλίσσεται ὥς ἑξῆς: Τὸ γνωστότατον ὑποδύχιον ἀνακαλύπτει μία «Θαλάσσια» πυραμίδα τεραστίων διαστάσεων, ἐντὸς τῆς ὁποίας, ἀφοῦ εἰσέρχεται, εὐρίσκει τὸν Ποσειδῶνα ὁλοζώντανο καὶ τὴν Ἀθηνᾶ μαρμαρωμένη. Ἐν τῷ μεταξὺ ἔχει πλεχθῇ τὸ εἰδύλλιον τοῦ ἔρωτος τοῦ Ποσειδῶνος πρὸς τὴν Ἀθηνᾶ καθὼς καὶ ἡ σύγκρουσις τῆς τελευταίας μετὰ τὴν Μέδουσα, πὺλ λήγει μετὰ τὴν... ἥττα τῆς Ἀθηνᾶς καὶ τὴν μαρμάρωσίν της. Τὸ ἐνδιαφέρον ὁμῶς εἶναι, ὅτι ἡ ἀπομαρμαρωθεῖσα ἐν τέλει

Ἀθηνᾶ ἦτο Μαύρη, καὶ μάλιστα ἔμοιαζε μετὰ μία γυναῖκα μαύρη, μέλος τοῦ πληρώματος. Ἀκόμη τὸ ἐπεισόδιον ἦτο διάσπαρτον ἀπὸ φράσεις καὶ εἰρωνεῖτες ἀνθελληνικοῦ περιεχομένου. Αὐτὰ κατ' ἐπιτομήν.

Ἡ «Μαύρη Ἀθηνᾶ» λοιπὸν ξανακυτᾶ μέσα ἀπ' τὴν τηλεόρασιν αὐτὴν τὴν φορὰ ἐμπνεύσει τοῦ Ἑδραίου σκηνοθέτου Στήβεν Σπίλμπεργκ (ἢ μήπως τοῦ Μάρτιν Μπερνάλ:).

Καὶ ἐρωτῶ: Ἔως ποῦ θὰ φθάσῃ ἡ ἀναισχυντία καὶ τὸ θράσος τοῦ ἔξουσιασμοῦ καὶ ἔως πότε οἱ Ἕλληνες θὰ ἀνέχωνται τὰ τοιαῦτα;

Μετὰ τιμῆς
Σπυρίδων Μάρκου
Καλλιθεᾶ Ἀθῆνας

Πληθώρα ἑλληνικῶν λέξεων στὴ γλῶσσα τῶν Τούρκων

Κύριε διευθυντά,

Μὲ τὸν τίτλο «Τουρκικὸ Λεξικὸ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς» (!) κυκλοφορεῖ μισὸ λεξικὸ –μέχρι τὸ Κ– πού λίγο ἢ πολὺ θέλει νὰ μᾶς πείσῃ, ὅτι μεγάλο μέρος τῆς «νεοελληνικῆς» γλώσσης εἶναι τουρκικῆς προελεύσεως. Ἀπὸ ἓναν πρόχειρο

ἐλεγχὸ πού ἔκανα ἀνεκάλυψα, ὅτι πάρα πολλές ἀπὸ τίς λέξεις, πού ἀναφέρει ὡς τουρκικές, θὰ ἔπρεπε νὰ περιλαμβάνωνται σὲ ἓνα λεξικὸ μετὰ τὸν τίτλο «Οἱ ἑλληνικὲς λέξεις στὴν τουρκικὴ». Ἀναφέρω μερικὲς μόνο ἀπὸ τὸ Α:

αἰγᾶς: πρόκειται περὶ παραφθορᾶς τῆς ἑλλη-

ντιουμ). Στὰ φυσικὰ ἀναλύεται, πῶς σβήνουμε ἓνα δάσος πὺλ καίγεται ἀπὸ ἀναμμένο τσιγάρο ἢ πῶς χάνεις μερικὰ κιλὰ στὰ «ΒΟΔΙ ΜΠΙΑΝΤΙΝΓΚ», ἐνῶ στὰ «ΜΕΤΑ ΤΑ ΦΥΣΙΚΑ» τίς πραγματικὲς αἰτίες πὺλ σὺννετέλεσαν στὴν ψυχολογία ἐνὸς «παιδαρᾶ» νὰ κάνῃ ἀλλαγὴ φύλου στὴν Κάζα - Μπλάνκα. Στὰ νομικὰ ἡ μελέτῃ τῆς διασπαθίσεως τοῦ κρατικοῦ χρήματος ἔχει ἀναχθῇ σὲ διατριβή, ἐνῶ ἡ ὀφειλὴ μικροποσῶν σὲ κρατικοὺς φορεῖς θεωρεῖται κακοῦργημα καὶ τιμωρεῖται διὰ λιθοβολισμοῦ. Στὴν ρητορικὴ εἰδικὰ μετὰ τὴν παντελὴ κατάργησι τῶν τόνων δημιουργήθηκε αὐτὴ ἡ ὑπέροχη ζωντανὴ γλῶσσα, ὅπου οἱ εἰδικοὶ λένε, ὅτι εἶναι μαθηματικὴ - ἁρμονικὴ τῆς ἀρχαίας γλώσσας τῶν Βησιγότθων μετὰ κάποιες προσμίξεις Μογγολικῆς καὶ τῆς γλώσσας τῶν νήσων Γκαλαπάγκος. Στὴν μετεωρολογία ἡ μελέτῃ τῶν φαινομένων ἔφθασε σὲ τέτοιο σημεῖο, ὅπου ἡ ἔκθεσι στὸν ἥλιο ἀφορᾶ κάθε λονόμενο, καὶ δὲν ἐπιτρέπεται ἡ παραμονὴ περισ-

νικιότατης λέξεως ήγήτωρ, άγάτωρ διοριστί. *άλάνα, άλανείνω, άλάνης, άλάνι*: προέρχονται από την όμηρική λέξι *άλάομαι* ('Οδύσ. ξ 120).

Άλλάχ: Καί *δέβαια* δέν είναι τουρκική ή λέξεις αὐτή, προέρχεται από την προϊστολαμική 'Αραβία, την υιοθέτησε ό Μωάμεθ για τόν θεό του 'Ισλάμ, πέρασε στην τουρκική, αλλά προμήτωρ είναι ή ελληνική όνομασία του 'Ηλίου ως θεού, πού από τους 'Ελληνες Φιλισταίους πέρασε και στην προϊστολαμική 'Αραβία, όπως πέρασε και στους άλλους γύρω λαούς.

άλήτης: αὐθεντική 'Ομηρική λέξις (ξ 124, ρ 420).

άνακαράς: τὰ βυζαντινά *άνακαρα*, τὰ κύμβαλα.

άπομαραζώνω: προέρχεται από ελληνικό *μαραζώνω* (λεξικό Σταματάκου), «φθειρόμαι» κ.λπ.

χιζείω: από τὸ ελληνικό *χάσμι, χάσκω*.

άργιρολεγένη: καί ή λέξις *άργυρος* καί ή λέξις *λεγένη* είναι ελληνικές. Τὸ *λεγένη* δέν είναι άλλο από την ελληνική *λάγνη* ή *λαγήνη*.

άριάνι: από την ελληνική λέξι *άραιος*.

άρχιδεφτερδάρης (δεφτέρι): φυσικά ή λέξι *τεφτέρ*-*δευτέρ*-*δευτεριάρης* προέρχεται από την ελληνική λέξι *διφθέρα*, πού σημαίνει δέρμα.

άφέντης, άφεντιά, άφεντικό, άφεντικός: προέρχεται από τὸ ελληνικό *αὐθέντης*.

άχαϊρεντος: από την ελληνική λέξι *χάρις*.

άχούρι: φανερό ότι προέρχεται από την ελληνική λέξι *άχρον*. Φυσικά θυμίζει καί την *άχιν*.

Σέ όλο τὸ διδύλιο τέτοιες «τουρκικές» λέξεις υπάρχουν έκατοντάδες.

Μετά τιμής

Δημήτριος Ι. Κρινέλος

Συγγραφέυς

Ἡ θεαματοποίηση τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μυθολογίας

Κύριε διευθυντά,

Ὡς γνωστόν, τὸν τελευταῖο καιρὸ ἔχει ἀναζωπυρωθῇ ἀπὸ πλευρᾶς τηλεόρασης, κινηματογράφου καὶ γενικώτερα ἀπὸ τὴν διομηχανία τοῦ θεάματος τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἀρχαία Ἑλληνική Μυθολογία. Κατὰ καιροὺς λοιπὸν ἔχουμε παρακολουθῇ παρόμοιου τύπου μυθολογικὲς

μεταφορὲς μὲ τρόπο, κατὰ τὸν ὁποῖο οἱ θεματικὲς ἀλλοιώσεις καὶ οἱ σκηνοθετικὲς ἀκρότητες ὠδήγησαν σὲ ἀποτελέσματα μακρὰν τοῦ ὀρθοῦ μυθολογικοῦ πλαισίου (ἀρχῆς γενομένης μὲ τὸν Στῆν Ρήθς ὡς Ἡρακλῆ στὶς ἰταλικὲς παραγωγὲς τοῦ '60 μέχρι τὸν σημερινὸ τηλεοπτικὸ Ἡρακλῆ καὶ ἀπὸ τὴν Ὀδύσσεια τοῦ Α. Κοτζαλόφου στὸν

σότερο ἀπὸ μερικὰ δευτερόλεπτα ἀπὸ ὅτι ἔχει προβλεφθῇ. Ἀπαραίτητος ὁδηγὸς γιὰ κάποιον πὺ θέλει νὰ κάνῃ ἀνώδυνο μαῦρισμα, γιὰτὶ εἶναι πολὺ σοδαρὸς παράγοντας, γιὰ νὰ ἀρέσης. Οἱ ἀθλοπαιδιὲς ἔχουν φθάσει σὲ ὕψηλὸ βάθμὸ, ἀν κρίνουμε τὸν συντονισμό στὰ γήπεδα καὶ τὰ πανεπιστήμια, ὅπου οἱ νέοι μασοῦν τὰ κάγκελα σὰν νέοι Κονταλιανοὶ («πολλὼ κάρρονες»).

Καὶ ὅλα αὐτὰ σ' ἓνα σημεῖο τῆς συνεχοῦς πορείας μας, ὅπου πάλι χίλιοι κίνδυνοι μᾶς ἀπειλοῦν καὶ κανεῖς δὲν ἐνδιαφέρεται πλὴν ἐλαχίστων, κανεῖς δὲν ἀγωνίζεται γιὰ τὴν ἰδέα, καὶ ὅσοι τὸ κάνουν, τονίζω ξανὰ πλὴν ἐλαχίστων περιπτώσεων, ἀποσκοποῦν σὲ προσωπικὸ ὄφελος καὶ προῦολῇ. Ἐάν ὁ Ἑλληνας δὲν γνωρίσῃ τὴν γλῶσσα του, τὴν ἱστορία του, τίς καταβολές του, ἐάν δὲν ἀναπτύξῃ μέσα του τὴν ἀγωνία γι' αὐτὸν τὸν κόσμος, γιὰτὶ ἡ Ἑλληνικὴ ἰδέα εἶναι οἰκουμενική, ἐάν δὲν ἀναδαθμισθῇ μέ-

Ἡρακλῆ - κινούμενο σχέδιο τῆς Ντίσνεϋ).

Ἡ Μυθολογία ὡς συμβολικὸ περιγράμμα κωδικοποιημένων ἀξιών δὲν ἀποσκοπεῖ στὸ νὰ περιγράψῃ καὶ μόνον τὶς ἱστορίες τῶν μυθολογικῶν προσώπων. Διότι τὰ δρώμενα τῶν ἡρώων ἀποτελοῦν τὸ ὄχημα τῆς μυθολογίας καὶ οὐδέποτε τὸν προορισμό. Ἐτοί ἡ ἐμμονὴ στὴν φαντασμαγορία τοῦ ἐντυπωσιασμοῦ προσδίδει στὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὶς πραγματικὲς συμβολικὲς προεκτάσεις τοῦ μύθου, καθιστώντας τὸν ἀπλῶς ἓνα εὐπελτο περιπετειῶδες θέαμα. Δεδομένου ὅτι οἱ κύριοι ἀποδέκτες αὐτῶν τῶν σκοπιμοτήτων εἶναι τὰ παιδιὰ, τὰ ὁποῖα ἀκόμα δὲν ἔχουν ἀναπτύξει κριτικὴ συνείδηση ἀξιολόγησης, καταλαοῖνουμε, πὼς τέτοιου εἶδους δημιουργήματα διαστρέβλωσης τοῦ ἐσώτερου παρελθόντος καλλιεργοῦν στὸ παιδί τὸν ἀποπροσανατολισμὸ ἀπὸ τὶς κοσμικὲς ἀξίες πού περικλείουν οἱ μῦθοι, καὶ πού τὸ παιδί ἔστω καὶ σπερματικὰ μέσα του δύ-

νεται νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ ἀναγάγῃ σὲ ἀξιώματα. Τὸ ἰδεολογικὸ ὑπόβαθρο τῆς ἐποχῆς, πού ἐξωθεῖ στὸν ὕλισμὸ καὶ τὸν πνευματικὸ ἐφησυχασμό, εἰσβάλλει στὸν παιδικὸ κόσμὸ ὡς ἄλλος Δούρειος Ἴππος. Δημιουργεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο μία προετοιμασία ἀπαίδευτης συλλογιστικῆς, πού προσεγγίζει μόνον ὅ,τι ἐπιφανειακὸ καὶ ἐφήμερο.

Τελειώνοντας θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω ἓνα χαρακτηριστικὸ κομμάτι ἀπὸ τὸ «1984» τοῦ Τζωρτζ Ὀργουελ, πού λέγει τὰ ἑξῆς: «Αὐτὸς πού ἐλέγχει τὸ παρόν, ἐλέγχει τὸ παρελθόν. Κι αὐτὸς πού ἐλέγχει τὸ παρελθόν, ἐλέγχει τὸ μέλλον». Τώρα παρὰ ποτὲ χρειάζεται νὰ ὑπεραμνηθοῦμε τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ πνεύματος.

Μὲ φιλικούς χαιρετισμούς

Σπύρος Παπᾶς

Νέα Ἐπίδαυρος Ἀργολίδος

Ἡ χρῆση τοῦ ἐπιθέτου «εὐδείελος» στὸν Ὅμηρο

Κύριε διευθυντά,

Τὸ ἐπίθετο «εὐδείελος» κατὰ τὸν διαπρεπῆ ὀμηριστὴ καὶ συντάκτη τοῦ ὁμωνύμου λεξικοῦ Ph. Boottman πρέπει νὰ μεταφράζεται: «μὲ ὁμορφο δειλινό», μὲ «ὁμορφο ἡλιοῦσάσιλεμα». Παράγεται ἀπὸ τὸ εὖ καὶ τὸ δείελος, πού σημαίνει σάν

ἐπίθετο «δειλινός», «ἐσπερινός», «ἀπογευματινός» – «δείελον ἡμῶν» (Ὀδύς. ρ 606): «ἡ πρὸς ἐσπέραν ἡμέρα» – καὶ σάν οὐσιαστικὸ ἀκριβοῦς «δειλινό», «ἐσπέρα», «ἀπόγευμα» καὶ κατ' ἐπέκταση «ἡλιοῦσάσιλεμα» – «δείελος ὅψ' ἡνίων» (Ἰλιάς, Φ 232): «τὸ δειλινὸ πού πέφτει ἀργά».

σα ἀπὸ τὶς ἀξίες πού τοῦ κληροδότησαν οἱ ἑνδοξοὶ πρόγονοί του, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ἀνανήψῃ ποτέ. Γιατὶ ἡ γνώμη χωρὶς γνώσι εἶναι καταστροφικὴ. Καὶ ἡ γνώσι εἶναι ἰσχύς. Καὶ τὸ ἰδίωμα τῆς φυλῆς εἶναι ἡ ἐμμονὴ στὴν γνώμη, ἔχει, δὲν ἔχει θάσι. (Πρόσφατο παράδειγμα ἡ ἐκπομπὴ «ΖΟΥΓΚΛΑ», ὅπου ἀκούσθηκε καὶ ὁ νεολογισμὸς «συναγωγὴ Ἑβραίων», τὸ ὁποῖο ἀντικαθιστᾷ τὸ τετριμμένον «χάθρα Ἰουδαίων» – λόγῳ σεβασμοῦ πρὸς τὶς Γραφές). Κι ἂν τυχὸν κάποιο φωτεινὸ πνεῦμα τοῦ παρελθόντος ὅρισκοῦν στὶς ἡμέρες μας, βλέποντας αὐτὸν τὸν ξεπεσμό τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου καὶ τῶν κατοίκων του, θὰ ἀναφωνοῦσε ἀγανακτισμένος:

«Μὴ μοῦ τὰς σφαῖρας τάραιτε,
γραινύλε τρισκατάρατε».

Μετὰ τιμῆς

Δ. Ἀθανασόπουλος

Μουσικός, Πετρούπολη

Ἦρα δὲν πρέπει νὰ μεταφράζεται «εὐδιάκριτος», «περιφανής», ὅπως ἐκτιμᾷ ὁ ἐπιστολογράφος οὗς Χ.Ι. Τζάκος («Δαυλός», τ. 191), ἂν καὶ αὐτὴ ἡ ἐρμηνεία ὑποστηρίζεται ἀπὸ ὠρισμένους.

Πιστεύω, ὅτι τὸ ἐπίθετο ταιριάζει σὲ τόπους μὲ ἀνοιχτὸ καὶ θαλάσσιο πρὸς τὴν δύση ὀρίζοντα, χαρακτηριστικὸ τῆς Ἰθάκης - Λευκάδος, ἀλλὰ ὄχι καὶ τῆς Ἰθάκης-Ἰθάκης. Φυσικά μὲ αὐτὴ τὴν ἐρμηνεία δὲν ἀποτελεῖ προνόμιο τῶν νήσων μό-

νον, γιὰ τοῦτο ἀναφέρεται καὶ γιὰ τὴν Κρίσα -«ἴξον δ' ἐς κρίσην εὐδείελον ἀμπελόεσσαν»: Ὑμν. Ἀπόλλ. 438 - πού πρὸς τὴν δύση ὁλέπει ἐλεύθερα στὸν Κορινθιακό.

Μὲ ἐκτίμηση

Γ. Α. Παπακωνσταντίνου

Ἱστοριοδίφης

Ἀθῆναι

«Ἀπόδοσις» ἀντὶ «μετάφρασις» τῶν ἀρχαιοελληνικῶν κειμένων

Ἀγαπητὲ κ. Λάμπρου,

Ἐκ τῶν πολλῶν ἐρευνῶν τοῦ ἐγκύριου περιοδικοῦ σας ὡς καὶ ἐκ διασωθέντων κειμένων ἀρχαίων συγγραφέων ἀποδεικνύεται, ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα παρουσιάζει ἀδιάλειπτον συνέχειαν ἀπὸ τῆς γενεσῆς τῆς μέχρι σήμερον. Τὴν αὐτὴν θέσιν, πιστεύω, ὅτι συμμερίζονται τῶν αὐτῶν καὶ οἱ ἀναγνώσται τοῦ «Δαυλοῦ». Παρὰ ὅμως τὰ ἀναμφίβολα ἱστορικά καὶ ἐπιστημονικά ἀποδεικτικά στοιχεῖα, ἐπὶ τῶν ὁποίων βασίζεται ἡ διαπίστωσις αὐτή, δὲν ἔλειψαν περιπτώσεις πολιτογραφημένων Ἑλλήνων καὶ δὴ ἐπὶ τῶν Χριστιδῆς, τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Κριαρᾶς κ.λπ.), οἱ ὅποιοι θεωροῦν τὴν ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν ὡς ξένην καὶ νεκράν, ὁ πρῶτος μάλιστα ἐξ αὐτῶν δηλώνει: «...ἂν ἐπιμένετε νὰ διδάσκαται, ἂς διδάσκαται ὡς ξένη γλῶσσα».

Ἡ μεταφορὰ κειμένων ἐκ μῆς γλώσσας εἰς ἄλλην χαρακτηρίζεται ὡς «μετάφρασις», οὐδεὶς

ὅμως θὰ διεννοεῖτο νὰ κάνῃ χρῆσιν τοῦ ὅρου αὐτοῦ, ἐὰν ἐπρόκειτο ἐπὶ παραδείγματι νὰ μετατρέψῃ ἓνα κείμενο πολυτονικὸν εἰς μονοτονικὸν ἢ νὰ τὸ μεταφέρῃ ἐκ τῆς καθαρευούσης εἰς τὴν δημοτικὴν καὶ ἀντιστρόφως. Μὲ ποίαν λοιπὸν λογικὴν χρησιμοποιοῦμε τὴν λέξιν «μετάφρασις» ὡς «σύνδεσμος» μεταξὺ τῶν ἀρχαίων κειμένων καὶ τῆς νεοελληνικῆς ἀποδόσεως τῶν; Κρίνω, ὅτι εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, ν' ἀντικαταστήσωμεν ἅπαντες πάραυτα τὸν ἐν λόγῳ ὅρον μὲ ἑτέρους, οἱ ὅποιοι ν' ἀποδίδουν τὴν πραγματικὴν ἔννοιαν τῆς ἐνεργείας αὐτῆς, ὅρους ὡς: «ἀπόδοσις» ἢ «μεταφορὰ» εἰς τὴν νεοελληνικὴν κ.λπ. Εἶναι ἀπαραδέκτον, ἐξ ἀπλῆς ἀμελείας νὰ προσφέρωμε λαθὰς εἰς τοὺς πολεμίους τῆς Ἑλλάδος.

Μετ' ἐκτιμήσεως

Παν. Χατζηωάννου

Βούλα

Τὸ ὄνομα Μαντῶ καὶ ὁ καθηγητὴς Πανεπιστημίου

Κύριε διευθυντά,

Ἦτο μία τηλεοπτικὴ ἐκπομπή. Ἦ προσκεκλημένη τραγουδίστρια εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα «Μαντῶ». Ἦ τηλεπαρουσιάστρια εὐρέθη στὴν ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ὄνομα αὐτὸ στὴν γενικὴ πώση καὶ εἶπε -ὀρθῶς- «τῆς Μαντοῦς», μὲ ἐπιφύλαξιν. Ἐγεννήθη «Θέμα». Ἦ φερώνυμη ἦτο ἐνήμερη καὶ ἀπηννησε: «Τῆς Μαντῶς, ἔχω ρωτήσει καὶ καθηγητὴ Πανεπιστημίου». Εἶπε, ὅτι εἶναι νεοελληνικὸ ὄνομα καὶ δὲν ἀκολουθεῖ τὴν... «Λητώ, τῆς Λητοῦς». Φυσικά ἐσφαλμένως, διότι: 1. Μαντῶ: Μάντις θυγάτηρ τοῦ Τειρεσίου. Εἶχε ἀφοσιωθῇ στὴν λατρεία τοῦ Ἀπόλλωνος στοὺς Δελφοὺς. Σύμφωνα μὲ τὸν Εὐριπίδην εἶχε ἀποκτῆσιν ἀπὸ τὸν Ἀλκαίωνα,

τὸν τελευταῖο τῶν ἐπιγόνων, δύο παιδιά, τὸν Ἀμφίλοχο καὶ τὴν Τιςφόνην κ.λπ., κ.λπ.

2. Μαντῶ: Κόρη τοῦ Πολυίδου καὶ ἀδελφὴ τῆς Ἀστυκρατείας, πού ἔδειχναν τὸν τάφο τῆς στὰ Μέγαρα κ.λπ., κ.λπ.

3. Μαντῶ: Μάντις καὶ αὐτὴ, συγγεστὴν συχνὰ μὲ τὴν κόρη τοῦ Τειρεσίου. Ἦτο κόρη τοῦ Ἡρακλέους καὶ σύμφωνα μὲ τὸν Βιργίλιο παντρεύθηκε τὸν Τοῦσκο, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἀπέκτησε τὸν Ὀκνο. Ὁ γιὸς τῆς ἱδρυσε μία πόλιν, πού τὴν ὠνόμασε Μάντουα, γιὰ νὰ τιμῇ τὴν μητέρα του.

Υ.Γ. Λεξικὸν Ἀρχαίου Κόσμου

Μὲ τιμὴ

Ν. Τσιρώνης

Πατήσια 112 55

Τὸ σκανδαλάκι

“Αντε νὰ χαθῆτε, ἐσεῖς οἱ συντηρητικοὺς τοῦ «Δαυλοῦ». “Ένα σκανδαλάκι ὀρήκατε καὶ τὸ κάνατε Ἀνατολικὸ ζήτημα! Έντάξει, ρε παιδιὰ, κούνησε τὴν ἀγλαδιὰ ὁ Λῶτ μὲ τὶς κόρες του. “Ε! Καὶ λοιπὸν τί ἐγινε; Χῆρος ἄνθρωπος ἦταν (διότι στὴν παράγραφο 26 τοῦ κεφαλαίου 1Θ' τῆς «Γενέσεως» ἡ σύζυγός του εἶχε μεταβληθῇ σὲ ἀλατιέρα), οἱ γαμπροὶ του ἦταν κόπανοι μὲ λοφίο, ποὺ δὲν τὸν ἀκολούθησαν κι ἔμεινε μὲ δύο νταβραντισμένες καὶ πάνω στὰ ντοιζένια τὸν κόρες, ποὺ ἔπρεπε νὰ «βουλευτοῦν». Τί νὰ κάνουν δηλαδή τὰ κορίτσια; Νὰ γίνουν λεοβίες; Ἀπαράδεκτο! Τί θὰ πῇ ὁ Γιαχβέ;

Βλέπανε λοιπὸν τὸν πατέρα τοῖς σὰν ξερολούκνιμο καὶ ἔτρεχαν τὰ σάλια τοὺς. “Ομως ὁ Λῶτ θρόαχος ἠθικῆς. Δὲν καταλάβαινε τίποτε. Κι ἐκεῖ, κονδέ-ντα στὴν κονδέντα, ἡ μεγαλύτερη κόρη, ποὺ ἀπ' τὴν ἀγαμία ἔτρωγε σίδερα, τὴν πῆρε τὴν ἀπόφαση. Τὸ γοργὸν καὶ χάριν ἔχει, σκέφτηκε. Βλέποντας δὲ ὅτι καὶ τοῦ Λῶτ τὰ σεξοναλικά ψωμιὰ ἦταν λίγα, καθ' ὅτι γέρων (παράγρ. 31), εἶπε νὰ φτιάξῃ... κατὰσταση. Ἀλλὰ τί ἀδελφὴ θὰ ἦταν, ἂν δὲν φρόντιζε καὶ γιὰ τὴν «ἀνακούφιση» τῆς μικροτέρας, ποὺ, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἀπὸ τὴν στέρηση ἔδλεπε ὁράματα;

Τώρα ποῦ διάβολο θρέθηκε τὸ κρασί σὲ μιὰ σπηλιά, σ' ἓνα θουνό, μακρὸν ἀπ' τὴν πόλη (παράγρ. 30), αὐτὸ μόνο ἓνας Γιαχβὲ τὸ ξέρει. Μὲ τὸ φλασκὶ πα-ραμιάσχαλα μπουκάρει λοιπὸν ἡ πρεσβυτέρα τῶν θυγατέρων εἰς τὸ σπήλαιον κι ἀρχίζει νὰ τὰ πίνη ξεροσφύρι μετὰ τοῦ πατρός της (παράγρ. 33). Καὶ «“Αντε! “Ασπρο πάτο, γέρο», «Κι ἂς πάῃ καὶ τὸ παλιάμπελο, γέρο», νᾶσιν ὁ Λῶτ γκῶλ. Μόνο καρσιλαμᾶ δὲν χόρεψε ὁ ἄνθρωπος· ἴσως γιὰτὶ δὲν εἶχε ἀκόμη ἀνακαλυφθῇ... Καὶ μόλις ὁ Λῶτ τὰ «ᾠαίξε» κανονικά, θοντάει ἡ πρεσβυτέρα θυγατέρα τὸν πατέρα της – καὶ ποῦ σὲ πονεῖ καὶ ποῦ σὲ σφάζει. Κόντευαν νὰ ἐξαντλήσουν τὸ «Κάμα Σούτρα»! Ἡ νεωτέρα, ἥτις παρακολουθοῦσε τὴν φάση, ἔῤαζε ἀφροὺς καὶ ὠρυόταν: «Σταμάτα πιά, μωρὴ λυσσάρα! Θὰ τὸν ἀπο-στραγγίσης καὶ τί θὰ γίνω ἐγὼ αὔριο, ποὺ εἶναι ἡ σειρὰ μου».

Φυσικὰ ὁ Λῶτ ἐκεῖνο τὸ θρόαδν δὲν κατάλαβε τίποτα (παράγρ. 33). (“Η μή-πως κατάλαβε καὶ τοῦ ἄρεσε;). Πάντως τὴν ἐπόμενη νύχτα μπουκάρησε καὶ ἡ νεωτέρα εἰς τὸ σπήλαιο μὲ τὸ γνωστὸ φλασκὶ (παρ. 35). Στρώνεται παρὰ τῷ γέροντι καὶ δὲς του «μιὰ ζωὴ τὴν ἔχουμε» καὶ «ὅσα φᾶμε κι ὅσα πιοῦμε» (ὅχι, τὴν παροιμία δὲν τὴν συνέχισε ἐξ αἰδημοσύνης, διότι ἦτο κορίτσι σεβάστι-κό), νᾶσιν καὶ πάλι ὁ Λῶτ γκῶλ. “Ε! Αὐτὸ ἦταν. “Εβγαλε τὸ κορίτσι τ' ἀπω-θημένα του. Ἐκεῖνη τὴν νύχτα εἶδε ὁ Λῶτ τὸν Γιαχβὲ φαντάρο. Παρ' ὅλα αὐτά, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἡ ἰδίᾳ παράγραφος, ὁ ἀγαθὸς πατὴρ οὐδὲν ἐνόη-σε. Ξύπνησε μόνο λίγο κουρασμένος καὶ ἐπειδὴ ἦταν ἄνθρωπος μὲ μοντέρνες παιδαγωγικὲς ἀπόψεις καὶ διακριτικὸς, δὲν ρώτησε ποτὲ τὶς κόρες του, πῶς στὸ καλὸ ἔμειναν ἔγκυες, ἀφοῦ ἐκεῖ ποὺ κατοικοῦσαν δὲν ὑπῆρχεν ἐκτὸς αὐτοῦ ἄλλη ἀρσενικὴ ψυχὴ ζωσα.

Πάντως, ρε παιδιὰ, δὲν μοῦ τὸ δγάζετε ἀπ' τὸ μυαλό, ὅτι ὁ Λῶτ δὲν πρέπει νὰ ἦταν καὶ τόσο μεθυσμένος. Ἀπλῶς τὸν βόλεψε κι αὐτὸν ἡ κατὰσταση.

Γιώργος Πετρόπουλος

ΑΛΤΑΝΗ

Οἱ σταυροὶ καὶ οἱ ἀκάνθινοι στέφανοι στὸν σηκὸ τῆς Θόλου τῆς Ἐπιδαύρου

Ο ΕΣΤΑΥΡΩΜΕΝΟΣ ΔΙΟΝΥΣΟΣ ΖΑΓΡΕΥΣ

Ἕνα μνημεῖον τῆς ἀξίας τῆς Θόλου τῆς Ἐπιδαύρου λόγῳ τῆς θαυμασίας τῆς διακοσμήσεως, τοῦ σπανίου κάλλους τῆς ἀκόμῃ καὶ διὰ τὴν κλασικὴν ἐποχὴν, ἐποχὴν φιλοσοφικῆς σκέψεως, ἁρμονίας καὶ κάλλους, **διδάσκει**. Τὸ μάθημα θὰ πρέπει νὰ εἶναι πλήρως εἰς τὸ φυσικὸν πεδῖον, προκειμένου ὁ νοῦς νὰ δυνηθῇ νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰ βαθύτερα ἰδεατὰ ἐπίπεδα, εἰς τὰ ὁποῖα προορίζεται νὰ ἐντυπώσῃ.

Ἡ φαινομενικὴ πορεία τοῦ Ἡλίου μὲ τὴν μυθολογικὴν προσέγγισιν τοῦ τροχοῦ τοῦ ἄρματος τοῦ Ἡλίου καὶ τῶν 70 ἀκτίνων του ἀνεγνωρίσθη ὡς ὁ στέφανος τῆς ὀροφῆς τῆς Θόλου καὶ μάλιστα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μεταξὺ τοῦ σηκοῦ καὶ τῶν 26 Δωρικῶν κιόνων («Δαυλός», τ. 187). Τὴν γνῶσιν τῆς φαινομενικῆς πορείας τοῦ Ἡλίου κατεῖχε ὁ μέσος ἄνθρωπος τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς καὶ αὐτὴ ἐξετίθετο εἰς τὴν κοινὴν θέαν, διότι ἡ πρόσθεσις εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μνημείου δὲν ἦτο ἐλευθέρη. Τὸ δάπεδον ἐντὸς τοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ παρέδωκε εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὸ πλανητικὸν πρότυπον μὲ ἀποτυπωμένην εἰς αὐτὸ τὴν ἰδέαν τοῦ ἡλιοκεντρισμοῦ. Ἡ στρογγύλη λευκὴ πέτρα ἐξεπροσώπει τὸν Ἡλίον καὶ αἱ πέριξ αὐτοῦ ρομβοειδεῖς τροχιαὶ τοὺς πλανήτας («Δαυλός», τ. 179). Ἡ φιλοσοφικὴ διάστασις τῆς ἰδέας τοῦ ἡλιοκεντρισμοῦ ἦτο ἐπιμελῶς κρυμμένη εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ μνημείου διὰ τοὺς μεμνημένους, τοὺς ἱεροφάντας καὶ τοὺς ὑπηρετοῦντας τὸ μνημεῖον.

Αἱ δύο ἀνωτέρω ἀπεικονίσεις, τῆς φαινομενικῆς πορείας καὶ τοῦ ἡλιοκεντρισμοῦ, δὲν θὰ εἶχαν λόγον ὑπάρξεως, ἐὰν ἡ πορεία τοῦ Ἡλίου, προκειμένου περὶ τῆς φαινομενικῆς πορείας του, καὶ ἡ πορεία τῶν πλανητῶν, προκειμένου περὶ τοῦ ἡλιοκεντρισμοῦ, δὲν καθορίζοντο ἐπακριδῶς ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν μοιρῶν τοῦ κύκλου. Τότε ἡ εἰκόνα, πλήρης, θὰ ἐξησφάλιζε εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὴν βεβαιότητα, ὅτι δὲν πρόκειται περὶ διακοσμήσεων ἀλλὰ περὶ κεκρυμμένων γνώσεων χαραγμένων μὲ γλυπτὰς συμβολικὰς παραστάσεις, αἱ ὁποῖαι συμπληροῦνται ὑπὸ τῆς μυθολογικῆς ἐρμηνείας καὶ τῆς γνώσεως τῆς ἀριθμοσοφίας, διότι ὁ ἀριθμὸς ἀνάγει τὸν νοῦν εἰς τὰς πλέον ὑψηλὰς, καθαρὰς ἀφηρημένας ἐννοίας, ὡς κατ' ἐπανάληψιν τονίζει ὁ Πλάτων εἰς τοὺς *Νόμους* του. Μέσῳ τῶν μαθηματικῶν

ἀναπτύσσεται ἡ ἁρμονία τῆς διαλεκτικῆς τέχνης μὲ τελικὸν στόχον τὴν ἀστρονομικὴν θεολογίαν, ὡς αὐτὴ ἐσχεδιάσθη εἰς τὰ βιβλία τῶν *Νόμων* («Δαυλός», τ. 191).

Ἐὰν τὸ δάπεδον τῆς Θόλου μὲ τὴν διάταξιν τῶν κίωνων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ διακόσμου ἦτο μία τυχαία ἐπιλογή ἄνευ οὐρανίου γνώσεως, τότε θὰ ἦτο πολὺ φυσικόν, ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ φατνία μὲ τὰς διακοσμήσεις αὐτῶν νὰ ἀκολουθοῦν τὴν ἰδίαν ἀριθμητικὴν διάταξιν τοῦ δαπέδου, διότι τοῦτο θὰ διηυκόλυνε κατασκευαστικῶς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου, χωρὶς νὰ ἀφαιρέσῃ τίποτε ἀπὸ τὸ κάλλος τῶν διακοσμητικῶν του στοιχείων.

Παρατίθεται κατωτέρω τὸ ἀνηρτημένον σχέδιον εἰς τὸ Μουσεῖον τῆς Ἐπιδάυρου, τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν ὀροφὴν. Εἰς τὸ σχέδιον αὐτὸ καταμετρῶνται τόσον ὁ ἀριθμὸς τῶν κίωνων τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς Θόλου ὅσον καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν φατνίων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικόν: Ὁ ἐσωτερικὸς στέφανος μὲ τὰ ἀπλᾶ φατνία καὶ ὁ ἐξωτερικὸς μὲ τὰ διπλᾶ. Εἰς τὸ ἐν λόγω σχέδιον κιονοστοιχία καὶ στέφανοι δὲν ἔχουν ὀπτικήν σχέσιν μεταξὺ των. (Εἰκὼν 1).

ΚΑΤΟΨΙΣ ΟΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΔΑΠΕΔΟΥ ΘΟΛΟΥ

Εἰκὼν 1.

Ἐκτὸς τοῦ Μνημείου

26 Δωρικοὶ κίονες

70 ἀκτῖνες

140 φατνία

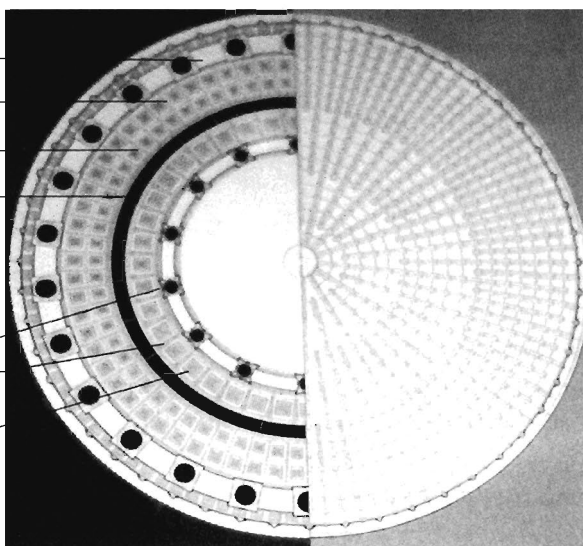
Τοῖχος σηκοῦ

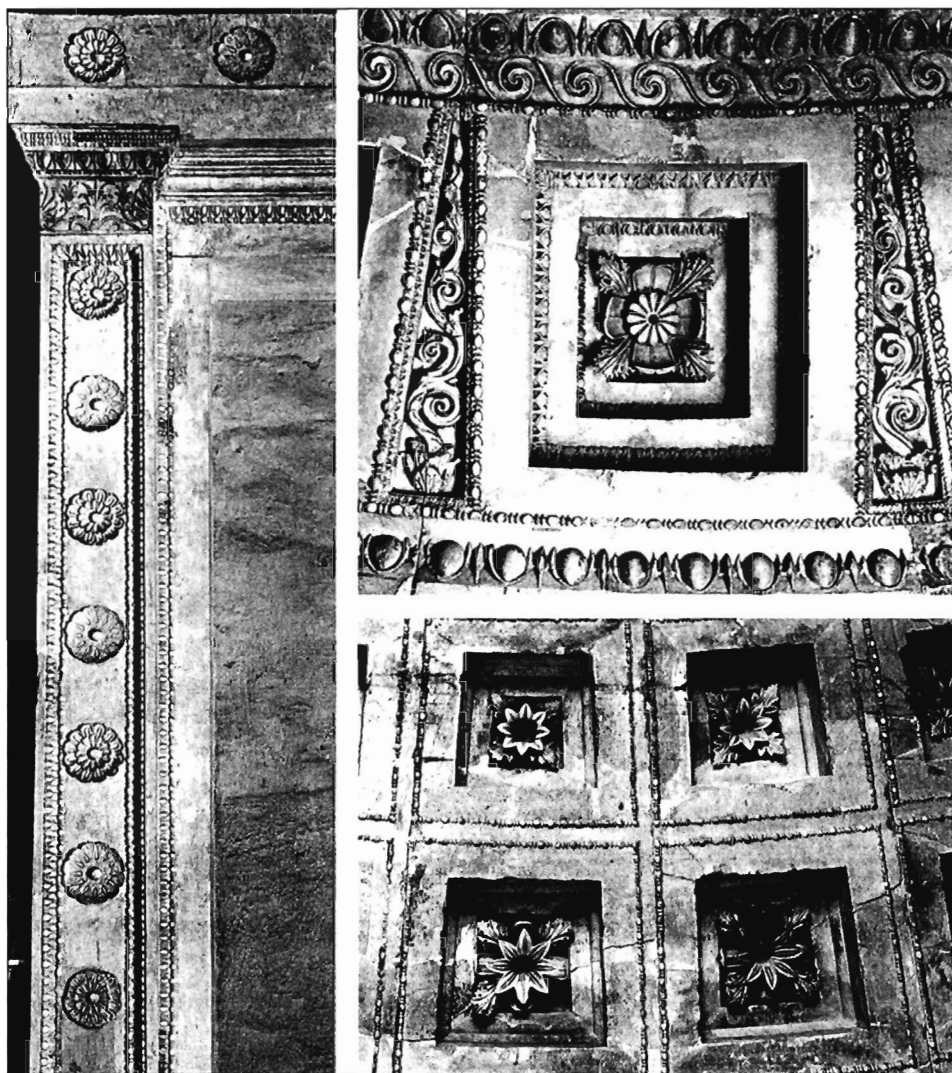
Ἐντὸς τοῦ Μνημείου

14 Κορινθιακοὶ κίονες

40 ἀκτῖνες

40 ἐσωτερικὰ φατνία

Εικόν 2. Ἐξωτερικά φατνία τῆς Θόλου.

Ποῖος ὁ λόγος τότε μιᾶς πολυπλόκου κατασκευῆς, ἐὰν αὐτὴν δὲν τὴν καθώριζαν συγκεκριμένοι ἀφανεῖς, σοδάρωτατοι παράγοντες, τοὺς ὁποίους καλεῖται νὰ αἰτιολογήσῃ ὁ ἐρευνητὴς τεκμηριώων με συνέπειαν τὴν πρώτην διαπίστωσιν ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸν τῶν 14 ἐσωτερικῶν κίωνων, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν περὶ τοῦ κύκλου τῆς Σελήνης, καὶ τῶν 26 ἐξωτερικῶν, οἱ ὁποῖοι ὁμιλοῦν περὶ τοῦ κύκλου τοῦ Μεγάλου Ἐνιαυτοῦ;

Φατνία, μοῖραι, σταυροί

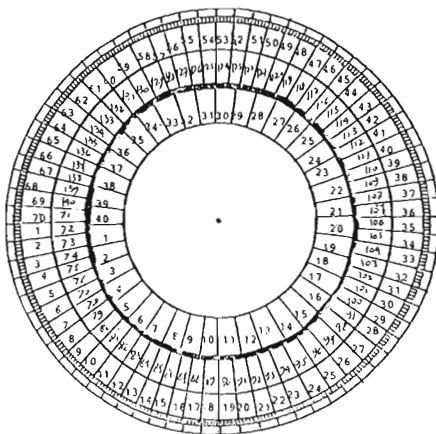
Οἱ ἀριθμοὶ 14 καὶ 26 τῶν κίωνων ἀποδίδουν χρονικοὺς κύκλους ἀφορῶντας εἰς τὸν πλανήτην Γῆ καὶ εὐρίσκονται συνεπῶς ἐπὶ τοῦ δαπέδου. Τὰ ἀριθμητικὰ εὐρήματα τῶν στοιχείων τῆς ὀροφῆς, δηλαδὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν φατνίων καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν διακοσμητικῶν στοιχείων τῶν εὐρισκομένων ἐντὸς τῶν φατνίων εἰς τὴν ὀροφήν, θὰ πρέπει νὰ προσφέρουν τὸν ἀναγκαῖον ἀριθμὸν, ὁ ὁποῖος καθορίζει τὸν κύκλον, δηλαδὴ τὰς 360 μοῖρας. Ὁ ἀριθμὸς αὐτὸς κατὰ τὴν ἀρχαιότητα δὲν καθώριξε μόνον τὸν χῶρον, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς μοῖρας τοῦ κύκλου, ἀλλὰ καὶ τὸν χρόνον, διότι τὸ ἔτος εἶχε καθορισθῇ ἀπὸ τὰ ἱερατεῖα εἰς 360 ἡμέρας. Ἡτο συνεπῶς καὶ χρονικὸς κύκλος τῆς περιφορᾶς τοῦ Ἡλίου κατὰ τὴν φαινομενικὴν ἐτησίαν πορείαν του. Ἡ ἀνάγκη συνεπῶς ἀνευρέσεως τοῦ ἀριθμοῦ 360 εἰς τὴν ὀροφήν εἶναι διπλή:

α) διὰ νὰ καθορισθῇ ὁ χῶρος καὶ νὰ ὑπολογίζωνται αἱ θέσεις τῶν οὐρανίων σωμάτων καὶ

β) διὰ νὰ συμπληρωθῇ με τὴν ἐτησίαν περιφορὰν τοῦ Ἡλίου ὁ τρίτος χρονικὸς προσδιορισμὸς πού σχετίζεται με τὸν πλανήτην Γῆ.

Ἡ καταμέτρησις τῶν φατνίων τῶν εὐρισκομένων ἐντὸς τῶν 2 ἐξωτερικῶν στεφάνων καὶ ἐντὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶναι ἡ κάτωθι:

Ο ΤΡΙΠΛΟΥΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΤΗΣ ΘΟΛΟΥ

Ὁ ἐσωτερικὸς στέφανος περιέχει 40 φατνία καὶ εὐρίσκεται ἐντὸς τοῦ σηκοῦ. Ὁ διπλοῦς ἐξωτερικὸς στέφανος περιέχει 70+70=140 φατνία καὶ εὐρίσκεται μεταξὺ τοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ καὶ τῆς Δωρικῆς κιονοστοιχίας.

Αί συντεταγμένοι πού ὀρίζουν τὰς θέσεις τῶν πλανητῶν καὶ τῶν ἀστέρων δὲν προσδιορίζονται. ἔαν δὲν ὑπάρχουν μοῖραι, πού νά ἀριθμοῦν τὸν κύκλον, δεικνύουσαι τὴν θέσιν τοῦ οὐρανίου σώματος ἐπάνω εἰς τὸ στερέωμα. Ὁ οὐράνιος μεσημβρινὸς μετὰ τοῦ οὐρανίου ἰσημερινοῦ σχηματίζουν σταυρὸν χωρίζοντες τὸν κύκλον εἰς τεταρτημόρια. Μὲ δάσιν τὸν σταυρὸν καὶ τὰς μοίρας ὑπολογίζεται ἡ θέσις τῶν ἀστέρων.

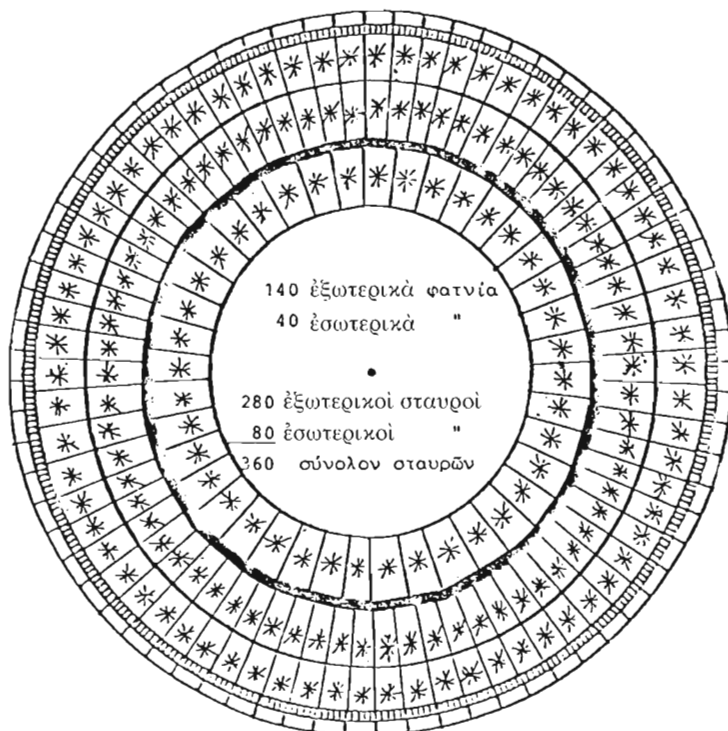
Αἱ 360 μοῖραι τοῦ κύκλου ἀφοροῦν τόσον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θόλου. Πρέπει συνεπῶς νά ἐμφανίζονται καὶ εἰς τοὺς δύο χώρους, ὥστε νά καλύψουν τὴν διπλὴν ἀναγκαιότητα τῆς παρουσίας των εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῆς Θόλου διὰ τὴν φαινομενικὴν πορείαν τοῦ Ἑλίου καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν διὰ τὸν ἡλιοκεντρισμόν. Θὰ πρέπει δηλαδὴ αἱ 360 μοῖραι μὲ κάποιον ἀρχιτεκτονικόν, κοινὸν γλυπτὸν στοιχεῖον νά δηλώσουν ἀριθμητικῶς ἐπακριβῶς τὴν ὑπαρξίν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μοιρῶν τοῦ κύκλου.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν κύκλον τοῦ Ἑλίου, αὐτὸς εἶναι ὑπαρκτὸς καὶ εὐρίσκεται ὡς στέφανος εἰς τὴν ὀροφὴν τῆς Θόλου, ἀλληγορούμενος μυθολογικῶς μὲ τὸν τροχὸν τοῦ ἄρματος, τὸν ὁποῖον ἐχάρισεν ὁ Ζεὺς εἰς τὸν Ἥλιον διὰ τὴν νικηφόρον συνεισφορὰν του κατὰ τὴν μάχην ἐναντίον τῶν Τιτάνων («Δαυλός», τεῦχος 187).

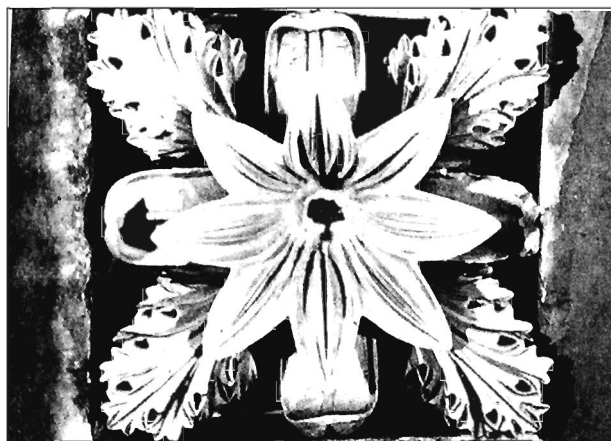
Αἱ μοῖραι πρέπει νά ἀναζητηθοῦν ἐπομένως ἐπὶ τοῦ τροχοῦ, ἐφ' ὅσον αὐτὸς ἀλληγορεῖται μὲ τὸν στέφανον τοῦ τροχοῦ τοῦ ἄρματος. Τὸ κοινὸν γλυπτὸν στοιχεῖον πρέπει νά παρίσταται ἐπὶ τοῦ στεφάνου τόσον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θόλου (Εἰκ. 3 καὶ 4).

Τὸ κοινὸν γλυπτὸν στοιχεῖον τὸ εὐρισκόμενον ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τῆς Θόλου εἶναι ὁ σταυρός. Ἡ ἐπιβεβαίωσις τοῦ μὴ τυχαίου τῆς ἐπιλογῆς τοῦ συμβόλου τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν 360 μοιρῶν τοῦ κύκλου προκύπτει ἀπὸ τὴν σύνθεσιν τῶν ἐννοιῶν πού ἀπορρέουν ἐκ τῶν λέξεων *στέφανος*, *φατνίον*, *ἄκανθος*, *κρίνον* καὶ *ρόδαξ* εἰς συνάρτησιν μετὰ τῆς λέξεως *μοῖρα*, διότι καταμετροῦνται 180 σταυροὶ σὺν 180 χιαστί ἐκ φύλλων ἀκάνθου ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ. Τὸ σύνολον τῶν σταυρῶν $180+180=360$ εἶναι ὁ ἀναζητούμενος ἀριθμὸς τῶν μοιρῶν τοῦ κύκλου. Ἡ σύνδεσις τῶν ἀνωτέρω ἐπὶ μέρους στοιχείων εἶναι λίαν διαφωτιστικὴ ὡς πρὸς τὸν συνολικὸν ἀλληγορικὸν καὶ συμβολικὸν προσδιορισμόν, πού ἐν συνεχείᾳ ἐχρησιμοποιήθη ὡς οἰκοδομικόν, πνευματικὸν ὑπόδαθρον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ὁ σταυρὸς καὶ τὰ φύλλα ἀκάνθου ἀφ' ἑνὸς καὶ τὰ ἄνθη, κρίνα καὶ ρόδακες ἀφ' ἑτέρου, τοποθετημένα ἐντὸς φατνίων τριῶν ἐπαλλήλων πλακῶν ἐπὶ τῆς στεφάνης τῆς ὀροφῆς τοῦ μνημείου, διδάσκουν ἀπὸ τὸ παρελθὸν τὴν διαχρονικὴν ταυτότητα τῶν συμβόλων.

Η ΟΡΟΦΗ ΤΗΣ ΘΟΛΟΥ ΕΠΙΔΑΥΡΟΥ

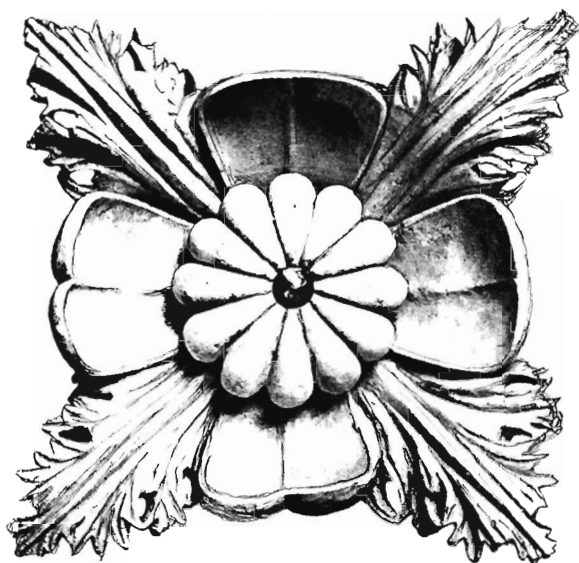
Τὸ σύνολον τῶν σταυρῶν τῶν εὐρισκομένων ἐντὸς τῶν φατνίων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἑξωτερικὸν τῆς Θόλου εἶναι 360, ὅσαι εἶναι καὶ αἱ μοῖραι τοῦ κύκλου.

Εἰκὼν 3.

Κρίνον ἐπὶ σταυροῦ καὶ φύλλων ἀκάνθου τῶν ἑξωτερικῶν φατνίων.

*Χιαστί σταυρὸς ἐκ φύλλων ἀκάνθου.
Σταυρὸς ἀπλοῦς, γλυπτός.*

Εἰκὼν 4.

Ρόδαξ ἐπὶ σταυροῦ καὶ φύλλων ἀκάνθου τῶν ἐσωτερικῶν φατνίων.

**Χιαστὶ σταυρὸς ἐκ φύλλων ἀκάνθου.
Σταυρὸς ἀπλοῦς, γλυπτός.**

[Τὰ χιαστὶ φύλλα ἀκάνθου καταμετρῶνται καὶ αὐτὰ ὡς σταυροί, διότι:

- α) ἔχουν καὶ αὐτὰ 4 θραχίονας σχηματίζοντας 4 ὀρθὰς γωνίας ὡς οἱ σταυροί, εὐρισκόμενα εἰς ἄμεσον σχέσιν, διχοτομοῦντας αὐτόν· καὶ
- β) οἱ δύο σταυροὶ σχηματίζουν κοινὴν θάσιν, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι στερεωμένα ἐξωτερικῶς τὰ κρίνα καὶ ἐσωτερικῶς οἱ ρόδακες.]

Ἀποσυμβολισμοὶ τῶν φατνίων - κρίνων

“Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ παρελθόν, ἡ Θόλος τώρα ἀποκαλύπτει: Ὁ οὐράνιος στέφανος τῶν 360 μοιρῶν τοῦ κύκλου (δηλαδή τοῦ Ζωδιακοῦ Κύκλου τῶν ἐπα-
νεσσαρκώσεων) φέρει διαχρονικὰ φατνία, ἐντὸς τῶν ὁποίων γεννᾶται ἡ Ζωὴ καὶ ἐκτρέφεται ἐντὸς αὐτῶν, διότι *φάτνη* ἢ *φάγνη* εἶναι ὁ χώρος, ὅπου ἐκτρέ-
φονται τὰ ζῶα τοῦ Ζωδιακοῦ (φάγνη = φαγητό). Ἐκ τοῦ Λεξικοῦ τῶν Henry G. Liddell καὶ Robert Scott πληροφοροῦμεθα:

«*φάτνη*, ἢ, “παχνί”, σκαφίδιον ἢ θέσεις, ἔνθα τίθεται ἡ τροφή τῶν ζώων.
“Ὡς δ’ ὅτε τις στατὸς ἵππος, ἀκοστήσας ἐπὶ φάτνη” [Κι ὅπως ὅταν τὸ ἄλογο
τὸ σταβλωμένο, ποὺ ἔφαγε ἄφθονο κριθάρι στὸ παχνί του...] (Ἰλ. Ο 263)». Τὸ
φατνίον εἶναι ὑποκοριστικὸν τοῦ φάτνη. Ἡ λέξις *φάτνη* χρησιμοποιεῖται συ-
χνά ἀπὸ τὸν Ὅμηρον, εἶναι συνεπῶς ἀρχαιοτάτη λέξις (Ἰλ. Ζ 506, Κ 568, Ω 280
κ.λπ.).

Αἱ τρεῖς ἐπάλληλοι πλάκες τῶν φατνίων ἐκπροσωποῦν τὸν χρόνον ὡς πα-

ρελθόν, παρὸν καὶ μέλλον διὰ τῶν τριῶν μοιρῶν: Λάχεσις τὸ παρελθόν, Κλωθῶ τὸ παρὸν καὶ Ἄτροπος τὸ μέλλον (Πλάτων, *Πολιτεία* 617 C) (εἰκ. 5).

Εἰς τὸ δάθος τοῦ φατνίου = φάγνης ἀναπαύεται ἄνθος = ὁ νεογεννηθεὶς τέλειος ὄργανισμός. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν φατνίον ὁ νεογεννηθεὶς ὄργανισμός εἶναι τὸ ἄνθος τοῦ κρίνου. Πρὸ τῆς ἀναγεννήσεως ἀπαιτεῖται ἀγνότης. Τὸ συνολικὸν φατνίον μὲ τὰ τρία ἐπάλληλα ἐπίπεδα τώρα ἐκπροσωποῦν τὴν νέα μῆτραν τῆς ζωῆς, τὸ νέον πρότυπον.

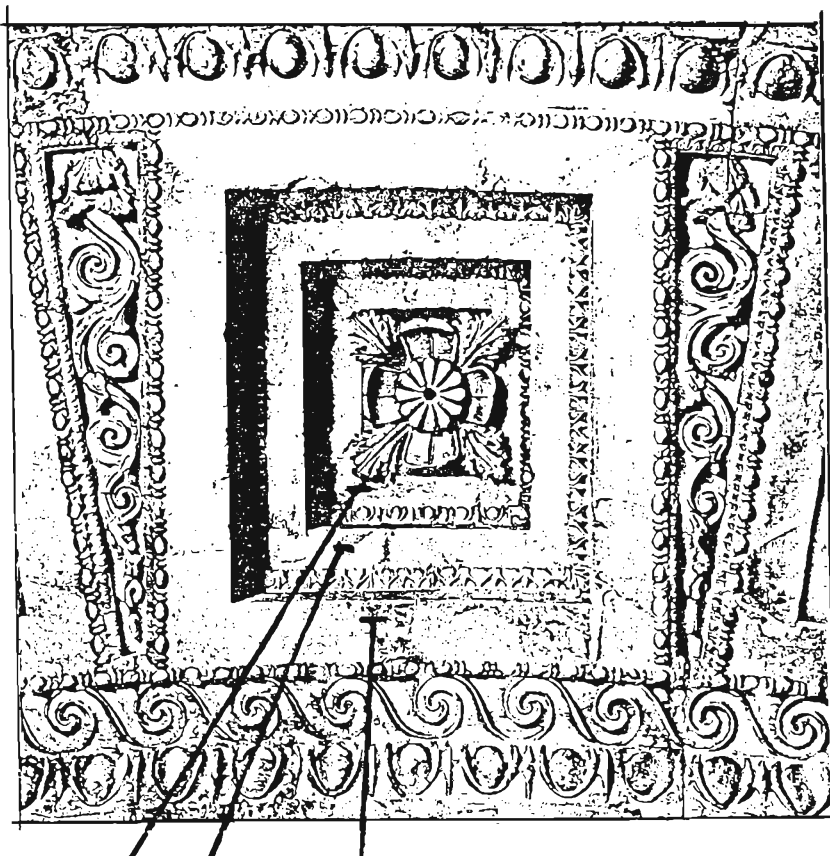
Ἡ ἐντολὴ τοῦ Ἀσκληπιοῦ εἰς τὰ προ-πύλαια τῆς Ἐπιδαύρου εἶναι ἐντολὴ ποῦ ἀφορᾷ εἰς δύο ἐπίπεδα: τὸ φυσικὸν καὶ τὸ νοητικόν: «*Ἀγνὸν χρῆ νηοῖο θυώδεος ἐντὸς ἰόντα ἔμμεναι· ἀγνείη δ' ἐστὶ φρονεῖν ὅσια*». Ἀναφέρει ὁ Α.Π. Αραδαντινός, ἱατρὸς («*Ἀσκληπιὸς καὶ Ἀσκηπιεῖα*», σελ. 68, Λειψία 1907): «*Οἱ εἰσερχόμενοι λοιπὸν διὰ τῆς μεγάλης κεντρικῆς εἰσόδου τοῦ Ἀσκληπιείου, ἥτοι τῶν Προπυλαίων, τὸ πρῶτον ὅπερ ἀπήντων πρὸ αὐτῶν ἦτο μία ὥραία ἐπιγραφὴ, ἄνωθι προσηρμοσμένη καὶ φέρουσα τὴν μεγίστην τῆς ὑγιεινῆς κατηχίσεως ἐντολήν, ἥτοι τὴν ἀνάγκην ἀπολύτου καθαριότητος τῆς ἐπιβαλλομένης εἰς πάντα προσερχόμενον*». Ὁ Ἀσκληπιὸς μὲ τὴν ἀνωτέρω ἐντολὴν δὲν ἀπαιτεῖ μόνον τὴν σωματικὴν ἀπόλυτον καθαριότητα, διότι διευκρινίζει, ὅτι «*ἀγνείη δ' ἐστὶ φρονεῖν ὅσια*». Συνεπῶς μαζὺ μὲ τὴν σωματικὴν καθαριότητα «*θυώδεος*», δηλαδὴ τοῦ νὰ εὐωδιάζῃ κανεὶς θυμίαμα σωματικῶς, πρέπει νὰ ἔχῃ πλήρως κατανοήσῃ, ὅτι ἡ «ἀγνότης» ἀφορᾷ εἰς τὸ «*φρονεῖν ὅσια*», δηλαδὴ νὰ φέρῃ τὸν Νοῦν (Πλάτων, *Κρατύλος* 411 d) περὶ τὴν κατάστασιν τῆς ὁσιότητος.

Τὸ κρίνον, τὸ εὐρισκόμενον εἰς τὸν ἐξωτερικὸν στέφανον ἐντὸς τοῦ φατνίου = φάτνης = φάγνης, εἶναι ὁ ἀναγεννηθεὶς ὄργανισμός, τοῦ ὁποῦ βλαστὴς προϋπόθεσις ἀναγεννήσεως, προκειμένου νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Θόλον/Θυμέλην, εἶναι ἡ ἀγνότης, τὸ φρονεῖν ὅσια τῆς ἐντολῆς.

Εἶναι ἄξιον παρατηρήσεως, ὅτι τὰ ἐξωτερικὰ φατνία εἶναι τοποθετημένα μετὰ τῶν 26 Δωρικῶν κιόνων καὶ τοῦ τοίχου τοῦ σηκοῦ. Δὲν ἐκτίθενται εἰς τὴν κοινὴν θεάν ἐξ ἀποστάσεως: Ὁ μέλλων νὰ ἀναγεννηθῇ ἔχει ἤδη ἀνέλθει τὰς πρώτας τρεῖς βαθμίδας, ἐκοπίασε διὰ τῆς ἀνόδου, διότι κάθε ἀνόδος προϋποθέτει προσπάθειαν, εἴτε εἰς τὸ φυσικὸν εἴτε εἰς τὸ νοητικὸν πεδίου καταβάλλεται αὐτή. Προσπαθῶν νὰ ἐναρμονίσῃ τὰ τρία τοῦ ψυχικὰ κέντρα, τὸ ἐπιθυμητικόν, τὸ θυμοειδὲς καὶ τὸ λογιστικόν (*Φαῖδρος* 246, Μῦθος Ἡνιόχου) πρέπει νὰ ὑψώσῃ τὴν κεφαλὴν μετὰ τοὺς 26 κίονας, διὰ νὰ ἀνακαλύψῃ τὴν κεκρυμμένην ἀλήθειαν. Ἡ νέα τοῦ γέννησις εὐρίσκεται ἐντὸς φάγνης = φατνίου καὶ περιλαμβάνει ὁλόκληρον τὸ εἶναι αὐτοῦ, τὸ ὁποῖον κλώθουν αἱ τρεῖς Μοῖραι εἰς τὰ τρία ἐπάλληλα ἐπίπεδα τοῦ φατνίου.

Ἡ ἀγνότης τοῦ κρίνου εἶναι σταθερῶς προσηρμοσμένη ἐπὶ ἑνὸς ἀπερίττου ὀρθοῦ σταυροῦ καὶ ἐπὶ φύλλων ἀκάνθου χιαστί τοποθετημένων ἐν σχέσει μὲ τὸν ὀρθὸν σταυρόν.

Ο ΡΟΔΑΞ ΤΩΝ 12 ΠΕΤΑΛΩΝ ΕΙΣ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΦΑΤΝΙΟΝ ΤΗΣ ΘΟΛΟΥ

Εἰκὼν 5. 1η, 2α καὶ 3η ἐπάλληλος πλάξ
τῆς φάγνης = φάτνης = φατνίου

Ὁ ρόδαξ, ὁ εὐρισκόμενος εἰς τὸ ἀντίστοιχον φατνίον ἐντὸς τῆς Θόλου (εἰκ. 5), φέρει 12 πέταλα γνωστοποιῶν, ὅτι τώρα ὁ ἱκέτης εἶναι γνώστης τῆς θρησκευτικῆς καὶ τῆς φιλοσοφικῆς ἐννοίας τῶν ἐπανενσαρκώσεων τοῦ Ζωδιακοῦ Κύκλου, ποὺ εἶναι ὁ κύκλος τοῦ Διονύσου Ζαγρέως, τοῦ Μεγάλου Κυνηγοῦ τῶν μικρῶν, ἀγνῶν ζώων-ψυχῶν. Ἡ ἐξωτερικὴ γνώσις, ἡ δοθεῖσα ὡς ἄπλοῦς Ζωδιακὸς μὲ τοὺς ρόδακας τῶν 12 πετάλων = 12 ἀστερισμῶν τῆς μετόπης, ἀνῆλθε τώρα εἰς τὴν ἐννοίαν ἐπαναγεννητικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς εἰς τὸν Ζωδιακὸν Ἀγρόν, συνδέουσα τὴν ἐξωτερικὴν ἐπιφανεϊακὴν προσέγγισιν μὲ τὴν βαθυτέραν ἐσωτερικὴν ἀναγκαιότητα, τὴν ἐπαναλαμβανομένην εἰς τὰ ἐσωτερικὰ φατνία, ὅπου διὰ τῆς Ἀνάγκης-Ἀδραστείας (Πολιτεία 621A. Θεωρία ἐπανενσαρκώσεων), μητέρας τῶν τριῶν Μοιρῶν, τῶν τριῶν ἐπαλλήλων ἐπιπέδων τῶν φατνίων, ὁ ἱκέτης

θα κατανοήση τὴν ἐναρμόνισιν ὄχι πλέον μόνον τῶν 3 σωματικῶν αὐτοῦ ἀλλὰ καὶ τὴν ἐνότητα τῶν 7 κέντρων, τῶν ἐκπροσωπουμένων εἰς τὸ δάπεδον τῆς Θόλου ὑπὸ τῶν 7 πλανητῶν («Δαυλός», τ. 185).

Ὁ σταυρὸς καὶ ὁ ἀκάνθινος στέφανος

Ἡ λατρεία τοῦ Φωτός, ὁ ὑπέρτατος ἔρως ποὺ ζωογονεῖ καὶ συνέχει τὴν καθολικὴν οὐσίαν τῶν ὄντων, ἐκπροσωπεῖται ἀλληγορικῶς εἰς τὸ φυσικὸν σύμπαν ἀπὸ τὸν ἥλιον, ὁ ὁποῖος διατρέχει τὸν οὐράνιον θόλον καθημερινῶς. Ὁ τροχὸς τοῦ ἄρματος τοῦ Ἡλίου, ὡς αὐτὸν ἀλληγορεῖ ἡ «Μυθολογία», φέρει τὰς 360 μοίρας-σταυροὺς ἐπ' αὐτοῦ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῆς ὀροφῆς τῆς Θόλου, ἀλληγορῶν λόγῳ τῆς ὀροφῆς τὸν ἴδιον τὸν οὐράνιον θόλον, τὸν ὁποῖον διατρέχει καθημερινῶς ὁ ἥλιος μὲ τὸ «τέθριππον» ἄρμα τῶν 4 ἵππων του. Τὰ χιαστί τοποθετημένα φύλλα ἀκάνθου εἰς ἀμφοτέρωτα τὰ φατνία φαίνεται, ὅτι ἦσαν ἀνέκαθεν συνδεδεμένα μὲ τὸν σταυρὸν καὶ τὸν ἀκάνθινον στέφανον ὁλοκληρώνοντα τὴν κυριαρχίαν τοῦ μοιραίου τῶν 3 Μοιρῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς προδιαγεγραμμένης μοίρας, τὴν ἀφορῶσαν εἰς τὰς μοίρας τοῦ στεφάνου τοῦ κυκλικοῦ Ζωδιακοῦ. Αὐτὸς εἶναι κατάσπαρτος ἀπὸ 360 ὀρθοῦς καὶ χιαστί σταυροὺς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἀναπαύονται κρίνα καὶ ρόδακες. Προβάλλουν εἰς πρώτην θέαν τὰ ἄνθη τόσον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῶν φατνίων, ὑποδασταζόμενα ἀπὸ σταυρὸν ἀπλοῦν καὶ σταυρὸν ἐξ ἀκανθῶν. Φαινομενικῶς ἡ Ζωὴ εἰς τὸν Ζωδιακὸν Ἀγρὸν τοῦ Διόνυσου εἶναι ἀνθόσπαρτος μὲ κρίνα καὶ ρόδα. Στηρίζεται ὁμως καὶ ἐξουσιάζεται ὑπὸ τῆς σκληρῆς πραγματικότητος τῶν διπλῶν σταυρῶν μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς πραγματικότητος τοῦ χωροχρονικοῦ περιορισμοῦ, τοῦ προσδιοριζομένου ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ 4, τῆς ἱεράς Τετρα-κτύος. Τὸ «τέθριππον» ἄρμα τοῦ Ἡλίου μυθολογικῶς ἀναφερόμενον εἰς τὰς 4 ἐποχὰς ὁμιλεῖ περὶ τῶν 4 ἡλικιῶν τοῦ ἀνθρώπου: τῆς παιδικῆς, τῆς ἐφηβικῆς, τῆς ὀρίμου καὶ τῆς γεροντικῆς.

Ἡ ἐπιλογὴ τοῦ σταυροῦ ὡς συμβόλου ἀπολύτως συνδεομένου μὲ τὰς μοίρας τοῦ Ζωδιακοῦ Κύκλου εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσα, διότι εἰς τὸν Ὁρφικὸν Ὑμνον τῶν Μοιρῶν οἱ πρῶτοι στίχοι ἀναφέρονται εἰς τὰς «ἀπειρεσίους Μοίρας»:

*«Μοῖραι ἀπειρέσιοι, Νυκτὸς φίλα τέκνα μελαίνης,
κλυτὴ μου εὐχομένου, πολώννυμοι, αἶτ' ἐπὶ λίμνης
οὐρανίας...»*

[Ὡ Μοῖραι ἀναρίθμητοι, ἀγαπητὰ τέκνα τῆς μαύρης Νυκτός, ἀκούσατε τὴν προσευχήν μου ἐσεῖς μὲ τὰ πολλὰ ὀνόματα, ποὺ κατοικεῖτε πάνω σὲ λίμνη ἐπουράνια...].

καὶ μόνον εἰς τὸ τέλος τοῦ Ὑμνου ὁ Ὑμνωδὸς ἐπικαλεῖται τὰς τρεῖς Μοίρας, τὴν Ἀτροπον, τὴν Λάχεσιν καὶ τὴν Κλωθώ:

«παντοδότειραι, ἀφαιρέτιδες θνητοῖσιν ἀνάγκης»

[ποὺ δίδετε τὰ πάντα καὶ ἀφαιρεῖτε τὴν ἀνάγκην ἀπὸ τοὺς θνητούς].

«*Ἀπειρέσιαι*» αἱ Μοῖραι συνεπῶς θυμίζουν τὰς μοῖρας τοῦ Ζωδιακοῦ, πὺν εἶναι ἀναρρίθμητοι, ὀρίζουσαι καὶ αὐταὶ μὲ τὴν ὁμωνυμίαν των τὴν μοῖραν τῶν θνητῶν.

Μοῖραι καὶ σταυροὶ τελοῦν τὸν γάμιον των ἐπὶ τοῦ Κύκλου τῆς Ζωῆς, τοῦ Ζωδιακοῦ Ἀγροῦ, τοῦ Διονύσου Ζαγρέως, τοῦ Ἐσταυρωμένου εἰς τὸν Ἀγρὸν τῆς Ζωῆς ὡς Ζ+αγρ+εὺς Διόνυσος ὡς καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ ὁ Κρηταγενῆς Ζεὺς ἢ Φελχανός. Καὶ ὁ μὲν πατὴρ Ζεὺς εἶναι

«αὐτοπάτωρ· μακάρων τε θεῶν πάτερ ἡδὲ καὶ ἀνδρῶν»

[αὐτογέννητος καὶ πατέρας τῶν μακαρίων θεῶν καὶ ἀνθρώπων]

ὡς πρὸς τὸν Ὀρφικὸν Ὑμνον τοῦ Διὸς (15), ὁ δὲ υἱὸς Διόνυσος εἶναι

«πρωτογόν· ἤρικεπαῖε, θεῶν πάτερ ἡδὲ καὶ υἱός»

[πρωτότοκος, ἤρικεπαῖος, πατέρας καὶ υἱὸς τῶν θεῶν] ὡς πρὸς τὸν Ὀρφικὸν Ὑμνον τοῦ Τριετηρικοῦ.

Ἡ σχέσις τοῦ σταυροῦ μὲ τὰς δύο θεότητες, τοῦ Πατρὸς Διὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ Διονύσου, τεκμηριώνεται εἰς τὸ βιβλίον τοῦ Βλάση Γ. Ρασσιᾶ, *Ἑορτὲς καὶ Ἱεροπραξίαι τῶν Ἑλλήνων*, ἔκδ. Ἀνοιχτὴ Πόλη, σελ. 198-199 καὶ 202, πὺν τελειώνει μὲ τὸ κάτωθι ἀπόσπασμα:

«Ἡ ἰδιόμορφη θεολογία τῶν Ὀρφικῶν, πὺν τοποθέτησε τὸν Ζαγρέα Διόνυσον στὸ κέντρο της, ὡς τὸ θεϊκὸ κομμάτι τῆς ἀνθρώπινης φύσης πὺν καθαγιαίνει τὸ “τιτανικὸ” ὑπόλοιπο, μετεξέλιξε κατὰ τὴν ὕστερη ἀρχαιότητα καὶ τὸν ἴδιο τὸν Ὀρφέα (πὺν κάποιες ἐτυμολογήσεις τοῦ ὀνόματός του τὸ θέλουν νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸ ὄρφνη, ὄρφνός, ὄρφναῖος, δηλαδὴ νυκτερινός, σεληνιακός) σὲ “ἔσταυρωμένο Βακχικὸ Σωτήρα” (προβάλλεται διαφάνεια μὲ τὴ γνωστὴ εἰκόνα ἀπὸ σφραγιδόλιθο, πὺν φιλοξενεῖται στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Βερολίνου, τοῦ Ὀρφέως Βακχικοῦ Ἐσταυρωμένου κάτω ἀπὸ ἐπτὰ σταυρομόρφα ἄστρα, ἡμισέληνο καὶ δίφαλλο), πὺν, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Θεὸς Διόνυσος Ζαγρέως, πεθαίνει καὶ αὐτὸς κομματιασμένος καὶ ἔρχεται ἐπίσης νὰ ἀντιπροσωπεύσει τὴν πνευματικὴ ροὴ ἀπὸ τὸ Θεῖο στὸ Ἀνθρώπινο καὶ ἀπὸ τὸ “Ἐν στὸ Πολλαπλό. Νὰ ἀλληγορήσει κοντολογίης τὸ “ξόδεμα” τῶν Θεῶν γιὰ χάρη τοῦ κόσμου τῶν θνητῶν καὶ πεπερασμένων πραγμάτων, μέσα ἀπὸ τὸ πολὺ γνωστὸ μας “Θεῖο Δράμα” τοῦ Θανάτου, τῆς Ἀνάστασης, τῆς Ἐπιφάνειας, τῆς Ἀναγνώρισης καὶ τῆς Ἀποθέωσης».

Ἡ ἀπεικόνισις τῶν 360 μοιρῶν διὰ τοῦ συμβόλου τοῦ σταυροῦ ἀποκτᾷ δραματικὴν ἰσχύν, ἐφ' ὅσον ἀναλογισθῇ ὁ θνητὸς τὴν δύναμιν τῶν Μοιρῶν καὶ τῶν Ἐσταυρωμένων ὄντοτήτων τοῦ Διονύσου καὶ τοῦ Διὸς-Ζηνὸς καὶ τῶν δύο Σωτήρων τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ προτύπων τοῦ θνήσκοντος θεοῦ εἰς τὸν τροχὸν τῆς Ζωῆς, πὺν δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν Ζωδιακὸν τροχὸν ἢ Ζωδιακὸν Κύκλον: τὸν κύκλον τῶν 360 μοιρῶν. Διακόσιοι ὀγδόντα σταυροὶ εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῆς Θόλου καὶ ὀγδόντα εἰς τὸ ἐσωτερικὸν γνωστοποιοῦν, ὅτι τόσον ὁ ἀμύητος θεατὴς εἰς τὴν ὑπαιθρον, ἔκτος τοῦ μνημείου, ὅσον καὶ ὁ ἐνεργῶς συμμετέχων εἰς τὴν ἐσω-

τερικὴν γνῶσιν εἰσχωρήσας εἰς τὰ μυστήρια τῆς Θόλου εἶναι κοινωνοὶ τῆς ἀλληγορικῆς παραστάσεως τοῦ σταυροῦ. Ὁ καθεὶς ἀντιλαμβάνεται τὸ μέγα μυστήριον σύμφωνα μετὰ τὴν τρέχουσαν ἐξελικτικὴν του βαθμίδα, ἐφ' ὅσον καὶ οἱ δύο ἔχουν ἀνέλθει τὰς 3 πρῶτας βαθμίδας τῆς Θόλου («Δαυλός», τ. 185). Μοῖρα καὶ σταυρὸς εἶναι τὸ διαχρονικόν, πανανθρώπινον μήνυμα τοῦ ἐξανθρωπισθέντος Θεοῦ ἢ τοῦ ἀποθεωθέντος ἀνθρώπου ὡς *Πατὴρ θεῶν τε ἀνδρῶν τε* ἀλλὰ καὶ ὡς *Πατὴρ θεῶν τε ἡδὲ καὶ Υἱός*.

Ὁ τάφος τοῦ Διονύσου εἰς τὸ ἄδυτον τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν καὶ ὁ τάφος τοῦ Κρηταγεννοῦς Διὸς εἰς τὸ Ἰδαῖον Ἄντρον τῆς Κρήτης μαρτυροῦν τὴν διαχρονικότητα τῆς ἐννοίας τοῦ σταυροῦ καὶ τῆς μοίρας, συμβόλων μιᾶς μοίρας κοινῆς, καθοριζομένης ὑπὸ τοῦ Σταυροῦ τόσον εἰς τὸν μακρο-κοσμικὸν ὅσον καὶ εἰς τὸν μικρο-κοσμικὸν χῶρον, τὸν ἐκπροσωποῦμενον ἀπὸ τὴν Θόλον τῆς Ἐπιδάουρου, φύλακα καὶ μυσταγωγὸν τῶν ἐλφυθέρων ψυχῶν διὰ τὴν περαιτέρω ἀνελικτικὴν των πορείαν πρὸς τὴν ἐπομένην βαθμίδα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Διονύσου, τοῦ Ἀπόλλωνος τῶν Δελφῶν.

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως καὶ ἐν συνεχείᾳ τῆς συνθέσεως τῶν παρουσιασθέντων γλυπτῶν στοιχείων τῆς ὁροφῆς ἐσωτερικῶς καὶ ἐξωτερικῶς τῆς Θυμέλης-Θόλου προκύπτει ἓνα μέγιστον, εὐλογον ἐρώτημα: Εἶναι ἓνα μνημεῖον προφητικὸν ἢ Θόλος τῆς Ἐπιδάουρου, ἐφ' ὅσον ἔζησεν ὁ Ἰησοῦς ὡς ἐνανθρωπισθεὶς Θεός, ἢ ἡ Θόλος δὲν εἶναι προφητικὴ, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἀποτελεῖ τὸ οἰκτεῖον παρελθόν τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανθέου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐν συνεχείᾳ ἢ θρησκείᾳ τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐδανείσθη τὰ ἀνωτέρω σύμβολα, προκειμένου νὰ δημιουργηθῇ τὸ Θεῖον Χριστικὸν Δράμα, ὡς αὐτὸ ἐλειτούργησε ἐπὶ 2.000 ἔτη συμπληρώνον καὶ μετὰ τὰ ὑπόλοιπα Διονυσιακά σύμβολα (τοῦ οἴνου, τῆς ἀμπέλου, τοῦ ὄμοῦ-τράπεζας κ.λπ.) τὸ τελετουργικὸν μέρος τῆς Ὁρθοδόξου Πίστεως;

Καὶ ὅμως... Ἡ Θόλος διδάσκει διαχρονικῶς, καὶ τὸ μήνυμα αὐτῆς δὲν ἀφορᾷ εἰς συγκεκριμένους ὀνομασίας θεῶν εἰς τὰ χωροχρονικά πλαίσια, εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦν νὰ ἐντάσσουν τὴν κατὰ τὴν ἀποψὶν των μοναδικότητα τῆς ἰδικῆς των λατρείας. Ὁ κύκλος τῶν 26 κίωνων εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τῆς Θόλου, διατιθέμενος εἰς τὴν κοινὴν θεάν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, πιστῶν καὶ μεμνημένων, προσπαθεῖ νὰ ἀφυπνίσῃ συνειδήσεις εἰς τὴν διαχρονικότητα τῆς ἀληθείας τῶν συμβόλων, τὰ ὁποῖα ἐπαναλαμβάνονται εἰς τοὺς ἐπαναλαμβανομένους Κύκλους τοῦ Μεγάλου Ἐνιαυτοῦ τῶν 26 χιλιετιῶν τῆς περιστροφῆς τοῦ πόλου τῆς Γῆς.

Εἰκόνες:

1. Φωτογραφία Ἀθ. Παπαντωνοπούλου ἀπὸ τὸ Μουσεῖον Ἐπιδάουρου.
2. Ἀργύρη - Ἀγλαΐα Ἀρχοντίδου «Ἐπίδαυρος», ἔκδ. Ἀπόλλων.
3. καὶ 4. Δρ. Δ. Παπαστάμος, «Ἐπίδαυρος», ἔκδ. Ἀπόλλων.
5. Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια, ἔκδ. Ζαχαροπούλου.

Τὰ λοιπὰ σχέδια εἶναι τῆς παρούσης μελέτης προϊόν.

Τὰ Μεγάλα Διονύσια

Ἐπιστρέφω στοῦ σπίτι, ἀνοίγω τὴν πόρτα καὶ μένω ἄναυδος. Ὁ ἑνας θεὸς μὲ τεράστιο φωτοστέφανο ἀπὸ κίτρινο χαρτὶ καὶ γαλάζια γένεια κι ἕνας διάβολος κνιτοῦν ἔξω ἀπὸ τὸ παράθυρο μὲ τὴν πλάτη γυρισμένη πρὸς ἐμένα. Μόλις ἀντιλαμβάνονται τὴν παρουσία μου, γυρίζουν καὶ οἱ δύο ἀπότομα καὶ μὲ ἕνα χαριτωμένο «τσά!» μοῦ ἀποκαλύπτονται. Ὁ ἀνηψιὸς μου κι ὁ καλύτερός του φίλος, μεταμφιεσμένοι, εἶχαν ἔρθει νὰ μὲ ἐπισκεφθοῦν.

– Τί μασκαράλίκια εἶναι αὐτά, ρε παιδιά, ἐρώτησα.

– Ἀκριβῶς αὐτό, θεῖε. Ἀπόκριες ἔχουμε καὶ ἤρθαμε ντυμένοι νὰ σοῦ κάνουμε ἔκπληξη, εἶπε ὁ Ἡρακλῆς.

– Μήπως διάξεσαι λιγάκι; Τὸ Τριψῆδιο ἀνοίγει αὐριο, εἶπα ἐγώ.

– Ποιό Τριψῆδιο; Τὸ διβλιαράκι πὸν μᾶς θρίζει κι ἐμεῖς σταυροκοποῦμεθα; ἐρώτησε ἐκεῖνος, ὁ θεός.

– Ναί, αὐτό.

– Ὁ Ε, καὶ λοιπὸν; Σιγὰ μὴν τὸ τηρήσουμε, τὴ στιγμή μάλιστα πὸν μᾶς περνᾷ γενεὲς δεκατέσσερις. Ἐμεῖς γιορτάζουμε ἑλληνικὰ ἢ μᾶλλον «διονυσιακά», ὅπως λές κι ἐσύ. Δὲ νομίζω, ὅτι ἐνοχλοῦμε κανέναν, παρατήρησε ὁ φίλος τοῦ ἀνηψιοῦ μου, ὁ διάβολος.

Δὲν εἶχα, τί νὰ τοῦ ἀπαντήσω. Μοῦ ἄρσεσε πάντως ἡ τοποθέτησή του. Τώρα δέβαια τί σχέση εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχουν ἕνας θεὸς κι ἕνας διάβολος μὲ τὸ διονυσιακὸ πνεῦμα, τρέχα γύρευε. Μοῦ κατέδωκε πάντως μία ἰδέα.

– Λάκη, ρώτησα τὸν νεαρὸ διάβολο, πῶς εἶναι τὸ πραγματικό σου ὄνομα;

– Ἀχιλλέας, μοῦ ἀπήντησε ὑπερήφανα.

– Ἀφοῦ λοιπὸν ὀνομάζεστε Ἀχιλλέας καὶ Ἡρακλῆς, γιατί δὲν προτιμήσατε νὰ γιορτάσετε πιὸ «ἑλληνικά» ὑποδνόμενοι τοὺς ἀντιστοίχους ἥρωες τῆς ἀρχαιότητος;

– Διότι, θεῖε μου, ἂν ἐγὼ κνκλοφοροῦσα μὲ λεοντῇ κι ὁ Λάκης μὲ πανοπλία, θὰ γινόμασταν πραγματικά ἀρχαῖοι ἀπὸ τὸ κρῦο, ἀπήντησε μισογελῶντας ὁ Ἡρακλῆς. Ἦταν πειστικὸ τὸ ἐπιχείρημα;

Συνεχίσαμε τὴν κουβέντα μας πίνοντας καφέ. Τὰ παιδιὰ διὰ τῆς μεθόδου τοῦ «πές-πές τὸ κοπέλι» μοῦ ζητοῦσαν νὰ τὰ συνοδεύσω στοῦ μεγάλο γλέντι τῆς τελευταίας Ἀποκριᾶς. Ἐπέμεναν ἐπὶ πλέον νὰ ντυθῶ Ῥωμαῖος συγκλητικὸς χάριν ὀνόματος. Τελικὰ κατάφεραν νὰ ἀποσπάσουν τὴ δέσμευσή μου μόνο γιὰ τὴν πρώτη τους ἐπιθυμία.

Ξημέρωσε ἡ μεγάλη μέρα, ἐγένετο ἑσπέρα καὶ νᾶμαστε στὴν Πλάκα. Ἀφοῦ σταθμεύσαμε τὸ αὐτοκίνητο μετὰ ἀπὸ ἡρωικὲς προσπάθειες, χα-

θήκαμε καὶ οἱ τρεῖς μέσα στὸ χαρούμενο πλῆθος. Ὑποχρῶνται ἡλικίας γύρω μας τραγουδοῦσαν, χόρευαν καὶ ἀστειεύονταν μεταξύ τους ἀφήνοντας τὸν ἑαυτό τους ἐλεύθερο ἀπὸ κάθε συστολή. Καθὼς προχωροῦσα, τὸ μυαλό μου ταξίδευε. Προσπαθοῦσα νὰ ἀνασυνθέσω μία θολή ἱστορική εἰκόνα, νὰ ἀναπολήσω στιγμὲς ἀπὸ τὸ μακρινὸ παρελθόν, τότε πού οἱ ἄγνωστοι πρόγονοί μας, ἐπώνυμοι καὶ ἀνώνυμοι, λάτρευαν δίκην θεοῦ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς καὶ ἔρχονταν σὲ ἔκσταση γιορτάζοντας τὴν ἀναγέννηση τῆς φύσεως. Τότε, πού δὲν εἶχαν ἀκόμη ἐμφανισθῇ οἱ ἐξ ἀνατολῶν ψευδοθηολόγοι, γιὰ νὰ ἐπιβάλλουν διὰ ροπάλου τὸν ψυχοπνευματικὸ ἀκρωτηριασμό τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν ἐξουσιαστικὴ μανία τους. Ὑποχρῶνται... κατὰ φωνήν... Κοντοστάθηκα. Σὲ μία ἄκρη τοῦ αἰθρίου ἐνὸς ναοῦ, ἐπάνω σὲ πεσμένες ἀρχαῖες μαρμαρίνες κολῶνες, καθόταν ἕνας περιέργος τύπος μὲ ἕνα κεφάλι σὰν ραπάνι καὶ ἕνα μούσι σὰν τζιὸ καὶ ἔπαιζε μ' ἕνα κομποχοῖνι. Στὸ λαιμό του εἶχε κρεμασμένο ἕνα μεγάλο ξύλινο σταυρό, μὲ τὸν ὁποῖο ἐξώρκιζε ὅσους μεταμφιεσμένους περνοῦσαν ἀπ' ἐμπρός του. Θυμήθηκα ἀμέσως, ὅτι τὸν εἶχα δῆ καὶ παλαιότερα σὲ κάτι διαδηλώσεις γιὰ τὸ Σένγκεν. Γύρω του μαζεμένα τρία-τέσσερα κατηχητόπουλα τὸν ἄκουγαν σὰν μεσοσία. Ὑποχρῶνται νὰ πάρῃ τ' αὐτὸ μου κάποια χαρακτηριστικὰ λόγια του.

– Νά! Ὑποχρῶνται ὁ Σατανᾶς, ἐπλήρωσε τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ τους. Δεῖτε τους, πῶς ὀργιάζουν. Φωτιά θὰ πέσῃ νὰ μᾶς κάψῃ!

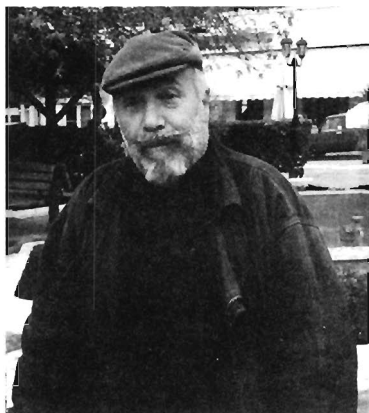
– Τί λέει ὁ ψευδοἁγιος; μὲ ρώτησε ὁ Ἀχιλλέας γελῶντας.

– Τί νὰ πῇ..., ἀπάντησα ἐγώ, λέει ὅσα ξέρει καὶ ὅσα τὸν ἐξυπηρετοῦν. Ὑποχρῶνται τώρα νὰ ἐξηγήσῃς σ' αὐτὸν καὶ στὸ ὁμακοεῖο του, ὅτι τὸν καιρὸ πού οἱ πρόγονοί μας γιόρταζαν καὶ χαίρονταν τὴ ζωὴ καὶ τὴ φύση, ὁ Σατανᾶς δὲν εἶχε ἐφευρεθῇ ἀκόμα. Ὑποχρῶνται νὰ τοὺς ἐξηγήσῃς, ὅτι οἱ πανάρχαιοι Ὑποχρῶνται ἐκπολιτιστὲς τοῦ κόσμου ἄφησαν σ' ὅλα τὰ μήκη καὶ τὰ πλάτη τοῦ πλανήτη τὴ σφραγίδα τους μ' αὐτὴ τὴ γιορτή. Θὰ σὲ περάσῃ γιὰ «δουλοῦ».

– Δὲ θαριέσαι; Ὑποχρῶνται Ἄστον, ἡ καλύτερη ἀπάντηση εἶναι αὐτὴ πού βλέπει γύρω του, εἶπε ὁ Ἡρακλῆς.

Ὑποχρῶνται ἔτσι ἦταν. Ὑποχρῶνται ὁ κόσμος συνέχιζε τὸ γλέντι του παραδομένος στὴ χαρὰ καὶ τὴν εὐφορία τῆς ψυχῆς. Ὑποχρῶνται ἦταν νὰ συμπεράνῃ κανεὶς, ὅτι ὁ ἀστικὸς στοιχεῖα τῆς ψυχοσυνθέσεως αὐτοῦ τοῦ λαοῦ εἶχαν παραμείνει ἀναλλοίωτα παρὰ τὸν μακροχρόνιο διωγμό, τὸν ψυχοπνευματικὸ διασμό καὶ τὴν πλύση ἐγκεφάλου. Τὸ Διονυσιακὸ πνεῦμα ἦταν παρὸν σὲ ὅλους μας. Βέβαια στὸ Ἀπολλώνειο ὕστεροῦμε λίγο ὁμολογουμένως. Ποτὲ ὅμως δὲν εἶναι ἀργά. Ὑποχρῶνται ἡμεῖς.

Μάριος Μαρμανέας

ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΙΚΗ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΤΟΥ κ. ΘΥΜΙΟΥ ΚΑΡΑΚΑΤΣΑΝΗ ΣΤΟΝ «ΔΑΥΛΟ»

«Ο Ἀριστοφάνης φθάνει μέχρι τὴν ἀμφισβήτηση τῆς δημοκρατίας. Ἡ Τέχνη ἐλέγχεται πλήρως ἀπὸ τὸν Ἐξουσιασμό καὶ ἡ Κριτικὴ δὲν εἶναι οὔτε καὶ ἐπιφανειακὴ. Γιὰ νὰ γίνῃς πολιτικός, χρειάζεται ἐγκριση, σφραγίδα. Τὸ φάρμακο ἀντιστροφῆς τῆς πορείας εἶναι ἡ γνώση τῆς Ἱστορίας. Δὲν ἔχουμε καμμιὰ ἀξία σήμερα, γιατί εἴμαστε ἀνιστόρητοι. Ὁ μυστικισμὸς ποὺ καλλιεργεῖται σήμερα ἀπομονώνει ἀπὸ τὴν πραγματικότητα».

[Στὴν σειρά συνεντεύξεων πνευματικῶν προσωπικοτήτων στὸν «Δ» δημοσιεύουμε σήμερα συζήτηση τοῦ «ἐκρηκτικοῦ» ἡθοιοῦ κ. Θ. Καρακατσάνη μὲ τὸν συνεργάτη μας κ. Π. Α. Κουβαλάκη. Ἡ πεποίθηση τοῦ «Δ» ὅτι μόνο στὸ χωρὸ τῆς Τέχνης ὑπάρχουν λίγα μεμονωμένα πρόσωπα, ποὺ «κάτι ἔχουν νὰ ποῦν», σὲ ἀντίθεση πρὸς τοὺς ἄλλους τομεῖς δημόσιας δραστηριότητος στὴν σημερινὴ Ἑλλάδα, ὅπως ἡ πολιτικὴ, τὰ πανεπιστήμια, ἡ ἐκκλησία κ.λπ., ὅπου ἡ νέκρα εἶναι ἀπόλυτη, ἐπιβεβαιώνεται μὲ τὶς ἀπαντήσεις τοῦ κ. Θ. Κ., ὁ ὁποῖος πράγματι ὄχι μόνο προχωρεῖ ὁρθὰ στὴν κριτικὴ τῆς σύγχρονης παρακμῆς, ἀλλὰ ὑποδεικνύει καὶ τρόπους ἀντιμετωπίσεως τῆς σήψης].

ΕΡΩΤΗΣΗ: Κύριε Καρακατσάνη, σ' ὅλη τὴν καλλιτεχνικὴ σας διαδρομὴ στὸν χωρὸ τοῦ θεάτρου ἦσασταν στενὰ δεμένος μὲ τὴν ἀρχαία κωμωδία, μὲ τὸν Ἀριστοφάνη. Αὐτὴ ἡ στενὴ σχέση πρέπει νὰ ἔχῃ συγκεκριμένη αἰτία, τὴν ὁποία θὰ θέλαμε νὰ μᾶς πῆτε.

Θ.Κ.: Θα σᾶς μιλήσω γιὰ τὴν οὐσία καὶ τὸν σκοπὸ τοῦ θεάτρου καὶ θὰ καταλάετε. Τὸ θέατρο εἶναι μιὰ καθαρά πολιτικὴ πράξη, θέατρο χωρὶς πολιτικὸ στόχο δὲν εἶναι θέατρο. Τὸ θέατρο λοιπὸν ποὺ ὑπηρετεῖ τὴν ἐξουσία, ὠραιοποιεῖ τὸ κατεστημένο στὰ μάτια τοῦ κοινοῦ. Καὶ σὲ σπάνιες περιπτώσεις ποὺ ἔχουμε ἐλεύθερο θέατρο, θίγονται καὶ καταγγέλλονται τὰ κακῶς κείμενα, ἢ αὐθαιρεσία τῆς ἐξουσίας, οἱ ἀδικοῦντες. Σ' αὐτὴν τὴν δεύτερη κατηγορία θέλω νὰ πιστεύω, ὅτι ἀνήκει καὶ τὸ δικό μου ἔργο. Ἡ ἰδεολογία ποὺ μὲ διαπνέει εἶναι ὁ ἀγώνας γιὰ τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς, τὸ αἶτημα τῆς ἐλευθερίας.

ΕΡΩΤ.: Ὁ Ἀριστοφάνης εἶναι κοντὰ στὶς ἀπόψεις σας;

Θ.Κ.: Αὐτὸ εἶναι ὁ Ἀριστοφάνης. Λοιδοροῦσε τοὺς κρατοῦντες σὲ ἓνα πρῶτο ἐπίπεδο καὶ σὲ ἓνα δεύτερο ἔμπαινε σὲ βάθιά, πολὺ βαθιά νερά. Φτάνει κάποιες στιγμὲς στὸ σημεῖο νὰ ἀμφισβητῇ τὴν ἔννοια τῆς δημοκρατίας. Τὰ ἐλλείμματα τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος θίγονται ἄμεσα ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνη. Λυστυχῶς τὸ σφῆζόμενο ἔργο του εἶναι ἐλάχιστο μπροστὰ σὲ ἐκεῖνο ποὺ δημιούργησε, ὅπως ἄλλως τε καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων κωμικῶν καὶ τραγικῶν. Οὐσιαστικά οἱ σφῆζόμενες τραγωδίες του εἶναι συρραπτόμενες, συγκεντρώθηκαν κομμάτι-κομμάτι ἀπὸ διάφορες διβλίοθήκες. Βλέπετε, στοὺς πρῶτους χριστιανικοὺς αἰῶνες ἡ Ἐκκλησία εἶχε καὶ τὴν ἀποκλειστικὴ εὐθύνη τῶν γραμμάτων, αὐτὸ ποὺ λέμε σήμερα «ἐκδόσεις». Ἔτσι λοιπὸν οἱ ἀντιγραφεῖς καλόγεροι τῶν ἀρχαίων κειμένων ἔσχιζαν καὶ ἔκαιγαν κατὰ βούληση. Ὁ Μέγας Βασίλειος, ποὺ εἶχε μιὰ διαφορετικὴ ἄποψη, τοὺς προέτρεψε νὰ μὴν τὰ καταστρέφουν, ἀλλὰ νὰ τὰ διατηροῦν καὶ νὰ παίρνουν ἀπ' αὐτὰ ὅ,τι καλὸ ἔχουν, καὶ ἔτσι σώθηκε αὐτὸ ποὺ σώθηκε.

Πλήρης ἔλεγχος τῆς Τέχνης ἀπὸ τὸν Ἐξουσιασμό

ΕΡΩΤ.: Τὸ ἐπίπεδο τῆς τέχνης πῶς τὸ ἐκτιμᾶτε σήμερα;

Θ.Κ.: Νομίζω, ὅτι ἐλέγχεται πλήρως ἀπὸ τὸ κατεστημένο. Ἡ ἐξουσία πάντοτε ὀρίζει τοὺς τρόπους νὰ ἐλέγξει τὶς ἀπόψεις καὶ τὴν σκέψη τῶν ὑπηκόων της, καὶ ἓνας ἀπ' αὐτοὺς εἶναι καὶ ἡ τέχνη.

ΕΡΩΤ.: Ὁ Κ. Καζάκος σὲ συνέντευξή του πρὸς τὸν «Δανλὸ» εἶχε ὑποστηρίξει, ὅτι ὄντως ἡ τέχνη ἐλέγχεται μὲ ἐξαίρεση τὸ θέατρο καὶ τὸ διβλίο, μιᾶς καὶ ἀποτελοῦν μεμονωμένες καὶ πολυπρόσωπες προσπάθειες.

Θ.Κ.: Ἐγὼ νομίζω, ὅτι καὶ τὸ θέατρο καὶ τὸ διβλίο ἐλέγχονται. Τώρα, ἂν κάποιος καταφέρνῃ νὰ σχίσῃ λίγο τὸ γάντι ποὺ τοῦ ἔχουν περάσει καὶ φανῇ λίγο τὸ νυχάκι του, ἐντάξει, ἀλλὰ ὅλο τὸ ὑπόλοιπο σῶμα του εἶναι κρυμμένο, καταπιεσμένο.

ΕΡΩΤ.: Μὲ ποιούς τρόπους φιμώνεται συνήθως ἓνας καλλιτέχνης;

Θ.Κ.: Ὁ πιὸ σίγουρος τρόπος νὰ λογοκριθῇ εἶναι ἡ «αὐτολογοκρισία». Τὴν

θεωρώ ως την πιο χυδαία μορφή υποδούλωσης που υπάρχει. 'Ο ίδιος δηλαδή ο καλλιτέχνης λέει, ότι θα άνεβάσω αυτό το έργο με τον τάδε τρόπο, ώστε να μην δυσανεστήσω εκείνους, να ευχαριστήσω αυτούς, να τα έχω καλά με τους κρατούντες. 'Αλλιώς δεν θα προβληθώ, δεν θα φανώ, θα πάθω ζημιά και αν κάνω τρία-τέσσερα τέτοια, μπορεί να χαθώ. Και έδω τελειώνει ή ιστορία.

Μά, θα μου πητε, πολλές φορές δια της τέχνης δάλλεται ή έξουσία. Αυτό τις περισσότερες φορές είναι το άλλοθι και ή ουσία ποτέ δεν χτυπιέται.

ΕΡΩΤ.: Είναι δηλαδή ή κριτική έντελως επιφανειακή;

Θ.Κ.: Ούτε επιφανειακή είναι. Κοροϊδεύεις π.χ. το ότι ο Μητσοτάκης είναι ψηλός και κουνάει τους ώμους του και έχει μια κυρία που κρατάει μπαστούνι· ή ότι ο Σημίτης είναι κοντός και μοιάζει με Κινέζο, την ουσία όμως των πολιτικών τους πράξεων δεν την αγγίζεις. Αυτά είναι έκτονωτήρια, να γελάει ο κόσμος και τα πλάσματα αυτά να γίνονται ακόμη πιο συμπαθή. Βέβαια στο κάτω κάτω μπορεί αυτοί να μην έχουν καμμία ευθύνη για την σημερινή κατάσταση. "Όσο ευθύνη έχει μια μαριονέττα για την κίνησή της, άλλο τόσο έχουν και αυτοί.

‘Ο μυστικισμός απομονώνει από την πραγματικότητα

ΕΡΩΤ.: "Αν είσαι άνθρωπος - μαριονέττα, δεν έχεις ευθύνη;

Θ.Κ.: Για να γίνης πολιτικός καρριέρας «δυτικού τύπου» και όχι με την αρχαία έννοια της πολιτικής, είσαι όπως τα τρόφιμα που χρειάζονται έγκριση, σφραγίδα, για να διατεθούν στην αγορά. Σφραγίδα και ήμερομηνία λήξεως.

‘Η σύγχρονη λοιπόν θεατρική παραγωγή μένει μακριά απ' την ουσία των πραγμάτων. Γι' αυτό βλέπετε τα πιο σημαντικά πράγματα να έχουν έναν μεταφυσικό - μυστικιστικό προσανατολισμό, που αποσκοπεί στην σύγχυση. 'Ακόμη και οί μεγαλύτεροι ποιητές του κόσμου σήμερα έχουν τέτοιες μεταφυσικές τάσεις, απομονώνουν τον άνθρωπο από την πραγματικότητα, μέσα στην όποια ζή.

ΕΡΩΤ.: Αυτό στο βάθος του τί μπορεί να υποδηλώνει;

Θ.Κ.: Αυτό υποδηλώνει, ότι όλοι σκοπίμως ή εν άγνοία τους οί πνευματικοί δημιουργοί αποφεύγουν να εξετάσουν τις αίτίες που όδηγούν στην απομόνωση και στην υποδούλωση του ανθρώπου. "Όλοι μένουν στο αποτέλεσμα, περιγράφουν το αποτέλεσμα, δεν βλέπουν ή δεν θέλουν να δουν τους σημερινούς δυνάστες των λαών. Το «Ποιός φοβάται την Βιρτζίνια;» είναι ακριδώς ένα τέτοιο δείγμα.

ΕΡΩΤ.: 'Εσείς μέσα από το έργο σας προσπαθείτε να κάνετε κριτική επί της ουσίας, μήπως γι' αυτό δεν γίνεστε αποδεκτός;

Θ.Κ.: Δεν γίνομαι αποδεκτός όχι μόνο στους κρατούντες αλλά συχνά και

ἀπὸ τὸ κοινό, ἀπὸ τὸν κόσμον, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει, ὅτι τὸ κακὸ ἔχει προχωρήσει. Ὁ κόσμος μοιάζει μὲ τὴν ἐρωτευμένη, παθιασμένη ἔφηδο, ποὺ δέχεται ὅλες τὶς σαδιστικὰς τάσεις τοῦ ἐπιβήτορα καὶ ὅμως ἐπιμένει, ὅτι αὐτὸ εἶναι ἔρως, ἐνῶ εἶναι σαδισμός. Εἶναι ἀδύνατον νὰ νοιώσῃ ὁ κόσμος τὴν ἀλήθεια, ὅσο ἀπλᾶ καὶ κατανοητὰ κι ἂν τοῦ τὴν δώσῃς, ἀφοῦ ὁ ἴδιος δὲν ἔχει μάτια νὰ τὴν δῇ. Κι αὐτό, γιατί πάντοτε τὰ μέσα προπαγάνδας τῆς ἐξουσίας φροντίζουν νὰ ρίχνουν στὴν ἀγορὰ τῶν ἰδεῶν νεφελώδη προϊόντα. Οἱ πόλεμοι λ.χ. γίνονται τὶς περισσότερες φορὲς γιὰ κερδοσκοπικοὺς λόγους, ὅμως ποτὲ δὲν ἔγιναν στὸ ὄνομα τοῦ κέρδους ἀλλὰ στὸ ὄνομα τοῦ ἔθνους ἢ τῆς θρησκείας καὶ τοῦ θεοῦ. Οἱ πιστοὶ ὁποιασδήποτε θρησκείας ζητοῦν ἀπ' τὸ θεὸ τους εἰρήνη καὶ ταυτόχρονα σκοτώνουν στὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ.

ΕΡΩΤ.: *Ποιές εἶναι οἱ θαυότερες αἰτίες τῆς παρακμῆς τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων;*

Θ.Κ.: Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ παραβλέψῃ τὴν θρησκεία καὶ τὴν πολυαίωνα πολιτικὴ ὑποταγή. Ὅταν δὲν διαθέτῃς δική σου πνευματικὴ καὶ πολιτικὴ ὀντότητα, δὲν μπορεῖς νὰ σκεφθῇς σωστά. Ὁ πλοῦτος τῆς Ἑλλάδος ἀνήκει σὲ ἐλάχιστα χέρια, ποὺ κι αὐτὰ εἶναι ξένα. Ὅταν δὲν νοιώθῃς ἀφέντης, κύριος στὸ σπίτι σου, στὸν τόπο σου, βρίσκεσαι μακριὰ ἀπ' τὴν ἐλευθερία. Αὐτὸ ἄλλως τε εἶναι καὶ γενικὸ σύμπτωμα ὅλων τῶν λαῶν.

Τὸ φάρμακο εἶναι ἡ γνώση τῆς Ἱστορίας

ΕΡΩΤ.: *Υπάρχει τρόπος ἀναστροφῆς αὐτῆς τῆς κατάστασης;*

Θ.Κ.: Τὸ φάρμακο εἶναι ἡ γνώση τῆς ἱστορίας. Δυστυχῶς ποτὲ δὲν μάθαμε τὴν ἱστορία μας. Στὴν καλύτερη περίπτωση ὑπάρχει μιά ἐπικίνδυνη ἡμιμάθεια. Ποτὲ δὲν μᾶς δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ ψάξουμε, νὰ ἀναζητήσουμε τὴν ἱστορία, δὲν ὑπάρχει τὸ ἔντυμα. Καὶ ἡ ἱστορικὴ γνώση δὲν παραδίδεται τυπικά, χρειάζεται νὰ ὑπάρχῃ ἐγγενὲς ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ παρελθόν. Συνήθως λέμε, ὅτι αὐτὰ ἔγιναν παλιὰ καὶ σταματᾶμε ἐκεῖ. Εἴμαστε ἀνιστόρητοι, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἔχουμε καμμιά ἀξία σήμερα. Ἐνῶ ἡ σημασία τῆς ἱστορίας ἐγκτεται στὸ «τί ἔγινε παλιὰ ποὺ ξαναγίνεται σήμερα». Καὶ αὐτὸ ἐπιδιώκω μέσα ἀπ' τὸ λαϊκὸ θέατρο, τὸ θέλω σχολεῖο τοῦ λαοῦ νὰ μιλάῃ μέσα ἀπὸ τὴν ἱστορία γιὰ τὸ σήμερα. Αὐτὸ τὸ θέατρο πολλοὶ τὸ ἐκμεταλλεύθηκαν. Εἶδαν τὴν δύναμή του καὶ ἔσπευσαν νὰ τὸ νεφελώσουν, νὰ τὸ καταπελλώσουν καὶ νὰ τὸ σταματήσουν.

ΕΡΩΤ.: *Τί ἐννοεῖτε μὲ τὸ «νὰ τὸ καπελλώσουν»;*

Θ.Κ.: Ἐννοῶ τὸν ρόλο τῶν ἐπιχορηγήσεων σήμερα. Ἐπιχορηγῶ σημαίνει καπελλῶνω· δὲν μπορεῖ ὁ ἐπιχορηγούμενος νὰ μιλήσῃ. Ἡ γιαγιά μου ἔλεγε: «μὲ μπουκωμένο στόμα δὲν μπορεῖς νὰ πῇς τίποτα». Βεβαίως τὸ αὐθεντικὸ λαϊκὸ θέατρο δὲν ἐπιχορηγεῖται, τὸ λαϊκίζον ἐπιχορηγεῖται καὶ προβάλλεται

μὲ κάθε τρόπο.

ΕΡΩΤ.: Μπορεῖτε νὰ μᾶς δώσετε ἓνα παράδειγμα;

Θ.Κ.: Θὰ πρέπει νὰ ὀνομάσω, καὶ δὲν θὰ ἤθελα νὰ εἶμαι κάποιος πού δὲν σέβεται τοὺς ὁμοτέχνους του. "Ἄν καὶ αἰσθάνομαι, ὅτι ἐλάχιστους ὁμοτέχνους ἔχω.

Κανένας δὲν βλέπει τὸ ζοφερὸ μέλλον

ΕΡΩΤ.: Μία πετυχημένη δημοσιογραφικὴ ἐκπομπή, πὺν εἶχατε στὸ ραδιόφωνο, γιατί σταμάτησε;

Θ.Κ.: Μὲ τὰ ὅσα εἶπαμε ὥς τώρα, εὐκόλα καταλαύαίνετε τὸ γιατί. Δὲν θέλω νὰ πῶ τίποτε ἄλλο. Ἀνάξια προϊόντα καὶ ἀνάξιοι ἄνθρωποι προβάλλονται. Αὐτὸ εἶναι ὁ κανόνας, καὶ ὅποιος ξεφεύγει ἀπ' αὐτὸν εἶναι μία ἀνάσα πρὸς τὴν ἐλευθερία. "Ὅλοι σήμερα σκέπτονται: Τὰ λίγα χρόνια πὺν μοῦ μένουν νὰ ζήσω, ἄς τὰ ζήσω καλὰ. Καὶ δὲν ἀντιδρῶν σὲ τίποτα. Τὸ ὄνειρο τοῦ νεοέλληνα εἶναι ἡ ἀποκατάσταση σὲ μία κρατικὴ καρέκλα, ἔστω σὲ ἓνα σκαμνάκι. Κανένας δὲν βλέπει, ὅτι οἱ ἀπόγονοί του οὔτε αὐτὸ τὸ σκαμνάκι θὰ μποροῦν νὰ ἔχουν.

ΕΡΩΤ.: Δὲν βλέπετε δηλαδὴ κάποια διέξοδο;

Θ.Κ.: Κανένας ἀλκοολικός, ὅσο κι ἂν ξέρη, ὅτι τὸ πάθος του αὐτὸ ὁδηγεῖ στὸν θάνατο, δὲν πιστεύει, ὅτι τὸ ἴδιο θὰ συμῶῃ καὶ στὸν ἴδιο. "Ετσι σκέπτονται καὶ οἱ σημερινοὶ ἄνθρωποι. "Ἄν κυττάξουμε γύρω μας, θὰ δοῦμε, ὅτι ἡ δυστυχία καὶ ἡ ἀνέχεια ἐπεκτείνονται σ' ὁλόκληρο τὸν πλανήτη. Τὸ φυσικὸ περιβάλλον καταστρέφεται. Σὲ λίγο κυριολεκτικὰ θὰ γίνεταί πόλεμος γιὰ ἓνα ποτήρι καθαρὸ νερό. Ἀκόμα καὶ οἱ ἐξουσιαστές, ἡ σημερινὴ πλουτοκρατία, ἀκολουθοῦν ἓναν ἀφύσικο τρόπο ζωῆς. Στὴν πλούσια καὶ παντοδύναμη Ἀμερικὴ δεκάδες ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ζοῦν σὲ χαρτοκιβώτια, καὶ πολλὰς φορὲς τοὺς παίρνει ἡ μπουλντόζα καὶ τοὺς πετάει στὰ σκουπίδια. Γι' αὐτοὺς ἡ ζωὴ εἶναι ἡδὴ κόλαση καὶ δὲν μπορεῖ ὅποιαδὴποτε θρησκεία νὰ τοὺς πείσῃ, ὅτι ὑπάρχει καὶ χειρότερη κόλαση. "Ὅλες οἱ θρησκείες μιλοῦν γιὰ μετὰ θάνατον ζωὴ καὶ ἀφήνουν τὴν παροῦσα ζωὴ σὲ ἄθλια χέρια, ἐδραιώνοντας ἔτσι τὴν ὑποδούλωση.

Παρ' ὅλα αὐτὰ πιστεύω, ὅτι ἡ ἀνθρωπότητα δὲν θὰ ὁδηγηθῇ στὸν ἀφανισμό. Ἡ ἴδια ἡ ἐξουσία λόγῳ τῶν κινδύνων, ἀπ' τοὺς ὁποίους καὶ ἡ ἴδια ἀπειλεῖται, θὰ ἀναγκασθῇ νὰ ἀλλάξῃ, θὰ μετριάσῃ τὴν ἀλαζονεία της. Καὶ κυρίως πιστεύω στὴν δύναμη τοῦ καθαροῦ ἐλεύθερου ἀνθρώπου, πὺν εὐτυχῶς δὲν ἔπαψε νὰ ὑπάρχει. Ἡ φράση τοῦ Μπέκετ: «στὴ γῆ ὀρισκόμαστε, σωτηρία δὲν ὑπάρχει» νομίζω, ὅτι τελικῶς δὲν θὰ βγῇ ἀληθινή.

Παν. Α. Κουβαλάκης

Ἀραράτ σώου

Ἔχουμε και λέμε:

- Τρία κανάλια προβάλλουν «Ρε... αλήτη σώου». (Εἶδατε ἑλληνικά; Αὐτὰ εἶναι τὰ σωστά).

- Δύο κανάλια σαπουνόπερες.

- Ἄντε καὶ τὰ ὑπόλοιπα ὅλο καὶ ἔχουν κάποια καφετζοῦ, χαρτορρίχτρα Ταρώ, μελλοντολόγο, ἀστρολόγο, μάγο καὶ δὲν συμμαζεύεται.

Αὐτὸ εἶναι ἐνημέρωσις, ψυχαγωγία, πολιτισμός. Δὲν πάει νὰ δείχνῃ ἡ κρατική προγράμματα τῆς προκοπῆς (ὅταν τύχῃ), ἔχω φροντίσει νὰ μὴν τὴν βλέπῃ κανεὶς. Καὶ καπάκι τρῶνε κατακέφαλα τὰ δελτία εἰδήσεων, κι ἄντε νὰ γλυτώσουν. Παράθυρο στὸ παράθυρο, πῶς νὰ πάρουν ἀνάσα καθαροῦ ἀέρα; Διαρκῆς ἦταν ἡ φροντίδα μου νὰ τὸν θρωμίσω καὶ τώρα ἀπολαμύανω τὰ δημιουργήματά μου. Ἀνοίγεις μία ἐφημερίδα, νὰ οἱ σελίδες μὲ μέντιουμ, γνωριμίες, μασσὰς καὶ ροῦς ἀγγελίες. Κι ἀπὸ κοντὰ τὰ ζώδια. Βεβαίως ὑπάρχουν καὶ οἱ σοδαρές ἐφημερίδες χωρὶς τίποτα ἀπ' αὐτά. Ἀλλὰ τὸ φάρμακο τὸ κρατῶ ἐδῶ, στὴ χούφτα μου. Πάρε ἄτλαντα ἱστορίας, φτωχὲ ἀναγνώστη, κι ἂν θρῆς κάτω πού νὰ στέκῃ, στεῖλῃ μου φάξ (εἶδες ἡ τεχνολογία; κι αὐτὴ δική μου). Κι ἂν αὐτὸ δὲν φτάνη, ἔχουμε καὶ «Ἄτλαντα τῆς Βίβλου». Εἶμαι ὑπέροχος! Μόνον οἱ στήλες γιὰ τὶς κηδεῖες, τὰ διανυκτερεύοντα φαρμακεῖα καὶ τὶς προαναγγελίες γάμων ἀνταποκρίνονται στὴν πραγματικότητα. Κι ὅλα αὐτὰ τζάμπα, χωρὶς νὰ ξοδέψω μία. Προσφορὲς ὅλα μὲ κυριώτερο χορηγὸ τὴν κρατικὴν κι ἐκκλησιαστικὴν συμφερόντων Ἐθνικὴ Τράπεζα. Ὡραῖος δὲν εἶμαι;

Καὶ τώρα ἐτοιμασθῆτε. Ἐτοιμασθῆτε, ὅπως σᾶς ἔχω φτιάξει, νὰ ὑποδεχθῆτε τὸ μέγα, τὸ ἀνεπανάληπτο εὔρημα. Δὲν τὸ ἀνεκάλυψε κανένα ἀλλήθωρο μάτι ἀρχαιολόγου. Τὸ ἀνεκάλυψε τὸ ψυχρὸ μάτι δορυφόρου τῆς ΝΑΣΑ. Εὔρηκε, εὔρηκε!!! Πάνω στὸ βουνὸ Ἀραράτ ἐντοπίσθηκε ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε. Τώρα θὰ μοῦ πῆτε, ὅτι δὲν ἦταν τόσο δύσκολο νὰ τὴν ἐντοπίσουν. Τόσο μεγάλη πού ἔπρεπε νὰ ἦταν, γιὰ νὰ χωρέσῃ ἀπὸ ἓνα ζευγάρι ὄλων τῶν ζωντανῶν, εὐκόλος ἦταν ὁ ἐντοπισμός της. Τώρα θ' ἀναρωτηθῆτε, γιατί τόσα χρόνια, πού πετᾶνε δορυφόροι, δὲν εἶχε ἐντοπισθῇ. Ρητορικὸ τὸ ἐρώτημα. Δὲν τὸ εἶχα ἀποφασίσαι ἀκόμα: δὲν εἶχε ἔλθει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Τώρα πού ἦρθε ἡ ὥρα, πάρτε καὶ τὴν κιβωτό, νὰ τὴν ἔχετε νὰ πορεύεστε στὸν ἴσιο δρόμο. Καὶ νὰ δῆτε, τί ἔχει νὰ γίνῃ στὴν συνέχεια. Ὅλο τὸ βουνὸ θὰ τὸ ἀνασκάβουν καὶ θ' ἀνακαλύψουν ὅλα τὰ ὁσὰ τῶν ζώων, πού μετέφερε ἡ κιβωτός. Θὰ γίνῃ τὸ Ἀραράτ τὸ τέλειο μουσεῖο φυσικῆς ἱστορίας. Ἀλλὰ ἅμα γίνῃ μουσεῖο τὸ Ἀραράτ ἀπ' ὁποιαδήποτε αἰτία, ὑπηρετεῖ τὴν ἐπιστήμη. Αὐτὴ δὲν τὴν θέλω οὔτε ζωγραφιστή. Τί μπλέξιμο εἶναι αὐτό; Ὅ,τι καὶ νὰ κάνω, πάνω στὴν ἐπιστήμη πέφτω. Καταραμένοι Ἕλληνες, πού τὴν ἀνακαλύψατε. Ἐδῶ, στὸ στομάχι μου κάθεστε. Κι ὅλο σκέφτομαι ἐκείνους τοὺς ἀχώνευστους τοῦ «Δαυλοῦ» νὰ προφητεύνουν, ὅτι θὰ μὲ πάρῃ τὸ

Σάρωθρον

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΜΠΕΚΑΚΟΣ

Οί Ἴταλοί ἀποκρύπτουν τὴν καταγωγὴ τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀπουλίας καὶ Καλαβρίας

Στὴν Ἰταλία χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὴν μελέτη τῆς ἰταλικῆς γλώσσας βιβλία γραμμένα ἀπὸ πανεπιστημιακοὺς (καθηγητὲς γλωσσολογίας, διαλεκτολόγους), τὰ ὁποῖα ἀφιερώνουν κεφάλαια γιὰ τὴν προέλευση τῆς καθεμιᾶς ἰταλικῆς διαλέκτου. Βέβαια ἀσχολοῦνται καὶ μὲ τὰ ἀλλόγλωσσα ἰδιώματα τῆς ἰταλικῆς χερσονήσου (Ἀλβανικά, Προδηγκιανά), μέσα στὰ ὁποῖα ἐντάσσονται καὶ τὰ Ἑλληνικά ἰδιώματα τῆς νοτίου Ἰταλίας (Μεγάλης Ἑλλάδος). Τὰ ἰδιώματα αὐτὰ εἶναι ἀρχαῖες ἑλληνικὲς διαλέκτοι, ζωντανὰ κομμάτια τοῦ Πολιτισμοῦ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα ἐπεβίωσαν μέσα στοὺς αἰῶνες καὶ ἀκόμη καὶ σήμερα προσπαθοῦν νὰ ἐπιβιώσουν μέσα στὸν γλωσσικὸ ἐπεκτατισμὸ τῆς ἰταλικῆς γλώσσας. Φυσικά κι οἱ ἄνθρωποι ποὺ κατοικοῦν στὸν χῶρο τῆς νοτίου Ἰταλίας εἶναι κι αὐτοὶ Ἕλληνες, καταγόμενοι ἀπ' τοὺς Ἕλληνες τῆς Μ. Ἑλλάδος. Ἀκόμη καὶ σήμερα οἱ ἴδιοι παντοῦ λένε: «Εἴμεστα ἄττην Μάγκνα Γκρέτσια».

Ὅμως παρ' ὅλες τὶς ἐρευνες τοῦ Χατζιδάκι καὶ τοῦ Rolhfs, οἱ ὁποῖοι μὲ μέθοδο τὴν ἐπιστημονικὴ γλωσσικὴ ἀνάλυση τῶν διαλέκτων αὐτῶν ἀποδεικνύουν τὴν ἑλληνικὴ καταγωγὴ τους καὶ φέρουν στὸ φῶς τὶς ρίζες τους, οἱ ὁποῖες εἶναι μεγαλοελλαδικές, καὶ μολονότι οἱ ἐρευνες αὐτὲς τοῦ Rolhfs καὶ τοῦ Χατζιδάκι ἀποτελοῦν τὴν ἱστορικὴ ἀποκατάσταση τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος καὶ τῆς προβολῆς τῶν ἑλληνικῶν στοιχείων, ποὺ συνδέουν τὶς διαλέκτους αὐτὲς μὲ τὴν ἀρχαία δωρικὴ διάλεκτο, ἀπ' τὴν ὁποία ἀπορρέουν καὶ ἡ ὁποία δὲν σταμάτησε νὰ ὁμιλῆται ἐδῶ καὶ πάνω ἀπὸ 20 αἰῶνες, στὴν σημερινὴ ἐπιστημονικὴ κοινότητα τῆς Ἰταλίας τὰ πράγματα εἶναι διαφορετικά.

α. Οἱ γλωσσολόγοι - διαλεκτολόγοι στὴν Ἰταλία προβάλλουν καὶ ἐπιβάλλουν μέσα ἀπ' τὰ βιβλία τους τὶς δογματικὲς τοὺς ἀπόψεις, ἀνατρέχοντας στὶς ἀπόψεις τῶν Morosi, Parlangeli κ.ἄ., οἱ ὁποῖοι ὑποστηρίζουν, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας προέρχεται ἐξ ὁλοκλήρου ἀπὸ βυζαντινοὺς ἀποίκους καὶ ὅτι τὰ ἰδιώματά του εἶναι γεμάτα ἀπὸ βυζαντινὲς λέξεις. Αὐτὴ ἡ θεωρία, ἡ ὁποία χάρις στοὺς Rolhfs καὶ Χατζιδάκι ἀνετράπη, ἐπεὶδὴ ἦταν ἱστορικὰ καὶ γλωσσολογικὰ ἀνακριδής, στερούμενη ἱστορικῶν δεδομένων, καὶ κατασκευάσμα αὐτῶν τῶν ἐρευνητῶν, οἱ ὁποῖοι ἤθελαν νὰ ἀποδείξουν μὲ δικό τους τρόπο τὸ πέρασμα ἀπὸ τὴν μεσαιωνικὴ ἐποχὴ στοὺς νεώτερους χρόνους, γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἱστορικὴ συνέχεια τῆς ἰταλικῆς ἱστορίας, αὐτὴ ἡ θεωρία λοιπὸν ἔχει μπῆ στὰ βιβλία κάποιων Ἰταλῶν ἐπιστημόνων σήμερα καὶ ἐξηγεῖται ἀπ' τοὺς ἴδιους μὲ «ἱστορικά» ἐπιχειρήματα, ἐνῶ παράλληλα καταλαμβάνει σημαντικὴ θέση στὰ ἰταλικά πανεπιστήμια. Ἀς δοῦμε λεπτομερῶς, τί λένε οἱ ὁπαδοὶ τῆς καὶ πῶς ἐξηγοῦν τὶς θέσεις τους γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸ λεπτὸ ζήτημα.

β. Μέσα ἀπ' τὰ βιβλία αὐτὰ δημιουργεῖται ἡ ἐντύπωση, ὅτι ἡ ἀρχαιοελληνικὴ καταγωγὴ τῶν κατοίκων καὶ τῶν διαλέκτων τῆς κάτω Ἰταλίας εἶναι κατὰ ὑπερβολικόν, μᾶς καὶ ἀρχαῖοι Ἕλληνες στὸν μεσαῖωνα δὲν ὑπάρχουν καὶ ὅτι ἡ βυζαντινὴ κυριαρχία ἦταν αὐτὴ ποὺ ἔφερε τοὺς Ἕλληνες στὴν Νότιο Ἰταλία.

Φυσικά ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Μ. Ἑλλάδος οὐδέποτε ἐξαλείφθηκε λόγῳ τῆς μακρόχρονης Ρωμαϊκῆς παρουσίας καὶ ἐνισχύθηκε κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους μὲ τὸν ἐρχομὸ πολλῶν βυζαντινῶν ἀποίκων. Οἱ ἀρχαῖες ἑλληνικὲς ρίζες, ἡ γλῶσσα, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα

τῶν πληθυσμῶν αὐτῶν ἔμειναν ἀναλλοίωτα, ὅπως κι ἡ γλῶσσα τους, ἡ ὁποία δὲν ἄλλαξε μορφή καὶ διεισέφηρε τὸν ἀρχαῖο χαρακτήρα της.

Οἱ Ἕλληνες γλωσσολόγοι Χατζιδάκις, Σ. Καρατζᾶς, Σ. Καψωμένος καθὼς κι ὁ Γερμανὸς γλωσσολόγος Gerhard Rohlfs ὑποστηρίζουν, ὅτι ὁ νεώτερος Ἑλληνισμὸς τῆς Κάτω Ἰταλίας εἶναι ὁ συνεχιστὴς τοῦ Μεγαλοελλαδικοῦ πολιτισμοῦ, ποὺ ἐπεβίωσε μέσα στοὺς αἰῶνες. Ὅπως ἐπὶ λέξει ἀναφέρει ὁ Γ. Χατζιδάκις, «ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξηκολούθησεν ὁμιλουμένη ἀδιαλείπτως ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον ἐν Ἰταλίᾳ». Ὁ Rohlfs μὲ τὸ «Λεξικὸ τῶν διαλέκτων τῶν τριῶν Καλαβριῶν» καὶ μὲ τὴν ἐρευνα «Γλωσσικὴς ἀνασκαφῆς στὴν Μεγάλῃ Ἑλλάδᾳ» ἐκθέτει τὴν ἀρχαιοελληνικὴ προέλευση τῶν ιδιωμάτων αὐτῶν, τῶν ὁποίων μερικὲς λέξεις εἶναι τόσο ἀρχαῖες, ὥστε δὲν συναντῶνται σὲ καμμία ἀπὸ τὶς διαλέκτους τῆς σημερινῆς Ἑλλάδας.

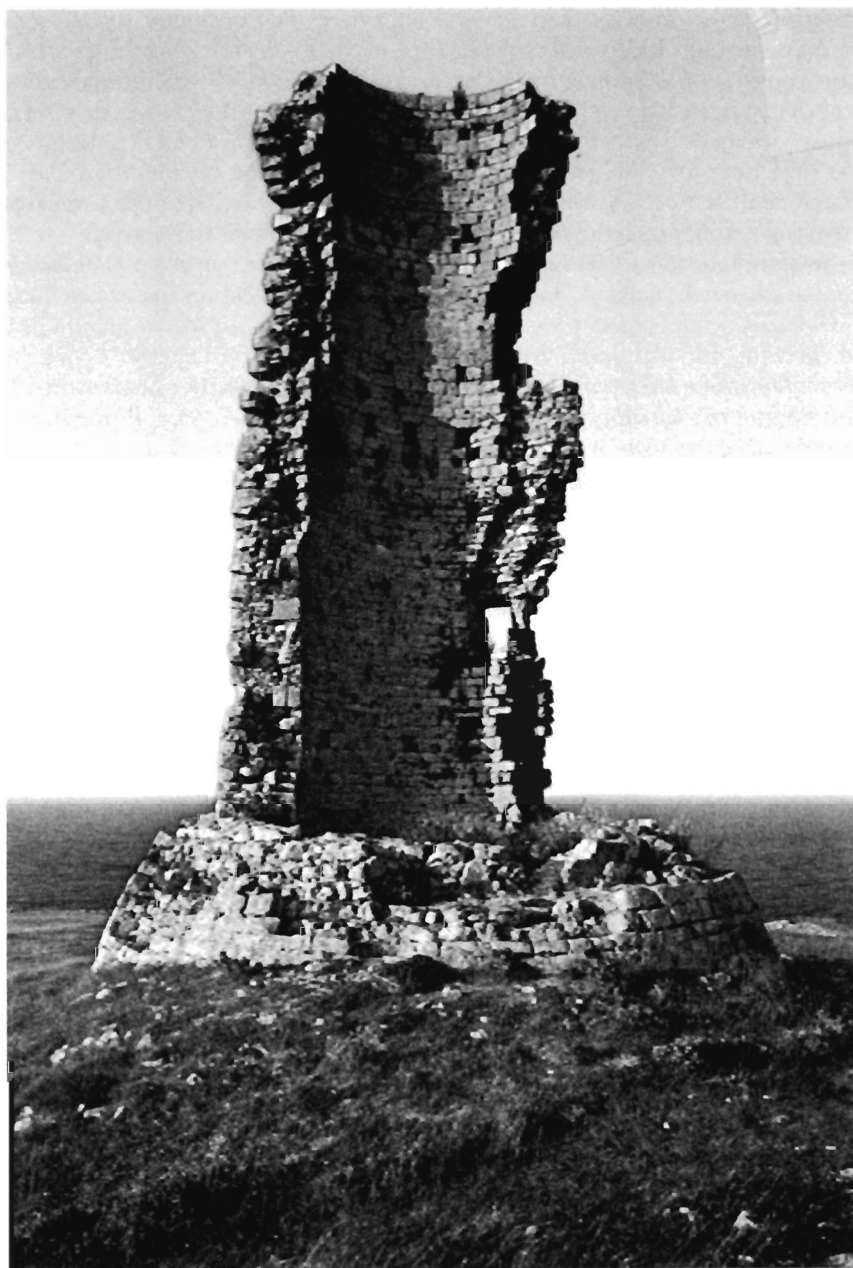
Πρῶτος ὁ Γ. Χατζιδάκις διετύπωσε τὶς ἀμφιβολίες του γύρω ἀπ' τὴν θεωρία τοῦ Morosi, ὑποστηρίζοντας ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξαφανίσθηκε ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα στὴν Κάτω Ἰταλία κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους, ἐφ' ὅσον στὴν σημερινὴ γλῶσσα τῶν ἑλληνοφόνων διατηροῦνται ἀρχαῖες λέξεις καὶ δωρικά στοιχεῖα, τὰ ὁποία δὲν ὑπάρχουν σὲ καμμία ἀπὸ τὶς νεοελληνικὲς διαλέκτους καὶ κατὰ συνέπεια δὲν θὰ μπορούσαν νὰ εἶχαν μεταφερθῇ ἀπὸ βυζαντινοὺς ἀποίκους. Ὅσο γιὰ τὶς ὁμοιότητες ποὺ παρουσιάζουν τὰ ιδιώματα αὐτὰ μὲ μερικὲς ἀπ' τὶς σημερινὲς διαλέκτους, αὐτὲς ὀφείλονται στὸ γεγονός, ὅτι κι αὐτὰ τὰ ιδιώματα, ὅπως κι οἱ ἑλληνικὲς διάλεκτοι, κληρονόμησαν κάποια χαρακτηριστικὰ ἀπὸ τὴν Κοινὴ.

Καὶ τώρα ἂς περάσουμε στὴν καταγραφὴ τῶν αὐθαίρετων ἀπόψεων καὶ τῶν συμπερασμάτων ποὺ βγάζουν κάποιοι Ἰταλοὶ ἐπιστήμονες, μὲ σκοπὸ νὰ ἀποκρύψουν τὴν πραγματικότητα γιὰ ἐξουσιαστικούς σκοποὺς.

Πρῶτο βιβλίο: Claudio Marazzini, «*La Lingua Italiana, Profilo Storico*» (Ἡ ἰταλικὴ γλῶσσα, ἱστορικὸ σχεδιάγραμμα), ἐκδόσεις Il Mulino, Bologna, 1994, σελίδα 426: «Πολλὲς συζητήσεις ἔχουν γίνεи γιὰ τὴν προέλευση τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν. Δύο ὁμως εἶναι οἱ θέσεις, οἱ ὁποῖες εἶναι ἀντίθετες, δίχως νὰ μπορούμε νὰ ἐπιλέξουμε μὲ σιγουριά εἴτε τὴν μίαν εἴτε τὴν ἄλλη» (σημ.: ἐδῶ ὑπονοεῖ, ὅτι ἡ λέξη *Καλλίπολις* καὶ ἡ λέξη *Συρακοῦσαι* δὲν ξέρουμε, ἂν εἶναι ἑλληνικὲς ἢ βυζαντινὲς, ἄρα δὲν μπορούμε νὰ καθορίσουμε τὴν προέλευσίν τους). Φυσικὰ ὁ συγγραφέας τοῦ παραπάνω ἐγχειριδίου ἀναφέρει ἀποσπασματικὰ τὴν θέση τοῦ Rohlfs, ἀλλὰ δὲν τοποθετεῖται ἐπὶ τοῦ θέματος οὔτε δείχνει νὰ εἶναι κατάλληλα ἐνημερωμένος γύρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτό. Γι' αὐτὸ ἄλλως τε προτείνει στοὺς ἀναγνώστες του νὰ μὴν ταχθοῦν οὔτε μὲ τὴν μίαν οὔτε μὲ τὴν ἄλλη ἄποψη, ἐπειδὴ θεωρεῖ, ὅτι κι οἱ δύο εἶναι ἀτεκμηρίωτες!

Ὅσον ἀφορᾷ στὸ **δεύτερο** πανεπιστημιακὸ ἐγχειρίδιο, τοῦτο φέρει τὸν τίτλο «*Storia Linguistica delle Origini*» καὶ ἔχει γραφῇ ἀπὸ τὸν Francesco Sabatini (ἐκδόσεις Argo, Lecce, 1997). Στὴν σελίδα 295 ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «Ἀλλὰ καὶ ἡ βυζαντινὴ κυριαρχία στὴν χώρα μας ἦταν ἀρκετὰ μεγάλῃ καὶ πολὺχρονῃ, ἀλλὰ ἡ γλωσσικὴ τῆς ἐπιρροή ἦταν πρὸ περιωρισμένη καὶ συγκεντρώνεται μέχρι στιγμῆς σὲ λίγες περιοχές: Στὸ Σαλέντο, στὴν κεντρικὴ καὶ νότια Καλαβρία καὶ στὴν Σικελία τὸ ἑλληνικὸ στοιχεῖο παίρνει στοιχεῖα, ποὺ μεταδόθηκαν ἀπ' τὶς ἀρχαῖες ἑλληνικὲς ἀποικίες (σ.σ. ἀλλὰ δὲν ἐξηγεῖ, ποῖα εἶναι αὐτά), ἀλλὰ στὸ μεγαλύτερο μέρος αὐτὰ ὀφείλονται στὴν βυζαντινὴ κυριαρχία».

Σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις τοῦ Francesco Sabatini (καὶ ἄλλων, οἱ ὁποῖοι λένε, ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Κάτω Ἰταλίας ἔχουν βυζαντινὴ καταγωγή) οἱ βυζαντινοὶ ἦταν αὐτοὶ ποὺ δημιουργοῦσαν τὰ ιδιώματα αὐτά, μιᾶς καὶ ἔχνη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δὲν ὑπάρχουν. Καὶ μᾶς δίνει τὰ παραδείγματα: *Καλλίπολις*, *Πενταδάκτυλος* (Βουνὸ τῆς Καλαβρίας), *Πολίτης*, *Κα-*

Ὁ Πύργος τοῦ Φιδιοῦ, σύμβολο τῆς πόλης Ὀτράντο (Ὑδροῦντος). Τὸ φίδι ἦταν ἱερὸ σύμβολο τῶν Πελασγῶν, πρώτων Ἑλλήνων ἀποίκων τῆς Ἰταλίας σὲ παναρχαίους χρόνους. Ὁ Πύργος ὑψώνεται στὴν Punta Palascia, τὸ ἀκρωτήριο «Πελασγία».

λός, παρατηρώντας ότι είναι λέξεις, που οι βυζαντινοί τις επενόησαν, αγνοώντας προφανώς ότι οι αρχαίοι Έλληνες έλεγαν «Καλός», «πόλις», «πέντε», «δάκτυλος» κ.λπ. Έδώ είναι φανερή η διαστρέβλωση με σκοπό την παρουσίαση καθαρά αντιεπιστημονικών απόψεων σε φοιτητές πανεπιστημίου. Αυτές οι απόψεις είναι «σημείο αναφοράς» των ιταλών γλωσσολόγων και διαλεκτολόγων, οι οποίοι αποκρύπτουν αυτά τα όποια ο Rolhfs με την μέθοδο της επιστημονικής έρευνας, με την λαογραφία και την σύγκριση των ελληνικών διαλέκτων με τις αντίστοιχες της Μ. Ελλάδας έχει αποδείξει και άρχονται σε επιφανειακές αναφορές παραποιώντας την ιστορία και θάβοντας κάθε τι ελληνικό.

Στο **τρίτο βιβλίο** των C. Grassi, Tullio Telmon, A. Sobrero με τίτλο «*Fondamenti di Dialettologia Italiana*», εκδόσεις Laterza, Μπάρι, 1997, αναφέρεται στην σελίδα 90, κεφάλαιο «Οι αλλόγλωσσες διάλεκτοι»: «*Η ελληνική διάλεκτος όμιλείται σε καμιά δεκαριά χωριά της επαρχίας του Λέτσε: Καλημέρα, Καστριναίνο Ντέι Γκρέτσι, Κοριλιάνο ντ' Οτράντο, Μαριάνο, Μαρτινιάνο, Μελνιναίνο, Στερνατία, Τζολλινό, Σολέτο στην επαρχία του Ρήγιου της Καλαβρίας: Μπόδα, Ρόκκα Φόρτε Ντέλ Γκρέκο, Ροχούδι, Γκόριο, Γκαλιτσιάνο, Κοντοφούρι, Αμεντολέα.*

Είναι 20.000 ελληνόφωνοι, των οποίων ο Rolhfs υποστηρίζει την μεγαλοελλαδική προέλευσή τους (σημ. δηλαδή ότι είναι οι άμεσοι απόγονοι των Ελλήνων της Μ. Ελλάδας). ενώ το μεγαλύτερο μέρος των επιστημόνων θεωρεί, ότι πρόκειται για βυζαντινούς αποίκους ή για εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας των βυζαντινών αποίκων απ' τους αυτόχθονες λαούς της νοτίου Ιταλίας» (σημ. δηλαδή οι αυτόχθονες αυτοί λαοί δεν είναι Έλληνες από παλιά!).

Από την παραπάνω έρευνα εξάγεται, ότι οι απόψεις των Ιταλών γλωσσολόγων και διαλεκτολόγων δεν τιμούν την επιστήμη, την οποία όφείλουν να υπηρετούν με γνώμονα την αλήθεια, παράλληλα δέ εξυπηρετούν καθαρά εξουσιαστικά και άνθελληνικά συμφέροντα και προσπαθούν να κρύψουν την αλήθεια.

Όλοκληρώνοντας αξίζει να θυμηθούμε και τα λόγια του «προφήτη» της Ιταλικής λογοτεχνίας Πιέρ Πάολο Παζολίνι (έπεσε θύμα των φασιστικών ομάδων και της Ιταλικής πολιτικής εξουσίας), που, πριν δολοφονηθή στην περιοχή Όστια της Ρώμης, σε όμιλία του στο Λέτσε για την ελληνική διάλεκτο του Σαλέντου την είχε χαρακτηρίσει σαν την «*πιό αρχαία*» και την ποίηση που είναι γραμμένη σ' αυτήν «*ανώτερη μορφή κάθε άλλης ποιήσεως, επειδή εκφράζει τέλεια τα συναισθήματα, τις χαρές και τις λύπες των απλών ανθρώπων*». Και τέλος αξίζει να θυμηθούμε τα λόγια του V. Domenico Palumbo, ποιητή της Καλημέρας, που αγωνιζόταν,

«για να μην πεσαίνει
ή γκλώσσα ντική μα,
ή γκλώσσα του Όμέρου,
πόναι μεγάλη
ώς έτσεινο...»

Υ.Γ.: Στο βιβλίο των T. Tellmon - C. Grassi υπάρχει ακόμη μία ένδειξη του γεγονότος, ότι αποκρύπτεται ή αλήθεια γύρω απ' την καταγωγή των Ελλήνων της Κάτω Ιταλίας: «*είναι αβέβαιο το γεγονός ότι η ελληνική μειονότητα είναι αυτόχθονη ή προέρχεται από σινονε-χεις μεταναστεύσεις*» (σελ. 91). Καθαρά προσβλητική αυτή η διαπίστωση, την στιγμή που στο βιβλίο κατατάσσονται οι προδηγικοί στην ομάδα των «αυτόχθονων γλωσσικών μειονοτήτων», μολονότι έχουν έρθει απ' την νοτιοανατολική Γαλλία και εγκαταστάθηκαν στην περιοχή της Αόστης (Valleé D' Aoste).

ΜΑΡΙΟΣ ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ - ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ

Πρωτίστως πολιτιστική ή έννοια «Έλλην»

(ΠΟΙΟΙ ΕΘΕΩΡΟΥΝΤΟ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ)

Στά τεύχη 169, 171 και 175 του «Δαυλου» υπήρξε διαφωνία μεταξύ αναγνωστών για το ποιο ήτο το περιεχόμενο της λέξεως *Έλλην* στην αρχαιότητα. Ήπειδή το θέμα είναι μεγίστης σημασίας, στην παρούσα εργασία θ' αναπτυχθούν διεξοδικώς όλα τα στοιχεία, που αποδεικνύουν, τί ακριβώς έννοούσαν, όταν έλεγαν την λέξη *«Έλλην»* στην αρχαιότητα.

Ο Ίσοκράτης δίδει σαφέστατα στη λέξη *«Έλλην»* όχι φυλετικό αλλά πνευματικό περιεχόμενο: *«... και των Έλλήνων όνομα πεποίηκε μηκέτι του γένους, αλλά της διανοίας δοκείν είναι, και μάλλον Έλληνας καλεισθαι τους της παιδείσεως της ήμετέρας ή τους της κοινής φύσεως μετέχοντας...»*. [Μερικοί το ρήμα *«πεποίηκε»* το μεταφράζουν *«κατήντησε»*. Όμως το ρήμα *«πεποίηκε»* σημαίνει *«έχει κάνει»*, *«έχει εξελίξει»* και ουδέποτε *«έχει καταντήσει»*. Στηριζόμενος σ' αυτό το χωρίο ο Λ. Λάμπρου στο βιβλίο του *«Αναζήτηση»* γράφει: *«Οί φυλετικά Έλληνες μπορεί να είναι, αλλά μπορεί να μην είναι Έλληνες. Οί Έλληνες υπήκοοι μπορεί να είναι, αλλά μπορεί να μην είναι Έλληνες. Και οί άλλοδαποί μπορεί επίσης να είναι. Ο όρος δέν έχει έθνικό, πολιτικό ή ρατσιστικό νόημα αλλά καθαρά πνευματικό. Έλληνες είναι όλοι οί άνθρωποι... που σκέπτονται και πράττουν έλληνικά, δηλαδή είναι φορείς της έλληνικής αντίληψεως για τη ζωή και τον κόσμο»* (σελ. 139).]

Ή σημασία της λέξεως - έννοιας *«θάρβαρος»*

Οί Έλληνες, όταν έκαμαν τον πρώτο άποικισμό κι έγνώρισαν τους γύρω λαούς, τους απέκάλεσαν *«θάρβαρους»*. Άλλά ο χαρακτηρισμός των άλλων λαών ως θάρβαρων δέν είχε φυλετιστική σημασία, όπως θα δούμε.

Ο Όμηρος στην Όδύσεια (Λ 112) θεωρεί τους Κύκλωπες άγρίους, γιατί δέν είχαν *«συνελεύσεις, όπου να συσκέπτονται»* (*άγορά βούληφόρους*). Όμοίως και ο Ηρόδοτος στο βιβλίο Ι, 153 έπίστευε, ότι εκείνο που διέκρινε περισσότερο τους Έλληνες από τους θάρβαρους Πέρσες, είναι ότι οί πρώτοι είχαν άγορά, ενώ οί άλλοι στα φεουδαρχικά χωριά τους δέν είχαν ούτε έμπορικές σχέσεις (Οί Πέρσες ήσαν πανάρχαιο έλληνικό φύλο όπως και οί Μήδοι: Περσείς κ.τ.λ.) Ξεκόβοντας άπ' το μητροπολιτικό κέντρο και αποκτώντας ξενικά ήθη και έθιμα έθεωρήθησαν μεταγενέστερα θάρβαροι, παρ' ότι υπήρξε ή άνάμνησι της έλληνικής καταγωγής τους.

Τούτο φαίνεται σαφέστερα με τους Λύκιους και τους Φρύγες. Οί Φρύγες ήσαν Θρακομακεδόνες, οί όποιοι, καθώς παρατηρεί ο Ηρόδοτος (2,73), μετανάστευσαν στην Άσία, όπου άλλαξαν και το όνομά τους (*Βρύγες*) και ώνομάσθησαν Φρύγες: *«μεταδάντες δέ ές την Άσίαν ήμα τη χώρα και το σήνομα μετέβαλον ές Φρύγας...»*. Όσον άφορ ά στους Λυκίους, ο Ηρόδοτος τους θεωρεί Κρήτες, που όνομάζοντο *«Τερμίλοι»* (Ηρόδ., Όιστορία Α, 173). Ο Πανσανίας άναφέρει, ότι

οί Λύκιοι ἦσαν «συγγενεῖς τῶν Κρητῶν, γιατί παλαιὰ εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Κρήτη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν εἶχαν φύγει μετὸν Σαρπηδόνα». Δεδομένου ὅτι ὅλοι οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς (Ἡρόδοτος, Διόδωρος Σικελιώτης κ. ἄ.) ἐθεωροῦσαν τοὺς Κρητες ἑλληνικὸ φῦλο τοῦτο συνεπάγεται, ὅτι καὶ οἱ Λύκιοι ἦσαν Ἕλληνες. Ἐξ ἄλλου τὰ ὀνόματά τους ἦσαν ἑλληνικά. Πρὸ τῶν τρωικῶν βασιλεὺς τῆς Λυκίας ἦτο ὁ Ἰοῦάτης, ὁ ὁποῖος εἶχε κόρες τὴν Φιλονόη καὶ τὴν Σθενέοια. Ἀπ' τὰ ὁμηρικὰ δὲ ἔπη καὶ ἀπ' τὸν Ἀπολλόδωρο (βιβλίο ΙΙΙ, 1, 2) συνάγεται, ὅτι οἱ Λύκιοι καὶ οἱ Ἀχαιοὶ ὠμιλοῦσαν καὶ ἔγραφαν τὴν ἴδια γλῶσσα καὶ ὅτι ὁ Ἰοῦάτης εἶχε στενὸ συγγενικὸ δεσμὸ μετὸν βασιλικὸ οἶκο τοῦ Ἀργεῶν. Μετὸν καιρὸ ὅμως οἱ Λύκιοι διαφοροποιήθηκαν κάπως καὶ υἱοθέτησαν καὶ βαρβαρικά ἔθιμα (ὅπως ἐπὶ παραδείγματι τὸ προσκύνημα βασιλέων). Καὶ παρ' ὅλο πὺν οἱ ἱστορικοὶ ἀπ' τὸν Ἡρόδοτο ὡς τὸν Ἀπολλόδωρο ἐπιθεβαιῶνουν τὴν ἑλληνικὴν τους καταγωγὴν – ἀλλὰ καὶ τὴν ἑλληνικὴν καταγωγὴν τῶν Φρυγῶν –, ὡστόσο ὠρισιμένοι ἔνεκα τῶν βαρβαρικῶν ἐθίμων, πὺν εἶχαν υἱοθετήσῃ, τοὺς ἀποκαλοῦσαν βαρβάρους. Τὴν πληροφορίαν αὕτη μᾶς τὴν δίδει ὁ Λουκιανὸς στὸ ἔργο του «Νεκρικοὶ Διάλογοι»: Ὁ κυνικὸς φιλόσοφος Μένιππος καταγγέλλει τὸν βαρβαρικὸ θεσμὸ τοῦ προσκυνήματος ἐνώπιον βασιλέων καὶ μετὰ τὸν θάνατό του στὰ βασίλεια τοῦ Ἀδῆ: «ὦ κακίστοι Λυδῶν καὶ Φρυγῶν καὶ Ἀσσυρίων, ὅροις ἦν ἃ ὑμεῖς ἐποιεῖτε προσφωνεῖσθαι ἀξιοῦντες». Ἐδῶ παρατηροῦμε, ὅτι καὶ ἑλληνικῆς καταγωγῆς πληθυσμοὶ θεωροῦνται βάρβαροι μετὰ κριτήρια ὅχι ἀσφαλῶς φυλετικά ἀλλὰ πολιτισμικά.

Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο θὰ πρέπει νὰ διευκρινισθῇ, ὅτι ὁ χαρακτηρισμὸς «βάρβαρος» ἀπεδίδετο καὶ γιὰ γλωσσικοὺς λόγους πλὴν τῶν πολιτιστικῶν. Ἐτοὶ ἐχαρακτηρίζαν «βαρβάρους» ὁμάδες καὶ ἄτομα πὺν ὠμιλοῦσαν μία ἄλλη γλῶσσα, ἢ ὁποία δὲν εἶχε τὴν γλυκύτητα καὶ τὴν ἀπαλότητα τῶν φθόγγων τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς. Συνεπῶς, ἂν κάποιος ἑλληνικῆς καταγωγῆς ζοῦσε σὲ μία ἄλλη περιοχὴ καὶ ὠμιλοῦσε μία ξένη γλῶσσα, θὰ ἐχαρακτηρίζετο «βάρβαρος». Χαρακτηριστικὸ εἶναι ὅτι ἀκόμα καὶ ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἄτομα, οἱ ὁποῖοι ἀποξενωμένοι ἀπ' τὸν κορμὸ τῶν Ἑλλήνων ὠμιλοῦσαν κάπως διαφορετικὴ διάλεκτο ἀπ' τὴν καθομιλουμένην, μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ μὴν γίνωνται εἰχερῶς ἀντιληπτοὶ ἀπ' τοὺς Ἕλληνες, ἐχαρακτηρίζοντο βάρβαροι. Ἐτοὶ ἐπὶ παραδείγματι οἱ Ἡλεῖοι, πὺν ἦσαν ἀναμφισβήτητα ἑλληνικὸ φῦλο, ἐχαρακτηρίζοντο «βαρβαρόφωνοι». Κατὰ τὸν Πλάτωνα μάλιστα ὁ Πρόδικος ἀποκαλοῦσε βάρβαρον τὴν γλῶσσα τῶν Λεσβίων, ἢ ὁποία ὅμως ἦτο ἡ αἰολικὴ, δηλαδὴ γνησίως ἑλληνικὴ.

Ποιοὶ ἐθεωροῦντο Ἕλληνες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα

Γιὰ νὰ κατανοήσωμε, ποιοὶ ἐθεωροῦντο Ἕλληνες κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἂς δοῦμε τί λέγει ὁ Γεώργιος Χατζιδάκις στὸ σύγγραμμά του «Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Ἀρχαίων Μακεδόνων» (ἐκδ. Ρηγόπουλου, σελ. 11 καὶ 15): «Λοιπὸν ἀποδεικνύεται, ὅτι διὰ λόγους τοῖς πᾶσι γνωστοῦς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἐνωρὶς τὸ ὄνομα Ἕλληνες καὶ Ἑλλὰς ἀπέβαλον τὴν ἐθνολογικὴν αὐτῶν σημασίαν καὶ ἐξελέφθησαν συνώνυμα τῷ ἀνθρώπῳ πεπολιτισμένοι, χώρα ἐξημερωμένη πεπολιτισμένη, ὥστε ἀντετίθεντο τῷ βάρβαρῳ πρὸς Ἰσοκράτη, Πανηγύρικ. 50... Ἐντεῦθεν πάντας ὅσοι δὲν παρηκολούθουν τῇ ἀναπτύξει καὶ παιδείᾳ

τῶν Ἀθηναίων, ὅσοι δὲν ἔζων ἐν ἐλευθέραις πολιτείαις κ.λπ. ἀπεκάλουν βαρβάρους ἀδιαφοροῦντες περὶ τοῦ ἐθνολογικοῦ αὐτῶν χαρακτήρος». Ἐπομένως οἱ Ἕλληνες ἀποκαλοῦσαν κάποιον βάρβαρο ὄχι λόγῳ φυλῆς ἀλλὰ λόγῳ παιδείας καὶ αὐτὸ συνέβη λόγῳ τῆς μεγάλης πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως τῶν Ἑλλήνων ἔναντι τῶν ἄλλων λαῶν. Συνεχίζει ὁμοίως ὁ Γ. Χατζιδάκις: «...ἡ λέξις Ἑλλάς καὶ Ἑλληνες... ἐδήλουν ἀνθρώπους ὁμοίως πεπολιτισμένους οὐχὶ βαρβάρους, Εὐρωπαίους καθὼς θὰ ἐλέγομεν σήμερον (πρὸβλ. τὰ Ἑλλήνων νόμιμα, τὸ καθεστὼς τοῖς Ἑλλησιν νόμιμον κ.λπ.). Καὶ ὅτι τούτον ἔνεκα ἀπεκλείοντο πολλάκις ὑπὸ πολλῶν ἐκ τῆς ἐθνικῆς ὀλομελείας φῦλὰ τινα ἅτε κρινόμενα, ὅτι ἀπελείποντο ἐν τῷ καθόλου πολιτισμῷ τοῦ ἔθνους». Συνεπῶς καὶ Ἕλληνες στὴν καταγωγὴν ἔχαρακτηρίζοντο «βάρβαροι» λόγῳ τῆς χαμηλῆς πολιτιστικῆς τους στάθμης.

Ὅμοίως καὶ ὁ διάσημος ἱστορικός Κούρτιος ἀναφέρει: «Οἱ Ἕλληνες τῶν δοκίμων χρόνων σφόδρα δυσαρέστως εἶχον πρὸς πᾶν τὸ ξενότροπον ἐν τῇ γλώσσει καὶ τοῖς ἡθεσιν, ὅθεν συνήθως ἀντιδιέστελλον ἑαυτοὺς πρὸς πάντας τοὺς ἐκτὸς καὶ ἀπεχωρίζοντο στενωτέρου τοῦ ἀληθοῦς, ὥστε καὶ συγγενὴ φύλα ὡς ἄλλοδαπά καὶ βάρβαρα ὑπελάμβανον. Τὸ ξενότροπον τοῦτο στηρίζεται ἐπὶ τῆς διαφορᾶς τοῦ πολιτισμοῦ καὶ δι' αὐτὸ τὸ περὶ τούτου αἶσθημα δὲν δύναται νὰ θεωρητῇ ὡς ἀληθὲς κριτήριον τῶν ἐθνικῶν σχέσεων. («Ἑλληνικὴ Ἱστορία» Γ' 397). Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ὅσα γράφει καὶ ὁ διαπρεπὴς ἱστορικός Will Durant: «Σχεδὸν κανένα ἀπὸ τὰ γειτονικά αὐτὰ ἔθνη –ἐννοεῖ τὰ ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς– δὲν ἐνδιαφέρετο δι' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον διὰ τοὺς Ἕλληνες ἦτο ἡ οὐσία τῆς ζωῆς, τὴν ἐλευθερίαν νὰ ζοῦν, νὰ σκέπτονται, νὰ ὁμιλοῦν καὶ νὰ πράττουν. Ὅλοι αὐτοὶ οἱ λαοὶ πλὴν τῶν Φοινίκων ἔζησαν ὑπὸ δεσπότης, παρέδωσαν τὴν ψυχὴν των εἰς τὰς προλήψεις καὶ εἶχαν ἐλαχίστην πείραν τῆς ἐλευθερίας ἢ τῆς σκέψεως. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον οἱ Ἕλληνες τοὺς ὠνόμαζαν ἀδιακρίτως βαρβάρους. Ὁ βάρβαρος ἦτο ἄνθρωπος ποὺ ἠρκεῖτο εἰς τὸ νὰ πιστεῖ χωρὶς λόγον καὶ νὰ ζῇ χωρὶς ἐλευθερίαν» («Παγκόσμιος Ἱστορία τοῦ Πολιτισμοῦ», σελ. 87).

Ἄς δοῦμε τώρα μερικά ἀποσπάσματα ἀπὸ ἀρχαίους συγγραφεῖς, ἐκ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται, ὅτι ὁ ὅρος Ἕλλην δὲν εἶχε ἐθνολογικὸ ἢ φυλετικὸ χαρακτήρα, ἀλλὰ εἶχε τὴν ἔννοια τοῦ πολιτισμένου ἀνθρώπου. Ὁ Θουκυδίδης στὸ Γ' 94 λέγει, ὅτι «μέγιστον μέρος ἐστὶ τῶν Αἰτωλῶν ἀγνωστότατοι δὲ γλώσσαν καὶ ὡμοφάγοι εἰσὶν ὡς λέγονται». Ἐννοεῖ δηλαδή, ὅτι ἀπ' τοὺς Αἰτωλοὺς οἱ περισσότεροι δὲν εἶναι Ἕλληνες, δηλαδή πολιτισμένοι καὶ ὄχι φυσικά ὅτι δὲν εἶναι ἐλληνικῆς καταγωγῆς. Αὐτὸ ἀσφαλῶς ἐννοεῖ ὁ Θουκυδίδης στὸ Β' 80, ὅταν λέγῃ, ὅτι «βάρβαροι δὲ Χάονες» καὶ στὸ Β' 81, ὅταν λέγῃ, ὅτι οἱ Θεσπρωτοὶ καὶ οἱ Μολοσσοὶ ἦσαν βάρβαροι φύλα· δηλαδή γνησίως ἐλληνικά φύλα χαρακτηρίζονται ἀπ' τὸν Θουκυδίδην «βάρβαροι». Τὸ ὅτι τοὺς θεωροῦσε ὄχι ξενικῆς καταγωγῆς ἀποδεικνύεται καὶ ἀπ' τὸ ἑξῆς χωρίο τοῦ Θουκυδίδου: «Χάονες χίλιοι, ὧν ἡγοῦντο Φώτιος καὶ Νικάνωρ... Μολοσσοὺς δὲ ἦγε καὶ Ἀτιτάνας Σαθύλινθος ἐπίτροπος ὢν Θαρύπου τοῦ βασιλέως ἔτι παιδὸς ὄντος». (Βιβλ. 11, 8). Τὰ ὀνόματα Φώτιος, Νικάνωρ, Σαθύλινθος, Θάρυπος εἶναι ἐλληνικά. Οἱ πρεσβεύοντες ὅτι τὸ ὄνομα Ἕλλην εἶναι δηλωτικὸ ἐλληνικῆς καταγωγῆς καὶ ὄχι πολιτισμένου ἀνθρώπου, θὰ πρέπει νὰ θεωρήσουν, ὅτι οἱ Αἰτωλοὶ, οἱ Χάονες, οἱ Θεσπρωτοὶ καὶ οἱ Μολοσσοὶ δὲν ἦσαν ἐλληνικῆς καταγωγῆς. Ὁ Fick στὶς Beiträge τοῦ Bezzenberger,

τόμ. Γ', σελ. 266 αναφέρει σχετικά: «*Ἡ παρανόησις χωρίων τινῶν τοῦ Θουκυδίδου, ὃς ἀποθλέπων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑπειρωτῶν ἀποκαλεῖ αὐτοὺς βαρβάρους, παρεπλάνησε τινὰς ἐρευνητάς, ὥστε ἰπέλαβαν, ὅτι οἱ Ἑπειῶται κατ' ἀρχὰς οὐχὶ Ἕλληνες...*». Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες μάλιστα συγγραφεῖς ὁμιλοῦν καὶ γιὰ τὸ φαινόμενο τοῦ ἐκβαρβαρισμοῦ ἑνὸς λαοῦ ἢ μιᾶς ὁμάδας ἀνθρώπων, ποὺ φυσικὰ πρόκειται περὶ πολιτιστικοῦ ἐκβαρβαρισμοῦ καὶ ὄχι φυλετικοῦ. Αὐτὸ δηλώνει ξεκάθαρα ὁ Πλούταρχος, ὅταν στὸν «Βίον Πύρρου» γράφει: «*Μετὰ δὲ τοὺς πρώτους τῶν διὰ μέσον βασιλέων ἐκβαρβαρωθέντων καὶ γενομένων τῇ τε δυνάμει καὶ τοῖς οἰοῖσι ἀμανροτέρων...*». Δέον ν' ἀναφερθῇ ἐπίσης, ὅτι κάποιοι ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἤθελαν ν' ἀποκλείσουν καὶ τὴν Θεσσαλίαν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδας. Αὐτοὺς τοὺς ἀντιμάχεται ὁ Δικαίταρχος ἢ Ἀθήναιος, λέγοντας: «*Τάχα δὲ φήσουσιν τινες ἡμᾶς ἀγνοεῖν τὴν Θετταλίαν τῆς Ἑλλάδος καταριθμοῦντας ἄπειροι τῆς τῶν πραγμάτων ἀληθείας...*» (στὴν ἔκδοσι «Geographi Graeci Minores». τόμ. Α', σελ. 108-110). Ἀξιοσημείωτο εἶναι αὐτὸ ποὺ γράφει ὁ Εὐριπίδης στὴν τραγωδία του «Ἡρακλεΐδαι» (στ. 130-131): «*Καὶ μὴν στολὴν γ' Ἕλληνα καὶ ὀνυμόν πέπλων ἔχει, τὰ δ' ἔργα βαρβάρων χερὸς τάδε*». [Κι ὅμως ἑλληνικὴ στολὴ φοράει μὲ τρόπο ἑλληνικό, μὰ τοῦτο τὸ ἔργο βαρβάρου εἶναι χεριοῦ]. Συνεπῶς καὶ ἑλληνικῆς καταγωγῆς ἄτομα στηλιτεύονται ὡς βάρβαροι.

Πῶς ἐννοοῦσε τὸ «Ἕλλην» ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος

Ἀλλὰ ὡς ἀναφερθοῦμε στὸν Μέγαν Ἀλέξανδρο καὶ στὸν ὄρκο ποὺ ἔδωσε στὴν Ὡπι τῆς Βαβυλῶνος τὸ 324 π.Χ., ἀπ' ὅπου ἀποδεικνύεται, ὅτι κατὰ τὸν Ἀλέξανδρο Ἕλλην εἶναι ὁ σκεπτόμενος ἑλληνικά καὶ ὁ ἀγαθὸς κι ὄχι ὁ ἀνήκων στὴν ἑλληνικὴ φυλὴ. Ὁ κ. Γ. Γεωργαλάς στὸ τεῦχος 175 τοῦ «Δ» γράφει, ὅτι ὁ ὄρκος αὐτὸς εἶναι χριστιανικὴ προσθήκη, ποὺ ἐγίνε, γιὰ νὰ ἐξυπηρετηθοῦν οἱ ἐπιδιώξεις τῆς νέας θρησκείας, παρ' ὅλο ποῦ, ὅπως λέγει κι ὁ ἴδιος, τὸν ὄρκο αὐτὸ τὸν ἀναφέρει καὶ ὁ Ψευδο-Καλλισθένης. Ὑποστηρίζει δέ, ὅτι οἱ νεώτεροι σοῦαροὶ ἱστορικοὶ ἀλλὰ καὶ οἱ ἀρχαῖοι δὲν τὸν ἀναφέρουν, διότι ποτὲ δὲν ἐγίνε, καὶ ἐπικαλεῖται μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸν W. W. Tarn καὶ τὸν Πλούταρχο. Ἀλλὰ ὁ W. W. Tarn («Alexander, The Great», Cambridge University Press, 1948, pp.399-449) ἀναφέρει τὸν ὄρκο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου: «*Εὐχομαι σ' ὅλους τῶρα ποῦ τελειώνουν οἱ πόλεμοι, νὰ εὐτυχῆσετε μὲ τὴν εἰρήνην. Ὅλοι οἱ θνητοὶ ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἐφεξῆς νὰ ζήσουν ὡς ἕνας λαὸς μονιασμένος χάριν τῆς κοινῆς προκοπῆς. Νὰ θεωρῆται τὴν οἰκουμένη πατρίδα σας μὲ κοινὸν νόμον, ὅπου θὰ κυβεῖν οἱ ἄριστοι ἀνεξαρτήτως φυλῆς. Δὲν χωρίζω τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως κάνουν οἱ στενόμυαλοι, σὲ Ἕλληνες καὶ βαρβάρους. Δὲν μ' ἐνδιαφέρει ἡ καταγωγὴ τῶν πολιτῶν οὔτε ἡ προέλευσις (ρᾶτσα) ποῦ γεννήθηκαν. Τοὺς κατατάσσω μὲ μοναδικὸ κριτήριον τὴν ἀρετὴν. Γιὰ μένα κάθε καλὸς ξένος εἶναι Ἕλλην καὶ κάθε κακὸς Ἕλλην εἶναι χειρότερος ἀπὸ βάρβαρο. Ἀπὸ μέρους μου σὰς θεωρῶ ὅλους ἴσους, λευκοὺς ἢ μελαμψοὺς, καὶ θὰ ἤθελα νὰ μὴν εἴστε ἀπλοὶ μόνον ὑπῆκοοι τῆς Κοινοπολιτείας μου, ἀλλὰ ὅλοι μέτοχοι, ὅλοι συνεταιῖροι*». Ἄλλως τε αὐτὸ ποὺ ἀναφέρει ὁ W. W. Tarn δὲν διαφέρει ἀπ' αὐτὰ ποὺ λέγει γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο ὁ Πλούταρχος στὸ «Περὶ Ἀλεξάνδρου τύχης ἢ ἀρετῆς» I, 329, β: «*Πατρίδα μὲ τὴν οἰκουμένην προσέταξε ἡγεῖσθαι πάντας... συγγενεῖς δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἀλλοφύλλους δὲ τοὺς πο-*

νηρούς. Τὸ μὲν Ἑλληνικὸν ἀρετῇ τὸ δὲ βαρβαρικὸν κακίᾳ τεκμαίρεσθαι». Ἐπομένως Ἕλλην γιὰ τὸν Ἀλέξανδρο εἶναι ὅποιος ἀκολουθεῖ τὴν ἑλληνικὴ ἀρετὴ καὶ κατ' ἐπέκτασιν τὸν Ἑλληνικὸ Λόγο, τὸ Μέτρο καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία, ὅπως ἔλεγε καὶ ὁ Ἰσοκράτης. Τὸ ὅτι ἔγινε ὁμοῦς αὐτὸς τὸ ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ Ἀρριανός, ὁ ὅποιος ἀναφέρεται στὸ συμπόσιο, ποῦ ἔγινε ὁ ὄρκος, ἐνώπιον 9.000 ἀξιωματούχων καὶ προυχόντων κάθε φυλῆς:

«Καὶ οὕτω δὴ ἀναυαλόντες τὰ ὅπλα ὑσώντες τε καὶ παιανίζοντες ἐς τὸ στρατόπεδον ἀπήσαν. Ἀλέξανδρος δὲ ἐπὶ τούτοις θυσίαν τε θύει τοῖς θεοῖς οἷς αὐτῷ νόμος καὶ θοίνην δημοτελῇ ἐποίησε, καθήμενός τε αὐτὸς καὶ πάντων καθημένων, ἀμφ' αὐτὸν μὲν Μακεδόνων, ἐν δὲ τῷ ἐφεξῆς τούτων Περσῶν, ἐπὶ δὲ τούτοις τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὅσοι κατ' ἀξίωσιν ἢ τινα ἄλλην ἀρετὴν πρεσβεύοντες, καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κρατῆρος αὐτὸς τε καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἀρμόμενοι ἔσπονδον τὰς αὐτὰς σπονδὰς καταρχομένων τῶν τε Ἑλλήνων Μάντιες καὶ τῶν Μάγων. Εὐχέτο δὲ τὰ τε ἄλλα [καὶ τὰ] ἀγαθὰ καὶ ὁμόνοιαν τε καὶ κοινωνίαν τῆς ἀρχῆς Μακεδόσι καὶ Πέρσας. Εἶναι δὲ κατέχει λόγος τοὺς μετασχόντας τῆς θοίνης ἐννακισχιλίους, καὶ τούτους πάντας μίαν τε σπονδὴν σπεῖσαι καὶ ἐπ' αὐτῇ παιανίσαι», (Ἀρριανός, «Ἀνάβας» Ζ 7. 11-12).

[«Ἐτοι οἱ στρατιῶτες ξαναγύρισαν στὸ στρατόπεδο, ἀφοῦ πῆραν τὰ ὅπλα τους φωνάζοντας καὶ τραγουδώντας τὸν παιᾶνα. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα ὁ Ἀλέξανδρος θυσίασε στοὺς θεοὺς κατὰ τὶς συνήθειες ποὺ εἶχε καὶ διωργάνωσε ἕνα συμπόσιο μὲ χρήματα τοῦ δημοσίου. Ὁ Ἀλέξανδρος κάθισε στὴν μέση καὶ γύρω του ὅλοι οἱ Μακεδόνες, στὴν συνέχεια οἱ Πέρσες καὶ μετὰ οἱ ἐκπρόσωποι τῶν ἄλλων ἐθνῶν, ποὺ ξεχωρίζαν γιὰ τὴν ἀνδρεία τους καὶ τὰ ἀξιώματά τους. Ὁ Ἀλέξανδρος καὶ οἱ γύρω του ἤπιαν ἀπὸ τὸν ἴδιο κρατῆρα καὶ ἔκαναν τὶς ἴδιες σπονδές. Τὴν τελετὴ τὴν ξεκίνησαν οἱ Ἕλληνες Μάντιες καὶ (οἱ ξένοι) Μάγοι. Ὁ Ἀλέξανδρος εὐχήθηκε πολλὰ καλὰ καὶ ἀνάμεσα σὲ αὐτὰ ὁμόνοια στοὺς Μακεδόνες καὶ τοὺς Πέρσες καὶ συμμετοχὴ τῶν δύο ἐθνῶν στὴν ἀσκήσι τῆς ἐξουσίας. Λέγεται, ὅτι πῆραν μέρος στὸ συμπόσιο ἐννιά χιλιάδες ἄνθρωποι καὶ ὅλοι ἔκαναν τὴν ἴδια σπονδὴ καὶ παιάνισαν γιὰ αὐτὴν...».]

Ἡ ὁμιλία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου στὴν Ὠπι εἶναι κατὰ πᾶσα πιθανότητα μετὰ ἀπὸ συμβούλῃ τοῦ Ἐρατοσθένους στὸ νὰ μεταχειρίζεται Ἕλληνες καὶ βαρβάρους μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἔχοντας ὡς βάση καὶ μέτρο τὴν ἀρετὴ τοῦ καθενὸς καὶ ὄχι τὴν φυλετικὴ του προέλευσι. Ἐπ' αὐτοῦ μᾶς πληροφορεῖ ὁ Στράβων: «Ἐπὶ τέλει δὲ τοῦ ὑπομνήματος οὐκ ἐπαινέσας... καὶ τοὺς Ἀλεξάνδρῳ παραινοῦντας τοῖς μὲν Ἕλλησιν ὡς φίλοις χρῆσθαι τοῖς δὲ βαρβάροις ὡς πολεμίοις... Πολλοὺς γὰρ καὶ τῶν Ἑλλήνων εἶναι κακούς καὶ τῶν βαρβάρων ἀστείους (=πολιτισμένους)... διόπερ τὸν Ἀλέξανδρον ἀμελήσαντα τῶν παραινούντων...» (Γεωγραφικά Ι, 4, 9). Ὁμοίως καὶ ὁ Λιόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀναφερόμενος στὶς ὑποθήκες («ὑπομνήματα») τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου γράφει: «ἐσχεδίαζε ἀκόμη (ὁ Μ. Ἀλέξανδρος) νὰ ἰδρῦσῃ πόλεις μὲ μετακίνησι πληθυνσιῶν ἀπὸ τὴν Ἀσίᾳ στὴν Εὐρώπῃ καὶ ἀντιθέτως ἀπ' τὴν Εὐρώπῃ στὴν Ἀσίᾳ, ὥστε μὲ τοὺς (κοινοὺς) γάμους καὶ τὴν ἐξοικείωσι νὰ ὀδηγήσῃ σὲ κοινὴ ὁμόνοια καὶ φιλία» (XVIII 4, 2-4). Πολιτικὸ ὄραμα λοιπὸν τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ἦτο ἡ κοινὴ ὁμόνοια τῶν λαῶν τῶν δύο ἡπείρων. Συνεπῶς ὁ ὄρκος στὴν Ὠπι τῆς Βαβυλώνης εἶναι πραγματικὰ καὶ ἐντάσσεται στὴν πολιτικὴ αὐτὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου περὶ ὁμόνοιας τῶν λαῶν. Στόχος τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτο ν' ἀκολουθήσῃ τὰ χνάρια τῶν προγόνων του ἐκπολιτιστῶν τῆς οἰκουμένης Διονύσου,

Περσέως και Ἡρακλῆ, ὅπως ὁ ἴδιος ἐδήλωνε: «*Ἡρακλέα μιμοῦμαι καὶ Περσέα ζηλῶ, καὶ τὰ Διονύσου μετιῶν (= ἀκολουθῶν) ἔχνη θεοῦ γενάρχον καὶ προπάτορος, θούλομαι πάλιν ἐν Ἰνδία... ἐγχορεῦσαι*» (Πλούταρχος, «Περὶ τῆς Ἀλεξάνδρου Τύχης» Α' 10, 322 β). Στόχος του δηλαδή ἦτο, ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ Περικλῆς Γιαννόπουλος, «ὁ ἐξανθρωπισμὸς τῆς οἰκουμένης», μία οἰκουμενικὴ πολιτεία βασισμένη στὰ Ἑλληνικὰ ιδεώδη, ἡ παίδευσι τῶν ἐθνῶν μέσῳ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας. Ἦτο ἡ ἀναστήλωσι τῆς οἰκουμενικῆς πολιτείας τοῦ Λιός, ἀφοῦ ὁ πανάρχαιος βασιλεὺς Ζεὺς, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης, «ἐπῆλθεν ἅπασαν τὴν οἰκουμένην εὐεργετῶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων» (3, 61, 4). «τοὺς μὲν ληστὰς καὶ ἀσεβεῖς ἀναιροῦντα, τὴν δ' ἰσότητα καὶ δημοκρατίαν εἰσηγούμενον...» (5, 71, 2). Κι αὐτὸς ὁ στόχος του καταργεῖ τὴν διάκρισι «Ἑλληνες-βάρβαροι» ὡς διάκρισι φυλῶν. Γι' αὐτὸ τὸν σκοπὸ στὴν ἐκστρατεία του τὸν συνώδευαν 3.000 φιλόσοφοι, διανοοῦμενοι καὶ ἐπιστήμονες.

Οἱ μετὰ τὸν Ἀλέξανδρο ἀντιλήψεις

Θὰ σχολιάσωμε δι' ὀλίγων τὴν ἄποψι ὠρισμένων πού θεωροῦν, ὅτι ὁ ὅρος Ἑλλήν ἐῖχε ἐθνολογικὴ σημασία καὶ ἐπὶ Ἀλεξανδρινῆς καὶ ὕστερης ἐποχῆς. Τέτοια ἄποψι δὲν ὑπῆρχε. Αὐτὸ ξεκάθαρα δηλώνει ὁ Ἀπολλώνιος Τυανεύς, ὅταν λέγῃ, ὅτι: «*Αἰσχρὸν εἰ ὄνομα μὲν ἔχειν τινός, τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ μὴ ἔχειν*». Αὐτὸ πάει νὰ πῇ, ὅτι, ἂν ἓνας ἔχῃ τὸ ὄνομα Ἑλλήν, ἀλλὰ δὲν συμπεριφέρεται ἑλληνικά, δὲν εἶναι Ἑλλήν. Ὁμοίως καὶ ὁ φιλόσοφος Κέλσος: «*ἀπαιδευτοτάτους εἶναι καὶ ἀνδράποδα καὶ ἀμαθεστάτους τοὺς μὴ παιδευθέντας τὰ Ἑλλήνων μαθήματα*». Βάρβαροι συνεπῶς αὐτοὶ πού δὲν ἔχουν ἑλληνικὴ παιδεία, ἐνῷ οἱ ἔχοντες εἶναι οἱ «Ἑλληνες», οἱ τῆς ἡμετέρας παιδείας μετέχοντες. Ὁμοίως καὶ ὁ Ἰουλιανὸς γράφει: «*Ἡμῖν ἀνήκουσιν ἡ εὐγλωττία καὶ αἱ τέχναι τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ τῶν Θεῶν αὐτῆς λατρεία, ὑμῖν δὲ (δηλ. ὁ χριστιανικὸς) δὲ κληρὸς ἐστὶν ἡ ἀμάθεια, ἡ ἀγροικία καὶ οὐδὲν πλέον. Αὕτη ἐστὶν ἡ σοφία ὑμῶν*». Στὸ «ἡμῖν» ἀνῆκει καὶ ὁ ἑαυτὸς του (δὲν ἦτο ἑλληνικῆς ἀλλὰ ρωμαϊκῆς καταγωγῆς, ἀλλὰ Ἑλλήν στὴν συνείδησι κι ὅχι φιλέλλην). Ὁ Πλωτῖνος, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἡ ἐγκυκλοπαίδεια «Ἡλῖος», «ἐθεώρει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ὡς συγγενεῖς» (τόμ. «Ἀρχαῖο Ἑλληνικὸ Πνεῦμα», σελ. 526). Οἱ σημαντικώτεροι μάλιστα Νεοπλατωνικοὶ φιλόσοφοι δὲν ἦσαν ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ἂν καὶ Ρωμαῖος αὐτοκράτωρ, γαλουχήθηκε τόσο μὲ τὸ Ἑλληνικὸ Πνεῦμα, ὥστε ἐγίνε «Ἑλλήν φιλόσοφος». Οἱ Στωικοί, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ὁ Πλούταρχος, ὠραματίζοντο ὅπως καὶ ὁ Ἀλέξανδρος μία πολιτεία στηριγμένη σὲ ἑλληνικὲς οἰκουμενικὲς ἀξίες. Ἐξ αὐτῶν ἀποδεικνύεται, ὅτι ἐπὶ Ἀλεξανδρινῆς καὶ ὕστερης ἐποχῆς ὁ ὅρος Ἑλλήν ἐῖχε ὅχι ἐθνολογικὸ ἀλλὰ πολιτισμικὸ περιεχόμενο.

Τελειώνουμε μὲ μία εὐστοχὴ παρατήρηση μιᾶς διακεκριμένης σύγχρονης συγγραφέως: «*Μὲ τὸν καιρὸ οἱ ἀπολογητὲς τοῦ Χριστιανισμοῦ θὰ ξεσηκώσουν μὲ τὴν προπαγάνδα τους κάθε πέτρα νὰ τὴν πετάξουν στὴ μὀρφωσι καὶ στὸν μορφωμένο, κατὰ συνέπεια σὲ ὅποιον χαρακτηρίζεται “Ἑλλήν”... “Ὡσπὸν τὸ “Ἑλλήν” ἀπὸ ταντότητα πολιτισμοῦ θὰ καταντήσῃ ὕβρις*» (Λιλή Ζωγράφου, «Ἀντιγνώση», σελ. 215, ἐκδ. 1994).

Κράτος - έθνος σήμερα

Κράτος και έθνος. Μπορεί να υπάρξει τὸ ένα χωρίς τὸ άλλο; "Η τὸ ένα προϋποθέτει τὴν ὑπαρξη τοῦ ἐτέρου; Εἶναι ἱστορικά ἀποδεδειγμένο, ὅτι πολλὰ ἔθνη ὑπάρχουν ἐπὶ σειρὰν αἰώνων, χωρίς νὰ ἐντάσσονται σὲ ἓνα συγκεκριμένο κρατικὸ σχῆμα, πὺν νὰ τὰ ἀντιπροσωπεύη («ἐθνικὸ κράτος»). Μποροῦν ὅμως νὰ ἐντάσσονται σὲ ἄλλα κράτη, πολυεθνικά. Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξη κράτος ἐθνικὸ, χωρίς νὰ ἔχῃ προϋπάρξη ἔθνος. Συνεπῶς ἡ ἔννοια ἔθνος προηγείται τῆς ἔννοιας κράτος. Μπορεῖ ὅμως νὰ ὑπάρξη κράτος μὴ ἐθνικὸ καὶ νὰ ἀκολουθῇ ἡ δημιουργία τοῦ ἔθνους, πὺν διαμορφώνεται σταδιακά. Καὶ τότε πάλι ἔχουμε ἓνα ἐθνικὸ κράτος. (Τέτοια περιπτώσεις εἶναι οἱ Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς). Καὶ στίς δύο περιπτώσεις λοιπὸν καταλήγουμε σὲ ἓναν συγκεκριμένο καὶ πολιτικὰ ὀργανωμένο χῶρο, μέσα στὸν ὁποῖο ὕρσκουν ἐφαρμογὴ καὶ δυνατότητες ἀναπτύξεως τὰ ἰδανικά ἐνὸς ἔθνους, εἴτε αὐτὰ προϋπῆρχαν τῆς ἐννοίας κράτος εἴτε δημιουργήθηκαν σταδιακά καὶ προσδιωρίσθηκαν μέσα ἀπὸ ἱστορικὲς ζυμώσεις, λειτουργοῦντος τοῦ κράτους.

Στὸν εὐρύτερο ἑλλαδικὸ χῶρο προϋπῆρχε ποτὲ ἔθνος, χωρίς κρατικὴ ὑπόσταση καὶ δομὲς ὀργανωτικές; "Η προϋπῆρχαν κοινότητες μὲ διοικητικὴ ὀργάνωση καὶ κοινὰ χαρακτηριστικά γνωρίσματα, πὺν θὰ προσέδιδαν ἀργότερα στὸ σύνολο αὐτῶν τῶν ἀποτελούντων αὐτὲς τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ ἔθνους; "Ας μὴν γίνεται σύγχυσις ἐδῶ μὲ τὸ ὑπόδειγμα τοῦ σημερινοῦ κράτους καὶ τῶν ἐξουσιαστικῶν δομῶν του, πὺν πάνω-κάτω εἶναι περίπου οἱ ἴδιες ἀπανταχοῦ τῆς ὕφης. "Ας κάνουμε ἓνα συσχετισμὸ μὲ τίς κοινότητες ἐκεῖνες, ὅπου τὸ γενικώτερο συμφέρον ἐπέβαλλε τὴν ὑπαρξη μιᾶς συγκεκριμένης ὀργανωτικῆς δομῆς καὶ ἐνὸς τρόπου ζωῆς, ἀπαραίτητων γιὰ τὴν ἐπιβίωση πρωταρχικά, καθιέρωση ἐν συνεχείᾳ καὶ τελικά πρόοδο τῆς συγκεκριμένης κοινότητας. Σὲ αὐτὴν τὴν περίπτωσι προηγείται ἡ στοιχειώδης αὐτὴ ἔννοια κράτος τῆς ἔννοιας ἔθνος, ἀπὸ τὴν στιγμή πὺν τὰ βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα ἐνὸς ἔθνους ὕρσκονται ἀκόμα ὑπὸ διαμόρφωση.

Εἶναι γεγονὸς, ὅτι οἱ πληθυσμοὶ πὺν ὤκησαν γιὰ πρώτη φορὰ τὸν εὐρύτερο Ἑλλαδικὸ χῶρο, ἦσαν αὐτόχθονες, γηγενεῖς συνεπῶς καὶ ὄχι νομάδες. Καὶ οἱ πληθυσμοὶ αὐτοὶ μέσα ἀπὸ τίς ἰδιαιτερότητές τους, αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι πὺν ἐντάχθηκαν στὸν συγκεκριμένο γεωγραφικὸ περίγυρο,

ἄρχισαν μέσα στὰ συγκεκριμένα ὅρια τοῦ οἰκισμοῦ τους νὰ ἀναπτύσσουν καὶ νὰ διαμορφώνουν τὶς ἀξίες πολιτισμοῦ, προόδου καὶ ἀναζήτησης, ποὺ ἀπετέλεσαν τὴν ἰδεολογικὴ θάση τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Ἐθνὸς χωρὶς ἀξίες δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξη, ἀφοῦ μὲ θάση αὐτὲς τὶς ἀξίες τὰ μέλη τοῦ ἔθνους ἀρχίζουν νὰ συνέρχονται ἀκόμη περισσότερο πρὸς ἀφομοίωση καὶ ἔνταξη σὲ ἐθνο-κρατικὸ πλεόν καὶ ὅχι κρατικο-εθνικὸ πλαίσιο, ποὺ διαρκῶς ἐξελίσσεται. Καὶ ὅταν ἔρχεται ἡ στιγμή ποὺ αὐτὲς οἱ ἀξίες ἀποκρυσταλλώνονται, τότε πλεόν μποροῦμε νὰ ὀμιλοῦμε γιὰ ἔθνος-κράτος συνειδητοποιημένο. Γιατὶ μπορεῖ στὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα νὰ μὴν ὑπῆρχε ἐνιαῖος κρατικὸς φορέας συνενώσεως τῆς ἐλληνικῆς ἐθνότητος, ὅπως σήμερα τὸ ἐλληνικὸ κρατίδιο, ἀλλὰ ὑπῆρχαν οἱ ἑκατοντάδες μικρὲς καὶ μεγάλες πόλεις, ἐξέλιξη τῶν πρωταρχικῶν κρατικο-εθνικῶν κοινοτήτων, ποὺ ἡ κάθε μία ἀπὸ αὐτὲς ἦταν ἓνα κράτος μὲ συγκεκριμένες ἀρμοδιότητες καὶ δυναμικὴ στὴν ὑπηρεσία τῶν πολιτῶν της. Πάνω ἀπ' ὅλες ὅμως αὐτὲς τὶς πόλεις εὐρίσκετο ἡ ἐθνικὴ καὶ διαμορφωμένη πλεόν πνευματικὴ ταυτότης τῶν Ἑλλήνων κατοίκων, ποὺ οὐσιαστικὰ συνέδεε ἀρμονικὰ καὶ σφιχτά, παρὰ τὶς ὅποιες ἐξωτερικὲς καὶ μόνο διαφορὲς, τὸ σύνολο τῶν σπαρμένων αὐτῶν στὰ μήκη καὶ πλάτη τῆς οἰκουμένης Ἑλληνικῶν πόλεων.

Ἀπὸ τότε πολλοὶ αἰῶνες πέρασαν. Πολλὰ ξεχάστηκαν. Καὶ φτάσαμε στὶς σύγχρονες ἐλληνικὲς μεγαλουπόλεις, ὅπου προσπαθοῦμε νὰ μιλήσουμε γιὰ ἐλληνικὸ ἔθνος μέσα στὸν ἀσφυκτικὸ κλοιὸ ἐνὸς ἀδηφάγου κράτους, ποὺ προσπαθεῖ νὰ ἐξαλείψῃ τὸ πρωταρχικὸ κύτταρο δημιουργίας τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους, τὶς κοινότητες. Καὶ ἐκεῖ βρίσκεται τὸ κλειδὶ γιὰ τὴν ἐπανελλήνιση: Νὰ γυρῶσουμε πάλι στὴν ἀρχή, στὶς μικρὲς κοινότητες-κράτη. Νὰ ξαναβροῦμε καὶ νὰ ψάξουμε μέσα μας γιὰ τὶς νέες ἐλληνικὲς ἀξίες. Νὰ τὶς ἐπαναπροσδιορίσουμε ἐμπειρικά, ἐνστικτωδῶς καὶ νὰ μεταδώσουμε τὶς γνώσεις μας στὶς ἐπόμενες γενιές. Ἄλλως τε αὐτὸ δὲν εἶναι ἡ λογικὴ; Ἐνστικτα ποὺ δοκιμάζονται καὶ γίνονται ἐμπειρίες μέσα ἀπ' τὸν χρόνο.

Νὰ βροῦμε τὰ κοινὰ σημεῖα ἐπαφῆς καὶ δημιουργίας αὐτῶν, ποὺ στὸ ἐξῆς θὰ ὀνομάζονται νέοι Ἕλληνες συνειδητοί. Νὰ φτιάξουμε καὶ πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος. Ἐνα ἔθνος ποὺ φύεται πάνω στὸ ἔδαφος τοῦ κράτους· κι ἓνα κράτος ποὺ φύεται πάνω στὸν πολιτισμὸ τοῦ ἔθνους.

Νέμεσις

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΜΠΕΞΗΣ

Δειγματολόγιο πορνογραφίας και διαστροφών (ΕΠΙΛΟΓΗ ΩΡΙΣΜΕΝΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΗΣ Π. ΔΙΑΘΗΚΗΣ)

«Σάρρα δὲ γυνὴ Ἀβραμ οὐκ ἔτικτεν αὐτῷ. ἦν δὲ αὐτῇ παιδίσκη Αἰγυπτία, ἣ ὄνομα Ἄγαρ. εἶπε δὲ Σάρρα πρὸς Ἀβραμ· ἰδοὺ συνέκλεισέ με Κύριος τοῦ μὴ τί-
κτειν· εἴσελθε οὖν πρὸς τὴν παιδίσκην μου, ἵνα τεκνοποιήσωμαι ἐξ αὐτῆς. Ὑπή-
κουσε δὲ Ἀβραμ τῆς φωνῆς Σάρρας...καὶ εἰσῆλθε πρὸς Ἄγαρ καὶ συνέλαβε»
(«Παλαιὰ Διαθήκη», Γένεσις ΙΣΤ 1-4). Αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα τοῦ
ἱεροῦ «μας» βιβλίου τῆς «Παλαιᾶς Διαθήκης», ποὺ μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν
ἀπὸ ἄσεμνα ἕως πορνογραφικὰ ἢ καὶ διάστροφα. Θὰ παραθέσουμε πολλὰ ἀκό-
μα παρόμοια κατωτέρω, ποὺ θὰ ἀποδεικνύουν τὸ ἀληθές τοῦ τίτλου τοῦ ἄρθρου.

Στὸ ἀνωτέρω ἀπόσπασμα τὰ πράγματα εἶναι πολὺ καθαρά. Ἡ Σάρρα, ἡ γυ-
ναῖκα τοῦ Ἀβραάμ, αὐτὴ ποὺ εὐχονται σὲ κάθε νύφη νὰ τῆς μοιάσῃ, «πασσάρει»
στὸν σύζυγό της τὴν δούλην της Ἀγαρ, «διὰ νὰ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν» [γιὰ νὰ ἔλθῃ
σὲ σεξουαλικὴ ἐπαφὴ μαζί της]. Καὶ βέβαια ὁ Ἀβραάμ τὸ ἔκανε.

Στὸ ΙΘ' κεφάλαιο τῆς Γενέσεως, ὅταν δύο «ἄγγελοι» ζητοῦν φιλοξενία ἀπὸ τὸν
Λῶτ, ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Λῶτ μαζεῦνται οἱ κάτοικοι τῶν Σοδόμων καὶ ζητοῦν
τοὺς «ἄγγελους», γιὰ νὰ ἔλθουν σὲ σεξουαλικὴ ἐπαφὴ μαζί τους. «Πρὸ τοῦ κοι-
μηθῆναι δὲ οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως, οἱ Σοδομίται (πρὸβλ. «σοδομισμός»), περιεκύ-
κλωσαν τὴν οἰκίαν ἀπὸ νεανίσκου ἕως πρεσβυτέρου, ἅπας ὁ λαὸς ἅμα, καὶ ἐξε-
καλοῦντο τὸν Λῶτ καὶ ἔλεγον πρὸς αὐτόν· ποῦ εἰσὶν οἱ ἄνδρες οἱ εἰσελθόντες
πρὸς σε τὴν νύκτα; Ἐξάγαγε αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, ἵνα συγγινώμεθα αὐτοῖς». (Γέ-
νεσις ΙΘ' 4-5). Καὶ τότε ὁ Λῶτ ἔδωσε τίς κόρες του στὸ μανιασμένο πλῆθος, ὅχι
ἀπλῶς γιὰ νὰ τίς διάσουν, ἀλλὰ «γιὰ νὰ τίς κάνουν ὅ,τι ἤθελαν», τονίζοντας ὅτι
δὲν εἶχαν πάει ποτὲ μὲ ἄνδρες: «ἔξῃλθε δὲ Λῶτ πρὸς αὐτούς, πρὸς τὸ πρόθυρον,
τὴν δὲ θύραν προσέωξεν ὀπίσω αὐτοῦ· εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς· μηδαμῶς, ἀδελφοί,
μὴ πονηρεύσηθε. εἰσὶ δέ μοι δύο θυγατέρες, αἱ οὐκ ἔγνωσαν ἄνδρα· ἐξάξω αὐτάς
πρὸς ὑμᾶς, καὶ χρᾶσθε αὐταῖς, καθὰ ἂν ἀρέσκη ὑμῖν» (Γέν. ΙΘ' 6-8).

Ἀλλὰ ὁ Λῶτ προχωρεῖ σὲ ἄλλη περίπτωσι περὶ σόφτερο. Ἀφοῦ καταστράφη-
καν τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορρα, οἱ κόρες του περίλυπες, γιὰ τὴν χαθὴν τόσοι
ἄνδρες, ἀπεφάσισαν: «δεῦρο καὶ ποτίσωμεν τὸν πατέρα ἡμῶν οἶνον καὶ κοι-
μηθῶμεν μετ' αὐτοῦ καὶ ἐξαναστήσωμεν ἐκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν σπέρμα. Ἐπότισαν
δὲ τὸν πατέρα αὐτῶν οἶνον ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ καὶ εἰσελθοῦσα ἡ πρεσβυτέρα ἐκοι-
μήθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς...» (Γέν. ΙΘ' 32-33). Καὶ στὴ συνέχεια ἡ νεωτέρα
ἐπαναλαμβάνει τὴν πράξιν: «ἐπότισαν δὲ καὶ ἐν τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ τὸν πατέρα αὐτῶν
οἶνον καὶ εἰσελθοῦσα ἡ νεωτέρα ἐκοιμήθη μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς...». (Γέν. ΙΘ' 35).

Ἡ πράξις αὐτὴ τοῦ κατὰ τὴν «Παλαιὰ Διαθήκη» ἁγίου προπάτορος ἡμῶν Λῶτ εἶναι διπλῇ αἰμομιξία.

Σὲ ἄλλο ἀπόσπασμα ἐπαναλαμβάνεται ἡ ἱστορία τῆς Σάρρας καὶ τοῦ Ἀβραάμ, αὐτὴ τὴ φορὰ μὲ ἄλλους πρωταγωνιστές: «εἶπε δὲ *Ραχὴλ* τῷ Ἰακώβ· ἰδοὺ ἡ παιδίσκη μου *Βαλλὰ*· εἴσελθε πρὸς αὐτήν, καὶ τέξεται ἐπὶ τῶν γονάτων μου, καὶ τεκνοποιήσομαι καὶ γὰρ ἐξ αὐτῆς...καὶ εἰσηλθε πρὸς αὐτήν Ἰακώβ» (Γέν. Α' 3-4). Ἦταν συνηθισμένο φαινόμενο ἡ συζυγικὴ ἀπιστία, γιὰ νὰ γονιμοποιηθῇ ἔτσι «ἔμμεσα» ἡ ἀπατημένη ἐθελουσίως σύζυγος. Τὸ ἴδιο γίνεται καὶ μὲ τὴν Ζελφάν: «Εἶδε δὲ *Λεῖα* ὅτι ἔστι τοῦ τίκτειν καὶ ἔλαβε *Ζελφάν* τὴν παιδίσκην αὐτῆς καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ Ἰακώβ γυναῖκα. καὶ εἰσηλθε πρὸς αὐτήν» (Γέν. Λ 9).

Ἐνα ἀπὸ τὰ πιὸ ἀπολαυστικά ἱερὰ-πορνογραφικά ἀποσπάσματα τῆς «Π.Δ.» εἶναι αὐτὸ πού ἐπακολουθεῖ: «Ἐπορεύθη δὲ *Ρουθὴν* ἐν ἡμέρᾳ θερισμοῦ πυρῶν καὶ εὗρε μῆλα μανδραγορῶν ἐν τῷ ἀγρῷ καὶ ἤνεγκεν αὐτὰ πρὸς *Λεῖαν* τὴν μητέρα αὐτοῦ. εἶπε δὲ *Ραχὴλ* *Λεῖα* τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς· δός μοι τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ σου· εἶπε δὲ *Λεῖα*· οὐχ ἱκανόν σοι ὅτι ἔλαβες τὸν ἄνδρα μου; μὴ καὶ τοὺς μανδραγόρας τοῦ υἱοῦ μου λήψῃ; εἶπε δὲ *Ραχὴλ*· οὐχ οὕτως· κοιμηθήτω μετὰ σοῦ τὴν νύκτα ταύτην ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ σου· εἰσηλθε δὲ Ἰακώβ ἐξ ἀγροῦ ἑσπέρας, καὶ ἐξηλθε *Λεῖα* εἰς συνάντησιν αὐτῷ καὶ εἶπε· πρὸς ἐμὲ εἰσελεύσῃ σήμερον· μεμίσθωμαι γάρ σε ἀντὶ τῶν μανδραγορῶν τοῦ υἱοῦ μου· καὶ ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς τὴν νύκτα ἐκείνην» (Γέν. λ 14-16). Μὲ λίγα λόγια δηλαδὴ ὁ Ἰακώβ ἐμισθώθη ὡς ἐπιδήτωρ ἀπὸ τὴν σύζυγό του *Λεῖα* ἀντὶ ἐνὸς μάτσου μανδραγορῶν καὶ ἔλαβε τὴν διαταγή: «πρὸς ἐμὲ εἰσελεύσῃ σήμερον» [σήμερα θὰ ἔλθῃς σὲ σεξουαλικὴ ἐπαφὴ μαζί μου], πρᾶγμα πού ἔγινε: Ὁ Ἰακώβ ἐξεδόθη ἐπὶ μανδραγόραις!

Ἐνα ἄλλο πολὺ χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ παρακάτω ἀπόσπασμα, πάλι ἀπὸ τὴν Γένεση: «Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, κατέβη Ἰούδας ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ ἀφίκετο ἕως πρὸς ἄνθρωπον τινα Ὀδολλαμίτην, ᾧ ὄνομα *Εἰράς*. καὶ εἶδεν ἐκεῖ Ἰούδας θυγατέρα ἀνθρώπου *Χαναναίου*, ᾧ ὄνομα *Σανά*, καὶ ἔλαβεν αὐτήν καὶ εἰσηλθε πρὸς αὐτήν» (Γέν. λη' 1-2). Ἔτσι... σὰν χειραψία: Ἔτσι ὅπως περπατοῦσε ὁ Ἰούδας, βλέπει μία ἄγνωστη, τὴν παίρνει καὶ χωρὶς δευτέρη κουβέντα ἔρχεται σὲ σεξουαλικὴ ἐπαφὴ μαζί της. Καὶ γιὰ νὰ μὴν δημιουργηθοῖν λάθος ἐντυπώσεις, δὲν ὑπάρχει ἐδῶ καμμία διάθεση κατηγορίας τῆς σεξουαλικῆς πράξεως. Ἀπλῶς σὲ ἓνα κείμενο πού θέλει νὰ ὀνομάζεται «ἱερὸ», μοιάζουν ὅλα αὐτὰ λίγο παρὰ ξένα.

Καὶ ἐδῶ ἔρχεται ἡ σειρά τοῦ *Αὐνάν*. Ὁ *Αὐνάν* ἦταν ἓνας καλὸς ἄνθρωπος, ἕως τότε πού τοῦ λείε κάποιος Ἰούδας: «Εἶπε δὲ ὁ Ἰούδας πρὸς τὸν *Αὐνάν*. Εἴσελθε πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου, καὶ νυμφεύθητι αὐτήν, καὶ ἀνάστησον σπέρμα εἰς τὸν ἀδελφόν σου. Ἀλλ' ὁ *Αὐνάν* ἤξευρεν ὅτι τὸ σπέρμα δὲν ἤθελεν εἶσθαι ἰδικόν τοι· διὰ τοῦτο, ὅτε εἰσῆρχετο πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἐξέ-

Ἡ ὀφθαλμολαγνία τοῦ Δαβίδ. Ὁ Δαβίδ παρακολουθεῖ κρυφά τὴν Βηθσαβεή, ἐνῶ λούεται. (Στὴ συνέχεια θὰ σκοτώσῃ τὸν ἄνδρα τῆς Οὐρία καὶ θὰ «εἰσέλθῃ πρὸς αὐτήν», ὅπως περιγράφεται στὴν «Παλαιὰ Διαθήκη»). [Ἔργο τοῦ 12ο αἰῶνος].

χυνεν ἐπὶ τὴν γῆν, διὰ νὰ μὴ δώσῃ σπέρμα εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ» (Γέν. λη' 8-9). [Τί μετάφραση νὰ κάνουμε τώρα!].

Ἐνα ἄλλο δεῖγμα ταυτόχρονης αἰμομιξίας καὶ πορνείας (!) ποὺ περιγράφεται ἐπίσης λεπτομερῶς στὸ «ἱερό» «μας» βιβλίο, ἔχουμε μὲ τὴν Θάμαρ: «Καὶ ἀνήγειλαν πρὸς τὴν Θάμαρ λέγοντες. Ἴδου ὁ πενθερός σου ἀναθαίνει εἰς Θαμνὰ, διὰ νὰ κουρεύσῃ τὰ πρόβατα αὐτοῦ. Ἡ δὲ ἀπεκδυθεῖσα τὰ ἐνδύματα τῆς χηρείας αὐτῆς, ἐσκεπάσθη μὲ κάλυμμα καὶ περιετυλίχθη καὶ ἐκάθισε κατὰ τὴν δίοδον τὴν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς Θαμνὰ. Καὶ ὅτε εἶδεν αὐτὴν ὁ Ἰούδας, ἐνόμισεν αὐτὴν πόρνην· διότι εἶχε κεκαλυμμένον τὸ πρόσωπον αὐτῆς. Καὶ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐτράπη πρὸς αὐτὴν καὶ εἶπεν. Ἄφες με, παρακαλῶ, νὰ εἰσέλθω πρὸς σέ· διότι δὲν ἐγνώρισεν ὅτι ἦτο ἡ νύμφη αὐτοῦ. Ἡ δὲ εἶπε. Τί θέλεις μοι δώσει, διὰ νὰ εἰσέλθῃς πρὸς ἐμέ; Ὁ δὲ εἶπεν· Ἐγὼ θέλω σοι στείλει ἐρίφιον αἰγῶν ἐκ τοῦ ποιμνίου. Καὶ ἐκείνη εἶπε. Μοὶ δίδεις ἐνέχυρος, ἕως οὗ νὰ στείλῃς αὐτό; Ὁ δὲ εἶπε. Τί ἐνέχυρον νὰ σοι δώσω; Καὶ ἐκείνη εἶπε. Τὴν σφραγίδα σου, καὶ τὸ περιδέῳραίόν σου, καὶ τὴν ράβδον σου, τὴν ἐν τῇ χειρὶ σου. Καὶ ἔδωκεν αὐτὰ εἰς αὐτήν, καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν, καὶ συνέλαβεν ἕξ αὐτοῦ» (Γέν. λη' 13-18). Ἐδῶ ἔχουμε καὶ καρπὸ τῆς αἰμομιξίας-πορνείας μεταξὺ τῆς Θάμαρ καὶ τοῦ πενθεροῦ της, ἀφοῦ συνέλαβε ἀπὸ τὴν αἰμομιξία αὐτή. Ὁ δὲ διάλογος ποὺ παραθέσαμε θεωρεῖται καὶ σήμερα ἀκόμη «ἱερός», αὐτὴ ἡ στιχομυθία σχετικὰ μὲ τὸ μίσθωμα, γιὰ νὰ προχωρήσῃ ἢ ὄχι ἡ σεξουαλικὴ πράξη, ὅπως ἡ Θάμαρ ὡς πόρνη καθοδηγεῖ τὸν διάλογο. Διότι ἡ Θάμαρ εἶναι αὐτὴ ποὺ μνημονεύεται σήμερα στοὺς ναοὺς μας κατὰ τὴν τελετὴ τοῦ γάμου, ὁπότε ἀναφέρεται ὁ δακτύλιος-σφραγίδα, ποὺ πρέπει νὰ λάμπῃ στὸ χέρι τῆς νύμφης, ὅπως τὸ ἀντικείμενο ποὺ ἔλαβε ὡς ἀμοιβὴ ὡς πόρνη ἡ Θάμαρ, μὲ τὸ ὁποῖο προχώρησε στὴν αἰμομιξία μὲ τὸν πενθερό της!..

Στοὺς «Ἀριθμούς», λ' 17-19, ἔχουμε μία καταπληκτικὴ διαταγὴ τοῦ Μωυσέως. Ἐχουν αἰχμαλωτίσει οἱ Ἑβραῖοι τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ τῶν Μωαβιτῶν. Καὶ δίνει τὴν ἐντολὴ ὁ «ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ», ὅπως τὸν ἀποκαλεῖ ἡ «Π.Δ.», ὁ Μωυσῆς: «καὶ τώρα θανατώσατε ἐκ τῶν παιδίων πάντα τὰ ἀρσενικά. Καὶ θανατώσατε πάσας τὰς γυναῖκας, ὅσαι ἐγνώρισαν ἄνδρα κοιμηθεῖσαι μετ' αὐτοῦ· πάντα ὅμως τὰ κοράσια ὅσα δὲν ἐγνώρισαν κοίτην ἀνδρός, φυλάξατε ζῶντα δι' ἐαυτούς». Δὲν τὰ ἔσφαξαν τὰ κοριτσάκια: Ἦταν παρθένες... Καὶ στὸ «Δευτερονόμιον», κβ' 28, ὁρίζεται ἡ τιμὴ τῆς διαζόμενης παρθένας στὴν πιάτσα, 50 σίκλοι ἀργυρίου: «Ἐάν τις εὖρῃ νέαν παρθένον μὴ ἡραδώνισμένην καὶ πιάσῃ αὐτήν καὶ κοιμηθῇ μετ' αὐτῆς καὶ εὗρεθῶσι, τότε ὁ ἄνθρωπος ὁ κοιμηθεὶς μετ' αὐτῆς θέλει δώσει εἰς τὸν πατέρα τῆς νέας πενήκοντα σίκλους ἀργυρίου, καὶ αὐτὴ θέλει εἶσθαι γυνὴ αὐτοῦ». Τὴν νομιμοποίησι τῆς αἰμομιξίας ἔχουμε στὸ «Δευτερονόμιον», κε' 5: «Ἐὰν συγκατοικῶσιν ἀδελφοί, καὶ ἀποθάνῃ εἷς ἐξ αὐτῶν, καὶ δὲν ἔχῃ τέκνα, ἡ γυνὴ τοῦ ἀποθανόντος δὲν θέλει ὑπανδρευθῇ μὲ ξένον· ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἀνδρός αὐτῆς θέλει εἰσέλθει πρὸς αὐτήν καὶ θέλει λάβει αὐτήν εἰς ἐαυτὸν

γυναῖκα καὶ ἐκπληρώσει τὸ χρέος τοῦ γυναικαδέλφου εἰς αὐτήν».

Γιὰ τὸν περίφημο τὸν Σαμψὼν διαβάζουμε στοὺς «Κριτάς», στ' 1: «Καὶ ὑπῆγεν ὁ Σαμψὼν εἰς τὴν Γάζαν, καὶ εἶδεν ἐκεῖ γυναῖκα πόρνην, καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν», καὶ γιὰ τὴν περίφημη Ρούθ: «Καὶ ἀφ' οὗ ὁ Βοὸς ἔφαγε καὶ ἔπιε καὶ εὐφράνθη ἡ καρδιά αὐτοῦ, ὑπῆγε νὰ πλαγιάσῃ εἰς τὴν ἄκραν τοῦ σωροῦ τοῦ σίτου· ἐκείνη δὲ ἦλθε κρυφίως καὶ ἐσήκωσε τὸ σκέπασμα ἀπὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, καὶ ἐπλάγιασε. Καὶ πρὸς τὸ μεσονύκτιον ἐξέστη ὁ ἄνθρωπος καὶ συνεταράχθη· καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐκοιμᾶτο παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ. Καὶ εἶπε. Ποία εἶσαι σὺ; Ἐκείνη δὲ ἀπεκρίθη· Ἐγὼ ἡ Ρούθ ἡ δούλη σου, ἅπλωσον λοιπὸν τὴν πτέρυγά σου ἐπὶ τὴν δούλην σου, διότι εἶσαι ὁ πλησιέστερος συγγενής μου» («Ρούθ» γ' 7-8-9)· καὶ τότε «καὶ ἔλαβεν ὁ Βοὸς τὴν Ρούθ, καὶ ἔγινε γυνὴ αὐτοῦ· καὶ ὅτε εἰσῆλθεν πρὸς αὐτήν ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς αὐτήν σύλληψιν καὶ ἐγέννησε υἱόν» («Ρούθ» δ' 13). Καὶ εὐλογήθηκε ἔτσι ἀπὸ τὸν Γιαχβὲ καὶ αὐτὴ ἡ αἰμομιξία.

Ἔχουμε ὅμως καὶ τὸν Δαβίδ. Αὐτὸς πρωτοτύπησε. Ἔτσι διαβάζουμε στὸν «Σαμουήλ», ια' 2-4: «Καὶ πρὸς τὸ ἐσπέρας, ὅτε ὁ Δαβὶδ ἐσηκώθη ἀπὸ τῆς κλίνης αὐτοῦ, περιεπάτει ἐπὶ τοῦ δώματος τοῦ βασιλικοῦ οἴκου· καὶ εἶδεν ἀπὸ τοῦ δώματος γυναῖκα λουομένην· καὶ ἡ γυνὴ ἦτο ὡραία τὴν ὄψιν σφόδρα. Καὶ ἀπέστειλεν ὁ Δαβὶδ καὶ ἠρευνήσῃ περὶ τῆς γυναικὸς. Καὶ εἶπε τις. Δὲν εἶναι αὕτη Βῆθ-σαβεέ, ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἑλιάμ, ἡ γυνὴ Οὐρίου τοῦ Χετταίου; Καὶ ἀπέστειλεν ὁ Δαβὶδ μηνυτὰς καὶ ἔλασεν αὐτήν· καὶ ὅτε ἦλθε πρὸς αὐτόν, ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς». Ἀφ' οὗ δὲ παρακάτω σκοτῶνει τὸν ἄνδρα τῆς, καὶ μετὰ παντρεύεται τὴν Βῆθ-σαβεέ, νὰ καὶ πάλι ὁ Δαβίδ, πού εἰσέρχεται: «Καὶ παρηγόρησεν ὁ Δαβὶδ τὴν Βῆθ-σαβεέ, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ εἰσῆλθε πρὸς αὐτήν...» («Σαμουήλ» β' 16').

Ἕνα ἄλλο δεῖγμα ἀδελφικῆς αἰμομιξίας καὶ διασμοῦ ἔχουμε στὸ ιγ' 10-14, ὅταν ὁ Ἀμνὼν οἰάζῃ τὴν ἀδελφή του Θάμαρ (ἄλλη αὐτὴ, ὅχι ἡ πόρνη): «Καὶ εἶπεν ὁ Ἀμνὼν πρὸς τὴν Θάμαρ. Φέρε τὸ φαγητὸν εἰς τὸν κοιτῶνα, διὰ νὰ φάγω ἐκ τῆς χειρὸς σου. Καὶ ἡ Θάμαρ ἔλαβε τὰ κολλύρια τὰ ὅποια ἔκαμε καὶ ἔφερεν εἰς τὸν κοιτῶνα πρὸς Ἀμνὼν τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς. Καὶ ὅτε προσέφερε πρὸς αὐτόν διὰ νὰ φάγῃ, ἔπιασεν αὐτήν καὶ εἶπε πρὸς αὐτήν· Ἐλθέ, κοιμήθητι μετ' ἐμοῦ, ἀδελφή μου. Ἡ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· Μὴ, ἀδελφέ μου, μὴ μὲ ταπεινώσῃς· ...δὲν ἠθέλησεν ὅμως νὰ εἰσακούσῃ τῆς φωνῆς αὐτῆς· ἀλλ' ὑπερισχύσας ἐκείνης, ἐβίασεν αὐτήν καὶ ἐκοιμήθη μετ' αὐτῆς».

Εἶχε ὅμως καὶ μερικὲς φορὲς ἡ γυναῖκα τό... πάνω χέρι. Λιαβάζουμε στὸ «Λευτερονόμιον», κε' 11: «Ἐὰν ἄνθρωποι μάχωνται πρὸς ἀλλήλους καὶ ἡ γυνὴ τοῦ ἐνὸς πλησιάσῃ διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ τύπτοντος αὐτόν, καὶ ἐκτείνασα τὴν χεῖρα αὐτῆς πιάσῃ αὐτόν ἀπὸ τῶν κρυφίων (ὀρχεων) αὐτοῦ, τότε θέλεις ἀποκόψῃ τὴν χεῖρα αὐτῆς». Στὸ δὲ βιβλίο τῆς «Ἑσθήρ», δ' 12-13, ἔχουμε μία ἀποκαλυπτικώτατη περιγραφή γιὰ τὸ πῶς συνουσιάζοντο οἱ γυ-

ναϊκες με τὸν βασιλέα: «Ὅτε δὲ ἔφθανεν ἡ σειρὰ ἐκάστον κορασίου διὰ τὰ εἰσελθῆ (συνουσιασθῆ) πρὸς τὸν βασιλέα Ἀσσουνήρη, ἀφοῦ ἤθελε σταθῆ δώδεκα μῆνας κατὰ τὸ ἔθος τῶν γυναικῶν, διότι οὕτω συνεπληροῦντο αἱ ἡμέραι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, ἐξ μῆνας περιηλείφοντο μετ' ἑλαιον σμύρνηνον, καὶ ἐξ μῆνας μετ' ἁρώματα καὶ μετ' ἄλλα καθαριστικὰ τῶν γυναικῶν, καὶ οὕτως εἰσῆρχετο τὸ κοράσιον πρὸς τὸν βασιλέα». Καὶ στὸν «Ὡσηέ», κεφ. ἠ' 1-5, διαβάζουμε: «Εἶπατε πρὸς τοὺς ἀδελφούς σας Ἀμμί, καὶ πρὸς τὰς ἀδελφάς σας Ρουχμιά. Κρίθητε μετὰ τῆς μητρὸς σας, κρίθητε· διότι αὐτὴ δὲν εἶναι γυνή μου, καὶ ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀνὴρ αὐτῆς· ὥς ἀφαιρέσῃ λοιπὸν τὰς πορνείας αὐτῆς ἀπ' ἔμπροσθεν αὐτῆς, καὶ τὰς μοιχείας αὐτῆς ἐκ μέσου τῶν μαστῶν αὐτῆς· μήποτε ἐκδύσας γυμνώσω αὐτήν, καὶ ἀποκαταστήσω αὐτήν καθὼς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς γεννήσεως αὐτῆς, καὶ θέσω αὐτήν ὡς ἔρημον, καὶ καταστήσω αὐτήν ὡς γῆν ἄνδρον, καὶ θανατώσω αὐτήν ἐν δόλῳ. Καὶ δὲν θέλω ἐλεήσει τὰ τέκνα αὐτῆς, ἐπειδὴ εἶναι τέκνα πορνείας. Διότι ἡ μήτηρ αὐτῶν ἐπόρνευσε». Ὅπως καὶ τὰ σχολιασθῇ αὕτη ἡ οἰκογένεια, λίγο θὰ εἶναι· ὥς μείνῃ ἀσχολίαστη. Καὶ παρακάτω, πάλι στὸν «Ὡσηέ» δ' 14: «δὲν θέλω τιμωρήσῃ τὰς θυγατέρας σας ὅταν πορνεύωσιν, οὐδὲ τὰς νύμφας σας ὅταν μοιχεύωσι· διότι αὐτοὶ ἀποχωρίζονται μετὰ τῶν πορνῶν καὶ θυσιάζονται μετὰ τῶν ἀσελγῶν»· καὶ ἄλλοι: «Δὸς εἰς αὐτούς, Κύριε· τί θέλει δώσει! δὸς εἰς αὐτοὺς μήτρان ἀποβάλλουσαν καὶ μαστοὺς ξηροὺς» («Ὡσηέ», θ' 14).

Τὰ ἀνωτέρω παρατεθέντα εἶναι μερικὰ μόνο ἀπὸ τὰ ἀποσπάσματα ἐκεῖνα τῆς «Παλαιᾶς Διαθήκης», ποὺ ἔχουν σεξουαλικές ἢ πορνογραφικὲς ἢ διαστροφικὲς ἀναφορές.

Ἡ «Π.Δ.», ὅπως προείπαμε, ἀποτελεῖ «ἱερὸν» καὶ «θεόπνευστον» κείμενον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας καὶ ὡς τέτοιο κρίνεται σὲ αὐτὴν τὴν ἐργασία. Γεννᾶται ἡ ἀπορία: πῶς παρόμοια ἀποσπάσματα μποροῦν νὰ σταθοῦν χρήσιμα καὶ παιδαγωγικά γιὰ τὰ ἑλληνόπουλα τῆς 3ης χιλιετίας. Τί θὰ ἀποκομίσουν ἐν τέλει; Τί θὰ διδαχθοῦν ἀπὸ περιστατικὰ κτηνοδοσίας, ἀπιστίας, νόμιμης μοιχείας, ὅταν ἡ γυναῖκα δὲν τεκνοποιῇ ὅπως ὅλα τὰ ἄλλα ζῶα (ἐκεῖ θέλουν νὰ κατατάξουν τὴν γυναῖκα); σοδομισμού, αἰμομιξίας, ἀνδρικῆς πορνείας, γυναικείας πορνείας καὶ αἰμομιξίας, ἀννανισμού, αἰμομιξίας ποὺ θεωρεῖται ἱερὴ καὶ νομικὰ ἐπιβαλλόμενη μετὰ τῶν συγγενῶν; Τί θὰ διδαχθοῦν ἀπὸ τὴν περιγραφὴ τοῦ πότε μία γυναῖκα εἶναι ἔτοιμη, γιὰ νὰ συνουσιασθῇ (Ἑσθήρ), ἀπὸ τὴν μοιχεία τοῦ ἡδονοβλεψία Λαβίδ, τὴν οἰκογένεια ποὺ ἡ μητέρα εἶναι πόρνη καὶ τὰ παιδιὰ τέκνα πορνείας, τὸν ἐξευτελισμὸ τῆς μητέρας, ὅχι ἀπλῶς τῆς γυναίκας, καὶ τόσα ἄλλα;

Θὰ περάσῃ κι ἄλλη χιλιετία, ποὺ θὰ ἀναθρέψουν οἱ Ἕλληνες τὰ παιδιά τους διδάσκοντάς τα τέτοια αἴσχη; Δὲν εἶναι πιά καιρὸς νὰ σπάσουμε τὰ δεσμὰ τῆς ἐξάρτησης;

ιγ. Ζήνων ὁ Ἐλεάτης

Ὁ Ζήνων ὑπῆρξε μέγας ἐπιστήμων καὶ ἀγέρωχος –στὸν ἴδιο βαθμὸ μὲ τὸν Ἡράκλειτο– μαχητὴς τῆς Ἑλληνικῆς Ἀναγεννήσεως, ποὺ ἐπραγματοῦτο κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴ, μία θαυμάσια ἐποποιΐα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, τὴν ὁποίαν ἀνέκοψαν οἱ Περσικοὶ Πόλεμοι.

Ὁ Ἀριστοτέλης θεωρεῖ τὸν Ζήνωνα εὐρετὴν τῆς διαλεκτικῆς, ἐνῶ ὁ Πλάτων τὸν χαρακτηρίζει Ἑλεατικὸν Παλαμήδην, ἱκανὸν νὰ πείσῃ τοὺς ἀκροατὲς του, ὅτι τὰ ἴδια ἀκριβῶς πράγματα εἶναι συγχρόνως ὅμοια καὶ ἀνόμοια, ἓνα καὶ πολλὰ, κινούμενα καὶ στάσιμα (Φαῖδρος 261e). Οἱ ἀπόψεις τῶν δύο αὐτῶν φιλοσόφων ἐγίναν ἀφορμὴ νὰ συμπεριληφθῇ ὁ Ζήνων μεταξὺ τῶν σοφιστῶν, μ' ἀποτέλεσμα νὰ μὴν τύχῃ τῆς ἀναλόγου προσοχῆς ἀπ' τοὺς ἐπιστήμονες τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀναγεννήσεως. «Οὗτος ὅμως δὲν ἀνήκει εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Σοφιστικῆς ἀλλ' εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Μαθηματικῶν καὶ δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ἀκριβῶς ὡς ὁ ἐνδεδειγμένος ὑπὸ τῆς τύχης διὰ τὰ ἀρχαῖα μαθηματικά κατὰ τὴν ὥραν τῆς μεγίστης των κρίσεως. Διὰ τῆς ἀτέγκτου κριτικῆς κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν μὴ πεπερασμένων μεθόδων μὲ ἀπειροστὰ στοιχεῖα ἀπέδειξεν ἀναντιρρήτως τὸ λογικῶς ἀπαράδεκτον τῆς νέας <τότε> ψευδοαριθμητικῆς καὶ ἀνεκάλεσεν εἰς τὸν δρόμον τῆς ἐπιστημονικῆς αὐστηρότητος τὴν Ἑλληνικὴν Μαθηματικὴν Ἐπιστήμην ἀπὸ ἑνα ἐπικίνδυνον πλάγιον δρόμον» (H. Hasse – H. Schols).

Τὰ ἐπιχειρήματα – ἀντινομίες ποὺ διετύπωσεν ὁ Ζήνων σημειώνουν ἐκπληκτικὴν ἀναβίωσιν ὑπὸ τὴν μορφήν «ἀπειρομχανῶν», οἱ ὁποῖες προκαλοῦν λογικὴς δυσχέρειες στὴν σύγχρονη μαθηματικὴν φυσικὴ. Οἱ ἐπιστήμονες ἔκτοτε καλοῦνται ν' ἀπαντήσουν σὲ πλεῖστα ἐρωτήματα, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι: Πῶς μπορεῖ νὰ πραγματωθῇ μία δυνάμει ἄπειρη διαίρεσις οἰουδῆποτε ἑκτατοῦ ἐντὸς πεπερασμένου χρόνου; Εἶναι δυνατόν ἓνα διαστατὸ ἀντικείμενο νὰ συνίσταται ἀπὸ ἀδιάσπαστες ὀντότητες; Πῶς συμβαίνει, μία τροχὰ κάποιον βέλους γὰ παράδειγμα, ποὺ πραγματώνεται ἐν χρόνῳ, ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ τὶς ἐκάστοτε θέσεις τοῦ κινουμένου σώματος, καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει σὲ τί διαφέρει ἢ ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν κατάστασις κινήσεως ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχὴν κατάστασιν ἀκινήσιος; Πῶς συμβαίνει δηλαδή, μία συνεχὴς κίνησις νὰ σύγκειται ἀπὸ στοιχειώδεις καταστάσεις ἀκινήσιος, καὶ τί εἶναι αὐτὸ ποὺ μετουσιώνει καὶ μετασχηματίζει τὶς στοιχειώδεις αὐτὲς καταστάσεις ἀκινήσιος σὲ στοιχειώδεις ὀντότητες κινήσεως;

Τὰ παραπάνω ἐρωτήματα προκύπτουν ἀπὸ ἓναν καὶ μόνον συλλογισμό τοῦ Ζήνωνος, ἀπὸ τὴν γνωστὴν ἀντινομίαν – παράδοξον τοῦ βέλους, ποὺ ἔχει ὡς ἑξῆς: «Ὅστις φερομένη ἔστηκεν», ποὺ κατὰ τὸν μαθηματικὸ Διόδωρο Κρόνον εἶχε τὴν ἑξῆς διάταξιν: (1) Πᾶν σῶμα καταλαμβάνον χωρὸν ἴσον πρὸς τὸ μέγεθός του ἡρεμεῖ. (2) Ὅμως πᾶν σῶμα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν (νῦν) καταλαμβάνει χωρὸν ἴσον πρὸς τὸ μέγεθός του. (3) Ἄρα πᾶν κινούμενον σῶμα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν (νῦν) ἡρεμεῖ. (4) Πᾶν κινούμενον σῶμα κινεῖται πάντοτε ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ ἐκάστοτε νῦν ἢ παρόντος. (5) Ἄρα πᾶν κινούμενον σῶμα μένει διαρκῶς (καθ' ὅλην τὴν διάρκεια τῆς κινήσεώς του) ἀκίνητον ὅθεν καὶ «ὅστις κινουμένη ἔστηκεν»!

Μὲ τὶς ἀντινομίες «Στάδιον» καὶ «Ἀχιλλεύς» ὁ Ζήνων ἀποδεικνύει τὴν δυνάμει ἄπειρη διαιρετότητα τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου, ἐνῶ παράλληλα θῆκει τὶς δά-

σεις της θεωρίας των συνόλων ως εξής: «Εἰ πολλά ἐστίν, ἅπειρα τὰ ὄντα ἐστίν· αἰ γὰρ ἕτερα μεταξὺ τῶν ὄντων ἐστί, καὶ πάλιν ἐκείνων ἕτερα μεταξὺ. Καὶ οὕτως ἅπειρα τὰ ὄντα ἐστί». Ὁ συλλογισμὸς αὐτὸς πέραν τοῦ «κατὰ τὸ πλῆθος ἀπείρουν ἐκ τῆς διχοτομίας» εἰσάγει τὸν ἰσχυρισμό, ὅτι δύο οἰαδήποτε στοιχεῖα συνόλου, γιὰ νὰ θεωρηθοῦν δύο καὶ ὄχι ἓνα, ἀνάγκη νὰ χωρίζωνται ὑπὸ τινος. Αὐτὸ ἰσχύει γιὰ ὅλα τὰ σύνολα γενικῶς καὶ ὄχι μόνον γιὰ ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἡ διάταξις τῶν στοιχείων χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν πυκνότητα, ὅπως ἔσπευσαν νὰ ἀποφανθοῦν οἱ ἐλαχίστην ἐπαφὴν ἔχοντες μὲ τὰ σύνολα, μ' ἀποτελέσμα τὴν σύγχρονη κρίσιν τῶν μαθηματικῶν, πὺν ἐστιάζεται ἀκριβῶς στὴν ἔννοια τῶν συνόλων.

Ὁ συλλογισμὸς ὅτι τὸ ἥμισυ ἰσοῦται πρὸς τὸ διπλάσιόν του ὅλον, ἀνήκει ἐπίσης στὸν Ζήνωνα καὶ ἀπορρέει ἀπὸ τὸ παράδοξον τῶν κινουμένων ὄγκων. Ὁ Ἀριστοτέλης, πὺν διέσωσε τὸ ἐπιχείρημα, τὸ χαρακτηρίζει παραλογισμόν καὶ εὐήθειαν, ἐνῶ πρόκειται περὶ θαυμασίας συλλήψεως. Ὁ Ζήνων, ὡς γνωστόν, ἀνέλυσε τὸν χρόνον εἰς ἅπειρα, ἄνευ διαρκείας χρονικὰ σημεῖα (νῦν), καὶ τὸ εὐθύγραμμο τμήμα εἰς ἅπειρα, μὴ ἑκτατὰ σημεῖα· κατόπιν αὐτοῦ εἶχε δίκιο νὰ διατείνεται, ὅτι τὸ ἥμισυ εἶναι ἴσον πρὸς τὸ διπλάσιόν του ὅλον, κάτι πὺν ἰσχύει ἀπόλυτα στὴν θεωρία τῶν συνόλων καὶ ἰδιαίτερα τῶν ἐνεργείᾳ ἀπείρων συνόλων.

Οἱ ἐκδότες τῶν «*Fragmente der Vorsokratiker*» Diels καὶ Kranz θεωροῦν τὶς ἀντινομίες τοῦ Ζήνωνος ὡς μίαν ἐκλαϊκευμένην διατύπωσιν τῆς θεωρίας τῆς σχετικότητος, ἐπεὶδὴ κατὰ τὴν γνώμην τους τὸ παράδοξον τῶν κινουμένων ὄγκων ἐπαληθεύεται μὲ τὴν κίνησιν καὶ τὸν χρόνον διαδόσεως τοῦ φωτός. Πράγματι σώματα πὺν κινοῦνται μὲ τὴν ταχύτητα τοῦ φωτός φαίνονται ἀκίνητα καὶ παραμένουν ἀμετάβλητα καὶ ἀναλλοιώτα, ὅπως ἀπεδείχθη μὲ τὸ πείραμα τῶν Διδύμων τοῦ Minkowski. Ἄλλοι φυσικοὶ διατείνονται, ὅτι οἱ μὴ ἑκτατὲς μονάδες καὶ τὰ ἄνευ διαρκείας «νῦν» τοῦ Ἐλεάτου ἀνταποκρίνονται ἀπόλυτα στὰ *quantum* τοῦ Πλάνκ, ἐνῶ δὲν λείπουν καὶ ἐκείνοι, πὺν στὸ παράδοξον «Βέλος» ὀλέπουν τὰ «ἀκίνητα κινούμενα» τοῦ κινηματογράφου.

Σήμερα ὁ Ζήνων δὲν θεωρεῖται παραδοξολόγος, ἀλλ' ἀποτελεῖ τὸν ἐπιστήμονα τοῦ «νῦν» κατὰ τὸ μέτρον πὺν τὸν κατενοήσαμε, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος κατὰ τὸ μέτρον πὺν δὲν τὸν κατενοήσαμε. Ὁ Hegel ἀποφαίνεται, ὅτι οἱ καντιανὲς ἀντινομίες ὡχριοῦν πρὸ τῶν παραδόξων τοῦ Ζήνωνος, ἐνῶ ὁ ἴδιος ὁ Kant τὸν ἀνακηρύττει «πατέρα τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου». Ὁ P. Baule καὶ ὁ A. Collier δὲν κρύβουν τὸν θαυμασμό τους πρὸς τὸν δαιμόνιο Ἐλεάτη καὶ ὁ B. Russel νύοθετεῖ ἀνεπιφύλακτα τὶς περὶ κινήσεως θεωρίες τοῦ Ζήνωνος.

Σήμερα ἡ Μαθηματικὴ Ἐπιστήμη ταλανίζεται ἀπὸ μίαν βαθύτατη κρίσιν, ἀνάλογην ἐκείνης τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, ἐνῶ οἱ ἐπιστήμες διολισθαίνουν στὸν σκοταδισμό καὶ τὴν ἀνεξέλεγκτη συσσώρευσιν γνώσεων ἀμφιβόλου ἀξίας καὶ ἐγκυρότητος. Ἡ ἀλήθεια ἐκπίπτει στὴν περιοχὴν τῆς σχετικότητος, ἐνῶ οἱ ἐπιστήμονες δέχονται ἄκριτα τοὺς ἀφορισμούς τῶν αὐθεντιῶν, μ' ἀποτέλεσμα νὰ καθίστανται «ἐργάτες καὶ ξυνεργοὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ γιγνομένων». «Ἐπιστήμη ὥστόσο εἶναι ἡ ἀντίληψις τοῦ κόσμου κατὰ τὸν ἐλληνικὸν τρόπο, τὰ δὲ χαρακτηριστικὰ τῆς ἀνάγονται στὴν ἀρχαιότητα καὶ ὄχι στὴν λογικὴν συνέπειαν. Συνολικὰ ἡ σημερινὴ κρίσις τῶν συγχρόνων ἐπιστημῶν μᾶς ἀναγκάζει ν' ἀναθεωρήσουμε ἐκ θεμελίων τὶς ἀντιλήψεις μας καὶ νὰ ἐπιστρέψουμε στὴν πηγὴ, στοὺς Ἕλληνες» (Schrödinger).

Σαράντος Πάν

ΦΙΛΕΡΕΥΝΟΣ

Οἱ διεθνεῖς καὶ τοπικὲς συνθῆκες κατὰ τὴν ἐποχὴ δράσεως τοῦ Ρήγα

ΡΗΓΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΩΤΙΣΜΟΣ. Σημαντικός ὑπῆρξε ὁ 18ος αἰὼν στὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ στὰ νεώτερα χρόνια. Τὸν αἰῶνα αὐτὸν τὸν χαρακτηρίζει ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ διάδοσις τῆς παιδείας. Κυριολεκτικὰ ὁ 18ος αἰὼν σηματοδοτεῖ τὴν ἔξοδον τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τὸν μεσαίωνα. Γιὰ τὸ φαινόμενο αὐτὸ ὁ Κ. Κούμας γράφει: «*Ἡτο σπανιώτατον χρῆμα ἡ παιδεία, ἂν τις ὀνομάσῃ παιδεῖαν μετρίαν τινὰ εἶδῃσιν τῆς γλώσσης κατὰ γραμματικὴν μέρος τοῦ γένους ἐγνώριζε μόνον νὰ διαβάξῃ καὶ νὰ γράφῃ, ὅπως ἔτυχε, καὶ τὸ περυσσότερον ἦτο ὕψιστόν ἐν εἰς ἀπόλυτον ἀγραμματίαν. Τούτου τεθέντος ἐμπορεῖ νὰ λογαριασθῇ ἡ ἀρχὴ τῆς ἀυξήσεως τῆς παιδείας ἑκατὸν ἢ ἑκατὸν δέκα ἐνιαυτῶν, ἧγονν περίπου κατὰ τὸ 1720 ἔτος*» («Ἱστορία Ἀνθρωπίνων Πράξεων», βιβλίον Γ' «Οἱ Ἕλληνες», σελ. 38, Βιέννη 1832). Γιὰ τὴν ἴδια ἐποχὴ στὸ βιβλίον του «Φυσικῆς Ἀπάνθισμα» ὁ Ρήγας ἔγραφε στὸ σημείωμα πρὸς τοὺς ἀναγνώστες: «*Κάθε νουνεχῆς φιλόπατρις λυπεῖται βλέποντας τοὺς δυστυχεῖς ἀπογόνους τῶν ἐνκλεεστάτων Ἀριστοτέλους καὶ Πλάτωνος ἢ πάντη γεγυμνωμένους ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς φιλοσοφίας ἢ, ἀφοῦ ἐγήρασαν ἐπικεκυφότες εἰς μόνα τὰ σπάνια τῆς ἑλληνικῆς διαλέκτου βιβλία, νὰ ἐκαρποφορήθησαν πολλὰ ὀλίγον ἢ παντελῶς*». Γιὰ πληρέστερη κατανόησιν αὐτῆς τῆς ἐποχῆς ἂς λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας, ὅτι παρὰ τὴν μέτρια μόρφωσίν του στὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του ὁ Ρήγας ἤσκησε τὸ ἐπάγγελμα τοῦ οἰκοδιδασκάλου, ὅταν ἔφθασε στὴν Κωνσταντινούπολιν. Πνευματικὰ τὸν Ρήγα τὸν συνετάραξε ἡ μετάβασίς του στὸ Βουκουρέστι καὶ ἡ εἰσοδός του στὸν κύκλο τοῦ Καταρτζῆ.

Ἀπὸ τὸ 1786 ποὺ ἔφθασε στὸ Βουκουρέστι ἕως τὸ 1790 ποὺ ἐξέδωσε τὸ «Σχολεῖο Ντελικάτων Ἑραστῶν», ὁ Ρήγας πρέπει νὰ ἐπιδόθηκε στὴν ἐπιμόρφωσίν του. Ὁ συναγωνιστής του καὶ διογράφος τους Χρ. Περραιβὸς γράφει γι' αὐτὴν τὴν περίοδο: «*Γοητευθεὶς λοιπὸν ὁ Καταρτζῆς ὑπὸ τῶν προτερορημάτων τοῦ Ρήγα ἠγάπησεν αὐτὸν πατρικῶς, τὸν ἐδίδαξε τὴν γαλλικὴν καὶ τὴν ἀραβικὴν διάλεκτον, τὸν συνέδραμεν, οὕτως εἰπεῖν, διὰ τῶν σοφῶν καὶ πολιτικῶν του γνώσεων καθ' ὅλα τὰ ὑπὲρ τῆς ἑλληνικῆς ἐλευθερίας ἐπιχειρήματά του*». Ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὴν ἀραβικὴ καὶ γαλλικὴ γλῶσσα ὁ Ρήγας ἐσπούδασε καὶ τὴν γερμανικὴν, ὅπως φανερῶνεται ἀπὸ τὶς μεταφράσεις του. Στὸ πρῶτο του ταξίδι στὴ Βιέννη (1790 ἕως ἀρχὲς 1791) ἐρχεται σ' ἐπαφὴ μὲ τὸν ἑλληνικὸ κύκλο τῆς αὐστριακῆς πρωτεύουσας. Πρὶν δὲ ἐπανακάμψῃ στὸ Βου-

κουρέστι, είχε την τύχη να δη εκδιδόμενη την «Ἐφημερίδα» τῶν ἀδελφῶν Πούλιου. Τὸ πρῶτο φύλλο τῆς ἐφημερίδος ἐξεδόθη στίς 31 Δεκεμβρίου 1790 καὶ ὁ Ρήγας ἐνεγράφη συνδρομητῆς τῆς, καὶ στὸ τυπογραφεῖο τῶν ἀδελφῶν Πούλιου ἐξέδωσε ὅλα τὰ πονήματά του. Συμμετεῖχαν καὶ αὐτοὶ στὴν κίνησιν τοῦ Ρήγα καὶ ἐδιώχθησαν μετὰ τὴν σύλληψίν του. Ἐνῶ ἡ προσωπικότητα τοῦ Κοραῆ εἶχε ἀρχίσει νὰ λάμπη τὴν ἴδια ἐποχὴ. Παράλληλα ἀνεπτύχθησαν κέντρα σπουδῶν εἴτε στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο εἴτε σὲ ἄλλες εὐρωπαϊκὲς πόλεις.

Ἐχει γραφῆ κατὰ κόρον, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Διαφωτισμὸς εἶναι ἀπόρροια τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ. Ὡς ἓνα σημεῖο αὐτὸ εἶναι ἀληθές. Ὅμως ὑπάρχει μία οὐσιαστικὴ διαφορὰ μεταξύ τους. Ὁ Εὐρωπαϊκὸς Διαφωτισμὸς παρὰ τὶς συνεχεῖς ἀναφορὲς του στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα κύριον στόχο ἔχει τὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς τεχνολογίας καθὼς καὶ τὸ αἶτημα τῶν καιρῶν περὶ πολιτικῆς μεταβολῆς. Ἀντίθετα στὸν Ἑλληνικὸ κύριος στόχος εἶναι ἡ ἀποκατάστασις τῶν δεσμῶν μετὰ τὸν ἀρχαίου καὶ νέου κόσμου. Ἡ κατάστασις τῆς ἐθνικῆς δουλείας παρακάμπτει τὰ πολιτικὰ αἰτήματα καὶ προβάλλει τὸ αἶτημα τῆς ἐλευθερίας. Πρῶτος ὁ Ρήγας εἶναι αὐτὸς ποὺ συνδέει τὸ αἶτημα τῆς ἐλευθερίας μὲ τὴν ἐπανάστασιν καὶ τὴν πολιτικὴν ἀποκατάστασιν. Πολὺ ἀργότερα θὰ κἀνὴ τὸ ἴδιο ὁ Κοραῆς. Στὴν πνευματικὴ πορεία τοῦ Ρήγα διακρίνουμε τὰ διαδοχικὰ στάδια τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὴν ἀναγέννησιν. Ὁ Ἑλληνισμὸς, καταδιωκόμενος ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, εἰσῆλθε ἀπὸ πλάγια εἴσοδο στίς ἐπιστῆμες. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὰ πρῶτα ἔργα τῶν λογίων δὲν ἔχουν ἄμεση ἀναφορὰ στοὺς ἀρχαίους. Στερεοῦται πρῶτα ἡ διδασκαλία τῆς Λογικῆς, τῶν Μαθηματικῶν καὶ τῆς Φυσικῆς· καὶ κατόπιν ἡκολούθησε ἡ διδασκαλία Φιλοσοφίας καὶ ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, μαζὺ δὲ καὶ τῆς Ἱστορίας.

Ἔτσι ὁ Ρήγας γιὰ τὸν φωτισμὸν ἐξέδωσε τὸ βιβλίον «Φυσικῆς Ἀπάνθισμα». Καὶ παρ' ὅλον ποὺ εἶχε προαναγγεῖλει τὸ «Πνεῦμα τῶν Νόμων» τοῦ Μοντεσκιέ, δὲν τὸ ἐξέδωσε, ὅπως δὲν ἐξέδωσε τὴν «Ὀλυμπιάδα» τοῦ Μεταστασίου. Οἱ καιροὶ ἐπέβαλλαν ἄλλα πράγματα, στροφὴ πρὸς τὴν ἀρχαία ἱστορίαν. Ὁ Ρήγας συμμετέχει στὴν συλλογικὴν μετάφρασιν τοῦ βιβλίου «Νέος Ἀνάχαρσις», μεταφράζοντας τὸν 4ο τόμον. Τὸ δὲ 1797 ὁ Ρήγας ἐξέδωσε τὴν «Χάρταν» του καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ο ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ. Ὁ Ρήγας ὅμως δὲν ἦταν ὁ λόγιος, ποὺ θὰ ἐπιμόρφωνε τοὺς Ἕλληνες. Ἀκόμη καὶ τὰ ἔργα του τοῦ Διαφωτισμοῦ ἐνέχουν περισσότερον τὸν χαρακτήρα τῆς ἐπαναστατικῆς πράξεως παρὰ τῆς διδασκαλίας. Πρακτικὸ πνεῦμα ὁ ἴδιος (ἃς μὴ λησμονοῦμε, ὅτι παράλληλα μὲ τὶς πνευματικὰς του ἐνασχολήσεις ἀπέκτησε μεγάλη κινήτη καὶ ἀκίνητη περιουσίαν) ἀνεξήτησε γρήγορα ν' ἀνατρέψῃ τὸ ὑπάρχον καθεστῶς. Στὸν κύκλο

τῶν ἀνατρεπτικῶν του ἔργων περιλαμβάνονται ἀσφαλῶς τὸ πρῶτο του βιβλίο «Σχολεῖον Ντελικάτων Ἑραστῶν» καθὼς καὶ ὁ «Ἡθικός Τρίπους», ποὺ ἐξεδόθη τὸ 1797. Μὲ τὰ βιβλία του αὐτὰ ὁ Ρήγας προσεπάθησε ν' ἀνατρέψη τὶς παραδεδεγμένες μέχρι τότε κοινωνικὲς δομές. Ἰδίως στὸ πρῶτο τὸ δικαίωμα τῶν νέων στὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἐπιλογὴ συζύγου εἶναι μία δόμδα στὰ θεμέλια τῆς κοινωνίας τοῦ τέλους τοῦ 18ου αἰῶνος. Ὅμως ὁ Ρήγας δὲν ἦταν πρωτοπόρος στὸν καιρὸ του στὰ κοινωνικὰ προβλήματα. Ὁ Κ.Θ. Δημαρᾶς σχολιάζει τὶς προσπάθειες ἀνατροπῆς τῆς συντηρήσεως: «Ὁριο τῆς ἀνθρώπινης προκοπῆς γίνεται ἡ ἀρετὴ· δὲν πρόκειται πιά γιὰ τὶς ἀρετὲς τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας ἢ τὴν ἀγιοσύνη: Ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ ὑψιστὴ ιδιότητα τοῦ πολίτη, ἡ δόξα τῆς ἠθικῆς μέσα στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Τὴν δειλὴ καὶ δουλικὴ φρόνηση πρέπει νὰ τὴν ἀντικαταστήσῃ ἡ γενναία καὶ ἐλευθέρια ἀρετὴ». Αὐτὴ ἡ «ἐλευθέρια ἀρετὴ» ἔρχεται σ' εὐθεῖα ἀντιπαράθεσιν μὲ τὴν ἐκκλησία, ποὺ ἀπὸ ἀδυναμία κατανοήσεως τῶν τεκταινομένων ἢ ἀπὸ ἀδυναμία ἀνασχέσεως μοιρολατρικὰ παρακολουθεῖ τὶς ἐξελίξεις. Ὅταν ἀποφασίσῃ ν' ἀντιδράσῃ, εἶναι πλέον ἀργά· ἐνῶ ἡ ἀντίδρασίς της ἀντιμετωπίζεται μὲ εἰρωνία. Ὅταν ὁ διδάσκαλος Ι. Πέζαρος στὴν Θεσσαλία ἐπληροφορήθῃ, ὅτι τὸ πατριαρχικὸ τυπογραφεῖο ἐξέδωσε τὸ βιβλίο τοῦ Σ. Μακραιῶν «Τρόπαιον ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς πανοπλίας κατὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Κοπερνίκου», ἀνεφώνησε: «ὦ! ἀκόμη εἴμεθα νήπιοι καὶ ψοφοδεεῖς». Ἡ συντηρητικὴ στάσις τῆς ἐκκλησίας εἶχε κι ἓνα ἄλλο ἀποτέλεσμα: Ἐπῆλθε ρῆξις καὶ μεταξὺ τῶν ἱερωμένων. Ὁ Μεθόδιος Ἀνθρακίτης, ὁ Ι. Πέζαρος, ὁ Βενιαμὶν Λέσβιος, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρις καὶ πάρα πολλοὶ ἀκόμη διεφώτισαν τὸ γένος. Οἱ διώξεις τοῦ πατριαρχείου δὲν ἔφεραν ἀποτέλεσμα. Ἔτσι μετὰ τὴν εἴσοδο τῶν ἐπιστημῶν ἐτόλμησαν νὰ φέρουν καὶ πάλι στὴν ἐπιφάνεια τὶς καταδιωκόμενες λέξεις Ἑλλάς, Ἑλλήν, Φιλοσοφία.

Μαζὺ μὲ τὴν ἀναφορὰ στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καὶ τὴν ἐμφάνισιν βιβλίων γιὰ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν ἀνεξωπυρώθη καὶ ὁ πόθος γιὰ τὴν ἐλευθερία. Ἐκτοτε ἡ σπουδὴ τῶν ἐπιστημῶν, τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ καὶ ὁ πόθος γιὰ τὴν ἐλευθερία ἐβάδιζαν χέρι μὲ χέρι. Τὰ θήματά τους ἀνέλαβε νὰ συντονίσῃ ὁ Ρήγας. Δὲν θὰ ἔφθανε δὲ σ' αὐτό, ἂν πρῶτα δὲν εἶχε ὑπολογίσει, ὅπως ἦταν πρακτικὸς νοῦς, καὶ τὴν παραμικρὴ λεπτομέρεια. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὄχι μόνον συνήγειρε πρὸς ἐπανάστασιν, ἀλλὰ εἶχε ἔτοιμο καὶ τὸ σύνταγμα γιὰ τὸ νέο κράτος, ἂν ἡ ἐπανάστασις ἐπετύγχανε. Ὡς ἐκ τούτου τὸ ἐρώτημα, ἂν ὁ Ρήγας εἶχε συστήσῃ μυστικὴν ἐταιρείαν, εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων ψευδεπίγραφο. Ὁ Ρήγας, γιὰ νὰ δράσῃ, δὲν εἶχε ἀνάγκην νὰ δημιουργήσῃ μυστικὴν ἐταιρείαν. Ἐγνώριζε πολὺ καλά, ὅτι οἱ καιροὶ δὲν περιμένουν. Τὸ σύνταγμα τοῦ δὲν τὸ ἔδωξε σὲ κρίσιν. Μὲ τὴν μικρὴν του ἐπανα-

στατικήν ομάδα ἦταν ἕτοιμος ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Ἄλλως τε οἱ συνεχεῖς ἐπαναστάσεις ὅλον τὸν 18ον αἰῶνα εἶχαν δημιουργήσῃ ἔνοπλους πυρῆνες σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν τῶν πυρῆνων καλεῖ μὲ τὸν «Ὑμνον Πατριωτικόν». Ἴσως δὲ καὶ κάποια ἐπαφή μαζύ τους, ὅπως εἶχε κάνει καὶ μὲ τὸν Πασθάνογλου, πασσάν τοῦ Βιδινίου, νὰ εἶχε προετοιμάσῃ τὸ ἔδαφος. Καὶ ὁ Ρήγας ἐδιάζετο ἀπὸ τὸν φόβον, μήπως τὰ πράγματα ἡρεμήσουν καὶ παγιωθῇ ἡ ὀθωμανικὴ ἐξουσία. Ἀπ' ὅ,τι φαίνεται, ὁ Ρήγας εἶχε ἀποφασίσῃ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως τὸ 1798. Σ' αὐτὸ συνηγοροῦν τρία γεγονότα:

α) Στὸ ἀπόσπασμα ἐνὸς γράμματος τοῦ Ρήγα πρὸς τὸν στενὸ του συνεργάτη Ἄντ. Κορωνιὸ ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἀπὸ τὸ Βουκουρέστι (σ.σ. τὸ γράμμα φέρει ἡμερομηνία 5 Αὐγούστου 1797 καὶ ἔχει σταλῇ ἀπὸ τὴν Βιέννη, ὅπου εὕρισκετο πρὶν ἓνα χρόνον) μὲ γράφουν οἱ φίλοι μας Θεσσαλοί, Ἡπειρώται καὶ Ἀθηναῖοι· δρυχῶνται ὡσάν λιοντάρια, μὲ λέγουν ὅτι δὲν εἶναι πλέον καιρὸς γιὰ διθλία, ἀλλὰ πρέπει νὰ πλεύσω εἰς τὴν πατρίδα καὶ νὰ γράψω εἰς αὐτοὺς τὴν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεώς μου, ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ μισεῦν οὐ γλήγορα εἰς τὸν τόπον τους...». (Τὸ πρωτότυπο τοῦ γράμματος ἔχει χαθῇ καὶ ἔχει διασωθῇ στὰ γερμανικά ὡς ὑλικὸν τῶν ἀνακρίσεων τοῦ Ρήγα καὶ περιλαμβάνεται στὸν τόμο «Ρήγας Φερραῖος» τῆς «Βασικῆς Βιβλιοθήκης» τοῦ Λ. Βρανούση καὶ σὲ εἰδικὴν του ἀπόδοσιν ἐκ τοῦ γερμανικοῦ). Ἀπὸ τὸ πιὸ πάνω ἀπόσπασμα συνάγεται τὸ ἀσφαλὲς συμπέρασμα, ὅτι οἱ ἀποφάσεις γιὰ ἐπανάστασιν εἶχαν ληφθῇ. Ἐμενε μόνον νὰ ὀρισθῇ ἡ ἔναρξίς της. Ἐντύπωσιν δὲ προκαλεῖ ἡ ἀναφορὰ τοῦ Ρήγα σὲ τρία μόνον γεωγραφικὰ διαμερίσματα: Θεσσαλία, Ἡπειρο καὶ Ἀθήνα. Τοῦτο εἶναι λογικόν, ἂν προσμετρηθοῦν σ' αὐτὰ ἡ Μακεδονία, πού τὴν ἐπανάστασιν εἶχε ἀναθέσει στὸν Πασθάνογλου, ὁ ἴδιος δὲ μὲ τὴν καθοδὸν του θὰ ἀνελάμβανε τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Λυτικὴν Στερεάν. Καὶ αὐτὸ δυνάμεθα νὰ τὸ συμπεράνουμε ἀπὸ τὴν διαδρομὴν, πού θὰ ἠκολούθει· Τεργέστη, Πρέβεζα, Μάνη. Ἡ Πρέβεζα δὲ τότε, ὅπως καὶ τὰ Ἴονια Νησιά, ἀνῆκαν στοὺς Γάλλους. Οἱ δὲ σχέσεις του μὲ τοὺς Γάλλους τοῦ εἶχαν ἐξασφαλίσῃ τὴν συναίνεσίν τους γιὰ τὸ πέρασμα ὅλων τῶν ἐνόπλων Ρουμελιωτῶν καὶ Πελοποννησίων, πού εἶχαν καταφύγει ἐκεῖ, στοὺς τόπους τους, γιὰ νὰ συμμετάσχουν στὴν ἐπανάστασιν.

β) Ὁ μισέλλην Ἀθ. Πάριος ἔγραφε μετὰξὺ ἄλλων γιὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἐπαναστατικῆς προκηρύξεως τοῦ Ρήγα: «Βιβλιάριον ἐξέδωκαν, Ῥόπαλον τοῦ Ἡρακλέους» αὐτὸ ὀνομάσαντες, οἱ ἑλληνόφρονες!, βιβλίον δηλαδὴ διεργετικόν, ἐρεθιστικόν, παρακινήτικόν, ὥστε πάντες οἱ ἄπανταχοῦ χριστιανοὶ ἐν ρητῇ ἡμέρᾳ νὰ δείξουν τοῦ Ἡρακλέους τὴν ἀλκὴν ἐναντίον τῶν τυραννόντων αὐτοὺς καὶ τὰ ἑξῆς· ὁ νοῶν νοεῖτω». Αὐτὸ τὸ «ἐν ρητῇ ἡμέρᾳ» μᾶς δει-

κνύει, ότι, και αν ακόμη δεν είχε δορισθῇ ἡ ἀκριβὴς ἡμερομηνία γιὰ τὴν ἐπανάστασιν, αὐτὴ εἶχε ὀργανωθῇ μὲ κάθε λεπτομέρεια, καὶ ἀπέμενε τὸ τυπικὸν τῆς ἐνάρξεώς της.

γ) Τὸ τρίτο γεγονὸς μᾶς τὸ ἔκανε γνωστὸ ὁ Π. Ἐνεπεκίδης σ' ἓνα τοῦ ἄρθρου στὴν ἐφημερίδα «Καθημερινή» τῆς 5ης Ὀκτωβρίου 1997. Σ' αὐτὸ μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἀνευρέσεως ἑνὸς πορτραίτου τοῦ Ι. Μαυρογένη μᾶς παρέχει τὴν πληροφορία, ὅτι ὁ Ρήγας τὸν προώριζε γιὰ Ὑπουργὸ τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς ἐπαναστατικῆς του κυδερνήσεως. Γράφει ὁ Π. Ἐνεπεκίδης μεταξὺ ἄλλων: «Καὶ μόλις τώρα στίς ἡμέρες μας, ἔπειτα σχεδὸν ἀπὸ 200 χρόνια, ὀρισκόμαστε στὴν εὐχάριστη θέσιν ν' ἀναγγείλουμε, ὅτι ὤρεθῃκε ἡ αὐθεντικὴ εἰκόνα τοῦ σπουδαιότερου συνεργάτη τοῦ Ρήγα, ποὺ θὰ γινόταν ἀσφαλῶς ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν ἔστω καὶ σὲ μία σκιώδη ἐλληνικὴ προεπαναστατικὴ κυβέρνηση...». Ὁ Λ. Βρανούσης ὁμως στὸ προαναφερθὲν βιβλίο του δὲν παραδέχεται, ὅτι ὁ Ι. Μαυρογένης ἦταν στενὸς συνεργάτης τοῦ Ρήγα, ἀλλὰ δὲν φαίνεται, ὅτι ἔχει δίκιο. Ὁ Ι. Μαυρογένης ἦταν ἀνηψιὸς τοῦ Ν. Μαυρογένη, πιστοῦ ὑπηκόου τοῦ σουλτάνου, ποὺ διετέλεσε δραγουμᾶνος τοῦ στόλου καὶ ἡγεμόνας τῆς Μολδαβίας. Ὁ Ρήγας τὸν ἐχαράκτηριζε «ἔκτρωμα τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως» καὶ ὁ Κοραῖς χριστιανομάχο, τουρκόψυχον καὶ κατάρατον. Οἱ δὲ Φαναριῶτες τὸν ἐθεωροῦσαν παρείσακτον τῆς ἀριστοκρατίας, ἐπειδὴ δὲν ἦταν ὕψαντινῆς καταγωγῆς, καὶ ἐρραδιουργοῦσαν ἐναντίον του. Οἱ Φαναριώτικες ραδιουργίες καὶ ἡ ἥττα στὸ Φωξάνι ἀπὸ τοὺς Ρώσους (ποὺ ἐπέφερε τὴν ἄλωσιν τοῦ Ριμνίκου καὶ τοῦ Ἰσμακλίου μὲ μεγάλες τουρκικὲς ἀπώλειες) ὠδήγησαν τὸν σουλτᾶνο Σελῆμ νὰ διατάξῃ τὸν ἀποκεφαλισμόν του τὸ 1790.

ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΣΥΜΜΑΧΩΝ. Στὸ πρόσωπο τοῦ Ι. Μαυρογένη ὁ Ρήγας ἐπέτυχε νὰ εὔρῃ ἓναν συνεργάτη μὲ μεγάλην μόρφωσιν καὶ γνώστην τῶν διπλωματικῶν διαδρόμων, ποὺ κατὰ τεκμήριο ἦταν ἀντίπαλος τῶν Τούρκων καὶ τῶν Φαναριωτῶν ἐξ αἰτίας τοῦ ἀποκεφαλισμοῦ τοῦ θείου του. Ἡ ἀντιπάθεια τοῦ Λ. Βρανούση ἐκπηγάζει ἀπὸ τὸ γεγονὸς, ὅτι μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ρήγα καὶ τῶν συνεργατῶν του ὁ Μαυρογένης, ποὺ εὗρίσκετο στὴν Γαλλία, ἔγραψε ἐπιστολὰς πρὸς τὸν σουλτᾶνο καὶ τὶς αὐστριακὰς ἀρχάς, στίς ὁποῖες ὄχι μόνον ἠρνεῖτο τὴν συμμετοχὴν του στὸ κίνημα τοῦ Ρήγα, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐχαράκτηριζε ἄφρονα καὶ προδότη. Ἀργότερα δὲ ὠρίσθηκε πρέσβης τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας στὴν Βιέννη (1811). Ἐπίσης ὁ Λ. Βρανούσης γράφει, ὅτι ἡ μετάδασις τοῦ Μαυρογένη στὴν δυτικὴ Εὐρώπη ἔγινε μὲ δικήν του πρωτοβουλία καὶ ὄχι κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ρήγα. Γνωρίζουμε δὲ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ ἐθνομάρτυρα νὰ ἐκθέσῃ στὸν Ναπολέοντα τὰ σχέδιά του γιὰ τὶς ἐνέργειές του καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν συμπαράστασίν του. Ὅποτε εἴτε ὁ Μαυρο-

γένης προέτεινε τὴν πραγματοποίησιν τοῦ ταξιδιοῦ, εἴτε ὁ Ρήγας τοῦ ἀνέθεσε τὴν ἀποστολὴν νὰ συναντήσῃ τὸν Ναπολέοντα. Ἐὰν ὁ Μαυρογένης ἔκανε αὐτὸ ταξίδι γι' ἀναψυχή, μία διαφαίνεται ἡ αἰτία. Ὁ ἀδελφός του Στέφανος, ποὺ ἦταν μέγας λογοθέτης καὶ ἔμπιστος τοῦ πατριάρχῃ Γρηγορίου Ε', τὸν ἐπληροφόρησε, ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἶχαν ἐτοιμάσει κάποιο σχέδιο, γιὰ νὰ καταπνίξουν τὸ κίνημα τοῦ Ρήγα καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ φύγῃ μακριά, ὥστε νὰ γλυτώσῃ τὶς συνέπειες, ἐξ οὗ καὶ ἡ γραφὴ τῶν ἐπιστολῶν καὶ ὁ ὀρισμός του ὡς πρέσβεως. Ἀκόμη πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴ συνηγορεῖ καὶ ἡ ἔκδοσις τῆς «*Πατρικῆς Διδασκαλίας*», ὅπου ἡ ἐκκλησία ἀπέτρεπε κάθε ἐπαναστατικὴ ἐνέργεια ἐναντίον τοῦ θεόσταλτου σουλτάνου. Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐξεδόθη ὀλίγο μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Ρήγα (19 Δεκεμβρίου 1797), πράγμα ποὺ σημαίνει, ὅτι ἡ προετοιμασία του εἶχε ἀρχίσει πολὺ ἐνωρίτερον. Εἶναι δὲ ἀξιοσημείωτον, ὅτι καὶ οἱ τρεῖς πατριαρχεῖες τοῦ Γρηγορίου Ε' συμπίπτουν μὲ τὴν προσπάθειαν τοῦ σουλτάνου νὰ καταστείλῃ ἐπαναστατικὰ κινήματα τῶν Ἑλλήνων: Τὸ 1797 τὸ κίνημα τοῦ Ρήγα· τὸ 1806 τὴν μεγάλη ἀναταραχὴ τῶν κλεπτῶν στὴν Πελοπόννησο καὶ τὸ 1819 τὴν ἐπανάστασιν τοῦ '21.

Ἡ ἀναζήτησις τῆς προστασίας τῆς ἐπαναστάσεως ἀπὸ τοὺς Γάλλους εἶναι ἓνα ἀξιοπρόσεκτο σημεῖον πρὸς ἔρευνα. Πολλοὶ τοποθετοῦν τὴν στροφὴν τοῦ Ρήγα πρὸς τὴν Γαλλίαν τὸ 1792. Ὅμως τὸν ἴδιον χρόνον ὁ γαλλοτουρκικὸς στόλος ἐκνήγησε καὶ κατέστρεψε τὸν στολίσκο τοῦ Λ. Κατσώνη. Ἀκόμη ἡ ἔξωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Ναπολέοντος ἦταν προσανατολισμένη στὴν διατήρησιν τῆς ὀθωμανικῆς ἀκεραιότητος· ἐνῶ ἡ οἰκονομικὴ ἐξάρτησις τῆς αὐτοκρατορίας ἦταν καὶ μεγάλη καὶ πολύχρονος μὲ τὶς διομολογήσεις, ποὺ συνωμολογήθησαν ἀπὸ τὴν βασιλείαν τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' καὶ ἐντεῦθεν. Μὴ λησμονοῦμε, ὅτι τὸ καθεστῶς τῶν διομολογήσεων ἦταν ἡ κύρια δικαιολογία γιὰ τὴν φιλοκεμαλικὴν στάσιν τῆς Γαλλίας κατὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1919-1922. Ἀλλὰ ἀντίφασιν δὲν περιέχουν μόνον οἱ ἐνέργειες τοῦ Ρήγα. Ἀντιφατικὴ εἶναι καὶ ἡ πολιτικὴ τῶν Γάλλων παρὰ τὶς ὑπάρχουσες συνθήκες. Ἡ ἐνθάρρυνσις τοῦ Ρήγα γιὰ τὰ ἐπαναστατικὰ σχέδιά του μόνον μία αἰτία δύναται νὰ ἔχῃ: τὴν ἀντικατάστασιν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Δημοκρατίαν. Καὶ γύρω ἀπὸ τὸν στόχον αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ ἐγίναν οἱ σχετικὲς συνεννοήσεις. Ἄλλως τε ἡ δημιουργία στὰ Βαλκάνια ἐνὸς ἰσχυροῦ κράτους, ποὺ θὰ εἶχε ἀρκετὰ γνωρίσματα κοινὰ μὲ τὸ Γαλλικόν, εἴλκυε θετικὰ τοὺς Γάλλους. Δὲν πρέπει δὲ νὰ παραγνωρίζουμε δύο ἀκόμα παραμέτρους. Ἡ πρώτη εἶναι τὸ φιλελληνικὸ πνεῦμα ποὺ εἶχε ἀναπτυχθῇ στοὺς Γάλλους διανοούμενους· ἓνα πνεῦμα ποὺ ἐκράτησε ἀρκετὰ χρόνια. Ἡ δὲ δευτέρη ἢ προσωπικὴ ἐνασχόλησις τοῦ Ναπολέοντος γιὰ τὴν διάδοσιν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γραμματείας. Ἴσως ὁ ἴδιος νὰ εἶχε περισσότερη συνείδησιν τῆς θρυλούμενης ἑλληνικῆς καταγωγῆς του.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ. "Ετσι ὁ Ρήγας ἔχοντας ἐξασφαλίσαι ἂν ὄχι τὴν βοήθειαν τοῦλάχιστον τὴν εὐμενῇ ἀνοχῇ τῆς μεγαλύτερης δυνάμεως τῆς Εὐρώπης, ἀπεφάσισε νὰ κινηθῇ γιὰ τὴν ἐπανάστασιν. Τὸ 1796 μετέβη στὴν Βιέννη. Αὐτὴ τὴν φορὰ ὄχι σὰν ἀκόλουθος ὑπάλληλος, ἀλλὰ μὲ σταθερὸν προσανατολισμὸ νὰ προετοιμάσῃ τὴν ἐπανάστασιν. Στὸ τυπογραφεῖο τῶν ἀδελφῶν Πούλιου τυπώνει τὴν «*Ἐπαναστατικὴν Προκήρυξιν*», τὰ «*Δίκαια τοῦ Ἀνθρώπου*», τὸ «*Σύνταγμα*», τὸν «*Θούριο*» καὶ τὸν «*Ὑμνο Πατριωτικὸ*». Παράλληλα ἐκτὸς τῶν ἄλλων τυπώνει καὶ δύο εἰκόνες: τὴν εἰκόνα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ τὴν «*Χάρτα*» τῆς Ἑλλάδος, πού ἐκτὸς τῶν γεωγραφικῶν πληροφοριῶν περιλαμβάνει ἐκτεταμένες ἱστορικές πληροφορίες ἀκόμα καὶ γιὰ νομίσματα. Ἐδιάζετο δὲ νὰ μεταβῇ στὴν Ἑλλάδα, ὥστε κατέλιπε στὸ τυπογραφεῖο τῶν Πούλιων ἀτύπωτο τὸ τραγούδι τῆς Καρμανιόλας, πού ἐπρόκειτο, ὅπως διασφύζει ὁ Ἰακωβάκης Ρ. Νερουλός, ν' ἀποτελέσῃ τὸ πολεμικὸ τοῦ ἐμβατήριου. Συννεκέντρωσε ὅλο τὸ ἐπαναστατικὸ ὕλικό, τὸ ἐτοποθέτησε σὲ κιθῶτια καὶ τὸ ἀπέστειλε στὸν στενὸ του συνεργάτη Εὐστράτιο Ἀργέντη στὴν Τεργέστη.

"Ἐνα τυχαῖο γεγονός, ἡ ἀπουσία τοῦ Ἀργέντη, ἐστάθη ἡ αἰτία νὰ παραληφθοῦν τὰ κιθῶτια ἀπὸ τὸν συντάκτῃ του Δημ. Οἰκονόμου. Αὐτὸς εἴτε ἀπὸ φόβο εἴτε ἀπὸ δόλο (προκειμένου νὰ σφετερισθῇ τὸ μερίδιό τοῦ Ἀργέντη) ἐπρόδωσε τὸ κίνημα στὶς αὐστριακὰς ἀρχές. "Ετσι, ὅταν ὁ Ρήγας ἐφθασε στὴν Τεργέστη στὶς 19 Λεκεμβρίου, συνελήφθη καὶ ὠδηγήθη στὶς φυλακές. Τὰ ὅσα ἐπηκολούθησαν μέχρι τὸν μαρτυρικὸ θάνατό του εἶναι πολὺ γνωστά. Ἐμεῖς θὰ ἀρκεσθοῦμε νὰ ὑπενθυμίσουμε τοὺς συμμαρτυρήσαντες, πού εἶναι: 1) Εὐστράτιος Ἀργέντης, 2) Ἀντώνιος Κορωνιός, 3) Ἰωάννης Καρατζᾶς, 4) Δημήτριος Νικολίδης, 5) Ἰωάννης Ἐμμανουήλ, 6) Παναγιώτης Ἐμμανουήλ, ἀδελφὸς τοῦ Ἰωάννη, 7) Θεοχάρης Τουρουντζίας.

"Ἀλλὰ τὸ κεφάλαιον Ρήγας δὲν κλείνει ἐδῶ. Ὁ ἀπόηχος τοῦ μαρτυρίου του θὰ κρατήσῃ πολὺ. "Ομως ἡ μνήμη τοῦ ἀγῶνος του θὰ μείνῃ μισή. "Ολοι θὰ ἐπικαλοῦνται τὴν θυσίαν του καὶ τὸν ἐπαναστατικόν του οἶστρο. "Ομως ἡ ἐπαναστατικὴ του διακήρυξις, ἡ διακήρυξις τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ σύνταγμα του θὰ ξεχασθοῦν. Ὁ Θούριος δὲν ἔπαιψε νὰ τραγουδιέται. "Ομως, ὅταν οἱ ἐπαναστατικὲς συνελύσεις τοῦ Ἀστρους καὶ τῆς Ἐπιδαύρου ἀπεφάσισαν νὰ ὀρίσουν Καταστατικὸν Χάρτην, ἐλάχιστα, ἢ καὶ καθόλου, ἀνεφέρθησαν στὸ Σύνταγμα τοῦ Ρήγα. Μηδὲ καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Συντάγματος ἐναντίον τοῦ Καποδίστρια ἐπεκαλέσθησαν τὸ Σύνταγμα τοῦ Ρήγα. "Ολοι ἠθέλησαν νὰ τὸ ξεχάσουν. "Εκτοτε, ἀκόμη καὶ σήμερα, μόνον θολὰς διαστρεβλωτικὰς ἀναφορὰς γίνονται σ' αὐτό. Καὶ ἀξίζει νὰ διερευνήσουμε ἀναλυτικὰ σὲ ἐπόμενο ἀρθρο τὰ πολιτικὰ κείμενα τοῦ Ρήγα: ἔτσι σὰν ἓνα οὐσιαστικὸ ἀφιέρωμα στὰ 200 χρόνια ἀπὸ τὴν θυσία του.

᾽Απὸ τὴν λατρεία τῆς θεᾶς ᾽Αρτέμιδος προέρχονται τὰ σημερινὰ ᾽Αναστενάγια

Σὲ διάφορες περιοχὲς τῆς Ἑλλάδος, ὅπως εἰς τὴν Θράκην καὶ τὴν Μακεδονίαν, καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὶς περιοχὰς Λαγκαδᾶ, ᾽Αγίας Ἑλένης Σερρών, Μαυρολεύκης Δράμας καὶ Μαλίκης Βεροίας, ἀναβιώνεται σήμερον κάθε χρόνον ἓνα πολὺ παλαιὸν Ἑλληνικὸν ἔθιμον, τὸ τῆς «*πυροδοσίας*». Ὡς γνωστὸν, πυροδοσία εἶναι καὶ λέγεται τὸ γεγονὸς ὅτι ὠρισμένοι ἄνθρωποι εὐρισκόμενοι εἰς ἔκστασιν καὶ μὲ γυμνὰ πόδια βαδίζουν ἐπάνω σὲ ἀναμμένα κάρβουνα, χωρὶς νὰ καίωνται τὰ πόδια τους.

Κοινὴ εἶναι ἡ ἀντίληψις, ὅτι τὸ ἔθιμον τῆς πυροδοσίας εἶναι πολὺ παλαιόν, ἀναγόμενον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα καὶ συνδεόμενον μὲ τελετὲς πρὸς τιμὴν τοῦ θεοῦ Διονύσου. Ὅμως, ἐξ ὧσων γνωρίζω, οἱ κατὰ καιροὺς ἀσχοληθέντες μὲ τὸ ἔθιμον τοῦτο νεώτεροι συγγραφεῖς δὲν φέρουν σαφεῖς μαρτυρίες ἐξ ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων, πλὴν τῆς περιπτώσεως τῆς μαρτυρίας ἐκ τοῦ ἔργου «*Βάκχαι*» τοῦ Εὐριπίδου, ὅπου ὁ μέγας τραγικὸς ποιητὴς ἀναφέρει γιὰ τὶς Βάκχες, ὅτι ἔφερον εἰς τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς των πῦρ, χωρὶς νὰ καίωνται: «... ἐπὶ δὲ θοστρύχοις πῦρ ἔφερον, οὐδ' ἐκάεθ'...» («*Βάκχαι*», στίχος 757 ἢ στίχος 713 κ.λπ.). Ὁ στίχος ὅμως αὐτὸς τοῦ Εὐριπίδου εἶναι μὲν κάπως σχετικὸς, ἀλλὰ δὲν εἶναι ἄμεσος ἀναφορὰ εἰς τὴν πυροδοσίαν.

Σαφὴ μαρτυρίαν περὶ πυροδοσίας ἔχομεν ἀπὸ τὸν Στράβωνα, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι στὴν πόλιν Καστάβαλα τῆς Κιλικίας (βλέπε Στέφανον Βυζάντιον: Καστάβαλα), κατ' ἄλλους τῆς Καππαδοκίας, ὑπῆρχεν ἱερὸν τῆς ᾽Αρτέμιδος, ὅπου οἱ ἱέρειες αὐτοῦ μὲ γυμνὰ πόδια ἐβάδιζον ἐπάνω σὲ ἀνθρακιά, χωρὶς νὰ παθαίνουν τίποτε. Τὸ κείμενον τοῦ Στράβωνος ἔχει ὡς ἑξῆς: «... ὧν ἐν τοῖς Κασταβάλοις ἐστὶ τὸ τῆς Περσείας ᾽Αρτέμιδος ἱερὸν, ὅπου φασὶ τὰς ἱερεῖας γυμνοῖς τοῖς ποσὶ δι' ἀνθρακίᾳς βαδίζειν ἀπαθείς· κἀνταῦθα δὲ τινες τὴν αὐτὴν θρυλοῦσιν ἱστορίαν τὴν περὶ τοῦ Ὁρέστου καὶ τῆς Ταυροπόλου, Περσείαν κεκλήσθαι φάσκοντες διὰ τὸ πέραθεν κομισθῆναι» (Στράβων, διδλὸν XII-537). Ἐκ τοῦ ἐν λόγῳ ἀποσπάσματος τοῦ Στράβωνος λαμβάνομε τὴν πληροφορίαν, ὅτι ὠρισμένοι (κάτοικοι τῶν Κασταβάλων) διηγοῦντο τὴν ἱστορίαν τῆς μεταφορᾶς ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου τοῦ ἀγάλματος τῆς Ταυροπόλου ᾽Αρτέμιδος στὴν πόλιν των καὶ ὅτι ὠνομάσθη Περσεία ἢ ᾽Αρτεμις, διότι τὸ ἄγαλμα ἐκομίσθη σ' αὐτοὺς ὑπὸ τοῦ Ὁρέστου. Ὁ Ἀθανάσιος Σταγειρίτης στὸν τρίτον τόμον τῆς «*Ὠνυγίας*» του, σελὶς 194, λέγει σαφῶς τὰ ἑξῆς: «Τὸ δὲ ἄγαλμα ἦτον τῆς Ταυροπόλου ᾽Αρτέμιδος, ὡς ἔλεγον οἱ ἐγχώριοι, ὅπερ ἐκόμισεν ὁ Ὁρέστης ἐκεῖ (στὰ Καστάβαλα), ὅθεν ὠνομάζετο Περσεία (ἢ ᾽Αρτεμις), διὰ τὸ πέραθεν κομισθῆναι· ὡς κειοποιῶντο γὰρ πολλοὶ τόποι τὸ ἄγαλμα τοῦτο...». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δυνάμεθα νὰ υποθέσωμεν, ὅτι τὸ ἔθιμον τῆς πυροδοσίας, ποῦ ἐτέλουν οἱ ἱέρειες τοῦ ἱεροῦ τῆς Περσείας ᾽Αρτέμιδος στὰ Καστάβαλα τῆς Κιλικίας ἢ Καππαδοκίας, εἶχε ἀρχαιοτάτην Ἑλληνικὴν προέλευσιν.

Ἐξ ἄλλου ὁ Σουΐδας ἀναφέρει καὶ κάποιον Κελσῖνον φιλόσοφον ἐκ τῆς πόλεως τῶν Κασταβάλων, ὁ ὁποῖος ἔγραψε συναγωγὴν δογμάτων πάσης αἰρέσεως φιλοσόφου. Ἰσως ἡ πόλις Καστάβαλα κατ' ὀλίγον ὑπὸ Ἑλλήνων ἢ καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων ἢ τοῦλάχιστον εἶχεν ἐξελληνισθῇ. Λέγει σχετικῶς ὁ Σουΐδας: «Κελσῖνος Εὐδῶρον, Κασταβαλεύς, φιλόσοφος, ἔγραψε συναγωγὴν δογμάτων πάσης αἰρέσεως φιλοσόφον καὶ ἕτερα».

Δημ. Κων. Μαργέτης

Ἡ μαζικὴ ὑστερία μετὰ τὸ 1897

ΠΡΟΛΟΓΟΣ. Τὰ χρόνια ποὺ ἠκολούθησαν τὴν ἐπαίσχυντο ἥττα τοῦ 1897 ὑπῆρξαν ταραγμένα τόσο στὸ ἐξωτερικὸ ὅσο καὶ στὸ ἐσωτερικόν. Ἡ ἐνοποίησης τῶν γερμανικῶν κρατῶν καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἰταλίας ἥλλαξαν τὸν Εὐρωπαϊκὸν χάρτη ἐπιρροῶν. Κατ' ἀρχὰς ἡ Βρεταννία εἶδε νὰ ὑψώνεται ἓνα τεῖχος ἀνασχέσεως γιὰ τὴν πιθανὴν ἐπέκτασιν τῆς Ρωσσίας πρὸς τὴν Δύσιν. Ἡ Γαλλία, ποὺ ἔχασε ἀπὸ τὴν Γερμανία τὴν περιοχὴ τοῦ Ρούρ, ἔσπευσε νὰ συμμαχήσῃ μὲ τὴν Ρωσσίαν. Ὅμως ἡ διαφαινόμενη δημιουργία τοῦ ἄξονος τῶν ὁμοφύλων καὶ ὁμογλώσσων κρατῶν Γερμανίας καὶ Αὐστρίας ἔδωσε ἄλλη τροπὴ στὸ Ἀνατολικὸ Ζήτημα. Αὐτόκλητος προστάτης τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐνεφανίσθη ὁ Κάιζερ. Τὸ Φθινόπωρον μάλιστα τοῦ 1898 σὲ ἐπίσκεψίν του στὴν Δαμασκὸν διεκήρυξε τὴν ἀπόφασίν του νὰ στηρίξῃ τὸν σουλτάνον καὶ νὰ ἐγγυηθῇ τὴν ἀκεραιότητα τῆς αὐτοκρατορίας. Οἱ ὑπόλοιπες δυνάμεις δὲν ἔμειναν ἀδρανεῖς. Ρωσσία, Γαλλία καὶ κυρίως Βρεταννία εἶδαν τὰ συμφέροντά τους νὰ κινδυνεύουν. Οἱ συνεννοήσεις μεταξὺ τους γιὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ γερμανικοῦ κινδύνου ἔθεσε τις δάσεις γιὰ τὴν δημιουργία τῆς Ἀντάντ. Καὶ βεβαίως πεδίο διαμάχης ἔγιναν τὰ Βαλκάνια.

Ἡ ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ. Σὰν ἐγγυήτρια πλέον ἡ Γερμανία τῆς ἀκεραιότητος τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας ἐπεθυμοῦσε πρῶτα ἀπὸ ὅλα τὴν στρατιωτικὴν ἀνόρθωσιν τῆς. Γερμανοὶ ἀξιωματικοὶ ἀνέλαβαν τὴν διοίκησιν καὶ ἐκπαίδευσιν τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ. Ἀντίδρασις στὴν γερμανικὴ πολιτικὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ἡ παῦσις τοῦ ἐλληνοτουρκικοῦ πολέμου, ἡ ἐπιστροφὴ τῆς Θεσσαλίας στὴν Ἑλλάδα καὶ ἡ ἀνακήρυξις τῆς αὐτονομίας τῆς Κρήτης μὲ ὑπατο ἄρμοστή τὸν Ἑλληνα πρίγκηπα Γεώργιον. Οἱ Γερμανοί, προκειμένου νὰ ἐξασφαλίσουν ἡσυχον πέρασμα πρὸς τὴν Μ. Ἀνατολήν, προσεπάθησαν νὰ εἰρηνεύσουν τὰ Βαλκάνια. Ὁσκησαν πιέσεις νὰ συμμαχήσουν Ἑλλὰς καὶ Ρουμανία καὶ Ἑλλὰς καὶ Τουρκία. Οἱ Ρῶσσοι πάλι ὑπεστήριζαν μίαν συμμαχίαν Σερβίας καὶ Βουλγαρίας καθὼς καὶ τις διεκδικήσεις τους ἐπὶ ἑδαφῶν, ὅπου τὸ ἐλληνικὸ στοιχεῖον ὑπερεῖχε. Αὐτὸς εἶναι ὁ περίφημος σλαβικὸς κίνδυνος. Παράλληλα ἤρχισαν οἱ διώξεις τῶν Ἑλλήνων στὴν Ρουμανία, καθὼς καὶ ἡ δρᾶσις τῶν Βουλγάρων ἀνταρτῶν (κομιτατζήδων) στὴν Μακεδονία. Ἐνῶ παρατηρεῖται γιὰ πρώτη φορὰ διείσδυσις τῶν ΗΠΑ στὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία μὲ τις διομολογήσεις (χωρὶς μεγάλη ἐπιτυχία) καὶ τὴν ἰδρυσιν καὶ λειτουργίαν ἐκπαιδευτικῶν ἰδρυμάτων ἀπὸ θρησκευτικῶν συλλό-

γους. Ἀμέτοχη δὲν ἔμεινε οὔτε ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία, πού ἴδρυσε καὶ αὐτὴ σχολεῖα κυρίως στὴν Ἀλβανία καὶ τὴν Δ. Μακεδονία.

Η ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Α΄. Μετὰ τὴν ἥττα τοῦ 1897 ἡ Ἑλλὰς συνεταράσσετο ἀπὸ διαδηλώσεις μὲ κύρια αἰτήματα τὴν τιμωρία τῶν προδοτῶν καὶ τὴν συνέχισιν τοῦ πολέμου. Ἦταν δὲ τόσο καθημερινὸ φαινόμενο, ὥστε, ἂν μία μέρα δὲν ἐγίνετο συλλαλητήριον, ἐφαίνετο περιέργο. Ἦταν δὲ αὐθόρμητες λαϊκὲς ἐκδηλώσεις χωρὶς καμμία στήριξιν. Μάλιστα μία προγραμματισμένη συγκέντρωσις σ' ἓνα θέατρο ἀνεβλήθη, διότι δὲν ὑπῆρχαν χρήματα, γιὰ νὰ πληρωθῇ τὸ ἐνοίκιο. Σ' αὐτὰ τὰ συλλαλητήρια πρέπει νὰ προστεθοῦν καὶ αὐτὰ τῶν Θεσσαλῶν προσφύγων. Τὰ ἐσωτερικὰ προϋλήματα ἐπέτειναν καὶ τὰ οἰκονομικὰ ἐξ αἰτίας τοῦ ἐπιβληθέντος Διεθνoῦς Οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου. Οἱ διαδηλωτὲς κύριους ὑπεύθυνους τῆς ἥττας ἐθεωροῦσαν τ' ἀνάκτορα καὶ τοὺς πολιτικούς. Ἀπὸ τὴν μὴνιν τοὺς δὲ δὲν ἐγλύτωσαν οὔτε οἱ μεγάλες δυνάμεις. Στὸ μεγαλύτερον συλλαλητήριον ποὺ ἐγίνε στίς 14 Σεπτεμβρίου τοῦ 1897, τὰ συνθήματα ἦταν «Κάτω οἱ Δυνάμεις», «Ζήτω ὁ πόλεμος», ἐνῶ μὲ ψήφισμά τοὺς οἱ διαδηλωτὲς ἐζήτουν νὰ μὴ γίνουν δεκτοὶ οἱ ὅροι τῆς συνθήκης ποὺ προετοιμάζετο. Τὸ ἀντιδασιλικὸ πνεῦμα ὥρνε καὶ ἡ διαμάχη τοῦ ἥρωος τοῦ Βελεστίνου Σμολένσκη καὶ τοῦ διαδόχου Κωνσταντίνου γιὰ τὶς εὐθύνες τῆς ἥττας. Σ' ἓνα συλλαλητήριον στίς 26 Ὀκτωβρίου στὴν πλατεία Ὁμονοίας κύριος ὁμιλητὴς ἦταν ὁ φοιτητὴς τότε Μαρίνος Ἀντύπας. Ὁ λόγος τοῦ ἦταν σφοδρῶς ἀντιδασιλικός. Γι' αὐτὴν του τὴν πρᾶξιν ὁ Ἀντύπας κατεδικάσθη στίς 8 Ἰανουαρίου σ' ἓνα χρόνον φυλακῆς.

Πολιτικὰ γεννήματα τοῦ ἀντιδασιτικοῦ μένους ἦταν ὁ Γ. Καρδίσης καὶ ὁ Ι. Γεωργίου ἢ Κυριακοῦ, ποὺ στίς 14 Φεβρουαρίου ἐπυροβόλησαν ἐναντίον τοῦ Γεωργίου κοντὰ στὸν σημερινὸ Ἀγ. Σώστη, καθὼς ἐπέστρεφε ἀπὸ περίπατο μὲ τὴν κόρη του Μαρία στὸ Π. Φάληρον. Ὅμως ἡ ἐπιχείρησις ἦταν τόσο ἀφελῶς σχεδιασμένη καὶ ἐκτελεσμένη, ὥστε γρήγορα ἐκκυκλοφόρησε ἡ φήμη, ὅτι εἶχε ὁργανωθῇ ἀπὸ τ' ἀνάκτορα, γιὰ ν' ἀνακτήσῃ ὁ Γεώργιος τὴν λαϊκὴν συμπάθειαν (πρᾶγμα ποὺ ἔγινε). Ὅμως δὲν ἦταν ἀλήθεια. Ὅπως δὲν ἦταν ἀλήθεια, ὅτι ξένοι πράκτορες εἶχαν βοηθήσει. Ἀπὸ τὶς διεξοδικὰς ἀνακρίσεις δὲν προέκυψε οὔτε ἡ παραμικρὴ ὑπόνοια, ὅτι ὑπῆρχε συνωμοσία. Ἦταν μία αὐθόρμητη ἐνέργεια, ποὺ ἦταν ἀπόρροια τῆς ἔκρυθμης ἐσωτερικῆς καταστάσεως. Δὲν ὁμοιάζουν σὲ τίποτε μὲ τὰ «Εὐαγγελικά» τοῦ 1901, ποὺ θὰ ἐξετάσουμε σὲ ἐπόμενο σημείωμα.

Ἀκσεᾶς

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ

Ἡ ἀτέλεια τῶν Σημιτικῶν γραφῶν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἀτέλεια τῶν σημιτικῶν⁽¹⁾ γραφῶν εἶναι μεγάλη γιὰ δύο κυρίως λόγους:

α) Ἀποτελοῦνται μόνον ἀπὸ σύμφωνα. Τὰ φωνήεντα ἀπουσιάζουν, καὶ πρέπει ὁ ἀναγνώστης νὰ τὰ τοποθετῇ ὁ ἴδιος. Ἔτσι ἡ δημιουργουμένη συλλαβὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κρίσι του, τίς γνώσεις του καὶ τὴν διαίθησίν του. Λ.χ. ἡ λέξις *Πλοτ* μπορεῖ νὰ διαβασθῇ μὲ πάρα πολλοὺς τρόπους: «Παλασάτα», «Πελεσέτε», «Πιλασέτο», «Πολισέτι» κ.ο.κ., ἀφοῦ κάθε σύμφωνο μπορεῖ νὰ ἀκολουθῇ ἀπὸ ὅποιοδήποτε φωνήεν (α.ε.ι.ο). Στὴν οὐσία δὲν πρόκειται γιὰ ἀλφάβητο ἀλλὰ γιὰ συλλαβικὴ γραφή, ὅπου τὸ φωνήεν τίθεται καθ' ὑπόθεσιν.

β) Τὸ ἴδιο σύμολο σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις σημαίνει διαφορετικοὺς ἤχους. Λ.χ. τὸ π εἶναι καὶ φ, τὸ χ εἶναι καὶ μπ, τὸ υ εἶναι καὶ γκ κ.λπ. Ὅποτε τὰ «Παλασάτα», «Πελασίτο» κ.λπ. μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ «Φαλασάτα», «Φελασίτο» κ.λπ. Γι' αὐτὸ ἡ λέξις *πλοτ* διαβᾶσθηκε μὲ πάμπολλους τρόπους, ἔως ὅτου ἐπεκράτησε τὸ *Φιλιστί* = Φιλισταῖοι. Ἀλλὰ *πλοτ* εἶναι καὶ «Παλαιστίν» ἢ «Φαλαιστίν» = Παλαιστίνη. Ληλαδὴ ἡ ἴδια λέξις μπορεῖ νὰ σημαίνῃ λαὸ καὶ χώρα.

Ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ σύγχυσις. Ὁ καθένας διαώζει τὰ κείμενα κατὰ τὸν τρόπο του καὶ ἀποδίδει τὸ δικό του νόημα. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ μετάφρασις-ἐρμηνεία λ.χ. τῆς Ἑβραϊκῆς *Βίβλου* ἀπὸ τὴν ἀραμαϊκὴ ἢ τὴν ἐβραϊκὴ εἶναι ἐγγεῖρημα δυσχερὲς καὶ τὸ ἀποτέλεσμα πάντοτε ἀδέξιο. Ἔτσι ὁ Kamal Jalibi, καθηγητὴς στὸ πανεπιστήμιο τῆς Βηρυττοῦ, μὲ τὸ ἔργο του «*The Bible came from Arabia*» (1985) ἐρμηνεύοντας τὰ τοπωνύμια τῆς *Βίβλου* μὲ τὸν δικό του τρόπο, «ἀπέδειξε», ὅτι τὰ γεγονότα, στὰ ὁποῖα ἀναφέρεται, διαδραματίζονται ὄχι στὴν Παλαιστίνη ἀλλὰ στὴν δυτικὴ Ἀραβία, στὰ παράλια ὄχι τῆς Μεσογείου ἀλλὰ τῆς Ἐρυθρᾶς⁽²⁾!

Ο ΜΑΣΟΡΙΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΑΒΙΣΜΟΣ

Ὁ συλλαβισμὸς τῆς *Βίβλου* ἐγίνε κατὰ τὴν «μασοριτικὴ» παράδοσι. Ὅμως οἱ μασορίτες λόγιοι ἀνακατεσκεύασαν τὴν ἐβραϊκὴ, ἢ ὁποῖα εἶχε παύσει ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνες νὰ ὁμιλῇται. Λ.χ. τὸ *Νγκμπ* τὸ πρόφεραν «Νεγκέμπ» (ἡ γνωστὴ ἔρημος τοῦ Ἰσραήλ, ἐνῶ οἱ Ἀραβες τὴν ὀνομάζουν «Ναγκάμπ»).

• Ὁ γενάρχης τῶν Σημιτῶν γράφεται *Σμ* καὶ μπορεῖ νὰ διαβασθῇ «Σήμ» ἀλλὰ καὶ «Σάμ», «Σέμ», «Σὸμ» ἢ καὶ «Σάμι», «Σέμο», «Σόμα» κ.λπ.

• *Φνκ* εἶναι «Φοινίκη» ἢ «Φανίκα» ἢ «Φενίκα».

• Τὸ *σρ* διαβάζεται ὡς «Ἀράμ» (Συρία) ἢ «Ἀριαμάχ».

• Τὸ *σρ* μπορεῖ νὰ διαβασθῇ «Σοῦρ» (= Τύρος) ἢ «Ζοῦρ» (μεγάλῃ ὁασίς τῆς Χετζάζης).

• Ἀκόμη ἡ ὀνομασία *φρτ*, πού διαβᾶσθηκε ἀπὸ τοῖς μεταφραστές τῆς *Βίβλου* «Εὐφράτης», μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ *φρτ* τῆς δυτ. Ἀραβίας, πού χίνεται στὴν Ἐρυθρὰ (σήμερα Οὐάντι Ἀντάμ).

• Τὸ *μρς* τῆς *Βίβλου* ἀναγνώσθηκε «Ἰμερισού» καὶ ταυτίσθηκε μὲ τὴν Λαμασκό, ἐνῶ μπορεῖ νὰ διαβασθῇ «Μαρασά», ὅποτε πρόκειται γιὰ περιοχὴ τῆς Χετζάζης.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι, ὅτι γιὰ τὰ ἀνθρωπωνύμια καὶ τὰ τοπωνύμια τῶν σημιτικῶν γραφῶν δὲν μποροῦμε νὰ ὑποσώμαστε στίς ἀποδόσεις τῶν μεταφραστῶν, ἀφοῦ ὑπάρχουν καὶ ἄλλες δυνατὲς ἀναγνώσεις. Αὐτὸ προφανῶς ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν *Βίβλο*, τῆς

όποιας οί αναφορές σέ διάφορες τοποθεσίες παρὰ τίς ἐπίμονες, συστηματικές καί ἀφθόνως χρηματοδοτούμενες ἀνασκαφές δέν ἐπαληθεύθηκαν ἀπό ἀρχαιολογικά εὐρήματα.

ΔΓΝ = «ΔΑΓΩΝ» ἢ «ΔΙΟΓΕΝΗΣ»;

Ὁ Λαγών, μέγιστος θεὸς τῶν Ἑλλήνων Φιλισταίων, εἶναι ἀνάγνωσις τοῦ ἑβραϊκοῦ *δγν* – «δαγών» στὰ σημιτικά σημαίνει σιτάρι. Ἔχω ὅμως τὴν ἀποψιν, ὅτι δέν ἀποκλείεται νὰ πρέπει νὰ ἀναγνωσθῇ μὲ διαφορετικὸ τρόπο λ.χ. «διογενής». Ἄλλως τε ἡ λογικὴ λέγει, ὅτι οἱ σημίτες τῆς Παλαιστίνης πρέπει νὰ ἔδωσαν στὸ σιτάρι τὴν ὀνομασία τοῦ θεοῦ ἐκείνων πού τοὺς ἐδίδασαν τὴν καλλιέργειά του, δηλαδὴ τῶν Ἑλλήνων-Φιλισταίων, καὶ ὄχι οἱ Φιλισταῖοι νὰ ὀνόμασαν τὸν θεό τους μὲ τὸ χαναναϊτικὸ ὄνομα τοῦ σίτου.

ΜΣΡΜ = «ΑΙΓΥΠΤΟΣ»

Ἀκόμη καὶ ἡ *μσρμ*, ἡ χώρα τῆς «αἰχμαλωσίας» τῶν Ἑβραίων, δέν εἶναι ἀναγκαστικῶς ἡ «Αἴγυπτος», οὔτε ὁ *ρδν* πού διέδθησαν ὁ «Ἰορδάνης», ἀφοῦ *μσρμ* = «Μισραμάχ», «Μασρούμ», «Μάσρ» ὑπάρχουν καὶ στὸ Ἀσίρ τῆς δυτ. Ἀραβίας. Ἐκεῖ ὑπάρχει καὶ ἡ *ρδν* = «ράδα» (ἀπὸ τὸ *ροή*, πτώσις), σὲ περιοχὴ μὲ ἀφθονα νερά. Σὲ ἄλλες περιπτώσεις τὸ ἑβραϊκὸ *ρδν* μεταφράσθηκε «ὑψηλὰ δένδρα τοῦ Ἰορδάνη», ἐνῶ στοὺς Ἀραβες σημαίνει τὴν βουνοκορφή, ἀπὸ τὴν ὁποία ἔχουμε ἀπότομη ροή-πτῶσι.

ΑΜΦΙΒΟΛΙΕΣ

Γύρω στὸ 500 π.Χ. ἡ χαναναϊτικὴ ἦταν ἤδη νεκρὴ γλῶσσα. Κυρίαρχη γλῶσσα τῆς Ἑγγύς Ἀνατολῆς ἦταν ἡ ἀραμαϊκὴ, ἡ ὁποία ἀργότερα ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὴν ἀραβικὴν. Γι' αὐτὸ δέν γνωρίζουμε, πῶς καὶ ποιά φωνήεντα ἔμπαιναν πλὰι στὰ σύμφωνα τῆς χαναναϊτικῆς γραφῆς. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο δέν γνωρίζουμε τίποτε καὶ γιὰ τὴν ὀρθογραφία, τὴν γραμματικὴν, τὴν σύνταξιν καὶ τοὺς ἰδιωματισμοὺς τῆς γλώσσας τῶν Ἑβραίων. Ὅσο γιὰ τὸ λεξιλόγιό τους, γνωρίζουμε μόνον τίς λέξεις πού ὑπάρχουν στὴν *Βίβλο*. Στὰ ραββινικὰ ἑβραϊκά ὑπάρχουν ὑεῦαιώς καὶ ἄλλες λέξεις (δάνειες ἀπὸ τὴν ἀραμαϊκὴ καὶ ἄλλες γλῶσσες), ἀλλὰ πρόκειται γιὰ γλῶσσα κατασκευάσμα τῶν ραββίνων, ἡ ὁποία οὐδέποτε μιλήθηκε. Ἀκόμη καὶ ἀπὸ τίς λέξεις τῆς *Βίβλου*, πολλὰς ἐμφανίζονται σπανίως, καὶ ἔτσι τὸ νόημά τους εἶναι ἀμφίβολο.

Ἡ προφορὰ τῶν κειμένων τῆς *Βίβλου* προέρχεται ἀπὸ τὴν λεγομένην «Μασοριτικήν» ἐκδοχὴν τῆς. Οἱ μασορίτες λόγιοι μετὰξὺ στ' καὶ θ' μ.Χ. αἰώνων πρόσθεσαν στὸ κείμενό τῆς τὰ φωνήεντα. Μὲ ἄλλους λόγους τὴν πραγματικότητα «ἀνακατασκεύασαν» μία γλῶσσα, πού εἶχε νεκρωθῇ πρὶν ἀπὸ χίλια καὶ πλέον χρόνια. Ἡ ἀνακατασκευὴ ἐγένετο μὲ ὁδηγὸ τὸν τρόπο πού πρόφεραν ὅσοι μιλοῦσαν τὴν ἀραμαϊκὴν ἢ τὴν ἀραβικὴν. Αὕτῃ ἡ μέθοδος πρέπει νὰ συνέβαλε στὴν σύγχυσιν πού ὑπάρχει στὴν ἐρμηνεία τῆς *Βίβλου* καὶ στὸν ἐντοπισμὸ τῶν τοπωνυμίων πού ἀναφέρονται σ' αὐτήν. Παράδειγμα: Ἐλάχιστα ἀπ' αὐτὰ τὰ τοπωνύμια βρέθηκαν στὴν Παλαιστίνη, ἐνῶ σχεδὸν ὅλα ὑπάρχουν στὴν Ἀραβία μὲ κάποιες φωνολογικὲς καὶ μορφολογικὲς διαφοροποιήσεις (κυρίως μεταθέσεις). Αὐτὸ δέν σημαίνει ἀναγκαστικῶς, ὅτι τὰ τῆς *Βίβλου* ἐκτυλίσσονται στὴν δυτ. Ἀραβία, ἀφοῦ ἡ ὁμοιότης μπορεῖ νὰ προῆλθε ἀπὸ τὴν μασοριτικὴν μέθοδο, πού μιμεῖται τοὺς Ἀραβες.

Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ περιπτώσις τοῦ *σλμ*, πού βρέθηκε γραμμένο σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ «ῥοτράκα τοῦ Λαΐς», πού ἀπεκαλύφθησαν στὸ Τὰλ-ἄλ-Ντουβάιρ τῆς νότιας Παλαιστίνης τὸ 1935. Τὸ *σλμ* διαβάσθηκε «Ἰερουσαλήμ». Ὅμως μπορεῖ νὰ προφερθῇ καὶ διαφορετικά, ὁπότε σημαίνει «εἰρήνη», «καλὴ ὑγεία», «συμφωνία», «πληρότης» ἢ

«άνταμοιδή». Μπορεί ακόμη να είναι ο σημιτικός χαιρετισμός «σαλὸμ» - «σαλάμ» καθώς και διάφοροι τόποι. Τίποτε δὲν ἐπιδάλλει ὑποχρεωτικῶς τὴν ἐπιλογή τοῦ «Ίε-ρουσαλήμ».

• Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο τὸ *γμρ* προφέρθηκε «Γόμορρα», μπορεῖ ὅμως νὰ προφερθῇ καὶ «Γάμρ», ὅποτε ὀρισκόμαστε στὴν Ἀραβία, στίς πλαγιές τοῦ ὄρους Χαρούμπ, ἐνῶ *σδμ* = «Σόδομα» ἢ «Σοντόμς» τῆς δυτ. Ἀραβίας.

• Ἡ σύγχυσις εἶναι φανερὴ στὴν περίπτωση τοῦ *μλκσδκ*, ποὺ διαβάσθηκε «Μελ-χισεδέκ», ὁ κατὰ τὴν *Βίβλο* (Γεν. 14) βασιλεὺς τοῦ Σάλεμ, ποὺ τίμησε τὸν Ἀβραάμ, προσφέροντάς του ψωμὶ καὶ κρασί. Ἄν ὅμως προφερθῇ «μακάλ σεντέκ», σημαίνει τροφή καὶ δὲν εἶναι ἀνθρωπινῶς.

ΠΝΤ = «ΠΟΥΝΤ» ἢ «ΠΟΝΤΟΣ»;

Ἡ μυστηριώδης χώρα *Πντ*, ποὺ ἀναφέρεται ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους, οἱ ὅποιοι εἰσήγαν ἀπὸ ἐκεῖ χρυσό, ἐλεφαντόδοντο, λιθανόδενδρα, πιθήκους, τροπικὰ πτηνὰ, διαβάσθηκε «Πούντ». Θὰ μπορούσε ὅμως νὰ διαδασθῇ καὶ ὡς «Ιόντος», ὅποτε ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ ἀποικία-ἐγκατάστασις Ἑλλήνων, ποὺ πιθανώτατα κατελάμβανε τὰ παράλια τοῦ Κέρατος τῆς Ἀφρικῆς (Ἑρυθραία-Τζιμποντί-Σομαλία) καὶ τῆς ἀπέναντι νοτιοδυτικῆς Ἀραβίας (Ἀντεν - νότια Ὑεμένη). Ἄλλως τε στίς τοιχογραφίες γιὰ τὴν *Πντ* εἰκονίζονται ὡς κάτοικοι τῆς λευκοῦ ἄρχοντες καὶ μαῦροι ὑποτακτικοί τους.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οἱ ὡς ἄνω παρατηρήσεις ἐνισχύουν κατὰ τὴν γνώμη μου τὴν θέσιν, ὅτι οἱ τέλειες ἐλληνικὲς ἀλφαθητικὲς γραφές (οἱ Ἕλληνες εἶχαν πολλὰ ἀλφάβητα) δὲν προέκυψαν ἀπὸ κάποια σημιτικὴ γραφή, ἀλλὰ ὑπῆρξαν ἀποτέλεσμα τῆς φυσικῆς ἐξελίξεως ἀπὸ τὴν εἰκογραφικὴ γραφή στὴν ἰδεογραφικὴ καὶ ἀπὸ ἐκείνην στὴν συλλαβικὴ, ἀπὸ τὴν ὁποία προήλθε ἡ φωνητικὴ. Ἀντιθέτως οἱ Σημίτες πῆραν ἀπὸ ἄλλους τὰ συλλαβογράμματα, ἀλλὰ ἔμειναν στάσιμοι σ' αὐτά⁽³⁾.

Σημειώσεις

(1) Ὁ ὅρος *σημιτικός* χρησιμοποιήθηκε γιὰ πρώτη φορὰ τὸ 1781 ἀπὸ τὸν A.L. Jchlözer, γιὰ νὰ ὀνομάσῃ τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς συγγενεῖς πρὸς αὐτοὺς λαοὺς. Προέρχεται ἀπὸ τὸν Σῆμ (*σημ*), υἱὸ τοῦ Νῶε καὶ ὑποτιθέμενο γενάρχη τῶν Ἑβραίων. Ὡς σημιτικὲς γλώσσες θεωροῦνται ἡ ἁκκαδική (ἡ γλῶσσα τῆς Βαβυλωνίας καὶ Ἀσσυρίας), ἡ Χανααντικὴ (Φοινικικὴ, Ἑδραϊκὴ καὶ τῶν Χαναναίων - ἀρχαίων κατοίκων τῆς παλαιστινιακῆς ἐνδοχώρας), ἡ ἀραμαϊκὴ (τῆς Συρίας) καὶ ἡ ἀραϊκὴ.

(2) Πέρα ἀπὸ τὰ τοπωνύμια τῆς *Π. Λιανθήκης*, ποὺ ὁ Jalibí τὰ βρῆκε ὅλα ὡς ὑπαρκτοὺς τόπους τῆς δυτ. Ἀραβίας, ὑπάρχει καὶ ἡ παράδοσις τῶν βεδουϊνῶν τῆς Χετζάζης, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ζοῦσαν στὰ ὄρη τῆς περιοχῆς καὶ ἀπὸ ἐκεῖ (ὄχι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο) μετανάστευσαν στὴν Παλαιστίνη. Ἐνισχυτικὴ αὐτῆς τῆς παραδόσεως εἶναι ἡ ἀπόλυτη ἄγνοια-σιωπὴ τῶν αἰγυπτιακῶν πηγῶν γιὰ τὴν «Ἑξόδο».

(3) Οἱ Σημίτες πῆραν τὴν γραφὴν τοὺς ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, οἱ ὅποιοι δὲν ἦσαν Σημίτες ἀλλὰ Χαμίτες. Ἡ αἰγυπτιακὴ γραφὴ, χιλιετίες παλαιότερη τῶν σημιτικῶν γραφῶν, ἀποτελεῖται ἀπὸ σύμφωνα χωρὶς φωνήεντα, καὶ τὸ ἴδιο σύμβολο-σύμφωνο μπορεῖ νὰ προφερθῇ μὲ ποικίλους τρόπους. Εἰδικῶς ὅμως οἱ Σημιτοφόνινες πῆραν τὴν συλλαβικὴ γραφὴ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες, χωρὶς καὶ αὐτοὶ νὰ δινηθοῦν νὰ τὴν ἐξελίξουν.

ῥΕκθεση γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γραφὴ ἀγνοεῖ ἐντελῶς τὰ νέα δεδομένα

Στὸ ῥΕπιγραφικὸ Μουσεῖο ῥΑθηνῶν (Τοσίτσα 1) λειτουργεῖ ἀπὸ τὸν περασμένο Νοέμβριο ἐκθεση ὑπὸ τὸν τίτλο «ῥΑπὸ τὸ Α ἔως τὸ Ω. ῥΗ ἑλληνικὴ γραφὴ ἀπὸ τὶς ἀπαρχές ἔως τὴν τυπογραφίαν». ῥΗ ἐν λόγῳ παρουσίαση ὠργανώθηκε ἀπὸ ὑπαλλήλους τῆς Μεταφραστικῆς ῥΥπηρεσίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς ῥΕπιτροπῆς (τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα ὠστόσο δὲν μνημονεύονται στὴν ἐπίσημη ἀνακοίνωση). ῥΕνεκαινιάσθη στίς 26/5/94 στὸ Λουξεμβούργο καὶ κατόπιν μεταφέρθηκε στὴ Γαλλία. Στὴν ῥΑθήνα θὰ διαρκέσῃ ἔως τὸ τέλος Φεβρουαρίου.

Τὸ περιεχόμενο τῆς ἐκθέσεως εἶναι ἕνας μικρὸς ἀριθμὸς πετασμάτων τοποθετημένων στοὺς διαδρόμους τῆς πρώτης αἴθουσας τοῦ Μουσείου. στὰ ὁποῖα οἱ ὀργανωτὲς ἔχουν ἀναρτήσει ἐντυπα μὲ σχέδια καὶ κείμενα. πὺ κανοὺν λόγο γιὰ τὴν ἐξελικτικὴ πορεία τῆς γραφῆς στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτοῦ. ῥΙδιαίτερο ἐνδιαφέρον παρουσιάζουν οἱ ἔξι πρῶτοι πίνακες πὺ ἀναφέρονται στὴν «προϊστορία», τὴν πρῶμῃ ἱστορία καὶ τὴν φύση τῆς ἑλληνικῆς γραφῆς. ῥΑπὸ μῖα ἀπλὴ ματιὰ ὁ αὐτοὺς καθίσταται φανερό, ὅτι σκοπὸς τῶν ὑπευθύνων τῆς ἐκθέσεως εἶναι ἀποκλειστικά ἡ συνέχιση τῆς ὑποστηρίξεως τῆς σαθρῆς θεωρίας περὶ «φοινικικοῦ ἀλφάβητου» καὶ προτεραιότητος τῶν ἀνατολικῶν λαῶν στὴν ἀνακάλυψη καὶ χρῆση τῆς γραφῆς.

ῥΗ προπαγάνδα ξεκινᾷ ἀπὸ τὸν πρῶτο κιόλας πίνακα τῆς παρουσιάσεως, ὅπου παρατίθεται τὸ γνωστὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν «Φαῖδρο» τοῦ Πλάτωνος (Ζ 74), στὸ ὁποῖο ὁ Σωκράτης μυθολογώντας ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀνακαλύψεως τῆς γραφῆς ἀπὸ τὸν Αἰγύπτιο θεο-πυλὶ Θεοῦ. Πρόκειται γιὰ παραμῦθι πὺ χρησιμοποιοῦν ὡς «ἐπιχείρημα» ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς ἰθύνοντες τῆς ἐκθέσεως καὶ οἱ «φωστῆρες» τοῦ Παιδαγωγικοῦ ῥΙνστιτούτου σὲ σχολικὸ βιβλίο. καὶ συγκεκριμένα στὸ «ῥΑνθολόγιο ῥΑρχαίων ῥΕλλήνων Σηγγραφέων» γιὰ τὴ Γ ῥΛυκεῖου.

Στὸν ἀμέσως ἐπόμενο πίνακα μὲ τίτλο «ῥΠροαλφθητικοὶ Γρίφοι» παρουσιάζεται ἡ γνωστὴ Πινακίδα τοῦ Διοσηλίου ὡς τὸ «ῥἀρχαιότερο δεῖγμα γραφῆς τῆς Εὐρώπης – ὀχι χιλιετία π.Χ.» μὲ τὴν – ἀπαραίτητη, ὡς φαίνεται – ὑπόσημείωση (κατὰ λέξιν): «ῥΜέχρι τὴν ἐπίσημη δημοσίευση τοῦ εὐρήματος ἀπὸ τὸν ἀνασκαφέα οἱ ἀπόψεις γιὰ τὸν πραγματικὸ χαρακτήρα τὸν πρῆπει νὰ διατηρῶνται μὲ ἐπιφύλαξη». Οἱ ἴδιοι ὀμως οἱ ἐκθέτες χωρὶς καμμία ἐπιφύλαξη καὶ ἀντιφάσκοντας στὰ παραπάνω μᾶς πληροφοροῦν στὸ κάτω μέρος τοῦ ἰδίου πίνακος, ὅτι: «ῥΣτὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ἡ γραφὴ ἐμφανίζεται σχετικὰ ἀργά, στίς ἀρχές τῆς Β' χιλιετίας π.Χ.». (Κι ἂς μὴν ἀναφεροῦμε στὰ εὐρήματα τοῦ ἀρχαιολόγου κ. Σάμψων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα καθίσταται δεδαία ἡ χρῆση ἀλφθητικῶν στοιχείων στὸν ἑλλαδικὸ χῶρο ἀπὸ τὸ 6.000 π.Χ., τὰ ὁποῖα οἱ διοργανωτὲς τῆς ἐκθέσεως ἀγνοοῦν παντελῶς).

Στὸν δεῦτερο πίνακα μὲ τίτλο «ῥΠρωτοελληνικὲς Γραφές» παρουσιάζονται ἡ Γραμμικὴ Β', ἡ Πινακίδα τῆς Πύλου, τὸ Κυπριακὸ Συλλαβάριο καὶ ἡ πινακίδα τοῦ ῥΙδαίου. ῥΗ διαστρέβλωση τῆς ἱστορικῆς ἀλήθειας συνεχίζεται καὶ κορυφώνεται στὸν ὑπὸ τὸν τίτλο «ῥΦοινικὴ Γράμμα-τα» τρίτο πίνακα, ὅπου πληροφοροῦμεθα, ὅτι: «ῥῥΕνα νέο εἶδος γραφῆς ἐμφανίζεται στὸν ῥΕλλαδικὸ χῶρο: τὸ ἀλφθητο. Τὰ πρῶτα εὐρήματα χρονολογοῦνται στὸν 8ο αἰῶνα π.Χ.». Στὴ συνέ-χεια τοῦ κειμένου ἀναφέρεται: «ἡ προσθήκη τῶν φωνηέντων ἀπὸ τοὺς ῥΕλληνες θεωρεῖται με-γάλη καινοτομία»!

Φρονοῦμε, ὅτι κάθε σχόλιο γι' αὐτὸ τὸ ἀντιεπισημονικὸ παραλήρημα περιττεύει, καθ' ὅσον μάλιστα ἡ ἐξέλιξη τῆς ἐρευνας καὶ τὰ πρόσφατα ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα τὰ σχετικὰ μὲ τὴν ἑλληνικὴ γραφὴ καὶ τὰ συμπεράσματα πὺ προκύπτουν ἀπ' αὐτὰ ἀρκοῦν, γιὰ νὰ δάλουν στὴν θέση τοὺς τοὺς ἰωννύμους καὶ ἐπωνύμους προπαγανδιστὲς τοῦ φοινικισμοῦ.

Σημειωθῆτω ἐν κατακλείδι, ὅτι ἡ διεύθυνση τοῦ Μουσείου δὲν ἐπέτρεψε τὴν φωτογράφιση τῶν πινάκων μὲ τὸ πρόσχημα τῆς μὴ ὑπάρξεως πρὸς αὐτὴν ἐξουσιοδότησεως ἀπὸ τοὺς ὑπε-θύνους τῆς ἐκθέσεως.

Μάριος Μαρναέας

Οί δολοφόνοι θὰ σώσουν τὸ θῦμα τους

Ἡ σχετικὴ μὲ τοὺς «θεσμοὺς» καὶ τὴν «διαφάνεια» ἐπιτροπὴ τῆς Βουλῆς σὲ ἔκθεσὴ τῆς ἀναφερόμενῃ στὴν σημερινή κατάσταση τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας καὶ στὶς εὐθύνες τῶν μέσων μαζικῆς ἐνημέρωσης ἔναντι αὐτῆς ἀναφέρει: «... ἀντιμετωπίζει (ἡ γλῶσσα) ἄμεση καὶ συγκεκριμένη ἀπειλὴ ἀπὸ μιὰ δράκα ἀνθρώπων ἐλλειποῦς παιδείας καὶ χάριν τῆς μεγιστοποίησης τοῦ κέρδους... τὸ ὑπὸ διαμόρφωση γλωσσικὸ ἰδίωμα θὰ θημίζει τὴν ἑλληνικὴ, ἀλλὰ δὲν θὰ εἶναι ἑλληνικὴ γλῶσσα» («ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» 13/12/97). Ὑπερασπιστὴς τῆς γλώσσας τὸ Κοινοβούλιο; Ὁψιμοὶ γλωσσασκίτες οἱ νομιμοποιήσαντες τὸν ἀκρωτηριασμὸ τῆς Ἑλληνικῆς; Κι ἂν ὑπάρχει πραγματικὴ μετάνοια, ποῦ εἶναι ἡ ἐπανόρθωση τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων τῶν πράξεών τους; Πέρουνσι δὲν τήμησαν στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν τοὺς πρωτοστατήσαντες στὸν γλωσσικὸ ἀκρωτηριασμὸ τοῦ 1976; Αὐτοὶ τὸ 1982 ἐν μιᾷ νυκτί δὲν κατήργησαν τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα; Οἱ σημερινοὶ ἀστοιχείωτοι δημοσιογράφοι καὶ συντάκτες δὲν εἶναι γεννήματα τῆς ἐπίσημης κρατικῆς παιδείας, ποῦ αὐτοὶ διεμόρφωσαν; Μὰ αὐτοὶ (οἱ δουλεντές) δὲν μονοπωλοῦν τίς ὁθόνες τῶν τηλεοράσεων, τίς συγχρότους τοῦ ραδιοφώνου, τίς στήλες τῶν ἐφημερίδων; Πλείστα ὑπονργεῖα, καὶ αὐτὸ τῆς Ἑθνικῆς Ἀμύνης, δὲν χρησιμοποιοῦν στὴν ἐσωτερικὴ τους ἀλληλογραφίᾳ τὸ Λατινικὸ ἀλφάβητο; Πῶς οἱ νέες γενιὲς νὰ σεβάσθωιν καὶ νὰ ἀγαπήσων τὴν γλῶσσα τους, ἀφοῦ κατὰ τὸ «ἑλληνικὸ» κράτος καὶ τὰ σχολικὰ τὸν διβλία αὐτὴ ἡ γλῶσσα καὶ τὸ ἀλφάβητό της εἶναι γεννήματα ἄλλων λαῶν (Ἰνδοευρωπαίων καὶ Φοινίκων);

Φυσικὰ ὁ κατάλογος τῶν ἐρωτημάτων, ποῦ ζητοῦν ἀπάντησιν ἀπ' τοὺς «γλωσσασκίτες» δουλεντές, δὲν σταματᾷ ἐδῶ καὶ οὔτε τοὺς ζητᾶμε ἐμεῖς νὰ ἀπαντήσων τὰ παραπάνω συμβῶντα –καὶ πλῆθος ἄλλων– εἶναι τὰ ἀναπόφευκτα γνωρίσματα τῆς κωμικοτραγικῆς ρωμοσύνης.

Π.Α.Κ.**Ὁλυμπιακὴ Παιδεία**

Στὰ νηπιαγωγεῖα τῆς Φλώρινας ἡ τοπικὴ παιδαγωγικὴ σχολὴ ἔχει ἤδη ξεκινήσει τὴν πειραματικὴν ἐφαρμογὴν ἑνὸς προγράμματος διδασκαλίας τῶν ἰδεωδῶν τοῦ Ὀλυμπισμού. Σκοπὸς αὐτοῦ εἶναι νὰ φέρῃ τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν τρυφερὴν τοὺς ἡλικίαν σὲ ἐπαφὴ μὲ τίς ἀρχές, τὴ φιλοσοφίαν, τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν εὐγενὴ ἄμιλλαν τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων.

Οἱ πρωτεργάτες τοῦ προγράμματος ἀποβλέπουν στὴν προετοιμασίαν ἰσορροπημένων καὶ συνειδητοποιημένων φιλάθλων καὶ πρεσβευτῶν τοῦ Ὀλυμπιακοῦ Πνεύματος, καθὼς, προϊόντος τοῦ χρόνου, ἡ αὐξανόμενη κριτικὴ ἱκανότης τῶν παιδιῶν σὲ συνδυασμὸ μὲ τίς πληροφορίες ποῦ θὰ ἔχουν λάβει περὶ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ἀθλητισμοῦ μεγαλείον θὰ τὰ καθιστᾷ ἀξιόους ἐκπροσώπους καὶ συνεχιστὲς τῶν ἀνυπερβλήτων ἀξιών. (Παπᾶ-Καντιώτη, πρόσεχε! Τὰ «παγανά» πάτησαν τὰ χωράφια σου).

Μ.Μ.**Ἑλληνικότητα ἀντὶ Ρωμοσύνης**

Ἐνα μνημεῖο, ποῦ θὰ τιμᾷ τὴν ἀρχαίαν Ὀλυμπίαν, ἐκεῖ ποῦ ξεκίνησε ὁ θεσμὸς τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἀγώνων, θὰ ἀνεγείρῃ ἡ ΑΧΕΠΑ ἔξω ἀπὸ τὸ ὀλυμπιακὸ στάδιο τοῦ Σίδνεϋ, ὅπου θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ Ὀλυμπιάδα τοῦ 2.000. Ἡ σχετικὴ ἀπόφασις πάρ-

θηκε κατά τὸ πρόσφατο συνέδριο τῆς ΑΧΕΠΑ, ποὺ ἔγινε στὴν Καμπέρα τῆς Αὐστραλίας. Τὸ κόστος τοῦ μνημείου θὰ ἀνέλθῃ στὸ ἓνα ἑκατομμύριο δολλάρια.

Ἐπισημαίνουμε τὴν πράξη αὐτὴ τῆς ἡγεσίας τῶν Ἀπόδημων ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικότητος, ἡ ὁποία δυναμικῶς ἕως τώρα κολυμποῦσε καὶ βούλιαζε μέσα στὴ λάσπη τοῦ Ρωμιοσυνισμοῦ.

Δ.Θ.

Καθηγητὴς Ἱστορίας ἀνιστόρητος

Ὁ κ. Κώστας Β. Κριμπᾶς, καθηγητὴς τῆς Μεθοδολογίας, Ἱστορίας καὶ Θεωρίας τῆς Ἐπιστήμης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἔγραψε τὰ ἀκόλουθα: «Ὁ Δαρβίνος, ὅπως καὶ προηγουμένως ὁ Κοπέρνικος, ἄλλαξε τὴ θεώρηση τοῦ κόσμου. Ὁ Κοπέρνικος μετέθεσε τὸ κέντρο τοῦ πλανητικοῦ συστήματος ἀπὸ τὴ Γῆ στὸν ἥλιο» («Τὰ Νέα» 28.1.1997).

Βεβαίως ὁ Κοπέρνικος καθιέρωσε μὲ τὴν συνδρομὴ τοῦ Κέπλερ, τοῦ Νεύτωνα καὶ τοῦ Γαλιλαίου τὸ ἡλιοκεντρικὸ σύστημα στὴ Νεώτερη Ἱστορία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τίς σημειώσεις ποὺ βρέθηκαν στὰ χαρτιά του εἶναι γνωστὸ, ὅτι στηρίχθηκε στὸν Ἀρίσταρχο τὸν Σάμιο. Ἀλλὰ ἡ ἱστορία τῆς Ἀνθρωπότητος δὲν εἶναι μόνον ἡ Νεώτερη Ἱστορία τῆς Ἀναγέννησης. Ὑπάρχει καὶ ἡ Ἀρχαιότητα πρὶν ἀπὸ τὸν σκοτεινὸ Μεσαίωνα. Ἔτσι ἡ ἱστορία τοῦ ἡλιοκεντρικοῦ συστήματος ξεκινᾷ ἀπὸ τοὺς Ὀρφικοὺς (11.385 π.Χ.): «Ἦλιε (χρυσολύρη) κόσμου τὸν ἐναρμόνιον δρόμον ἔλκων». Κατόπιν ἔρχονται οἱ Πυθαγόρειοι (580 π.Χ.), καθὼς ἀναφέρει ὁ Ἀριστοτέλης («Περὶ Οὐρανοῦ», XI11, 21): «Ἐπὶ μὲν γὰρ τοῦ μέσου πῦρ (ἡλιος) εἶναι φασί, τὴν δὲ Γῆν ἐν τῶν ἀστρῶν οὐσαν, κύκλῳ φερομένην περὶ τὸ μέσον νύκτα καὶ ἡμέραν ποιεῖν». Μετὰ ἔρχεται ὁ Ἀρίσταρχος ὁ Σάμιος (310-230 π.Χ.): «Τὰν δὲ Γᾶν περιφέρεισθαι περὶ τὸν Ἄλιον κατὰ κύκλον περιφέρειαν, ὅς ἐστιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν δρόμων κείμενος» (Ἀρχιμήδης, «Ψαμμίτης», Heiberg, 6.218).

Καὶ ἀκολουθεῖ ὁ Κοπέρνικος (1473 μ.Χ.), ὁ ὁποῖος τόνισε σαφῶς πρὸν τὸν πάπα, ὅτι τὸ ἡλιοκεντρικὸ σύστημα διατυπώθηκε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας Ἀρίσταρχο τὸν Σάμιο, Ἐκφαντο, Φιλόλαο καὶ Ἡρακλείδῃ τὸν Ποντικό.

Γ.Κ.

Τὸ ἀρχαιότερο γεφύρι τῆς Εὐρώπης

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν δημοσιευθεῖσα ἔρευνα τῶν Γερμανῶν ἀρχαιολόγων Βέρνερ Φούκς καὶ Χὰνς Βίγκαρντς τὸ ἀρχαιότερο γεφύρι τῆς Εὐρώπης εἶναι τὸ γνωστὸ ὡς «Ἑλληνικὸ γεφύρι» στὸ χωριὸ Ξηροκάμπι τῆς Λακωνίας. Χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 150 μὲ 120 π.Χ. Ἐκτίσθη ἀπὸ τοὺς Λακεδαιμονίους μετὰ τὴ Ρωμαϊκὴ κατάκτηση, προκειμένον οἱ τελευταῖοι νὰ ἐξασφαλίσουν ἑξοδὸ πρὸς τὴ θάλασσα ἀπὸ τὸ λιμάνι τῆς Καρδαμύλης. Πρόκειται γιὰ ἐντυπωσιακὴ κατασκευὴ –στὴν ἀρχὴ τοῦ φαραγγιοῦ Ἀνακίων– μήκους 12μ. καὶ πλάτους 2.5μ., ἐνῶ στὸ ἑδαφὸς καὶ τὸ ὑπέδαφος τῆς γύρω περιοχῆς ὑπάρχουν κι ἄλλα ἀρχαῖα ἀντικείμενα. Τὸ γεφύρι αὐτὸ εἶναι λειτουργικὸ ἕως σήμερα.

Ἦσως εἶναι περιττὸ νὰ ἀναφέρουμε, ὅτι τὸ ἐπίσημο κράτος ἔχει «μαῦρα μεσάνυχτα» περὶ τοῦ γεγονότος.

Μ.Μ.

Τὸ πανάρχαιο μετάξι τῆς Θήρας, ἡ θαλασσοκρατία τῶν Κυκλάδων καὶ ἡ στενοκεφαλιά τῶν «εἰδικῶν»

Τὸν Ὀκτώβριο τ.ἔ. σὲ ἓνα ἀπὸ τὰ κρατικά τηλεοπτικά κανάλια καὶ σὲ ἐκπομπή τῆς δημοσιογράφου κυρίας Παναγιωταρέα μὲ θέμα τὶς ἀνασκαφές στὴν Σαντορίνη οἱ καλεσμένοι τῆς ἀρχαιολόγοι συμφώνησαν, ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων εὗρημάτων ἦταν καὶ ἓνα πιθάρι μὲ δόμους.

– Μεταξοσκώληκες; – Μάλιστα!

... Μὰ πῶς εἶναι δυνατόν; Ἀφοῦ ἐμεῖς γνωρίζομε ἀπὸ τὴν ἱστορία, ὅτι ὁ μεταξόσπορος ἦλθε στὴν Ἑλλάδα 2000 χρόνια μετὰ, κρυμμένος μέσα στὰ μπαστούνια δυὸ Βυζαντινῶν καλογήρων, πού εἶχαν πάει στὴν Κίνα γιὰ τὸν σκοπὸ αὐτό;

– Naί, πῆγαν οἱ Βυζαντινοὶ στὴν Κίνα, ἀλλὰ πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς φαίνεται, ὅτι εἶχαν πάει καὶ οἱ πανάρχαιοι Κυκλαδίτες. Πρέπει μάλιστα νὰ εἶχαν ἀναπτύξει τὴν μεταξουργία σὲ τόσο ὑψηλὸ ἐπίπεδο, ὥστε τὰ ὑφάσματα πού ἔφτιαχναν νὰ εἶναι τόσο λεπτὰ καὶ φίνα, πού καμιὰ ἄλλη φυτικὴ ἢ ζωικὴ ἵνα δὲν κατάφερνε νὰ φτιάξη. Ἔτσι ἐξηγοῦνται Αἰγυπτιακές καὶ Μινωικὲς τοιχογραφίες, πού παρουσιάζουν γυναῖκες ντυμένες μὲ τόσο λεπτὰ ροῦχα, ὥστε τὸ κορμί τους νὰ φαίνεται γυμνὸ κάτω ἀπὸ αὐτά.

Ἡ τέχνη τῆς σηροτροφίας πρέπει νὰ χάθηκε μὲ τὴν καταστροφὴ τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τὸ ἠφάιστειο. Τὸ ὅτι δὲν ἐμφανίσθηκε πούθενά ἄλλου μετὰ, πρέπει νὰ ὀφείλεται στοὺς ἴδιους λόγους πού καὶ οἱ Κινέζοι εἶχαν ἀπαγορεύσει τὴν ἐξαγωγή μεταξόσπορου. Ἡ ἄποψη αὐτὴ ἄλλως τε συνηγορεῖ καὶ στὸ ὅτι ὁ μεταξοσκώληκας εἶχε εἰσαχθῇ ἀπὸ τὴν Κίνα, γιατί. ἂν ἐνδημοῦσε στὴν περιοχὴ, κάπου στὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα θὰ εἶχε διασωθῇ τὸ εἶδος του. Ἄν δεχθοῦμε τὴν ἄποψη αὐτὴ, τότε πρέπει νὰ δεχθοῦμε καὶ τὴν ἄποψη, ὅτι οἱ Κυκλαδίτες εἶχαν καὶ τὰ μέσα νὰ κάνουν τόσο μεγάλα ταξίδια. Καὶ ἐδῶ μπαίνει ἡ ἄποψη τοῦ κυρίου Π. Καρακατσάνη («Δαυλός», τ. 188-9), τὴν ὁποία ἀσπάζομαι σὰν ἓνα τρόπο ἐρμηνείας τῶν παναρχαίων γεγονότων.

Οἱ δρόμοι πού ὠδηγοῦσαν στὴν Κίνα ἦσαν τρεῖς: α) Βόσπορος-Μαύρη Θάλασσα καὶ μετὰ διὰ ξηρᾶς ταξίδι μέχρι τὴν Κίνα. Αὐτὸς ὁ τρόπος πρέπει νὰ ἀπορριφθῇ, γιατί τὸ χερσαῖο μέρος τοῦ ταξιδιοῦ ἦταν πολὺ ἐπικίνδυνον λόγω τοῦ δύσβατου τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν ἀγρίων φυλῶν πού κατοικοῦσαν ἐκεῖ. β) Ἀπὸ τὶς Ἡράκλειες Στῆλες (Δυτικὴ Ἀφρικὴ-Νοτιοανατολικὴ Ἀσία). Ταξίδι τεράστιο γιὰ ἐμπορικοὺς σκοποὺς. γ) Ἰσθμὸς (τότε) τοῦ Σουέξ-βάση σὲ κάποιο νησί τῆς Ἐρυθρᾶς θάλασσας-Νοτιοανατολικὴ Ἀσία. Αὐτὸς ὁ δρόμος μοῦ φαίνεται καὶ ὁ περισσότερο πιθανός, ἀφοῦ ἀπαιτοῦσε μόνο μερικὲς βάσεις σὲ νησιὰ τῆς διαδρομῆς. Τώρα, γιατί νὰ προτιμοῦσαν νησιὰ σὰν βάσεις καὶ ὄχι ἠπειρωτικὸ ἐδαφος; Προφανῶς σὰν νησιῶτες καὶ μάλιστα θαλασσοκράτορες θὰ μπορούσαν ἄνετα νὰ ἀντιμετωπίσουν πιθανὴ ἐπιδρομὴ.

Φυσικὰ ὅλα αὐτὰ ἔγιναν, προτοῦ μάθουν νὰ ἐπεξεργάζωνται τὸ μετάξι. Ὁ δρόμος ὅμως γιὰ τὴν Ἀσία ἔμεινε ἀνοιχτός καὶ μετὰ καὶ εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὰ ἱστορικὰ παράδοξα, πού πονοκεφαλιάζουν σήμερα τοὺς ἀρχαιολόγους. (Διά-

δοση της αρχαίας ελληνικής γλώσσας στα νησιά του Ειρηνικού ὠκεανοῦ κ.λπ.: Βλ. «Αυλόν», τ. 179, 180, Ἰανουάριος καὶ Φεβρουάριος 1996). Φαίνεται, ὅτι οἱ μεγάλες τοῦλάχιστον δάσεις λειτουργοῦσαν καὶ μετὰ τὴν καταστροφή τῆς μητροπολιτικῆς Θήρας, ἀφοῦ κατὰ τὴν ἐκστρατεία τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου ὑρέθηκαν σὲ νησιά τῆς περιοχῆς κάτοικοι πόλεων, πού ὄχι μόνο εἶχαν ἐλληνικά ἔθιμα, ἀλλὰ μιλοῦσαν καὶ ἐλληνικά, ὑπερηφανευόμενοι γιὰ τὴν καταγωγή τους.

Φυσικά, γιὰ νὰ γίνη αὐτὴ ἡ νησιωτικὴ αὐτοκρατορία, δὲν χρειάζονταν μόνο «ἐξελιγμένα» πλοῖα ἀλλὰ καὶ γνώσεις, πρὸ πάντων αὐτές. Ἔχετε ἀναλογισθῇ, πῶς ἓνας λαὸς τοῦ Βορείου ἡμισφαίριου κατῴρθωνε νὰ θαλασσοπορῇ θαυμάσια καὶ στὸ Νότιο ἡμισφαίριο; Ἐκεῖ δὲν ἀρκεῖ νὰ ξέρης νὰ «διαβάξης» τὸν ἑναστρο οὐρανό, ἀφοῦ τὰ ἄστρα πού φαίνονται σ' αὐτὸν εἶναι τελείως διάφορα ἀπὸ ἐκεῖνα τοῦ Βορείου ἡμισφαίριου. Οὔτε μιᾶμε γιὰ παράκτια ταξίδια. Μιᾶμε γιὰ ταξίδια στὶς ἀχανεῖς ἐκτάσεις τοῦ Εἰρηνικοῦ. Πρέπει ἐπομένως νὰ εἶχαν καὶ ἀνάλογη τεχνολογία, ὥστε νὰ εἶναι ἱκανοὶ νὰ κατασκευάζουν ὄργανα, πού ἔκαναν δυνατὰ τέτοια ταξίδια. Καὶ ἐπειδὴ μιᾶμε γιὰ ἓνα πολιτισμό, πού ἄνθισε ἀπὸ τὸ 2000 π.Χ., προφανῶς δὲν «δανείσθηκε» γνώσεις ἀπὸ ἄλλους λαοὺς τῆς περιοχῆς. Δημιούργησε γνώσεις.

Πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα θὰ εἶχα νὰ πῶ, ὅτι οἱ ἀνασκαφές στὴν Θήρα συνεχίζονται, καὶ ἴσως μᾶς περιμένουν μεγαλύτερες ἀκόμα ἐκπλήξεις. Πολλὰ ἀπὸ τὰ μυστήρια πού ταλανίζουν τὴν ἀρχαιολογία, θὰ μπορούσαν νὰ βροῦν λύση, ἂν δεχθοῦμε τὴν πανάρχαια θαλασσοκρατορία τῶν Κυκλαδιτῶν. Ἄν π.χ. συνθέσης κουκούλι-βάση Ἀινοῦ, ἴσως λύσης τὸ μυστήριο τῶν λευκῶν κατοίκων τῆς Ἰαπωνίας.

Τὸ ἐξοργιστικὸ καὶ παράλογο εἶναι νὰ ἀσκῆς μία ἐπιστήμη, ἡ ὁποία στὸ κάτω κάτω μπορεῖ νὰ θασιέζεται σὲ λανθασμένη ἐκτίμηση, ἀγνοῶντας τελείως τὸ μόνο ἐπὶ πλεόν χάρισμα πού ἔχει ὁ ἄνθρωπος ἔναντι τῶν ζῶων. Τὴν φαντασία. Τελευταῖα ζήσαμε σκηνές ἀπείρου κάλλους, ὅταν οἱ ἀπόλυτοι πρὶν τοὺς σεισμοὺς στὴν κεντρικὴ Ἰταλία σεισμολόγοι ἄρχισαν νὰ «μασᾶνε τὰ λόγια τους» σχετικὰ μὲ τὸ μέγεθος τῶν μετασεισμῶν. Ὅμως ἡ σεισμολογία πρὸς τὸ παρὸν εἶναι μία καθαρὰ στατιστικὴ ἐπιστήμη· καὶ δικαιολογοῦνται ὠρισμένες ἀνακρίδειές της. Αὐτοὶ πού δὲν δικαιολογοῦνται εἶναι οἱ ἀρχαιολόγοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἔχοντας κτίσει ἢ ἔχοντας συγκατοικήσει σὲ ἓνα σαθρὸ πλὴν ὅμως καλὰ ὑποστηριζόμενο οἰκοδόμημα, ἔχουν ἀνέβῃ στὴν κορυφὴ του καὶ ἀρνούνται νὰ κατεβοῦν ἀπ' ἐκεῖ. Καλὸ θὰ εἶναι γι' αὐτοὺς τοὺς κυρίους νὰ ἀρχίσουν νὰ ἀγοράζουν ἀλεξίπτωτα, γιατί, ἂν συνεχίσουν νὰ ἐπιμένουν στὶς ἀπόψεις τους, σὲ λίγο καιρὸ ἡ μάνα ἐλληνικὴ γῆ θὰ βγάλῃ μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχνα της τέτοιες ἀποδείξεις ἐνάντια στὰ σκόπιμα ἢ μὴ λάθη τους, πού κανένας «δοκὸς» στῆριξης δὲν θὰ μπορῇ νὰ κρατήσῃ ὀρθοῦ τὸ σαθρὸ οἰκοδόμημά τους. Ἴσως μάλιστα οἱ μελλοντικὲς γενιὲς ἱστορικῶν νὰ διδάσκωνται καὶ ἓνα νέο μάθημα (σὺν παράδειγμα πρὸς ἀποφυγὴ) μὲ τίτλο «Ἡ μυθολογία τῆς σύγχρονης Ἱστορικῆς ἐπιστήμης».

Ἀντώνιος Πετρουζάκος

ΤΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ ΔΙΗΓΗΜΑ ΤΟΥ «Δ»

Ἔτος 1326, μήνας Φεβρουάριος, οἱ κάτοικοι τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὄρθοι ὥρες τώρα τῇ νύμφῃ περίμιναν. αὐτοκράτειρά τους θά γινόταν, θά παντρευόταν μέ τόν Ἀνδρόνικο.

Τόν Ἀνδρόνικο. Τόν ἔγγονο τοῦ αὐτοκράτορα Ἀνδρόνικου Β'. Εἶχε στασιάσει ὁ ἔγγονος, τῇ βασιλείᾳ ποθοῦσε, τὸ ἀνώτατο ἀξίωμα. Εἶχε λοιπὸν καταφύγει στὴν Ἀδριανούπολη καὶ πολεμοῦσε τὸν πάππο μέ βοηθοὺς καὶ τοὺς Βουλγάρους. Τὴν ἀδελφή του μάλιστα σύζυγο εἶχε δώσει στὸν ἡγεμόνα τους, καὶ ἐκτάσεις ἔταξε οὐζαντινές. Μά καὶ ὁ πάππος τὸν θρόνο του σκέφθηκε ὅπωςδῆποτε νὰ τὸν κρατήσῃ, νὰ μὴν νικηθῇ ὅπωςδῆποτε ἀπὸ τὸν ἔγγονο. Καὶ εἶχε καλέσει τοὺς Σέρβους νὰ ὀσηθοῦν, νὰ ἀντιμάχωνται τὸν ἔγγονο Ἀνδρόνικο. Τέλος ἀστροφεγγιά! Ὁ αὐτοκράτορας Ἀνδρόνικος Β' πρότεινε τῇ συμβασιλείᾳ στὸν στασιαστὴ, γιὰ νὰ παύσῃ ἡ τόσο καταστρεπτικὴ γιὰ τὴ Χώρα διχόνοια. Καὶ μέ λαμπρότητα ἔγινε ἡ στέψις τοῦ ἐγγόνου στὸ ναὸ τῆς Ἀγίας Σοφίας, καὶ ἄρχισε πάλι ἡ βασιλικὴ αὐτὴ νύμφη ν' ἀποζητᾷ γιὰ τὸν συμβασιλέα.

Περίμεναν λοιπὸν οἱ κάτοικοι τῇ νύμφῃ. Ἀπὸ τὴν Ἰταλία θά ἐρχόταν. Εὐγενικὴ ἡ γενιά της. Ὁ θεὸς της, ὁ κόμης Ἀμεδαῖος, τὸν συμβασιλέα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας προτίμησε ἀπὸ ὅλους τοὺς ὑποψήφιους μνηστήρες, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας. Κι αὐτὸ δηλώνει βέβαια, ὅτι ἡ αὐτοκρατορία αἶγλη διατηροῦσε ἀκόμα.

Καὶ περίμεναν οἱ κάτοικοι. Καλοσυνάτη ἡ ἡμέρα. Ὡστόσο μέ διασύνῃ κατέβαιναν οἱ άνεμοὶ ἀπὸ τὴ Μαύρη Θάλασσα καὶ κουκούλωναν τὴν πρωτεύουσα καὶ τουρτουρίζαν οἱ ἀναμένοντες, ἄνδρες-γυναῖκες. Μά καὶ τὸ κρὺο ξέχασαν καὶ τὴν ὀρθοστασία, ὅταν ἐφθασε ἡ νύμφη, ὅταν εἶδαν τίς ἀποσκευές της.

Τί πλοῦτος! Τί πολυάριθμη ἡ ἀκολουθία της καὶ μεγάλοπρεπη! Τί γραφικές, πρωτοθώρετες οἱ ἐνδυμασίες τους! Γνωστὸ δά, ὁ πλοῦτος, τὰ μεγαλεῖα πολὺ συγκινοῦσαν τοὺς Βυζαντινοὺς.

Μέ τὴν ἴδια εὐχαρίστηση δὲν εἶχαν θαν-

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΜΑΞΙΜΟΥ Ἀνδρόνικος Γ'

μάσει καὶ τῆς Γιολάνδας τὰ πλούτη: Τῆς Γιολάνδας, τῆς συζύγου τοῦ Ἀνδρόνικου Β! Καὶ τόσο σκληρὴ φανερώθηκε αὐτὴ, τόσο αἰσχυρὴ ἡ στάση της, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα της, καὶ πρὸς τὴ χώρα. Μά οἱ ἄνθρωποι ξεχνοῦν. Ξεχνοῦν. Θέλημα θεῖο; Ἰσως.

Τὸ ταξίδι μακρυνό. Κουραστικό. Καὶ ἀρρώστησε ἡ νύμφη. Καὶ ἀναβλήθηκε ὁ γάμος.

Ὅσο γιὰ τὸν νυμφίο, τὸν συμβασιλέα Ἀνδρόνικο, αὐτὸς καὶ οἱ φίλοι του, ἄς ξαναειπωθῇ, τὴν βασιλείᾳ ποθοῦσαν. Τὸν θρόνο. Καὶ ξανάρχισε ὁ ἔγγονος τὸν πάππο νὰ πολεμᾷ, ἐνῶ ὁ θάνατος εἶχε ἀγκαλιάσει τὴν Προύσα, τὴν ξακουστὴ πόλη τῆς Βιθυνίας. Τέλος τὴν ἴδια χρονιά –1326– βρέθηκε στὴν κατοχὴ τῶν Ὀσμανιδῶν, τοῦ Οὐρχάν. Καὶ εἶχε ρίξει αὐτὸς τὰ δίχτυα του στὶς ἄλλες δυὸ μεγάλες πόλεις τῆς Βιθυνίας. Στὴ Νίκαια καὶ τὴ Νικομήδεια. Ἀπὸ τὴν καρπερὴ καὶ τόσο ἐκτισμένη Μικρὰ Ἀσία μονάχα ἡ Βιθυνία εἶχε μείνει στὴν αὐτοκρατορία καὶ ἡ πόλις Φιλαδέλφεια.

Ἀντιμέτωποι λοιπὸν καὶ πάλι πάππος καὶ ἔγγονος. Καὶ ἦρθε ἡ ὥρα, ποῦ ὁ ἄλλοτε νέος μέ τὸν ἀμέριμνο καὶ ἄσπρω βίο καὶ στασιαστῆς Ἀνδρόνικος, νικητὴς μπῆκε στὴν πρωτεύουσα. Μόνος κυρίαρχος τῆς αὐτοκρατορίας. Εἶναι ὁ Ἀνδρόνικος Γ' Παλαιολόγος – 1328- 1341.

Τώρα, ἂν ρίξουμε μιὰ ματιὰ στὸ παλάτι, θά δοῦμε τὴν αὐτοκράτειρα, τὴν Ἀννα τῆς Σαβοΐας, νὰ μὴ συναναστρέφεται παρὰ μέ τοὺς Ἰταλοὺς καὶ Ἰταλίδες, ποῦ τὴν εἶχαν ἀκολουθήσει ἀπὸ τὴν πατρίδα της. Ἐπὶ πλέον στενές οἱ σχέσεις της μέ τοὺς Γενουάτες τοὺς ἐγκαταστημένους στὸν Γαλατᾶ, ποῦ τοὺς μισοῦσαν οἱ ντόπιοι. Ὡς αὐτοκράτειρα τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας ὤφειλε νὰ δεχθῇ τὴν Ὀρθοδοξία. Μά δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ ἀντιληπτό, τὴν δέχθηκε, ἐπειδὴ ὤφειλε νὰ τὴν δεχθῇ. Καὶ ἰδιαίτερα ἦταν ἐνοχλητικὸ τὸ ὅτι μέ σεβασμὸ ἀνέφερε πάντα τὸ ὄνομα τοῦ πάπα. Καὶ δεδομένου ὅτι δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ ζητήματα τῆς χώρας, καὶ παντελῶς τῆς ἔλειπε ἡ μόρφωση, καὶ ἀνίκανη σοβαρὰ νὰ σκεφθῇ, ἐπόμενο νὰ νοιώθῃ μετατοπισμένη. Ἦταν

φθονερή και πείσμων. Και τί γίνεται, όταν λείπη και η νοημοσύνη; Ώστόσο έννοοῦσε νὰ ἐπιβάλλεται. Δὲν ἄργησε νὰ φανῇ καὶ ἡ ἀπληστία της στὸ χρῆμα. Στὸ χρυσάφι. Ἀγαποῦσε νὰ θησαυρίζῃ. Εἶχε ὁμῶς ἓνα προτέρημα· ἀγαποῦσε τὸν ἄνδρα της. Τὸν Ἀνδρόνικο Γ'.

Ὁ Ἀνδρόνικος Γ' δὲν έννοοῦσε τὴ βασιλεία ὡς «κόπων ἀνάπαισιν», ὅπως ὁ ἀνίκανος καὶ ἀπόλεμος Κωνσταντῖνος Θ' ὁ Μονομάχος, 1042-1055. Ἐπὶ κεφαλῇ τοῦ στρατοῦ μὲ τὸν φίλο του Ἰωάννη Καντακουζηνὸ ἐσπευσαν νὰ σώσουν τὴ Νίκαια ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ Οὐρχάν. Πολέμησαν γενναῖα. Ἀπέκρουσαν ὅλες τὶς ἐπιθέσεις. Μὰ ὁ στρατὸς καὶ ὀλιγάριθμος, καὶ μὴ πειθαρχικός, καὶ μὴ γυμνασμένος. Ἐνῶ πολυάριθμοι οἱ ἐχθροὶ καὶ μὲ πείρα τοῦ πολέμου. Κατὰ δυστυχία σκοτώθηκε τὸ ἄλογο τοῦ Καντακουζηνοῦ. Πληγώθηκε ὁ Ἀνδρόνικος στὸ μηρό. Οἱ μαχητὲς τὸν νόμισαν νεκρὸ καὶ σκόρπισαν πανικόβλητοι. Μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Καντακουζηνοῦ εἶπονε δυνατό νὰ σωθῇ ὁ αὐτοκράτορας, κάποιον ἄκτιο τὸν ἔφερε στὴν πρωτεύουσα. Ὁ Οὐρχάν θαύμασε τοὺς ἐγκλειστούς, πόσο ἡρωικά εἶχαν ἀντισταθῇ ἐπὶ δύο χρόνια στὴν πολιορκία του, ἂν καὶ τραγικὴ ἢ πείνα τους. Ἐπέτρεψε νὰ φύγουν μὲ τὰ ὑπάρχοντά τους. Μ' αὐτοὶ προτίμησαν νὰ μείνουν στὴν πατρίδα τους. Στὰ σπίτια τους. Ἦσαν οἱ ἄσπυχοι θὰ ζοῦσαν ὡς ὑπῆκοοι τῶν Τούρκων, ἀρκεῖ νὰ ἦταν στὸ ἐπακρο νομοταγεῖς. Κύριος λοιπὸν τῆς Νίκαιας ὁ Οὐρχάν – 1330. Εἶχε ἐπωφεληθῇ ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ ἀνωμαλία τῆς αὐτοκρατορίας καὶ τὴν κατέκτησε. Ἦταν πλῆγμα σοδαρὸ γιὰ τὴ χώρα αὐτὴ ἢ ἐπιτυχία τῶν Τούρκων.

Καὶ δὲν ἄργησε τὸ δεύτερο πλῆγμα. Οἱ Βούλγαροι ἐδιώξαν τὴν ἀδελφὴ τοῦ Ἀνδρόνικου, μόλις ὁ ἄνδρας της, ὁ ἡγεμόνας τῶν Βουλγάρων, ἀπέθανε, ὁ σύμμαχος τοῦ ἐγγόνου, γιὰ νὰ καταπολεμηθῇ ὁ πάππος. Ὁ αὐτοκράτορας ἄρπαξε τὴν εὐκαιρία – ἀφοῦ καὶ ξριδες χώριζαν τοὺς Βουλγάρους μὲ ἀφορμὴ τὴν προσούλη πού ἐγίνε στὴν ἀδελφὴ του. Κατέλαβε τὶς πόλεις τὶς βυζαντινές, πού εἶχαν καταλάβει οἱ Βούλγαροι. Μὰ δὲν ἄργησαν αὐτοὶ νὰ τὶς ἀνακαταλάβουν ἐκτὸς τὴν Ἀγχίαλο. Ἀλλὰ πολιορκοῦσαν οἱ Τούρκοι τὴ Νικομήδεια. Ἐσπευσε ὁ ἀκούραστος Ἀνδρόνικος, ἔλυσε τὴν πολιορκία καὶ

πάλι καταπιάστηκε μὲ τοὺς Βουλγάρους. Ἀλλὰ τελικὰ κατανικήθηκε. Ζητήματα πολὺπλοκα εἶχε φέρε το συμπεθεριό, ὁ γάμος τῆς ἀδελφῆς τοῦ Ἀνδρόνικου μὲ τὸν Βούλγαρο ἡγεμόνα! Μὲ δυσκολία ἔληξαν.

Καλὴ ἡ διοίκηση χάρη στὸν Ἀνδρόνικο Γ'. Ἔτσι καὶ στόλος ἀποκτήθηκε. Τὸν εἶχε διαλύσει ὁ λόγιος πάππος του, ὁ Ἀνδρόνικος Β', γιὰ λόγους οἰκονομικούς. Καὶ στάθηκε δυνατό ν' ἀνήκουν καὶ πάλι στὴν αὐτοκρατορία τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου. Ἀλλεπάλληλες οἱ ἐκστρατεῖες τοῦ αὐτοκράτορα. Δὲν στάθηκε ὁμῶς δυνατό νὰ σωθῇ ἡ Νικομήδεια. Ἐπεσε καὶ αὐτὴ στὴν κατοχὴ τῶν Ὀσμανιδῶν.

Ὁ Ἀνδρόνικος Γ' –ἐκτὸς τῶν ἄλλων– ὥφειλε ν' ἀντικρύζῃ καὶ ἀνταρσίες, πού δὲν ἐλείπαν δὰ ποτέ! Τώρα ὁ στρατηγὸς Σεργιάννης ξεσηκώθηκε. Συγγενὴς τοῦ αὐτοκράτορα αὐτός. Καὶ τὸν εἶχε παρακαλέσει ὁ πάππος Ἀνδρόνικος Β' νὰ νουθετῇ τὸν θερμόαιμο νέο ἔγγονο Ἀνδρόνικο. Καὶ ὁ Σεργιάννης εἶναι, πού ἀντὶ νὰ ἐκτελῇ ὅ,τι ὑποσχέθηκε, προέτρεπε τὸν ἔγγονο νὰ ἐπαναστατήσῃ. Πολλὰ ὀνειρευόταν, ὅτι θ' ἀποκτήσῃ ὀφέλη πολλά, ὅταν ὁ ἄτακτος ἔγγονος θὰ βρισκόταν στὸ θρόνο. Τώρα ὁ Σεργιάννης συνεμάχησε μὲ τοὺς Σέρβους – στὸ ἀποκορύφωμά τους αὐτοὶ – καὶ ὁ κίνδυνος ἀπειλοῦσε τὴ Θεσσαλονίκη. Ὁ Ἀνδρόνικος Γ' κατώρθωσε νὰ τὴν σώσῃ, νὰ καταστείλῃ τὴν ἀνταρσία, πού δὲν ἦταν ἡ μόνη.

Ἀπολάμβανε καὶ κάτι εὐχάριστο ὁ αὐτοκράτορας, τὸν ἀγαποῦσε ἡ γυναῖκα του, ἡ Ἄννα τῆς Σαβοΐας. Τὸ μόνο της προτέρημα. Καὶ φθονερὴ πάντα, μισοῦσε τὸν Καντακουζηνό, χωρὶς νὰ ἐκδηλώνεται. Αὐτὸς ὁ ἐμπιστος! Αὐτὸς ὁ σύμβουλός του! Ὅλοένα αὐτὸς μαζὺ του! Καὶ εἶχε ὅλα τὰ δικαιώματα, ἀκόμα καὶ τὸν ἱματισμὸ τοῦ αὐτοκράτορα νὰ μεταχειρίζεται, καὶ στὶς ἐκστρατεῖες στὴν κλίνη του νὰ μένῃ, νὰ ἀναπαύεται! Νὰ κάτι πού δὲν ἐπιτρεπόταν οὔτε καὶ στὰ παιδιά τοῦ ἀνακτα.

Ξεχνοῦσε ἡ Ἄννα, ὅτι ὁ Καντακουζηνὸς εἶχε βοηθήσει μὲ τὸ χρῆμα του τὸν νέο τότε Ἀνδρόνικο, τὸν στασιαστὴ ἔγγονο, ὅταν κρυφὰ ἔφευγε ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα. Ὅτι διπλα τοῦ βρισκόταν στὴ μάχη τῆς Νικαίας. Ὅτι χάρη στὴ βοήθεια τοῦ Καντακουζηνοῦ ἔφθασε ὁ αὐτοκράτορας στὴν πρωτεύουσα μετὰ τὸν τραυματισμὸ του. Τὴν Ἄννα τὴν τυραννοῦσε ἡ σκέψη, μήπως αὐτὸς ὁ ἐπιστή-

θιος φίλος σκόπευε νά υποσκελίση τὸν ἄνδρα τῆς:

Ἡ ἴδια σκέψη κατέτρωγε τὸν πατριάρχη. Ριζωμένη ἢ πεποίθησι, πιὸ ἄξιος ἀπὸ τὸν αὐτοκράτορα, θὰ διοικοῦσε αὐτὸς ὁ ἴδιος τὴ χώρα. Ἀπληστος σὲ τιμὲς ὁ πατριάρχης. Ἀπληστος σὲ διακρίσεις. Ἀρχισε μάλιστα νὰ υπογράφη μὲ κόκκινη μελάνη ὅπως ὁ αὐτοκράτορας. Καὶ πόσο ὀρεγόταν τὰ κοκκοῦσά του πέδιλα!

Ἀλλὰ ὑπῆρχε καὶ ὁ παρακοιμώμενος. Ὁ Ἀπόκαυκος. Ἐνας ἀπὸ τοὺς φίλους ποὺ εἶχαν δοηθῇσι τὸν νεαρό Ἀνδρόνικο, καὶ μαζὺ του ἔφυγε ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα λάθρα τὴ νύχτα ἐκείνη τοῦ Πάσχα – 1321. Ταπεινὴ ἢ καταγωγή του, μὰ τώρα ἐξουσία κατεῖχε, καὶ ἡ δύναμὶ του περισσή.

Πατριάρχης λοιπὸν καὶ Ἀπόκαυκος κολλάευσαν τὴν Ἀννα, ποὺ τόσο ἐπιρρεπὴς ἦταν στὴν κολακεία. Καὶ περὶ τέχνα συκοφαντοῦσαν τὸν Καντακουζηνό.

Κάτι ἀναπάντεχο. Ὁ πάπας Βενέδικτος Β' ἀνησύχησε μὲ τὴ διαρκὴ ἀνοδο τῶν Τούρκων. Ποῦ θὰ τοὺς ἔφερνε ἡ ἀκατάσχετη ὁρμή τους; Στὴν Κεντρικὴ Εὐρώπῃ; Κίνδυνος! Κινδύνευε ἡ Χριστιανοσύνη! Ὡφείλε ἡ Εὐρώπη νὰ ξεσηκωθῇ. Ὡφείλε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν προέλαση τῶν Τούρκων! Σταυροφορία νὰ γίνῃ! Ἐναντίον τους νὰ στραφῇ! Καὶ ἐτοίμαζε ὁ Ἀνδρόνικος μὲ λαχτάρια στόλο-στρατό. Πόσες ἐλπίδες στήριζαν μικροὶ-μεγάλοι σ' αὐτὴ τὴν Σταυροφορία. Πόσες εὐχές! Μὰ ὁ θάνατος, ἀδιάφορος, πῆρε τὸν ὄνειροπόλο πάπα. Δὲν πραγματοποιήθηκε τὸ ὄνειρο. Ὅσο γιὰ τὰ χρήματα ποὺ εἶχαν μαζευτῇ, ὦ! οἱ Δυτικοὶ προτίμησαν νὰ καταλάθουν τὴ Λέσβο. Μὰ ὁ Ἀνδρόνικος Γ' κατῳρῶσε νὰ τὴν ἀνακατάλαβῃ. Λατῖνοι λοιπὸν καὶ Τούρκοι καὶ Σέρβοι καὶ Βούλγαροι, λύκοι ὅλοι αὐτοί. Καραδοκοῦσαν. Ποιὸς θ' ἀρπάξῃ τὴ λεία;

Μήπως ἀνταρσίες καὶ ἐριδες θρησκευτικῆς δὲν ἦταν ἐχθροί; Ὁ προπάππος τοῦ Ἀνδρόνικου Γ', ὁ Μιχαὴλ Η' Παλαιολόγος, 1258-1282, εἶχε συνομολογήσει τὴν ἑνωσὴ τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐκτοτε δὲν ἔλειψαν προστριβές καὶ στὸν κληρὸ καὶ στοὺς πιστοὺς. Διχόνοια μεταξὺ τους.

Δυσσαρεστημένους ὁ λαὸς καὶ διότι δὲν ἦταν λίγοι οἱ Ἰταλοὶ καὶ Ἰταλίδες, ποὺ σύχναζαν στοὺς δρόμους. Ἀπὸ τὶς ξένες λέξεις, ποὺ ὅλο καὶ γλιστροῦσαν στὴ δική τους γλῶσσα. Ἀπὸ

τὶς ξένες συνήθειες, ποὺ σιγὰ καὶ ἀνεπαίσθητα ἔρχονταν. Ἐκεῖνο τὸ κονταροχτύπημα; Ξένο ἀγώνισμα. Ἐπιδείκνυναν μ' αὐτὸ οἱ ξένοι τὴν ἰκανότητά τους, πάντῃ στὸ ἄλογο ν' ἀγωνίζονται, πάντῃ στὸ ἄλογο νὰ προσπαθοῦν νὰ ρίξουν τὸν ἀντίπαλο, ἐφιππον καὶ αὐτόν, ἀπὸ τὸ ἄλογο νὰ τὸν ρίξουν, καὶ θὰ πέσῃ τραυματισμένος θέβαια. Ἴσως καὶ νεκρός; Ναι. Ἴσως καὶ νεκρός. Ἀγριο ἀγώνισμα. Τὸ δέχθηκαν ὁμοῦς οἱ ντόπιοι ἀπὸ εὐγενικὴ γενιά. Ὅλα αὐτὰ ἐνοχλοῦσαν τοὺς γηγενεῖς.

Λοιπὸν ναί. Πολλὰ τὰ ζητήματα. Τὸν αὐτοκράτορα ἰδιαίτερα τὸν ἀπασχολοῦσε τὸ ζήτημα τῆς θρησκείας. Μέγιστες οἱ ἀξιώσεις τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴν ἑνωσὴ. Καὶ σὲ ὁλόκληρῃ τῇ χώρᾳ οἱ κατόικοι ἀναστατωμένοι μὲ τὶς θρησκευτικὰς ἀνάμεσά τους διαφορές. Τελευταῖα πολὺ τοὺς ἐνδιέφεραν καὶ τὰ ὁράματα τῶν μοναχῶν. «τῶν ἡσυχαστῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους». Οἱ «ἡσυχαστῆς» αὐτοὶ ὁμολογοῦσαν, ὅτι «τὸ ἀληθινὸν φῶς», ποὺ λάμπει στὸ ὄρος Θαῶδωρ, φανερῶνεται σὲ μοναχοὺς τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἀντεγκλήσεις λοιπὸν καὶ προστριβές σχετικὰ μ' αὐτὸ τὸ θέμα, συζητήσεις μακρότατες, ποὺ δὲν ἔφεραν ὄφελος στὴ χώρα. Τὴ διχόνοια, ναί. Τὴν ἔφεραν.

Ὁ Ἀνδρόνικος Γ' νόμιζε καθήκον του νὰ παρעυρεθῇ σὲ συζήτησιν, ποὺ θὰ γινόταν στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἐλευθερὴ ἡ εἴσοδος στὴν Ἐκκλησίαν. Πῆρε μέρος στὶς συζητήσεις. Ἐξαντλημένος ἤδη ἀπὸ τὶς ἀλλεπάλληλες ἐκστρατείες καὶ ἀνήμερος, καὶ ὁ λόγος του μακρὺς, καὶ ἀνυπόφορος ἡ ζέση στὸ ναὸ – μὴ νὰς Ἰούνιος –, κατὰ σκοπὸς γύρισε στὸ παλάτι. Ἐνας ὑψηλὸς πυρετὸς δὲν ἄργησε. Τὸν ἔφερε στὸ θάνατο.

Στὴν αὐτοκρατορία μιὰ αὐτοκράτειρα, ποὺ δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴ χώρα. Ἐνας μέγας δομέστικος, ὁ Ἰωάννης Καντακουζηνός, μὲ ἀμφίβολα αἰσθήματα, δλέψεις, ὄνειρα. Ἐνας πατριάρχης ἀπληστος γιὰ διακρίσεις. Ἐνας ὑπουργὸς παρακοιμώμενος, ὁ Ἀπόκαυκος. Καὶ λαὸς καὶ κληρὸς σὲ πλήρη ἀσυμφωνία. Καὶ ἐχθροὶ ὁλόγυρα. Λύκοι. Καὶ οἱ Σέρβοι ἐτοιμοὶ νὰ πολιορκήσουν τὴ Θεσσαλονίκην. Ἐνῶ ὁ Οὐρχάν δραστήρια ἐνεργοῦσε καὶ ὑπουλά. Βῆμα-βῆμα προχωροῦσε στὸν σκοπὸ του. Στὴν κατάκτησιν τῆς Κωνσταντινούπολης. Τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Ἡ ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΓΕΩΡΓΑΛΑΣ, "Ερευνες Γύρω ἀπὸ τὸν Ὅμηρο

«Ὁ ποιητὴς οὗτος τὴν οἰκουμένην πᾶσαν πεπαίδευκεν» (Πλάτων)· γι' αὐτὸ καὶ «...εἶναι ὠραῖο νὰ εἶσαι ὁμηρίδης, ἔστω καὶ ὁ τελευταῖος» (Γκαῖτε). Δικαίως λοιπὸν διεκδικοῦν τὴν τιμὴν τῆς γεννήσεώς του πλεῖστες ἑλληνικὲς πόλεις, ἐπικρατέστερες τῶν ὁποίων φέρονται ἡ Σμύρνη, ἡ Ρόδος καὶ ἡ Κολοφών, ἡ Σαλαμίς, ἡ Χίος, τὸ Ἄργος καὶ αἱ Ἀθῆναι. Δὲν ἔλειψαν ἀσφαλῶς καὶ ἐκεῖνοι ποὺ εἶδαν τὸν Ὅμηρο ὡς «ἐπικίνδυνη ἱστορικὴν πηγὴ» καὶ τὰ ποιήματά του ὡς «ἔγκλημα ἐναντίον τῆς ἀνθρώπινης εὐφροσύνης» – χαρακτηρισμοὶ ποὺ οὐδόλως ἐμείψαν τοῦ ποιητοῦ τὴν αἴγλη.

Πολλὰ εἶναι τὰ ἐρωτηματικὰ σχετικὰ μὲ τὸ πρόσωπον καὶ τὰ Ἔπη τοῦ Ὀμήρου. Ἀλήθεια ποιὸς εἶναι ὁ Ὅμηρος καὶ πότε ἔζησε; Ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσσεια ἀνήκουν στὸν ἴδιο ποιητὴ; Ποιὰ εἶναι ἡ Ἰθάκη καὶ ποιοὶ οἱ Φαίακες; Οἱ Λαϊστρυγόνες καὶ οἱ Κύκλωπες, ἡ Κίρκη καὶ οἱ Σειρῆνες, ἡ Καλυψώ κ.λπ. ἀνήκουν στὴν σφαῖρα τῆς πραγματικότητος ἢ ἀποτελοῦν ἀποκυήματα τῆς φαντασίας τοῦ Ὀμήρου; Στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ καὶ σὲ πλεῖστα ἄλλα προσπαθεῖ νὰ δώσῃ ἀπάντησιν ὁ κ. Γ. Κ. Γεωργαλᾶς, ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου.

Ὅτι ὑπῆρξε ὁ Ὅμηρος, δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία· τὸ βεβαιώνει τὸ ἔργο του, ποὺ εἶναι προσωπικὸ ἄθλημά του. Τόσον ἡ Ἰλιάς ὅσο καὶ ἡ Ὀδύσσεια – 15.537 καὶ 12.080 στίχοι ἀντίστοιχα – ἀνήκουν στὸν ἴδιο ποιητὴ, ὅπως μαρτυροῦν τὸ ὕφος,

Ἡ ἰδεολογικὴ αἰτία τῆς φυσικῆς καταστροφῆς

Τὸ δένδρον τῆς οἰκολογικῆς καταστροφῆς συνεχῶς τρανώνει. Θὰ ἦταν ἀφελὴς ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι τὰ διεθνῆ καὶ τοπικὰ οἰκολογικὰ κινήματα συμβάλλουν σοβαρὰ στὸ μαρασμὸ του.

Μᾶς λένε οἱ οἰκολόγοι, ὅτι ἡ αἰτία τῆς οἰκολογικῆς καταστροφῆς εἶναι ἡ ἀσέβεια τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν φύσιν. Ἡ ἀσέβεια θεδαίως εἶναι δεδομένη καὶ αὐτονόητη. Τὰ αἷτιά της ὅμως δὲν ἐρεῦνησαν ποτὲ σὲ βάθος τὰ οἰκολογικὰ κινήματα. Οἱ ἐξηγήσεις τοῦ τύπου: τὴν εὐθύνη φέρουν τὸ κεφάλαιο, τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα, ἡ ἔλλειψι σχετικῶν νομοθεσιῶν καὶ ὅλα τὰ παρόμοια ἀποτελοῦν τοῦλάχιστον ἀφελεῖς μειωτισμοὺς καὶ ἀσυγχώρητους κοντοφθαλμισμούς. Δηλαδή ὅσοι δὲν ἔχουν λεφτὰ καὶ οἰκονομικὰ συμφέροντα, ὅλοι αὐτοὶ σέβονται τὴν φύσιν; Δηλαδή

ή γλώσσα, τὸ μέτρο καὶ ἡ μοναδικότητα τῶν ἡρώων του, τοὺς ὁποίους περιγράφει λεπτομερῶς, πράγμα πού σημαίνει, ὅτι τοῖς γνώριζε ἀπὸ πρῶτο χέρι. Ὑπῆρξε λοιπὸν ὁ Ὅμηρος καὶ πιθανὸν νὰ ἦταν ἓνας ἐκ τῶν ὁμηρικῶν ἡρώων, ἴσως κι αὐτὸς οὗτος ὁ Ὀδυσσεύς, ὅπως τοῦλάχιστον ὑπεστήριξε ὁ ἐρευνητὴς Κ. Δοῦκας (σελ. 10, 19).

Ὁ Τρωικὸς Πόλεμος δὲν ἐγένε ὑέβαια τὸ 1200 π.Χ. ἀλλὰ πολὺ παλαιότερα. Ὁ Κ. Κουτρουρέλης ἀπέδειξε – βάσει τῶν γεωλογικῶν καὶ ἀστρονομικῶν στοιχείων –, ὅτι συνέβη τὸ 2900 ἢ τὸ 3070 π.Χ. (βλέπ. «Δαυλόν», τ. 121/1992). Ὁ συγγραφεὺς συμπορεύεται μὲ τὴν ἄποψι αὐτὴ καὶ πρὸς ἀπόδειξιν ἐπικαλεῖται τὸν «νηῶν κατάλογον», ὅπου ἀναφέρονται φῦλα, πόλεις καὶ τοπωνύμια ἐντελῶς ἄγνωστα στοὺς Ἕλληνες κλασσικούς, ὅπως γιὰ παράδειγμα Ἡόνες, Αἰπύς, Πτελεός, Ρίπη, Ἡλώνη, Παρρασία κ.ἄ. Ὅμως καὶ ὁ Πλάτων τί ἐννοεῖ, ὅταν λέγῃ στὸν *Κρατύλο* 391 ε περὶ τοῦ ποταμοῦ Σκαμάνδρου, «ὃν Ξάνθον καλέουσι θεοὶ» (σελ. 38 κ. ἐ.):

Ὁ Ὅμηρος ἀνήκει σ' ἓναν ἄλλο κόσμον, σ' ἓναν ἄλλο πολιτισμό, ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὸ ἀρχέτυπον τοῦ πολιτισμοῦ μας, γι' αὐτὸ καὶ μᾶς κατευθύνει, ἔστω κι ἂν δὲν τὸ κατανοοῦμε. Δὲν ψεύδεται λοιπὸν οὔτε καὶ γράφει φαντασιώσεις του· ὡς ὑπεύθυνος ἄνδρας μᾶς περιγράφει τὸν κόσμον του καὶ τεχνηέντως μᾶς μεταβιβάζει τίς ἱστορικές, πολιτιστικές, ἐπιστημονικές καὶ καλλιτεχνικές γνώσεις του, διότι αἰσθάνεται χωρὶς ἄλλο τὴν γῆ νὰ τρέμῃ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια του (προδίδει τὴν καταστροφὴν πὺν ἀκολούθησε). Πραγματικοὶ εἶναι λοιπὸν καὶ οἱ Λαιστρυγόνες, καὶ οἱ Κύκλωπες, καὶ ἡ Χάρυδιδις, καὶ ἡ Σκύλλα· μόνο πὺν δὲν ὑρῖσκονται στὴν Μεσόγειο Θάλασσα ἀλλὰ ἐκτὸς καὶ πέραν τοῦ Γιβραλτάρ, κάτι πὺν ἔχει γίνε

οἱ ἀγρότες, πὺν ξεπλένουν τὰ ραντιστικά τους μέσα στὰ κανάλια, τὰ ποτάμια καὶ τίς λίμνες, σέβονται τὴν φύσιν;

Παραμένει ἀναπάντητο τὸ καίριο ἐρώτημα: Ποιά εἶναι τὰ θαυότερα αἷτια τῆς ἀσέβειας τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν φύσιν; Μ' ἄλλα λόγια γιατί οἱ ἄνθρωποι δὲν σέβονται τὴν παγγενέτειρα καὶ πανδότειρα μητέρα φύσιν; Ἀλλὰ καὶ γιατί κάποτε οἱ ἄνθρωποι ὄχι μόνον τὴν σέβονταν, ἀλλὰ ἐπὶ πλέον ἔφθασαν μέχρι τὸ σημεῖο νὰ τὴν θεοποιήσουν;

Κι ἐδῶ εἶναι, πὺν ξεσπάει ὁ παραλογισμὸς λόγω τῆς ἄγνοιας τῆς ἱστορίας, τῆς ἀμορφωσιας καὶ τοῦ θρησκευτικοῖστορικοῦ ὕψισμου. Νὰ τὴν θεοποιήσουμε; Καλὰ τί εἴμαστε, πρωτόγονοι; Καθυστερημένοι; Ὁπισθοδρομικοί; Εἰδωλολάτρες; Μαμελοῦκοι;

Ἀς τὸ ποῦμε τώρα χωρὶς περιστροφές: Θεοποίηση γιὰ τὴν ἐλληνικὴ ἀντίληψη εἶναι ἡ ἐκδήλωση τῆς εὐγνωμοσύνης, τῆς

πιὰ γενικῶς παραδεκτό. Ὁ Ὀδυσσεὺς δὲν περιπλανήθηκε στὴν Μεσόγειο, τὴν ὁποία οἱ Ἕλληνες ναυτικοὶ γνωρίζουν σπιθαμὴν πρὸς σπιθαμὴν, ἀλλὰ στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό, ὅπου κατὰ τὸν συγγραφέα ἐκτελοῦσε «διατεταγμένην ὑπηρεσίαν» καὶ καθόλου δὲν ἦταν ἔρμαιο τῶν ἀνέμων καὶ τῶν κυμάτων (σελ. 130 κ. ἐ.).

«Ἡ Ἑλλὰς τῆς Ἰλιάδος πρέπει νὰ ἦταν χώρα μεγάλου πολιτισμοῦ» (Ceram B.) ὁμῶς καὶ τῆς Ὀδύσειας, ἡ ὁποία τὸ πολὺ νὰ γράφτηκε εἴκοσι ἔτη ἀργότερα τῆς Ἰλιάδος. Τὸν πολιτισμὸ αὐτὸ μαρτυροῦν τὰ ὑψηλῆς τεχνολογίας πλοῖα τοῦ Ἀλκινόου, τὰ θαυμαστά παλάτια του καὶ προπαντὸς τὸ ἦθος τῆς Ναυσικῆς, οἱ τρόποι τῆς ὁποίας οὐδόλως ὑστεροῦν τῶν συγχρόνων μορφωμένων Ἑλληνίδων.

Δὲν χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι τὰ Ὀμηρικὰ Ἔπη γράφτηκαν ἐξ ὑπαρχῆς· αὐτοὶ ποῖ ἰσχυρίζονται ὅτι ἐπὶ δυόμισι χιλιετίες μετεφέροντο προφορικὰ ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ, διαπράττουν «ἔγκλημα ἐναντίον τῆς ἀνθρώπινης φύσεως». Οἱ Ἕλληνες ἔγραφαν πολὺ πρὸ τῶν Τρωικῶν, ὅπως μᾶς βεβαίωσε ἡ ἐπιγραφή τοῦ Δισπηλιοῦ τοῦλάχιστον (βλέπ. «Δαυλόν», τ. 147/1994). Ματαιοπονοῦν λοιπὸν ὅσοι προσπαθοῦν νὰ ἀποκρύψουν τὸν πανάρχαιο πολιτισμὸ τῶν Ἑλλήνων, τὸν Διὸς-Πολιτισμό.

Σαράντος Πάν

ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΠΑΓΟΥΛΑΤΟΣ, Ἀνθολόγιον Πατριδογνωσίας

Ὁ κ. Μενέλαος Παγουλάτος παρουσιάζει στὸ βιβλίο του αὐτὸ γνῶμες καὶ ἀπόψεις 250 περίπου διαπρεπῶν καὶ παγκοσμίου φήμης ξένων διανοουμένων γιὰ τὴν Ἑλλάδα, τοὺς Ἕλληνες, τὸν πολιτισμὸ τους καὶ τὴν γλῶσσα τους. Πολλοὶ ἐκ

εὐλάβειας, τῆς εὐγένειας καὶ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς κάποιον ἐκ τῶν πραγμάτων μὴ δυνάμενο νὰ πληρωθῇ χρέος. Κι ὅταν θεοποιῇται κάτι, δὲν σημαίνει, ὅτι πρέπει νὰ προσκυνῇται ὅ,τι καθίσταται τυραννικὸ καὶ καταπιεστικόν. Ὅταν ἀποδεχώμαστε τὴν ἔμμονη ἰδέαν τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι ἐθεοποίησαν τὸν ὑποτιθέμενον ἐκτελεστή τῆς διαθήκης - ὑπόσχεσης τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας πρὸς τοὺς προγόνους τους, αὐτὸ θεωρεῖται κάτι τὸ ἀνώτερον. Καθόλου δὲν μᾶς ἐνοχλοῦν οἱ ἀπειλές του κατὰ παντὸς λαοῦ πλην τοῦ Ἑβραϊκοῦ, ὁ ὁποῖος εἶναι ὁ ἐκλεκτὸς λαὸς του, χάριν τοῦ ὁποῖου ἡμεῖς οἱ λοιποὶ πρέπει νὰ καταστοῦμε ὑποπόδιον τῶν ποδῶν του. Αὐτὰ διδάσκει τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο ἱερὰ βιβλία «μας», ἡ «Παλαιὰ Διαθήκη». Κι ὅλος αὐτὸς ὁ ἄκρατος ρατσισμὸς, αὐτὴ ἡ ἐντελὴς ἀδικαιολόγητη ἔπαρση νὰ θεωρῇται ἐπιθυμία αὐτοῦ πὺν θεοποιήσαμε. Κι ὅταν τολμήσῃ νὰ ξεστομίσῃ κανεὶς κάτι

τῶν διανοουμένων αὐτῶν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χαρακτηρισθοῦν «φιλέλληνες», ἐνῶ ἄλλοι ἄνετα θὰ ἐχαρακτηρίζοντο «Ἕλληνες τῆς ἡμετέρας παιδείας μετέχοντες» καὶ μάλιστα πολὺ πιὸ «Ἕλληνες ἀπὸ κάποιους ἡμεδαπούς. "Ὅπως ὅμως ἔλεγε ὁ Ἀπολλώνιος Τυανεύς, «Αἰσχρὸν εἰ ὄνομα μὲν ἔχειν τινός, τὸ δὲ εἶδος αὐτοῦ μὴ ἔχειν». " Ἀς δοῦμε ὅμως τὴν γνώμη γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ Πολιτισμὸ δύο ἐκ τῶν σημαντικωτέρων πνευματικῶν ἀνδρῶν τῆς οἰκουμένης, τοῦ μέγιστου λυρικοῦ ποιητοῦ τῆς Ἀγγλίας Πέρσου Σέλλεϋ καὶ τοῦ μέγιστου ποιητοῦ – καὶ ὄχι μόνο – τῆς Γερμανίας Ἰωάννου Γκαίτε. Ὁ Σέλλεϋ ἔγραφε: «Οἱ Ἕλληνες εἶναι οἱ δάσκαλοι τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι θεοί, ποὺ πρέπει νὰ λατρεύουμε... Καταγόμαστε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες πολιτισμικά. Οἱ νόμοι μας, οἱ ἐπιστῆμες μας καὶ οἱ τέχνες μας ἔχουν τὴν ρίζαν τους στὴν Ἑλλάδα. Εἶναι τέκνα φωτεινὰ τῆς ἐνδοξῆς Ἑλλάδος» (σελ. 206). Ὁ Γκαίτε ἐδήλωνε: «Μένω ἐκστατικὸς μπροστὰ στὸ ὄραμα τῆς Ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος... Ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν Πνεῦμα πόσον σὲ ἠγάπησα». " Ἀς δοῦμε καὶ ἓνα χαρακτηριστικὸ περιστατικὸ τῆς ζωῆς τοῦ Γκαίτε. «Μαθητὲς τοῦ Γκαίτε τὸν ἐρώτησαν: "Δάσκαλε, τί νὰ διαβάσουμε, γιὰ νὰ γίνουμε σοφοὶ ὅπως ἐσύ;" – "Τοὺς Ἕλληνες κλασσικούς", ἀπάντησε. – "Καὶ ὅταν τελειώσουμε τοὺς Ἕλληνες κλασσικούς, τί ἄλλο νὰ διαβάσουμε;", ξαναρώτησαν – "Πάλι τοὺς Ἕλληνες κλασσικούς."» (σελ. 58). Ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ Παιδεία εἶναι πανανθρώπινη καὶ πρέπει ν' ἀποτελῇ κτῆμα ὅλων τῶν ἀνθρώπων. "Ὅταν στὴν γῆ αὕτὴ ποὺ ἐγέννησε τὸν ἀνώτερο αὐτὸ πολιτισμὸ συκοφαντεῖται ἀπ' τοὺς κρατοῦντες ὁ ὑπερλαμπρὸς αὐτὸς πολιτισμὸς – ἡ ἐθνικὴ σχιζοφρένεια σ' ὅλο της τὸ μεγαλεῖο... –, ἡ ἀξία τοῦ ὀνείδιου αὐτοῦ εἶναι ἐμφανής.

Μάριος Δημόπουλος - Ἀπολλώνιος

γιὰ τὴν θεοποίηση τῆς πανδότητος καὶ παγγενέτειρας φύσης, τότε αὐτὸς καθίσταται περίγελως καὶ αὐτῶν ποὺ ὑβρίζουν καὶ καταστρέφουν τὴ φύση ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ποὺ ὑποτίθεται, ὅτι τὴν σέβονται.

Ἡ φύση εἶναι τὸ ἱερώτερο πρᾶγμα στὸν κόσμον, εἴτε τὸ καταλαβαίνει κανεὶς αὐτὸ εἴτε ὄχι. Ἐὰν δὲν τὸ ἀποδεχθοῦν αὐτὸ οἱ ἄνθρωποι ἀδασάνιστα, ποτὲ δὲν θὰ πάψουν νὰ τὴν καταστρέφουν. Ἐὰν δὲν δημιουργηθῇ μία προοπτικὴ γιὰ μία ἐπάνοδο στὴν νοστοροπία τῶν ἀντιλήψεων ποὺ ἱεροποιοῦσαν τὴ φύση, ἡ φύση αὕτὴ δὲν πρόκειται νὰ σωθῇ. Κι αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ λάβῃ σάρκα καὶ ὅστ' ἄν μόνον, ἐὰν ἀπαλλαγοῦμε ἀπὸ τὴν ἀντίληψη, ὅτι ἡ γῆ αὕτὴ δὲν εἶναι τίποτε περισσότερο ἀπὸ ἓναν προσωρινὸ τόπο διαμονῆς τῶν ἀνθρώπων τῶν προσωρισμένων εἴτε γιὰ τὸ πῦρ τὸ ἐξώτερον εἴτε γιὰ τὸν παράδεισον.

Σταῦρος Βασδέκης

ΔΗΜ. ΔΗΜΟΠΟΥΛΟΣ, *Εισαγωγή στην Βιοπολιτική*

Έργο πρωτοποριακό για την Ελλάδα, όπου το θέμα είναι έντελως ανεξερεύνητο. Ο συγγραφέας εξετάζει ζητήματα όπως η κληρονομικότητα, οι πνευματικές ιδιότητες ατόμων και εθνών, τα φυλετικά γνωρίσματα, ή εξέλιξεις, ή πολυγένεσις, ή γλώσσα, οι παράγοντες δημιουργίας πολιτισμού, οι διασταυρώσεις, ή βιολογική κατάρρευσις, ή εθνική συνείδησις, ό έθνισμός και άλλα πολλά και άκρως σημαντικά. Ο κ. Δ.Δ. έχει μελετήσει σε βάθος τό αντικείμενό του και τό αναπτύσσει με τρόπο κατανοητό για τούς μη ειδήμονες, ενώ δέν άρκεΐται στην παράθεσι τών άπόψεων διαφόρων ειδικών, αλλά εκθέτει και ό ίδιος ενδιαφέρουσες δι-
κές του θέσεις όπως λ.χ. για τόν σχηματισμό τών διαφόρων φυλών (με μεταλλάξεις), την «βιολογική και ψυχική προσωπικότητα του Έθνους», τίς φυλετικές διαφορές, τόν έθνικισμό («ό έθνικιστής αγαπά τό δικό του έθνος, αλλά τιμά και σέβεται όλα τά έθνη»), τόν ιμπεριαλισμό («παραφθορά του έθνικισμού») κλπ. Κατά την άποψί του: «δέν πρέπει νά συγχέεται ό έθνικισμός με τόν σωθινισμό ή τόν ιμπεριαλισμό. Ο σωθινισμός είναι κατακτητικός, ύποδουλωτικός. Ο έθνικισμός είναι μόνον άπελευθερωτικός». Η τελευταία φράσις με την όποία κλείνει τό έργο του είναι: «Η ειρήνη και ή ασφάλεια στον κόσμο μόνον επί του σεύασμού τών έθνών και της ιδιομορφίας τους μπορεί νά θεμελιωθΐ». Άνεξαρτήτως τών επί μέρους διαφωνιών, πού ένδεχομένως θά έχη ό αναγνώστης, δέν μπορεί παρά νά αναγνωρίση την μεγάλη προσφορά του συγγραφέως, πού άνοίγει δρόμους σε έδαφος παρθένο για την Έλληνική γραμματεία.

Γ. Γεωργαλάς

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, *Τά Προεπαναστικά*

Εΐναι άξιοι θαυμασμού όσοι πειρώνται την άχαρη έργασίαν της άνθολογήσεως τών έργων μιās έποχΐς. Ο συνεργάτης του «Λαυλού» Γ. Πετρόπουλος έμόχθησε και παρουσιάζει με τό διδλίο του μία έκλογή κειμένων και συγγραφέων άπό την Άλωση μέχρι την Έπανάστασις του '21. Παρ' όλον πού ή περίοδος της Τουρκοκρατίας έχει άνθολογηθΐ διεξοδικά, έν τούτοις ή προσφορά του Γ.Π. δέν είναι άμελητέα. Τό γιατί τό αναφέρει ό καθηγητής της Νεοελληνικής Φιλολογίας στο Θεσσαλικό Πανεπιστήμιο, ό Γ. Ζώρας, κλείνοντας τό προλογικό του σημείωμα: «Έδώ άκριδώς έγκείται και ή προσφορά του διδλίου, στο ότι δηλαδή προβάλλει ξεχασμένες πτυχές της λογοτεχνικής μας παράδοσης, γνώριμες μόνο στους ειδήμονες».

Άθ. Κουκοβίστας

ΛΟΥΚΙΑΝΟΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ, *Έλλήνων Προμαχοΐντες οι Άρχαΐοι*

Η άληθινή ποίησις είναι γέννημα θαυμασμού, εκφράζει δέ της ψυχΐς τούς πόθους, οι όποιοι κάνουν τόν άνθρωπο νά λάμπη άπό άλήθεια. Ποιητής γνήσιος γίνεται τό μεγάλο και έλεύθερο άτομο, πού νικά την χρονικότητα και διαλέγε-

ται με τὸ αἰώνιον· μία νίκη, πὺν προϋποθέτει τὸν ἀπόλυτο θρίαμβο τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου ἐπὶ τοῦ αἰσθητοῦ, τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης, τῆς ἐλευθερίας ἐπὶ τῆς ἀνάγκης. Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, τὸ «στιχοῦργημα» πὺν παρουσιάζουμε – ἀποτελεῖ μέρος εὐρύτερου ἔργου – ἔχει πάμπολλα σημεῖα, πὺν ἄπτονται τῆς ποιήσεως, καθὼς λέγει ὁ δημιουργὸς του.

Ὁ Λ. Παπαϊωάννου εἶναι ποιητὴς με τὴν σημασία τῆς λέξεως. Ἑλληνομαθὴς καὶ ἑλληνολάτρης κινεῖται με ἄνεσι, καὶ μ' ἀθωότητα παιδιοῦ φθάνει στὴν καρδιά τῆς ὁλοστροφῆς καὶ ἄτρεμης ἀλήθειας (Παρμενίδης)· τῆς ἀλήθειας, πὺν πυροδοτεῖ τὸν συγκινησιακὸ μηχανισμό καὶ κατακαίει τὰ πάθη.

Θέμα τοῦ ποιητοῦ ἀποτελεῖ ἡ Ἑλληνικὴ Παράδοσις· «*ἡ αἰώνια παράδοση τοῦ κάλλους καὶ πηγῆς*»· «*ἡ δημιουργὸς πάσης ἀρετῆς καὶ πάσης καλοσύνης*». Ὁ Λ. Π. παρακολουθεῖ ἄγρυπνος τὶς προσπάθειες τῶν ἑξουσιαστῶν νὰ παραχαράξουν τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία, νὰ συκοφαντήσουν τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, νὰ θέσουν τὴν Ἑλλάδα στὸ περιθώριο· παρακολουθεῖ μ' ἀγωνία τὶς προσπάθειες ἀποπροσανατολισμοῦ καὶ ἀποκοιμίσσεως τῶν νέων «*μέσ' στὴν ἐπιδημία τῆς εὐδαιμονίας, στοῦ πλούτου τὴν ἀμάθεια*»... Γνωρίζει ὁ ποιητὴς, ὅτι ἡ παράδοσις οὔτε κληρονομεῖται οὔτε δωρίζεται οὔτε καὶ παραδίδεται σὰν σκυτάλη ἀπὸ γενιὰ σὲ γενιὰ, ὅπως ἀρέσκονται νὰ μᾶς λέγουν, ἀλλὰ κατακτιέται κάθε φορὰ με θυσίες καὶ κόπους:

«*Ἄν ἐρωτήσης τὴν παράδοσιν αὐτὸ θὰ σ' ἀπαντήσῃ:*

*Πές μου ποιὸ εἶν' τὸ παρελθόν σου καὶ ἐγὼ θέλω σου
γίνει μάντις, νὰ σοῦ εἰπῶ ποιὸ εἶν' τὸ μέλλον σου.*

Τέτοιον ἀπλὸ χρῆσμο στὴν πέτρα ἔχει σκαλίσει. (στ. 76-87).

Ὁ ποιητὴς γνωρίζει τὴν ἀξία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, τῆς γλώσσας πὺν ταυτίζει με τὴν Ἑλλάδα. «*Τὴν Γλῶσσα μου ἔδωσαν Ἑλληνικὴ*» θὰ πῇ ὁ Ἑλύτης καὶ ὁ Σολωμὸς θ' ἀναρωτηθῇ, ἂν ἔχῃ τίποτ' ἄλλο πολυτιμώτερο «*πάρεξ ἐλευθερία καὶ γλῶσσα*». Ὁ Λ.Π. ἐτοῦτο θὰ πῇ:

*«Γλῶσσα μου, πατρίδα φανερὴ καὶ πτερωτή,
τίς Μοῦσες κόρες σου – δέσποινες λέξεις,
ἄλλες τανύπεπλες καὶ ἄλλες μ' αἰγίδα ἢ μηλωτὴ*

στεῖλε σ' αὐτὸν πὺν προσκαλεῖ νὰ τὸν συντρέξῃς» (στ. 86-91).

Ὁ Σολωμὸς, ὡς γνωστὸν, θεωρεῖ τὸ φῶς ὡς κύριο χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῆς Ἑλλάδος: «*Λάμπειν ἔχει ὅλη φλογώδη/χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός/φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι/καὶ ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς*» (Ὑμνος εἰς τὴν Ἑλευθερίαν, στρ. 95). Ὁ Λ.Π. ἐπισημαίνει τὴν διαύγεια καὶ διαφάνεια τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου, τονίζοντας τὴν ἀντίθεσί του πρὸς τὰ λογοκρατικὰ δόγματα:

«*Σὲ τόπο καὶ σὲ χρόνον ἑλληνικό, νύχτ' ἀστροσέληνη, γαλάζια μέρα, διάφανα ὅλα, τίποτε θαμπό... ὅλα κρυστάλλινα ἐδῶ φέρα... <Οἱ Ἑλληνες> γιὰ δευτέρη δὲν ψάχνουν "Παρουσία". Δὲν κρύβουν μυστικὲς δουλές, μετάνοιες, ταπεινώσεις, προσβολές... ὅλα τὰ εἶπαν φανερά, χωρὶς θηρία με φτερά καὶ μοχθηρὲς "Ἀποκαλύψεις τῆς μελλούσης", παράνοιες φρενοβλάθων καὶ παρακρούσεις*» (στ. 21-64).

Ὁ ποιητὴς, καθὼς εἶπαμε, ἀποτελεῖ ἑκφρασὶν τῆς συλλογικῆς μνήμης. Τὸ μυα-

λό του εἶναι σταθερὰ προσανατολισμένο εἰς «τὰ ἐόντα, τὰ τ' ἐσόμενα, πρὸ τ' ἐόντα». «Τὸ τέρας τῆς δουλείας, τῆς προδοσίας τὸ “θραβεῖον” ποὺ δάφτισαν “Εἰρήνη”» ἀφήνει ἀδιάφορο τὸν ποιητὴ, ὁ ὁποῖος καυτηριάζει ὅλους τοὺς ἀνελεύθερους, τοὺς καζαντισμένους γύφτους, «τοὺς χαμαιδάτες, ποὺ σέρνονται σὰν ἐρπετά», ἔτοιμοι νὰ καταστρέψουν, νὰ δολοφονήσουν, νὰ αἵματοκυλίσουν τὸν κόσμο, μὲ τὸ πρῶτο νεῦμα τῶν ἐξουσιαστῶν. Καταδικάζει λοιπὸν τοὺς Θεοδόσιους καὶ Ἀλάριχους, ὅπως κι ὅλους τοὺς Ρωμιοὺς, οἱ ὁποῖοι βλέπουν τοὺς Ἕλληνες ὡς ἐμπόδιο στὸν «προοδευτισμό» τους καὶ ὀραματίζονται τὸ γκρέμισμα τῆς Ἀκροπόλεως:

«Ἀπ' τῶν θαρβάροχρίστιανων τὸ “θεῖον” ἔγκλημα:

“πᾶν τὸ ἐλληνικόν... ἐς γῆν φέρειν”,

χρυσόδουλον μῖσος ἐρπετικῶν ἐγκεφάλων,

ὀχλοθεάρεστον βορβορῶδες ἔκπλυμα, (...)

Τ' ἀριστοργήματα τῆς Τέχνης, ὠμέ!

πέτρες γι' ἀσθέσι νὰ χωνέψουν στὰ καμίνια (...)

θυσία σὲ μιὰ πλάνη γιὰ χαμίνια» (στ. 248-257).

Ὁ ποιητὴς δὲν παύει νὰ τονίζῃ τὴν ἀνωτερότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ Πνεύματος, τοῦ Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ, τῶν Ἑλλήνων ποὺ θεοποίησαν τὴν φύσι καὶ τὸ φῶς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Ἀσιανούς, ποὺ γονάτισαν στὸ δόγμα, τὸν σκοταδισμό καὶ τὸ παρὰ φύσιν:

«Οἱ Ἕλληνες λατρεύουν τοὺς θεοὺς

καὶ τόσον τοὺς δοξάζουν,

ὅσον τοὺς θρίσκουν συνετούς...

Ἐδῶ Θεὸς εἶναι τὸ φῶς!..» (στ. 325-332).

Μὰ αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος τοῦ ἀκατάπαυτου πολέμου τῆς Ἀσίας κατὰ τῆς Εὐρώπης (=Ἑλλάδας), τῶν ἐξουσιαστῶν καὶ δούλων κατὰ τῶν ἐλεύθερων προσώπων, ὅπως τὸ ἐπισημαίνει ὁ Ἡρόδοτος, ἢ τοῦ σκότους κατὰ τοῦ φωτός, ὅπως τὸ σηματοδοτεῖ τὸ Ἀρχαῖο Θέατρο.

Σαράντος Πάν

ΠΡΟΣΟΧΗ:

Οἱ ἀπόψεις τοῦ «Δαυλοῦ» διατυπώνονται ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο μέσα στὶς σελίδες του. Ὅτιδήποτε ἄλλο ἐμφανίζεται ἀπὸ διάφορα ἄτομα ἢ μὲ ἄλλους τρόπους ὡς συγγενὲς ἢ μιμούμενο τὶς θέσεις ἢ τοὺς σκοποὺς τοῦ Περιοδικοῦ σὲ καμμία περίπτωση δὲν ἐκφράζει τὸν «Δαυλό».